

Nicolae Xenopol

Bogăția României

Bogăția României

**Nicolae Xenopol
(1858-1917)**

Traducere

Capitolul I - Deliana Vasiliu

Capitolele II-IV - Roxana Bârlea

Capitolele V-VIII - Maria Ana Oprescu

Capitolele IX-X - Mihai Șerban

Capitolul XI - Corina Lascu-Cilianu

Capitolul XII - Maria-Antoaneta Lorentz

Revizie traducere

Corina Lascu-Cilianu

Maria-Antoaneta Lorentz

Deliana Vasiliu

Nicolae Xenopol

Bogăția României

Ediție îngrijită de *Ion Vorovenci*

Traducere

Roxana Bârlea

Corina Lascu-Cilianu

Maria-Antoaneta Lorentz

Maria Ana Oprescu

Mihai Șerban

Deliana Vasiliu

Colecția ASE 100

Editura ASE
București
2013

ACADEMIA DE STUDII ECONOMICE DIN BUCUREȘTI

Copyright © 2013, Editura ASE

Toate drepturile asupra acestei ediții sunt rezervate editurii.

Editura ASE

Piața Romană nr. 6, sector 1, București, România

cod 010374

www.ase.ro

www.editura.ase.ro

editura@ase.ro

Referenți științifici:

Prof. univ. dr. Felicia Alexandru

Prof. univ. dr. Paul Tănăsescu

Prof. univ. dr. Maria Mureșan

Conf. univ. dr. Mihail Oprețescu

Coperta I: Trenul Regal (Cabinetul de Stampe al Bibliotecii Academiei Române)

Coperta IV: Documente din Arhiva Ministerului Afacerilor Externe

Editura ASE

Redactori: Silvia Răcaru, Livia Radu

Tehnoredactor: Emilia Velcu

Coperta: Claudia-Marinela Dumitru

CUPRINS

	Pagina
Argument	7
<i>Ion Vorovenci</i>	
Câteva considerații asupra vieții și activității	9
<i>Ion Vorovenci</i>	
Prefață	17
I. Agricultura	21
II. Industria românească.....	48
III. Balanța economică	75
IV. Creșterea bogăției.....	84
V. Povara impozitelor	96
VI. Avuția națională a României	102
VII. Repartiția bogăției	114
VIII. O perioadă excepțională.....	119
IX. Relațiile economice dintre Franța și România	134
X. Relațiile noastre economice cu Austro-Ungaria.....	162
Convențiile comerciale cu Austro-Ungaria.....	162
Statele-Unite danubiene și proiectul unei uniuni vamale cu Austro-Ungaria.....	175
Chestiunea Dunării.....	179
XI. Expansiunea germană în Orient	185
XII. România nouă	211
Lacunele: risipa	211
Reînnoirea industrială	213
Mâna de lucru. Naționalizarea personalului.....	215
Capitalurile.....	218
Monopolurile.....	222
Noile resurse	227
Mijloacele de transport.....	229
Forțele economice ale românilor din Ungaria.....	234
Expansiunea românească	238

Argument

*Astăzi deschidem porțile trecutului pentru a-l cunoaște.
Să avem grijă să nu le mai închidă nimeni.*

Cartea lui Nicolae D. Xenopol, *La Richesse de la Roumanie*, a fost publicată în 1916, anul în care România făcea ultimele pregătiri pentru intrarea în Primul Război Mondial ce izbucnise la 28 iunie 1914. Atunci, ochii opiniei publice erau îndreptați spre evenimentele de pe front, spre evoluția operațiunilor militare și mai puțin spre apariția unei cărți ce se adresa unei elite economice, din țară sau străinătate. Moartea autorului, survenită un an mai târziu, dar mai ales succesiunea de evenimente ce i-au urmat, au făcut ca lucrarea să nu se bucure de succesul binemeritat.

Traducerea, pentru prima dată în limba română, care nu ar fi fost posibilă fără înțelegerea și sprijinul domnilor profesori Deliana Vasiliu, Roxana Bârlea, Maria Ana Oprescu, Mihai Șerban, Corina Lascu-Cilianu, Maria-Antoaneta Lorentz, și publicarea ei cu prilejul sărbătoririi centenarului Academiei de Studii Economice din București este mai mult decât un act cultural. Este o recunoaștere a valorii acestei lucrări, care frappează prin acuratețea informației și care poate fi o importantă sursă de documentare pentru economiști și studenți, dar mai ales pentru politicienii care ar avea de învățat de la marele lor înaintaș.

Astăzi, când se fac eforturi pentru realizarea unui program economic de perspectivă, cartea lui Nicolae D. Xenopol poate fi un început. Întoarcerea la istorie și la valorile ei trebuie privită întotdeauna ca o necesitate.

Trecutul nu e oglinda prezentului, ci adâncurile lui nebănuite!

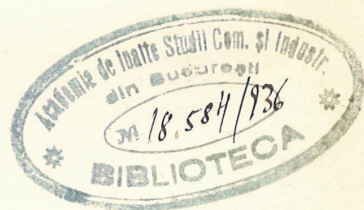
21914

La Richesse de la Roumanie

par

NICOLAS XÉNOPOL

Sénateur
Ancien Ministre de l'Industrie et du Commerce

BUCAREST

Ateliers graphiques SOCEC & Co., Société anonyme

1916

Câteva considerații asupra vieții și activității lui Nicolae D. Xenopol

Nicolae D. Xenopol, fiul lui Dimitrie Xenopol, dragoman la Consulatul Prusiei din Iași, și al Mariei Vasiliu, fiica unui fabricant de țigări din Păcurari, s-a născut la Iași, la 11 septembrie 1858, într-o familie cu șase copii: doi frați mai mari, unul arhitect, Filip, aproape necunoscut astăzi, Alexandru, marele istoric, și trei surori. Copilăria și-a petrecut-o în orașul natal. Aici tatăl său a înființat o școală unde, printre alții, a învățat și V. A. Urechia, care avea să devină mai târziu Ministrul Cultelor și Instrucțiunii Publice și Ministru de Război în timpul Războiului de Independență din 1877.

După absolvirea liceului ca șef de promoție, în 1877, Nicolae Xenopol primește din partea Societății *Junimea* din Iași o bursă pentru a studia filosofia la Berlin. După un an renunță la bursa oferită și merge la Paris pentru a studia Dreptul pe cont propriu. În cei trei ani petrecuți în capitala Franței, lipsurile materiale îl determină să lucreze pentru a se întreține.

În 1881 revine în țară pentru efectuarea stagiului militar, dar este amânat un an (se afla sub baremul de greutate). În această perioadă scrie romanul *Brazi și putregai* în casa vărului său, Emil Constantinescu, fost ministru de finanțe, și publică mai multe articole în revistele *Convorbiri Literare* și *Țara Nouă*, fiind și membru al *Junimii*. În 1882 devine redactor al revistei *Românul*.

În 1887 se căsătorește cu fiica prefectului de Mehedinți, colonelul Băicoianu. Nu renunță însă la studii și pleacă în Franța, la Liege, unde își va susține doctoratul în științe juridice.

Ca și ceilalți tineri din generația sa, care au studiat în străinătate, nu a stat departe de viața politică. Remarcat de I. C. Brătianu, a devenit secretarul particular al acestuia între anii 1885-1888. După moartea lui Brătianu, împreună cu Barbu Ștefănescu Delavrancea, părăsește Partidul Național Liberal și intră în Partidul Democrat Liberal, condus de remarcabilul jurist și om politic Take Ionescu. În noiembrie 1895 devine deputat și director al ziarului *Drapelul*.

Cunoștințele din domeniul economic, dobândite în timpul studiilor la Berlin și Paris, îl determină să tipărească și să conducă revista *Le Mouvement Économique*, difuzată atât în țară, cât și în străinătate. Calitățile sale de jurist și economist distins sunt apreciate, fapt pentru care este ales să facă parte din comisiile pentru încheierea convențiilor economice ale României cu Turcia, Austria, Franța, comisii în care

Nicolae Xenopol a avut un cuvânt hotărâtor. Prim-ministrul Take Ionescu, șeful și colegul său de partid, dar și beneficiarii acestor inițiative legislative i-au apreciat activitatea.

În scurta perioadă dintre 14 octombrie 1912 - 4 ianuarie 1914, cât a ocupat funcția de ministru¹ în cadrul Ministerului Industriei și Comerțului, Nicolae Xenopol a avut o contribuție legislativă remarcabilă: a depus în Parlament proiecte de lege privind modificarea și adăugirea unor dispoziții din Legea de organizare a meseriilor, creditului și asigurărilor muncitorești, din Legea pentru înființarea Societății Naționale de Agricultură din România, Legea repausului duminical, Legea asupra burselor de comerț, Legea pentru înființarea Casei funcționarilor publici etc. Înființează, de asemenea, Cercul comerțului, finanței și industriei, Uniunea Generală a Industriașilor din România și Asociațiunea proprietarilor de cazane, mașini, instalațiuni mecanice și electrice. În acest sens depune proiectul de lege pentru acordarea personalității morale și juridice societăților cu sediul în București, elaborând totodată și statutele lor.

În condițiile existenței unui mozaic de firme greu de descifrat și în lipsa unor reguli clare în privința expunerii lor, Nicolae Xenopol cere modificarea Legii asupra înscrierii firmelor din 1884. În *Expunerea de motive* face referiri asupra lipsurilor fostei legi menționate: „Comercianții se pot folosi de embleme ce și-au pus pe table, afișe, prospecte, reclame, corespondență etc., fără să indice în același timp și numele lor [...] adeseori stăpânul actual al așezământului comercial nu mai e același pe care comercianții și publicul îl știau, cu calitățile sale, în care aveau încredere. Ori fiindcă stăpânul firmei, căzut în stare de faliment, continuă totuși în același loc și cu aceeași emblemă, care însă de data aceasta aparține firmei înscrise, dar de nimeni cunoscută, a soției sau a unei rude apropiate. În mod special pentru comerțul de bancă, înșelăciunea e înlocuită prin libertatea care există pentru cel care-și înscrie firma de bancher, de a-și alege orice emblemă, chiar pe acelea care, prin natura lor, induc cu ușurință în eroare asupra însemnătății și asupra formei stabilimentului comercial.”²

Industria petrolului, aflată în plină dezvoltare, nu a scăpat atenției lui Nicolae Xenopol. Astfel, acesta are o inițiativă legislativă și în acest domeniu, depunând proiectul de lege pentru „regularea” și consolidarea dreptului de a exploata petrolul și ozocherita de pe proprietățile particulare. Dreptul acestor exploatari aparținea în exclusivitate proprietarilor de teren, care, de obicei, concesionau unor firme străine extracția de petrol și ozocherită, singurele bogății ale subsolului ce nu erau naționalizate*. Pentru a se ușura procesul de concesionare sau de modificare a

¹ Lucian Predescu, *Enciclopedia Cugetarea*, Editura Cugetarea, București, 1940, p. 919.

² Dezbateri Parlamentare, 11 iunie 1913, pp. 1744-1745.

* Naționalizarea lor s-a făcut prin Legea Minelor din 1924.

termenelor, noua lege prevedea ca acest lucru să se realizeze printr-o simplă cerere adresată președintelui tribunalului pe raza căruia se afla proprietatea în cauză.

Cea mai importantă realizare a lui Nicolae Xenopol rămâne însă Academia de Înalte Studii Comerciale și Industriale. Cu prilejul dezbaterilor din Senat a Legii pentru înființarea Academiei Comerciale, Nicolae D. Xenopol declara: „[...] în marea transformare din Peninsula Balcanică, României îi este dat să exercite o mare înrăurire prin superioritatea bogățiilor sale și a muncii sale organizate; va trebui însă să ne încordăm energiile, dacă voim să cucerim economicește piețele Orientului; pentru aceasta, ne trebuiesc acum, mai mult decât oricând, comercianți și industriași, înarmați cu toate cunoștințele moderne. Nu credeți că a sosit timpul ca și pentru comerțul și industria țării să se organizeze un învățământ superior, înalt? Necesitatea înființării unui asemenea învățământ este imperios simțită.”

Trei ani mai târziu, în 1916, a scris cartea *La Richesse de la Roumanie*, pe care a dedicat-o fratelui său, Alexandru D. Xenopol. România, așa cum reiese din această lucrare, la începutul secolului al XX-lea era „cea mai bogată țară din Orientul Europei”. Importanța resurselor sale au făcut ca prosperitatea ei să crească an de an și, odată cu valorificarea lor, „bogățiile țării” să-și dubleze și chiar să-și tripleze valoarea. Autorul, destul de realist, a remarcat faptul că exista și „o teribilă sărăcie, însă, în ansamblul său, în ciuda acestor pete, tabloul prezintă o situație înfloritoare și perspective încurajatoare pentru viitor”.

Înainte de Ștefan Zeletin, autorul remarcabilelor lucrări *Neoliberalismul și Burghezia română. Originea și rolul ei istoric*, Nicolae Xenopol susține că premisa cea mai importantă a dezvoltării economiei românești a fost creată de Tratatul de la Adrianopole (1829), în urma căruia a fost desființat monopolul comerțului Principatelor Române, Moldova și Țara Românească, cu Imperiul Otoman.

România era considerată de Nicolae Xenopol o țară cu mari posibilități de dezvoltare agricolă, însă mult rămasă în urmă „din punct de vedere al științei agricole”. Plasamentul sigur al cerealelor pe piața mondială era motivul pentru care marii proprietari de teren agricol nu au investit suficient pentru dezvoltarea industriei, lăsând acest domeniu deosebit de important în mâna capitalului străin.

Autorul critică slaba „organizare economică” și exportul materiilor prime, susținând ideea creării unei industrii naționale „de natură să remedieze acest grav inconvenient”.

De asemenea, constată repartizarea inegală „a bogăției și a veniturilor, o organizare agricolă defectuoasă și o organizare industrială insuficientă”, nu este de acord cu consumul, considerat de el exagerat, cu construcțiile luxoase și prea scumpe realizate de stat, cu investițiile în căi ferate inutile, precum și cu faptul că o mare parte din veniturile proprietarilor se pierdeau pe cheltuieli neproductive, călătorii în străinătate, mașini etc.

Resursele importante de petrol, care plasau România pe locul trei în producția mondială, după Statele-Unite și Rusia, aduceau puține avantaje pentru că veniturile din „vânzarea petrolului și derivatelor revine în principal societăților străine”.

Ideile autorului nu sunt lipsite însă de actualitate: „Progresele din industrie trebuie să meargă mână în mână cu cele din agricultură. Țara are o foarte mare nevoie de o reînnoire a agriculturii [...] pentru păstrarea bogăției funciare a țării trebuie organizat, în primul rând, un regim al apelor și un regim al pădurilor. Numai regimul forestier nu este suficient pentru a apăra solul împotriva unor pericole, cum sunt inundația sau stagnarea apelor la câmpie. Un regim al apelor trebuie să completeze regimul forestier...”*

Nu scapă observației nici evoluția industriei, comerțului, problema căilor de comunicație terestre și fluviale, impozitele și valoarea avuției publice a României, activitatea bancară etc.

Autorul supune criticii diferențierea privind salarizarea dintre români și străini, avantajăți fiind ultimii. Pentru a se elimina această stare de lucruri considera importantă dezvoltarea învățământului, în special al celui superior, pentru a pregăti specialiști în domeniile administrativ și tehnic, comerț și industrie. Pe lângă Politehnică și Academia de Înalte Studii Comerciale și Industriale, fondată în 1913, considera că ar trebui să se creeze noi școli de comerț superior și agricultură, numărul lor fiind considerat insuficient.

Starea învățământului, arăta Nicolae Xenopol, „are lipsuri încă de la bază: s-a dat o extensie prea mare instrucției care conduce spre funcții publice și s-a neglijat învățământul special, care pregătește pentru meserii, pentru comerț și industrie”.

În ceea ce privește modul de acțiune al capitalului străin, considera mai avantajos împrumutul direct decât concesiunea. Afirmând acest lucru, avea în vedere modul de realizare oneros al afacerii Stroussberg, atât de popularizată în epocă. Totodată, în această lucrare sunt prezentate primele instituții financiare românești: Creditul Rural și Creditul Urban din București, Banca Națională, Banca Agricolă, Banca de Scont, Banca Românească.

Nicolae Xenopol era un partizan al naționalizării industriei, în special al industriei petrolului, și împărtășea ideea creșterii rolului capitalului românesc în locul celui străin, „însă acolo unde acesta lipsește, nu trebuie să refuzăm niciodată concursul capitalurilor străine, cu condiția armonizării acestora cu interesele românești”. Era, de asemenea, adeptul protecționismului moderat pentru industrie și considera că „trebuie să fim naționaliști până la exces când este vorba de forța, prosperitatea, de viitorul claselor agricole”, dând ca exemplu Germania, care „nu a uitat niciodată să mențină o

* O parte dintre aceste deziderate au fost îndeplinite în anii ce au urmat Primului Război Mondial, după moartea lui Nicolae Xenopol.

protecție eficace pentru agricultura sa prin taxe ridicate pe cereale”. Era împotriva monopolurilor, concepție modernă în epocă, exprimată mai ales de școala americană, în această privință el afirmând că „orice idee de monopol trebuie să fie interzisă”.

Era dezamăgit de faptul că România se afla în urma Ungariei în domeniul transporturilor, drumurile noastre fiind aproape impracticabile în anumite perioade ale anului. România deținea 3.500 de km de cale ferată, în timp ce Ungaria avea 22.000 de km.

Nicolae Xenopol privește cu încredere spre românii din Transilvania, fiind impresionat de prosperitatea Băncii Albina din Sibiu: „[...] am avut plăcerea să vizitez în detaliu birourile *Albinei* și am fost încântat de ordinea, râvna și capacitatea funcționarilor săi. Am examinat câteva din înscrisurile și registrele băncii – toate ținute în limba română – pentru a-i înțelege mecanismul, și am admirat organizarea sa perfectă. Am constatat, cu această ocazie, că, printre clienții acestei instituții românești, figurează deopotrivă numeroși sași și unguri, ceea ce denotă încrederea absolută pe care o inspiră tuturor.”

Xenopol era adeptul politicii de îmbunătățire a relațiilor economice cu Franța, de care se simțea legat încă din anii studenției, fapt demonstrat și de apariția în limba franceză a revistei *Le Mouvement Économique*, această publicație având rolul de a populariza realitățile economice românești în străinătate. Era îngrijorat de faptul că „... o parte importantă a veniturilor noastre de stat (rentele de stat) sunt deținute de către francezi”, și că „guvernul român nu a reușit niciodată până în prezent să plaseze în mod direct un împrumut la Paris. Aproape toată datoria noastră publică a fost contractată la Berlin”.

A avut o viziune corectă asupra politicii economice a Germaniei. În ceea ce privește relațiile economice ale României cu Austro-Ungaria, acestea nu au fost favorabile.

La începutul secolului al XX-lea a fost vehiculată „ideea unei federalizări a Statelor balcanice” și crearea „Statele-Unite danubiene”. Ofertele unei uniuni vamale tot mai mult exprimate de către Austro-Ungaria au fost categoric refuzate: „România nu ar fi acceptat niciodată o asemenea abdicare de la suveranitatea ei poate doar dacă ar fi fost cucerită pe câmpul de luptă [...] industria, care, lipsită de orice fel de protecție, ar fi clacat ușor sub concurența industriei austriece și chiar ungurești, mai puternice și mai bine organizate”. Apariția cărții *La Richesse de la Roumanie* în condiții de război a avut și menirea de a atrage atenția diplomației occidentale asupra importanței României.

Intrarea României în război alături de puterile Antantei în vara anului 1916, evoluția operațiunilor militare, ocuparea Bucureștiului și retragerea guvernului la Iași sunt evenimente care l-au marcat și pe Nicolae D. Xenopol.

După o perioadă lungă de tatonări și contacte, au fost perfectate relațiile diplomatice dintre România și Japonia, chiar în timpul Primului Război Mondial.

Semnarea lor a fost grăbită de faptul că Japonia devenise unul dintre aliații importanți în cadrul Antantei. Astfel, în august 1917, Consiliul de Miniștri al României, reunit la Iași, hotărăște înființarea unei legații române la Tokyo, iar la 13 septembrie 1917 Nicolae Xenopol este numit, prin Decret Regal, ministru plenipotențiar în Japonia.

Deși era foarte slăbit, a acceptat să plece în misiune diplomatică în Japonia, fiind nevoit să străbată Rusia și Siberia în condiții aspre de război. Conștient de eforturile materiale imense pe care România trebuia să le facă pentru susținerea frontului și decis să suplinească singur eforturile diplomatice, a plecat doar cu un secretar, fără a cere bani guvernului.

În Japonia a găsit o colonie de români refugiați din Transilvania, lipsiți de adăpost și hrană, fugiți din fața autorităților maghiare care-i urmăreau. El i-a sprijinit financiar și i-a ajutat să ajungă în America, intervenind pe lângă ambasadorul american pentru a le înlesni călătoria gratuită pe un vapor.

La doar câteva luni de la sosirea sa în Japonia, Nicolae Xenopol a încetat din viață la 5 decembrie 1917. Este adus în țară în 1921 și înmormântat la Cimitirul Bellu, în cripta familiei, alături de fratele său Filip.

9. V.

Bibliografie

Arhiva MAE, Fond nr. 71, 1920-1944, Japonia, Relații cu România

Arhiva ASE

Dezbateri Parlamentare, 1913

Averescu, Al. et al., *Doi oameni și o operă: Nicolae Xenopol, Stanislas Cihoski și Academia de Înalte Studii Comerciale și Industriale din București*, Tipografia Mănăstirii Neamțu, 1929

Epure, Mihai, *Din Carpați până la Fuji*, Editura Cartega în colaborare cu Editura Niponica, București, 2000

Predescu, Lucian, *Enciclopedia Cugetarea*, Editura Cugetarea, București, 1940

Vorovenci, Ion, „Nicolae D. Xenopol - The Founder of the Academy of High Commercial and Industrial Studies of Bucharest”, în revista *Amfiteatru Economic* nr. 30, vol. XIII (iunie 2011), Editura ASE

Frațelui meu

Alexandru Xenopol

Membru al Institutului

PREFAȚĂ

*Lucrarea de față, pe care am onoarea să o prezint publicului, cuprinde câteva capitole care au fost deja publicate acum câțiva ani în revista **Le Mouvement Économique**¹ [Mișcarea economică²] și pe care am considerat de datoria mea să le completez. Studiul consacrat „Relațiilor economice dintre Franța și România” reproduce conferința pe care am pronunțat-o în 1910 la Paris, la sediul publicației **Revue générale des sciences**, dar pe care am completat-o ca urmare a schimbărilor survenite între timp. În schimb, faptul că nu am modificat informațiile esențiale conținute în acea conferință explică cele câteva repetiții ale unor cifre și documente prezente în capitolele anterioare.*

Toate celelalte capitole sunt inedite. Coordonarea ansamblului într-un tot unitar a avut în vedere posibilitatea ca cititorul să își poată face o idee cât mai clară atât în legătură cu forțele economice ale României, cât și cu cele mai importante probleme asupra cărora trebuie să se aplece mințile luminate.

Autorul

¹ *Balanța economică, Creșterea bogăției, Povara impozitelor în România* [La Balance économique, l'Augmentation de la Richesse, la Charge des impôts en Roumanie].

² N. Xenopol s-a întors la jurnalism în 1904, când a fondat revista-magazin în limba franceză, *Le Mouvement Économique*, pe care a condus-o până în 1915. (Nota trad.)

Bogăția României

AGRICULTURA

România este fără nicio îndoială cea mai bogată țară din Orientul Europei. Solul, deosebit de fertil, subsolul, care ascunde zăcămintele uriașe de petrol, minele, carierele, salinele, cherhanalele, mândrele păduri, în bună măsură încă neexploatate, toate reprezintă bogății naturale fără seamăn. Dunărea, care înaintea de-a lungul întregii laturi sudice a Regatului, reprezintă o cale extraordinară de transport al produselor; Constanța, port la Marea Neagră, îi deschide poarta către marile drumuri maritime. O populație rurală vrednică, orașe prospere în care apar în fiecare an noi fabrici și uzine, instituții financiare puternice, mărturie a spiritului chibzuit și întreprinzător al locuitorilor, toate acestea sunt premise ale prosperității.

De altfel, este vorba despre o prosperitate care sporește an de an și este deosebit de interesant să observăm rapiditatea cu care bogățiile țării și-au dublat și chiar triplat valoarea într-un interval de timp relativ scurt.

Este de necontestat faptul că alături de aceste bogății se poate vedea și o teribilă sărăcie însă, în ansamblul său, în ciuda acestor pete, tabloul prezintă o situație înfloritoare și perspective încurajatoare pentru viitor. În descrierea care urmează, deși vom scoate la vedere părțile luminoase, nu vom nesocoti umbrele.

*

* *

Până în 1829, atunci când Tratatul de la Adrianopole a permis navelor comerciale accesul la Marea Neagră și astfel a dat Principatelor Române, Moldova

și Țara Românească, posibilitatea de a trece de la creșterea vitelor la producția de cereale, organizarea economică a țărilor române era cu totul rudimentară.

Principalele produse care alimentau comerțul în acea perioadă erau vitele, lâna, ceara, vinul, sarea, pieile, peștele sărat. Odinioară, cerealele din Moldova luau drumul porturilor genoveze de la Marea Neagră; mai târziu, după declinul Genovei, dominația asupra Mării Negre a încăput în mâinile turcilor. În consecință, cerealele românești au început să fie exportate în Turcia; odată cu întărirea influenței turcești în principate, ca putere suzerană, Turcia a dobândit dreptul de preempțiune la cumpărarea cerealelor ceea ce a avut drept consecință, prin înlăturarea concurenței, prăbușirea prețurilor. În aceste condiții, nu este surprinzător că exportul cerealelor către Polonia și Transilvania era nesemnificativ¹. În afara acestor vânzări forțate către Constantinopol, cerealele românești nu puteau fi exportate către alte țări europene în lipsa mijloacelor de transport terestre (transportul pe apă era complet interzis tuturor celorlalte națiuni, cu excepția turcilor).

Prin urmare, extinderea culturii cerealelor în România și contactele economice mai strânse cu țările din Occident încep după 1829. Cum era și firesc, la începutul deschiderii porturilor de la Marea Neagră, exporturile noastre au cunoscut o dezvoltare extrem de lentă; astfel, în 1832, exportul tuturor cerealelor (grâu, porumb, orz, ovăz, mei) reprezenta, în moneda actuală, 2.070.000 de lei, în timp ce exportul de sare se ridica la 3.250.000, iar cel de animale, la 2.532.404².

Vom vedea în cele ce urmează că dezvoltarea acestor exporturi a transformat România în unul din principalii actori ai alimentației mondiale.

An de an, suprafețele culturilor s-au extins; fără să ne întoarcem la perioade mai îndepărtate, este suficient să comparăm cifrele actuale cu cele de acum cincisprezece ani pentru a ne da seama de progresele realizate.

Media în perioada 1900-1904 a fost de 5.919.641 de hectare, în perioada 1905-1909 de 5.974.747 de hectare, iar în perioada 1909-1913 de 6.028.322 de hectare. În 1915, totalul suprafețelor cultivare a fost de 6.082.964 de hectare, deci o creștere de 232.014 de hectare în 15 ani.

Cea mai importantă este cultura grâului; în 1914, ea ocupă o suprafață de 2.111.730 de hectare (inclusiv noile județe Durustor și Caliacra), adică mai mult de

¹ *Handel und Wandel in der Moldau, bis zum Ende des 16. Jahrhunderts* von dr. I. Nistor, Privatdozent an der Universität Wien. – Czernowitz 1912 (pagina 158).

A se vedea și *Histoire des Roumains de la Dacie* par A. D. Xenopol, vol. II (în franceză).

² *Finanțele României* de Th. C. Aslan, p. 35.

o treime din suprafața totală. Este cultura care a cunoscut cea mai intensă dezvoltare:

În 1862-1866.....	s-au cultivat în medie	697.220 hectare	
~ 1867-1871.....	~ ~ ~	877.200	~
~ 1872-1876.....	~ ~ ~	1.060.340	~
~ 1886-1890.....	~ ~ ~	1.509.700	~
~ 1891-1895.....	~ ~ ~	1.438.200	~
~ 1896-1900.....	~ ~ ~	1.590.000	~
~ 1909-1913.....	~ ~ ~	1.851.990	~
~ 1914 (inclusiv noile teritorii).....	~ ~ ~	2.111.730	~

Producția de grâu a crescut în fiecare perioadă:

În 1900-1904 o medie de.....	23.449.071 hectolitri
~ 1905-1909.....	26.147.713 "
~ 1909-1913.....	30.545.554 "

Producția la hectar a variat între 11,8 (în 1909) și 20 (1910) de hectolitri la hectar; în perioadele de mare secetă, cum s-a întâmplat în 1899, producția a scăzut la 5,5 hectolitri; media generală este de 12-13 hectolitri, ceea ce înseamnă sub media obținută de țările din Occident.

Grâul românesc este de o calitate deosebită; în special cel din Moldova, care ocupă locul întâi între cerealele din Europa¹.

Pentru a ne putea face o idee mai clară despre importanța producției noastre de grâu, vom da câteva cifre comparative. Astfel, în privința suprafeței cultivate, România ocupă locul șapte între țările din Europa:

	Hectare în medie 1910-1915
Rusia europeană.....	25.147.585
Franța.....	6.517.784
Italia.....	4.755.540

¹ A se vedea, cu referire la calitățile grâului nostru, remarcabilul studiu realizat de dl dr. Al. Zaharia, profesor de chimie agricolă la Universitatea din București: *Grâul românesc, recolta anilor 1900-1908* [Le blé roumain, récolte des années 1900-1908]. Editura Albert Baer, 1910.

Dl dr. Zaharia citează printre altele lucrarea dlui Paul Hirtz intitulată *La valeur nutritive des blés* [Valoarea nutritivă a grâului], în care sunt prezentate rezultatele analitice obținute pe baza a 44 probe de grâu din recolta 1908-1909 provenind din toate țările exportatoare. Concluzia este că grâul din Moldova conține 18,94% substanțe proteice, în timp ce grâul unguresc de Tisa, doar 17,09%.

	Hectare în medie 1910-1915
Spania.....	3.890.623
Ungaria.....	3.701.758
Germania.....	1.962.611
România.....	1.936.527

Dacă ținem seama de întinderea teritoriului său, România ocupă primul loc ca suprafață cultivată.

Același lucru se poate constata în legătură cu producția:

	Chintale în medie 1910-1915
Rusia.....	173.161.898
Franța.....	84.328.070
Ungaria.....	49.267.429
Italia.....	48.756.200
Germania.....	41.832.778
Spania.....	33.977.686
România.....	23.208.675

Însă, nu la fel stau lucrurile atunci când este vorba despre randamentul la hectar:

	Chintale în medie 1910-1915
Danemarca.....	32,6
Belgia.....	25,7
Țările de Jos.....	24,5
Germania.....	21,3
Marea Britanie.....	21,2
Suedia.....	21,1
Elveția.....	21,-
Norvegia.....	16,1
Austria.....	13,6
Ungaria.....	13,2
România.....	12,2

Se poate observa cât de în urmă este România din punct de vedere al științei agricole; cu siguranță, metode de cultură mai eficiente, organizarea regimului apelor și folosirea îngrășămintelor chimice ar duce la o creștere a producției de cel puțin 50%.

Țara noastră este una din cele care folosesc cel mai puțin îngrășămintele chimice în agricultură. Avem o singură fabrică de îngrășămintă chimice, la Mărășești, iar importul acestor articole este foarte redus. Astfel, în 1913, am importat numai 344-817 kilograme de fosfați artificiali și 255.000 de kilograme de salpetru de Chile și săruri de potasiu. În acest timp, cantitățile produse în lume au ajuns la valori uriașe; de pildă, Germania produce 536.401.600 de kilograme de săruri de potasiu pentru agricultură, iar celelalte țări industriale, aproape 500 de milioane. Producția de nitrat de sodiu (Chile) a atins în 1913 aproape 2 miliarde și jumătate de kilograme, iar exportul a ajuns la 1.847 milioane.

Scăderea numărului de animale va duce la o importantă reducere a cantității de îngrășămintă naturale; ceea ce ne va obliga pe viitor să recurgem la îngrășămintă chimice.

Cerealele și derivatele din cereale constituie principalul produs pentru exportul românesc. Dintr-un export total de 670.705.335 de lei, cerealele reprezintă, în 1913, 66,68% din total; în 1912, reprezentau 75,77%, iar în 1911 proporția era de 80,62%.

Grâul se situează în fruntea cerealelor cu următoarele cifre:

	Tone	Grâu Valoare	Export total cereale (valoare)
1913.....	1.152.559	208.152.226	448.412.269
1912.....	1.371.639	256.496.420	486.511.471
1911.....	1.458.029	244.803.026	557.653.135

Cantitățile exportate sunt foarte variabile; ele sunt funcție de condițiile climatice și bineînțeles influențate de seceta, destul de frecventă în România, ca urmare a despăduririlor. Astfel, în perioada mării secete din 1899, nu am putut exporta decât 181.331 tone, în timp ce în 1905 și 1906 exporturile noastre au depășit 1.700.000 de tone, însă, în general, media exportului se menține la cifre foarte ridicate.

Pe lângă exportul de grâu, trebuie să amintim și făina de grâu, producerea acesteia cunoscând o puternică dezvoltare; în ultimii ani, au fost instalate mori mecanice, în special la Brăila și Galați:

	Tone	Valoare
1913.....	123.125	34.044.115
1912.....	75.025	21.164.663
1911.....	64.917	16.878.663

Exportăm făină de grâu, în primul rând, în Turcia ($16\frac{1}{3}$ milioane), în Austro-Ungaria și în Germania.

Comparând cifrele exporturilor noastre de grâu cu cele realizate de principalele țări producătoare, vom putea înțelege cât de importantă este producția românească în comerțul mondial:

	Media 1904-1909	Media 1909-1914
	Chintale	
Rusia.....	32.204.077	43.489.817
Statele-Unite.....	15.562.106	16.772.712
Canada.....	6.891.082	21.242.712
Bulgaria.....	5.182.242	2.248.296
India.....	9.671.694	12.779.550
România.....	7.634.135	13.531.236

Trebuie observat faptul că grâul nu este consumat în România decât de o minoritate a populației; din 8.000.000 de locuitori, se poate afirma cu certitudine că aproape trei sferturi se hrănesc ocazional cu pâine; hrana obișnuită a acestora este porumbul. De aceea, România este țara care, în raport cu producția ei, poate exporta cea mai mare cantitate de grâu.

Tabelul următor ne va arăta raportul existent între producția și exportul pentru cele două categorii de cereale cele mai importante¹.

Denumirea cerealelor	P R O D U C Ț I E			E X P O R T		
	Hectolitri			T o n e		
	1913	1912	1911	1913	1912	1911
Grâu.....	29.332.183	31.336.822	33.028.065	1.152.559	1.311.639	1.458.029
Porumb....	40.406.868	36.621.385	39.014.814	974.449	1.085.048	1.555.332

Din cele prezentate, rezultă că, în comparație cu porumbul, grâul este exportat într-o mai mare proporție în raport cu producția realizată.

Chiar în anii de mare secetă, producția de grâu este suficientă pentru consum și rămâne întotdeauna o anumită cantitate pentru export, în timp ce o recoltă slabă de porumb – din cauza consumului intern mare – poate duce la

¹ Statistica comerțului exterior ne oferă cifra la export în tone, în timp ce statistica agricolă indică producția în hectolitri; dacă transformăm hectolitrii în tone, calculând (în medie) 75 kilograme la hectolitr, obținem următoarele cifre:

	Producție 1913	Export 1913
Grâu (Tone).....	2.200.000	1.152.559
Porumb (Tone).....	3.105.141	974.449

suprimarea exportului; în 1911 și 1912, am fost chiar nevoiți să importăm porumb din America de Sud¹.

Porumbul se situează pe locul al doilea în privința exportului, nu numai din punct de vedere cantitativ, ci și valoric.

1913.....	115.764.527 Lei
1912.....	146.698.513 ~
1911.....	183.218.092 ~

Care este valoarea totală a recoltelor noastre?

*Buletinul statistic al României*² ne prezintă amănunte interesante în această privință:

Valoarea brută a recoltelor pentru anul 1914 a fost de 1.267.425.320 de lei. În această cifră cerealele reprezintă 1.001.951.758 de lei, leguminoasele și tuberculii, 69.203.505, plantele furajere, 92.277.358, plantațiile, 50.743.603, legumele, 24.469.574, oleaginoasele, 15.450.447, iar plantele industriale și textile, 13.329.075.

În anii normali, recolta de grâu cârnău, deci panificabil, reprezintă cea mai mare valoare în cadrul tuturor plantelor agricole. În 1914, valoarea reprezentată de recolta de grâu panificabil este de 254.362.280 de lei, adică cu 140,2 milioane mai mică decât cea obținută în 1913.

Iată valoarea recoltelor de grâu panificabil începând cu 1906:

Anul	Valoarea totală	Valoarea brută la hectar	Prețul pe hectolitru
1906.....	406.691.636 franci	202,50 franci	10,21 franci
1907.....	222.520.390 ~	129,80 ~	14,95 ~
1908.....	302.104.086 ~	167,70... ~	15,64 ~
1909.....	327.981.616 ~	194,20 ~	16,40 ~
1910.....	508.584.263 ~	261,05 ~	13,03 ~
1911.....	468.998.949 ~	243, - ~	14,20 ~
1912.....	451.250.237 ~	218,05 ~	14,40 ~
1913.....	394.517.861 ~	243,05 ~	13,45 ~
1914.....	254.362.280 ~	120,45 ~	14,65 ~

¹ În 1911 am importat 110.195 de chintale, iar în anul următor, 150.406.

² Seria III, Vol. XII-1915, Nr. 38-39, pp. 578-583.

Recolta de porumb a atins în 1914 cea mai mare valoare, cu 90.000.000 mai mult decât în 1913. În anii anteriori, valoarea porumbului a fost estimată după cum urmează:

Anul	Valoarea totală	Valoarea brută la hectar	Prețul pe hectolitru
1906.....	327.549.876 franci	157,35 franci	7,12 franci
1907.....	203.098.055 ~	105,30 ~	10,01 ~
1908.....	306.925.469 ~	151,90 ~	10,04 ~
1909.....	248.400.634 ~	117, - ~	10,05 ~
1910.....	295.539.236 ~	148,80 ~	8,09 ~
1911.....	409.655.547 ~	196,45 ~	10,50 ~
1912.....	347.903.157 ~	167,30 ~	9,50 ~
1913.....	345.478.721 ~	160,90 ~	8,55 ~
1914.....	435.475.504 ~	210,85 ~	12,05 ~

Din tabelele de mai sus rezultă că producția agricolă românească și, pe cale de consecință, exportul se limitează la două mari categorii de cereale. Producția excesivă a acestor două cereale este semnul cert al unei proaste organizări agricole care a neglijat total producția de materii prime pentru industrie și a continuat să extindă suprafețele cultivabile în detrimentul câmpurilor și pășunilor; dar dacă producția de grâu se explică prin prețurile mari obținute pe piața externă, producția excesivă de porumb, având în vedere prețurile mici ale acestui produs, nu se explică decât prin deprinderea împământenită a țaranului român de a cultiva în primul rând această plantă. Rămâne ca în viitor grâul și cartoful să ajungă să înlocuiască porumbul în alimentația țaranului nostru.

România este țara care exportă cel mai mult porumb, adică o marfă foarte voluminoasă și ieftină, dar care necesită multă muncă pentru a fi produsă.

Exportul porumbului	Media anilor 1904-1914 (în chintale)
România.....	11.938.042
Statele-Unite.....	10.101.891
Rusia.....	7.189.056
Ungaria.....	3.287.839
Bulgaria.....	2.194.962

DI M. Șerban, în lucrarea sa consacrată agriculturii românești, observă că prețul porumbului a fost cotelat la bursa din Paris în ultimii douăzeci de ani, din 1877 până în 1897, cu o medie de 14,9 lei pe hectolitru; în perioada 1902-1911, prețul a fost de 12 lei. În conformitate cu datele oferite de ancheta agrară, cultura completă a unui hectar de porumb a costat în România, în medie, 56 de lei, în timp ce prețurile minime stabilite în 1912 de către Consiliul superior al agriculturii pentru

această cultură nu pot fi, în medie și la nivelul întregii țări, mai mici de 77 lei. La aceasta trebuie să adăugăm și scumpirea valorii pământului. Or, conform statisticii oficiale, producția medie de porumb a fost între 1862 și 1871 de 13,2 hectolitri la hectar, iar între 1901 și 1910 de 13,4. Cum prețurile au rămas aceleași iar costul producției a crescut considerabil, rezultă o scădere a productivității naționale a muncii¹.

După grâu și porumb, principalele cereale pe care le exportăm sunt ovăzul, orzul, secara și meiul. Iată pentru început suprafețele cultivate exprimate în hectare:

	1913	1912	1911
Secară.....	90.583	101.244	131.769
Orz.....	562.539	499.885	507.769
Ovăz.....	522.149	381.785	401.415
Mei.....	54.926	44.275	39.409

În aceeași ani, producția a înregistrat următoarele valori (în hectolitri):

	1913	1912	1911
Secară.....	1.307.621	1.262.685	1.758.236
Orz.....	9.634.207	7.504.141	9.227.727
Ovăz.....	12.382.460	7.321.036	9.240.629
Mei.....	600.500	529.305	573.083

Iată și cifrele referitoare la export (în tone):

	1913	1912	1911
Secară.....	66.153	63.012	230.755
Orz.....	377.072	238.716	280.238
Ovăz.....	173.649	29.032	233.296
Mei.....	14.839	17.478	35.499

Țările care importă cele mai mari cantități de cereale românești sunt Belgia cu 1.074.335 de tone (Belgia reexportă în Germania și Elveția), Austro-Ungaria cu 516.020, Italia cu 341.136, Olanda cu 217.170, Franța cu 162.055, Anglia cu 148.895 și Germania cu 128.020 de tone.

Dacă la cerealele de orice fel, adăugăm celelalte produse rezultate din exploatarea agricolă, cum ar fi legumele, florile, semințele (34.123.569 de lei în 1913), arborii, lemnul și industriile derivate (23.717.772), produsele alimentare de origine animală (11.245.654), animalele vii (2.899.125), pieile și obiectele din piele

¹ *Problemele noastre social agrare*, p. 111.

(3.253.450), diverse produse de origine animală (1.187.282), obiectele de lână sau stofă (2.933.686), fructele etc. (1.935.720), putem spune că am epuizat cvasitotalitatea exporturilor noastre – cu excepția petrolului. Toate celelalte articole luate împreună nu reprezintă mai mult de 5.000.000 de lei.

*

* *

Petrolul este, fără îndoială, cel mai important articol pentru export după cereale; aceste două articole reprezintă partea esențială a comerțului nostru exterior; între ele există totuși o diferență, și anume faptul că prețul rezultat din vânzarea cerealelor le revine în mare parte producătorilor români, în timp ce prețul rezultat din vânzarea petrolului și derivatelor revine în principal societăților străine.

România ocupă locul trei în producția mondială de petrol, imediat după Statele-Unite și Rusia¹.

	1911		1912	1913
Țări producătoare	T	O	N	E
Statele-Unite.....	29.001.000		29.096.000	32.314.440
Rusia.....	9.169.600		9.249.600	9.246.942
<i>România.....</i>	<i>1.545.299</i>		<i>1.806.000</i>	<i>1.885.225</i>
Indiile Orientale.....	1.670.700		1.520.000	1.534.223
Galiția.....	1.454.600		1.187.500	1.087.286
India.....	907.700		1.001.300	1.000.000
Mexic.....	768.000		2.646.000	3.000.000
Altele.....	705.000		800.000	750.000

Creșterea producției a avut drept consecință o sporire a exporturilor. În 1906 am exportat 190.914 de tone de petrol rafinat; în 1913, exportul se cifrează la 428.098 de tone, adică mai mult decât dublu. În aceeași perioadă, benzina crește de la 79.493 la 241.726 de tone; uleiurile minerale, de la 951 la 7.732 de tone; parafina, de la 115 la 664, iar reziduurile, de la 67.214 la 377.688 de tone¹.

Exportăm petrol rafinat în Anglia, în Italia, în Egipt și în Germania. În 1913, am exportat în Anglia 89.972, în Italia, 34.752, în Egipt, 34.318 și în Germania 31.707 de tone.

¹ Datele referitoare la petrol sunt extrase din *Statistica minieră și Comerțul exterior al României*.

Benzina este exportată mai ales în Franța (76.400 de tone) și în Germania (70.948).

Germania cumpără cea mai mare cantitate de uleiuri minerale (4.883 de tone).

Grație unui tarif vamal foarte protector și legii pentru încurajarea industriei, am creat o industrie destul de importantă, însă imensa majoritate a fabricilor noastre lucrează doar pentru piața internă. Exportăm bidoane din tablă de fier în valoare de 2.750.000 de lei și celuloză în valoare de un milion. În afara acestor rare excepții, exporturile noastre se compun, așa cum am mai spus-o, din cereale sau produse provenite din exploatarea solului și din petrol.

Rezultă din cele de mai sus că, în ciuda dezvoltării pe care a cunoscut-o industria petrolului, agricultura reprezintă baza bogăției noastre. O suită de recolte bune are drept urmare o creștere a bunăstării tuturor claselor societății și umple seifurile trezoriei; rezultatul unui an slab, al unei recolte proaste este instalarea unui marasm general, scăderea semnificativă a consumului, o criză financiară vizibilă în reducerea stocului de lichidități al Băncii Naționale și în dificultățile trezoreriei de a încasa impozitele.

În România, toate crizele economice au fost provocate de recolte în mai mare sau mai mică măsură nesatisfăcătoare.

Rapoartele consiliului de administrație al Băncii Naționale cuprind în general expuneri referitoare la urmările crizelor agricole asupra situației economice și financiare a țării.

Astfel, Raportul pentru anul 1906 cuprinde detalii interesante despre unele din aceste crize.

Criza din 1884 a fost provocată de o recoltă slabă; exportul de cereale a fost mai mic cu aproape 300.000 de tone (37.000.000 de lei) față de cel din anul precedent. Bugetul de stat s-a soldat cu un deficit de 14.294.756 de lei. Ca să își protejeze stocul, Banca Națională a fost obligată să crească rata scontului la 6%.

În 1894, țara a traversat o nouă criză provocată de o recoltă proastă și de scăderea prețurilor pe piețele străine. Deficitul exportului s-a cifrat în acel an la 824.000 de tone în valoare de 75.500.000 de lei; ca urmare, bugetul statului acuză un deficit de 10.365.499 de lei.

Dar cea mai teribilă criză pe care a cunoscut-o România a fost cea din 1899. Seceta care a durat zece luni a distrus recoltele aproape în totalitate. Iar absența exporturilor a provocat o creștere semnificativă a cursului de schimb, care a atins aproape 6%.

Exporturile au scăzut cu 1.344.000 tone față de anul precedent (134.000.000 de lei); bugetul de stat a înregistrat un deficit de 35.404.909 de lei. Guvernul a fost atunci obligat să recurgă la măsuri foarte energice pentru echilibrarea bugetului și salvarea creditului; s-au instituit economii drastice și s-a făcut apel la noi impozite.

Recolta din 1900 a fost medie; cursul de schimb a crescut la 2,5%; deficitul bugetar a înregistrat 27.244.017 de lei.

Începând cu 1901, în urma unei serii de recolte bune, situația bugetară s-a îmbunătățit.

Deoarece în 1905 exportul de grâu a fost foarte mare, excedentul bugetar a crescut la 45.446.356 de lei. În 1907¹ recolta este slabă, însă în ciuda secetei și a rășcoalei țăranilor, exportul de cereale a fost mare datorită rezervelor din anii anteriori; criza a putut fi astfel evitată. Recolta din 1909² este mică, însă prețurile sunt foarte mari, astfel încât anul a putut fi considerat mediu.

Raportul pe anul 1911 conține următoarea constatare: „În 1910, România a avut o recoltă foarte bună și exporturile au fost mai mari. Deoarece și industria a înregistrat creșteri, lipsa de echilibru în favoarea importurilor, care altădată se manifesta printr-o creștere a cursului de schimb în raport cu străinătatea, a dispărut și a creat o abundență de numerar și de beneficii în raport cu străinătatea.

Este pentru prima dată când „Raportul” Băncii menționează influența industriei asupra cursului de schimb. Este de netăgăduit faptul că efectul creării unei industrii naționale a fost posibilitatea de a păstra în țară sume importante care altădată ieșeau afară pentru a achita mărfurile importate. Cu toate acestea, deși de mare importanță pentru sporirea bogăției noastre, fenomenul nu poate contrabalansa în anii de secetă vidul produs de o recoltă deficitară.

De altfel, Raportul pentru anul 1913 subliniază situația dificilă creată în țară în 1912, ca urmare a închiderii strâmtorii Dardanele. „Deși această măsură nu a fost aplicată pe o perioadă lungă, efectul ei a fost dezastruos asupra comerțului nostru la export și, prin urmare, asupra situației noastre economice; Banca a trebuit să intervină în mod energic în favoarea Băncilor indigene”.

Aceeași situație s-a repetat în 1913 și 1914.

În expunerea de motive a proiectului de buget pentru exercițiul 1916-1917, ministrul de Finanțe, dl E. Costinescu, subliniază faptul că bugetele noastre s-au soldat în ultimii cincisprezece ani cu excedente și că, oricum, începând cu 1913, chiar și în perioada crizei europene, fără deficit datorită unei perioade de mare prosperitate economică pe care o datorăm unei suite aproape neîntrerupte de recolte bune.

¹ Raportul Băncii 1908

² Raportul Băncii 1910

Am insistat asupra acestor date cu scopul de a pune în lumină caracterul agricol al producției noastre naționale. Prosperitatea țării, soliditatea creditului, forța și viitorul României depind în primul rând de progresele realizate de clasele țărănești.

Este un fapt cu atât mai evident cu cât aceste clase reprezintă deopotrivă un factor al bogăției și o forță națională, putem spune chiar marea forță națională a țării. Industria își aduce o contribuție importantă la bogăția țării, însă această bogăție nu aparține decât în mică măsură românilor, ea hrănind mai curând capitalurile străine; țara profită de pe urma acesteia, trebuie să o recunoaștem, însă factorul românesc nu este prezent decât în parte în această ramură de activitate; un număr important de case de comerț, unele mari instituții financiare, deși sunt avantajoase pentru țară, alimentează de fapt veniturile capitaliștilor străini. Doar agricultura este instrumentul național al bogăției; lucrătorii pământului, proprietarii mici și mijlocii sunt cu toții români; la fel și marii proprietari, cu rare excepții; pătura arendașilor străini e pe cale de dispariție; ei sunt înlocuiți de asociațiile de țărani. Clasele țărănești sunt cele care înregistrează cel mai mare excedent de nașteri, ele sunt izvorul continuu de forțe noi pentru orașele noastre și pentru capitală; și tot ele reprezintă imensa majoritate a contribuabililor și a soldaților noștri, cei mai buni soldați. Clasele țărănești formează temelia cea mai solidă a naționalității noastre, izvorul fertil din care izbucnește o viață intensă și mereu înnoită.

Iată repartizarea proprietății în funcție de suprafață:

Categorie suprafețe	Număr proprietăți	Proporție %	Suprafață hectare	Proporție %
½ ha	62.832	6,60	26.426	0,34
½ - 1 ~	81.039	8,50	72.757	0,93
1 - 2 ~	147.900	15,20	237.029	3,01
2 - 3 ~	131.630	13,60	337.000	4,30
3 - 4 ~	172.446	17,90	631.904	8,08
4 - 5 ~	148.717	15,40	711.033	9,08
5 - 7 ~	131.145	13,50	743.486	9,50
7 - 10 ~	45.230	4,70	393.950	5,05
Total 10 ha	920.939	95,40	3.153.645	40,29
15 - 50 ha	36.318	3,70	695.953	8,89
50 - 100 ~	2.405	0,26	166.847	2,13
100 - 500 ~	3.314	0,41	816.385	10,43
500 - 1000 ~	1.122	0,13	803.084	10,26
1000 - 3000 ~	771	0,09	1.236.420	15,80
3000 - 5000 ~	112	0,01	434.367	5,55
Peste 5000 ~	66	0,00	520.095	6,65
Total general	965.047	100,00	7.826.796	100,00

Din acest tabel rezultă că jumătate din proprietatea rurală este deținută de țărani, că ducem lipsă de proprietate medie și că 40% din pământuri aparțin marii proprietăți.

Țăranul nu își cultivă doar bucata lui de pământ, ci și o bună parte din marile proprietăți luate în parte sau în arendă. Una din particularitățile regimului nostru agricol este că țăranul lucrează cu vitele și cu uneltele sale cea mai mare parte a pământurilor exploatate în regie de marii proprietari sau cultivate de marii arendași. Din cauza acestui sistem de cultură, marile terenuri nu dețin decât rareori capitaluri de exploatare suficiente și clădirile necesare.

Cu privire la proporția dintre suprafețele arendate și suprafețele totale cultivate, avem datele de mai jos pentru toate categoriile de suprafețe:

Categorie suprafețe în hectare	Moldova	Țara Românească	Oltenia	Dobrogea	TOTAL
	%	%	%	%	%
50 - 100	32,09	33,07	23,28	10,23	24,09
100 - 500	55,08	54,70	40,26	29,62	50,17
500 - 1000	58,57	57,99	58,46	57,10	58,23
1000 - 3000	59,19	61,27	52,92	28,92	58,33
3000 - 5000	61,27	76,28	63,45	100,00	73,26
Peste 5000	100,00	68,82	71,30	-	72,43

Străinii dețin puține pământuri în România. În conformitate cu articolul 7 (§5) din Constituția României, modificat la 13 octombrie 1879, „numai românii sau cei naturalizați români pot dobândi imobile rurale în România. Drepturile dobândite vor fi respectate”.

Această ultimă prevedere se referă la imobilele dobândite înaintea revizuirii Constituției din 1879, într-o perioadă în care străinii de rit creștin puteau dobândi imobile rurale¹. În urma revizuirii, s-a eliminat incapacitatea datorată credințelor religioase, însă capacitatea de a dobândi imobile rurale a devenit dependentă de calitatea de cetățean român.

Ca urmare a creșterii prețului pământului, mulți străini și-au vândut proprietățile din România, astfel încât astăzi numărul lor este foarte mic.

¹ În conformitate cu Regulamentul organic al Principatelor Dunărene, străinii de rit creștin puteau dobândi imobile rurale prin naturalizare. Prin legea din 21 august 1864 s-a reglementat dreptul străinilor de rit creștin de a dobândi imobile rurale supunându-l următoarelor condiții: 1. să aibă domiciliul în țară; 2. să se supună legilor țării în legătură cu aceste proprietăți; 3. existența reciprocității acordate de țara din care provine străinul.

Legea care stabilește la 12% impozitul funciar asupra pământurilor aparținând unor persoane al căror domiciliu nu este în România (dublu față de impozitul obișnuit) a contribuit și ea la această situație.

Cu câteva rare excepții, se poate spune că marea proprietate aparține în România, aproape în totalitate, unor români sau naturalizați români.

Se știe cât de criticată a fost dispoziția constituțională care interzice străinilor să dobândească proprietăți rurale în România; s-a vorbit deseori despre avantajul pe care l-ar avea țara ca urmare a dobândirii unor mari proprietăți în România de către străini care dispun de capitaluri însemnate, agricultura putând astfel să facă progrese rapide, iar prețul pământului ar crește considerabil. Articolul 7 în discuție a fost combătut și în numele principiilor care impun tuturor țărilor civilizate respectarea persoanei umane, capacitatea de a beneficia de toate drepturile civile, inclusiv de dreptul de a deține imobile rurale, constituind una din manifestările elementare ale acesteia.

Pe de altă parte, experiența războiului mondial a demonstrat că fie și numai exercitarea drepturilor civile poate constitui un pericol pentru siguranța unui stat.

Într-un remarcabil articol publicat de revista *Scientia*¹, dl Prospero Fedozzi, profesor la Universitatea din Genova, observă că „pericolele datorate faptului că bunuri imobile se aflau în mâinile unor străini nici nu erau întrevăzute; oricine ar fi încercat să le scoată în evidență ar fi fost calificat drept vizionar care insultă civilizația noastră. Însă a venit războiul, iar pericolele s-au arătat dintr-odată în cruda lor realitate”.

Dl Fedozzi amintește faptul că, în timpul bătăliei de la Aisne, germanii se refugiaseră în cariere de piatră care, cu doi ani mai devreme, fuseseră cumpărate de o societate germană; de asemenea, s-a ajuns la concluzia că unele case din localități strategice, care aparțineau unor germani, fuseseră construite astfel încât puteau fi folosite ca adevărate fortărețe. Profesorul italian descrie apoi ce s-a întâmplat în Rusia, unde achiziționarea unor mari proprietăți s-a făcut după planuri strategice precise și coordonate, apreciind că măsurile de apărare luate de imperiul țarist sunt oarecum tardive². Cu referire la Italia, dl Fedozzi recomandă revenirea la măsurile

¹ *Rivista di Scienza*, „Gli insegnamenti della guerra circa il trattamento degli stranieri”. 1 – XII – 1915, p. 272.

² Un ucuz din 3-15 mai 1887 interzice dobândirea de imobile de către străini în provinciile învecinate cu Germania, Austria și România, iar în 1908, un alt ucuz stabilește aceeași interdicție pentru Caucaz. Aceste măsuri nu afectau drepturile dobândite. Acum Rusia își propune să îi exproprieze și să îi expulzeze, chiar dacă au fost naturalizați, pe toți germanii care au cumpărat pământuri după 14 iunie 1870 în cele 25 de provincii de graniță. – P. Fedozzi, p. 273.

înscrise odinioară în articolul 1402 din Codul pentru ducatele Parma și Piacenza, și care sunt încă în vigoare în Suedia, prin ordonanța regală din 3 octombrie 1829, și în Norvegia, prin legea din 21 aprilie 1888, care condiționează dobândirea imobilelor de către străini printr-o autorizație a guvernului.

Ca români, resimțim o mare satisfacție să vedem că o dispoziție din legislația noastră, altădată atât de criticată în Occident, se bucură astăzi de o aprobare generală.

Pericolele la care au fost expuse Franța și Rusia sunt nesemnificative în comparație cu cele la care s-ar fi expus România în cazul în care lipsa de prevedere a legiuitorilor săi ar fi permis străinilor să dobândească proprietăți rurale. Sistemul de arendare a pământului către străini crease în România o situație intolerabilă¹. Putem să ne imaginăm consecințele asupra siguranței statului pe care le-ar fi avut cumpărarea tuturor acestor pământuri de către cei care le aveau în arendă.

Din nefericire, arendașii străini nu au dispărut încă; ei dețin mai bine de o treime din suprafața totală arendată; însă numărul lor scade an de an. Casa Rurală² cumpără în fiecare an mari proprietăți care fuseseră adesea date în arendă străinilor. Ca urmare, asociațiile țărănești iau în arendă și mari suprafețe de pământ. Putem spune că vremea când numărul arendașilor străini va scădea semnificativ nu este departe.

Proprietarii și arendașii depind de marile bănci din București, care le oferă bani cu dobânzi destul de mari (8-10%) și care le impun și comisioane pe vânzarea cerealelor, deoarece majoritatea împrumuturilor acordate sunt garantate de recolte. O parte a beneficiilor agricultorilor alimentează astfel veniturile băncilor și vor mări sumele pe care suntem obligați să le exportăm.

România are avantajul major de a se putea baza, în general, pe producerea unui articol de export cum sunt cerealele, al căror plasament este întotdeauna sigur; beneficiile pot fi mai mari sau mai mici, în funcție de prețurile pe piața mondială, dar desfacerea acestui produs este sigură, ceea ce nu se întâmplă întotdeauna cu produsele fabricate. Însă există și un mare inconvenient privind limitarea culturii

¹ În special în Moldova unde un trust de arendași acaparase sute de mii de hectare. Legea trusturilor a pus însă capăt acestei situații.

² De la crearea ei în 1908 și până la 31 decembrie 1915, Casa Rurală a cumpărat 109 mari proprietăți cu o suprafață de 127.263 de hectare și o valoare de 87.442.595 de lei. Tot ea a vândut către țărani 19.586 hectare în 4241 de loturi și o valoare de 16.499.255 de lei, dar și 12.681 de hectare unor comune pentru realizarea unor pășuni, iar statului i-a vândut 19.094 de hectare de păduri în valoare de 8.217.321 de lei. Restul a fost dat în arendă țăranilor.

cerealelor în vederea exportului. Producția de cereale este în prea mare măsură influențată de condițiile climatice și, ca urmare a unei mari variații a randamentului, întreaga economie națională se resimte de pe urma acestei lipse de stabilitate. Din cauza obstacolelor existente la exportul vitelor noastre în Austro-Ungaria, s-a renunțat în parte la creșterea vitelor în favoarea culturii cerealelor, însă eforturile nu au fost suficiente pentru a se realiza o agricultură mai independentă de piețele străine prin prelucrarea industrială, în țară, a produselor agricole în vederea consumului intern.

Legea pentru încurajarea industriei a dus la crearea a numeroase fabrici, ceea ce a avut drept rezultat păstrarea în țară a unei părți din sumele care înainte treceau granițele, însă agricultura a continuat să producă, în primul rând, pentru export. O politică sănătoasă s-ar fi străduit, repetăm acest lucru, să prelucereze în țară cea mai mare parte a produselor agricole cu scopul de a reduce inconvenientele rezultate din faptul că întreaga noastră viață economică, întreaga prosperitate a particularilor și a statului depind de export. Exportul vitelor era deja un progres, deoarece reprezenta exportul de produse agricole prelucrate sub o formă mai puțin voluminoasă și la un preț mai mare; prelucrarea vitelor sub formă de carne proaspătă sau conserve ar fi reprezentat un progres și mai mare.

Exporturile noastre de vite atingeau, în 1879, 50 milioane de lei, dar au scăzut în 1911 la 6.544.087, iar apoi la 3.996.091 în 1912 și la 2.899.125 în 1913. Câmpurile și pășunile au fost tot mai mult transformate în terenuri de cultură.

Exportul vitelor în alte țări ar fi complicat pentru noi pentru că nu dispunem decât de calea maritimă, puțin favorabilă transportului de animale vii; cu toate acestea, ar fi trebuit să încurajăm prin toate mijloacele creșterea vitelor deoarece nu se poate concepe o agricultură dezvoltată fără un număr mare de vite.

În afara producției de vite și, în general, de animale, precum și de produse animale¹, ar fi trebuit să încurajăm în special industriile care prelucreză pe loc produsele agricole. Ar fi util să obținem la noi în țară materiile prime animale necesare numeroaselor industrii, de pildă pieile, lâna, mătasea, blănurile; de asemenea, ar fi bine să cultivăm pe scară mai mare inul și cânepa, astfel încât să putem fabrica la noi textilele de care avem nevoie. Dacă am crea noi industrii și am crește producția industriilor conexe agriculturii, de pildă morăritul, fabricile de zahăr, de amidon, de bere, distileriiile, pe de-o parte, am spori consumul în țară al produselor agricole și, pe de altă parte, am înlesni exportul lor într-o formă mai puțin voluminoasă.

¹ Cum producția acestora a fost insuficientă, am fost obligați să importăm în 1913 animale și produse animale în valoare de 32.770.328 de lei (44.195.065 în 1912).

Analizând tabelul care prezintă comerțul nostru la export, constatăm că importăm mărfuri în valoare de 590.012.640 de lei, care nu reprezintă cantitativ decât 1.374.116 de tone, în timp ce am exportat mărfuri în valoare de 670.705.335 de lei reprezentând cantitativ 4.943.192 de tone. Pentru o valoare aproape egală, exportăm cantități de trei ori și jumătate mai mari. (Proporția exactă este de 23,13% față de 78,87%).

Exportăm mărfuri grele, voluminoase, care au o valoare mică într-un volum mare, în timp ce străinătatea ne trimite mărfuri scumpe și care au un volum mic. Un vagon de grâu de 10.000 de kilograme e necesar pentru a plăti un ceas care cântărește 100 de grame; pălăria unei femei elegante, care poartă marca unei mari firme de pe rue de la Paix, reprezintă munca de un an a unei familii de țărani; un automobil de lux este echivalentul venitului obținut de pe un teren de 300 de hectare.

Exportăm piei brute și importăm piei prelucrate și articole din piele (numai pantofi în valoare de aproape două milioane), exportăm lemn și importăm hârtie în valoare de mai mult de 7 milioane. Exportăm animale vii (în cantități mici) și importăm carne afumată, mezeluri, brânzeturi și lapte condensat; exportăm pește și importăm conserve de pește.

Exportăm lână naturală brută sau spălată în valoare de mai mult de două milioane și importăm fire de lână în valoare de mai mult de două milioane și jumătate; în privința țesăturilor și confecțiilor din lână, valoarea lor reprezintă mai multe zeci de milioane; exportăm lemn și importăm butoiașe și butoaie; exportăm sare și importăm sodă caustică, acid clorhidric, hipoclorit de calciu etc.

Toate acestea denotă o proastă organizare economică, deoarece exportul materiilor prime și importul acestora sub formă de obiecte fabricate reprezintă o pierdere pentru țară; prețul obiectelor fabricate conține cheltuielile de transport, salariile plătite muncitorilor străini etc. Toate aceste cheltuieli s-ar economisi dacă materiile prime ar fi prelucrate în țară. Pe de altă parte, exportul mărfurilor sub forma lor cea mai voluminoasă¹ necesită utilaje masive pentru transportul terestru și maritim, cheltuieli de depozitare și manipulare considerabile; toate aceste cheltuieli se economisesc atunci când mărfurile sunt prelucrate sau consumate în țară. De aceea, crearea unei industrii naționale este de natură să remedieze acest grav inconvenient.

¹ În lunile august, septembrie și octombrie asistăm la un trafic uriaș de cereale (între 30 și 55.000 de vagoane pe lună) pe liniile de cale ferată; în această perioadă, administrația nu poate niciodată să satisfacă toate cererile.

Progresele din industrie trebuie să meargă mână în mână cu cele din agricultură. Țara are o foarte mare nevoie de o reînnoire a agriculturii.

Din păcate, suntem abia la începutul acestei reînnoiri; agricultorii demni de acest nume sunt încă o excepție. Creșterea producției se datorează în cea mai mare parte suprafețelor tot mai mari destinate culturilor și conjuncturilor naturale foarte favorabile din ultimul timp. Aceste conjuncturi au în continuare un rol absolut covârșitor pentru producția noastră agricolă; voința, știința și măsurile de prevenție din partea oamenilor nu joacă decât un rol cu totul secundar.

După o perioadă deosebit de rodnică, este foarte probabil că vom avea niște ani cu rezultate medii și chiar slabe. Calamitățile, cum au fost cele din 1899, sunt rare și au loc doar o dată sau de două ori pe secol, dar anii slabi revin cu o regularitate surprinzătoare. Unii economiști au încercat chiar să stabilească unele regularități cât mai aproape de realitate. Fără să intrăm în analiza acestor teorii, unele din ele împingând fantezia până la a atribui unor pete din soare responsabilitatea perturbărilor economice, este de netăgăduit că pământul, după o serie de recolte bune, este mai mult sau mai puțin secăduit, mai ales într-o țară în care se folosesc foarte puține îngrășăminte, și refuză să dea rod semințelor care i-au fost încredințate și să răsplătească astfel truda omului.

Omul se poate proteja, în parte, de această nestatornicie a naturii și reduce astfel în bună măsură neajunsurile care i se datorează. Are la îndemână două căi de a se apăra împotriva acestor nefericite eventualități: știința și prevenția.

Prevenția constă în acumularea rezervelor din anii rodnici, care să permită supraviețuirea în anii de sărăcie lucie. Din nefericire, spiritul de economisire a fost foarte puțin răspândit la noi până în prezent. Criza din 1899 ar fi lovit cu mai puțină forță dacă la ora aceea ar fi fost rezerve în țară; lipsa acestora atât la proprietari, cât și la arendași și țărani a dus la agravarea situației până acolo încât, toate sursele de venit fiind secătuite, statul s-a aflat la un pas de o catastrofă financiară.

Proprietarii par să fi profitat de lecția aspră primită în 1899. Ei sunt, bineînțeles, în continuare grevați de obligații ipotecare ale căror dobânzi absorb o bună parte din venituri; însă odată cu creșterea valorii proprietăților și a veniturilor rezultate din acestea, obligațiile respective vor deveni în timp mai puțin apăsătoare decât în trecut. Pe de altă parte, este de domeniul evidenței că spiritul de economisire s-a strecurat de câțiva ani în sânul tuturor claselor societății. În fiecare an apar noi societăți financiare, industriale, agricole; de asemenea, au fost create nenumărate bănci populare și sindicate agricole.

România are astăzi disponibilități serioase care sporesc cu fiecare zi¹. Proprietarii agricoli, arendașii, țăranii dispun astăzi de resurse mult mai numeroase decât acum cincisprezece ani, iar instrumentele de creditare pe care le au la dispoziție sunt mult mai variate decât atunci. Mulțumită acestui spirit de prevenție care pătrunde tot mai mult cu fiecare zi în lumea agricolă, pericolele unei noi crize vor putea fi reduse semnificativ în viitor.

Însă prevenția singură nu-i poate da agriculturii românești o anumită stabilitate a producției, și nici solului o independență mai mare față de conjuncturile naturale despre care am vorbit mai sus. Doar știința îl poate face pe om stăpânul naturii; or, la noi, știința agricolă lipsește; ne lăsăm încă prea mult în seama mamei natură care să ne ofere resursele de care avem nevoie. Fără a putea elimina complet cauzele perturbărilor care nesocotesc din când în când orice știință și orice prevenție, știința agricolă ne poate da serioase arme de luptă împotriva acestor cauze, reducându-le considerabil influența și consecințele.

Suntem departe de teoriile economistului englez Ricardo, referitoare la calitățile „naturale și indestructibile” ale solului. Dl René Gonnard, profesor la Universitatea din Lyon, într-un articol remarcabil publicat de *Revue économique internationale* despre „Défense du sol en Hongrie [Ocotirea solului în Ungaria]², atrage cu temei atenția asupra faptului că „cercetările de geografie și geologie economice au arătat cu claritate că fertilitatea se crează dar se și distruge, că pământul nu este un agent inalterabil al producției și că, dimpotrivă, din acest punct de vedere, valoarea lui poate crește sau scădea astfel încât unele regiuni, altădată renumite pentru bogăția lor agricolă, au ajuns astăzi un deșert sau nu departe de așa ceva. *Menținerea și creșterea calităților pe care le are acest agent trebuie să constituie unul din scopurile mereu avute în vedere de societățile care vor să dăinuiască*”.

Prin urmare, pentru menținerea acestor calități, pentru păstrarea bogăției funciare a țării, trebuie organizat în primul rând un regim al apelor și un regim al pădurilor.

Dl René Gonnard, după ce a studiat la fața locului situația agricolă din Ungaria, care prezintă multe analogii, din anumite puncte de vedere, cu cea de la noi, arată în termeni foarte clari importanța celor două regimuri. În funcție de modul în care este distribuită, apa poate avea drept rezultat regenerarea sau distrugerea solului. Pentru țări întregi, prosperitatea agricolă se reduce la o chestiune de irigare. În ceea ce privește regimul forestier, importanța lui constă în

¹ A se vedea capitolul: *O perioadă excepțională* [Une époque exceptionnelle].

² Volumul IV – Octombrie 1908.

aceea că guvernează în bună măsură regimul celor două. Cine vrea să fie stăpânul apelor, a spus dl de Philippovich, trebuie să fie stăpânul pădurilor. „Pădurea împiedică distrugerea solului. O împiedică acolo unde există, reținând în rădăcinile arborilor și arbuștilor humusul și materiile minerale descompuse treptat. Și o împiedică chiar și acolo unde nu există, prin regularizarea cursului râurilor pe care le filtrează, reținând ploile și răspândindu-le apoi cu încetul, oprind lucrarea distrugătoare a torenților și inundațiilor. *Datorită pădurii, câmpia, văile pe care le domină nu mai cunosc nici seceta absolută, nici stricăciunile cursurilor de apă ieșite din matcă. Ele vor avea mereu o irigare constantă. Pădurea protejează și fertilizează. Pentru a ocroti solul, trebuie în primul rând să ocrotim pădurea*”.

Numai regimul forestier nu este suficient pentru a apăra solul împotriva unor pericole cum sunt inundația sau stagnarea apelor la câmpie. Un regim al apelor trebuie să completeze regimul forestier.

Știința, alăturată prevenției, poate prin urmare reduce în bună măsură neajunsurile climei noastre, poate apăra solul de dezastrele provocate de secetă sau inundații, asigurându-i acea stabilitate relativă fără de care viața economică a națiunii este încontinuu amenințată de tulburări sau chiar de crize acute.

Din păcate, noi nu am conceput încă o organizare a regimului apelor în România. În privința regimului forestier, doar de câțiva ani oamenii noștri de stat au început să se preocupe mai serios de păstrarea și sporirea bogățiilor noastre forestiere. Un sistem agricol barbar, care nu urmărea decât câștigul imediat, fără grija zilei de mâine și preocupat doar de creșterea continuă a suprafețelor cultivate, a dus în numeroase regiuni la distrugerea pădurilor noastre. Pe de altă parte, lipsa de prevedere a statului a avut drept rezultat faptul că regiuni întregi, expuse permanent secetei, nu au făcut obiectul niciunei acțiuni de împădurire. Numai în ultimii cincisprezece sau douăzeci de ani, un regim forestier aplicat cu energie și în mod continuu ar fi dat deja rezultate admirabile și ar fi prefăcut în grânare roditoare terenuri în care, din lipsă de apă, recoltele sunt mult prea des devastate.

Prin urmare, oamenii noștri de stat și în special miniștrii agriculturii au datoria de a da țării un regim al apelor și un regim forestier. Trebuie să începem să ne ocrotim solul, așa cum a reușit atât de bine să facă Ungaria. Astfel, a fost organizată la noi *Casa Pădurilor*, instituție care are drept obiectiv creșterea domeniului forestier al statului, precum și reîmpădurirea zonelor dezgolate; considerăm totuși că resursele de care dispune *Casa Pădurilor* nu sunt îndestulătoare; după părerea noastră, ar trebui folosite căi mult mai energice pentru

reconstituirea domeniului forestier¹. Pe de altă parte, se impune cu maximă urgență organizarea unui regim al apelor.

Dat fiind faptul că pentru încă multă vreme de aici înainte activitatea economică a României se va mărgini la producția și exportul unor mărfuri foarte voluminoase, se impune ameliorarea mijloacelor de transport de care dispunem. Rețeaua de căi ferate – 3500 de kilometri – este încă prea redusă pentru o suprafață de 139.000 de kilometri pătrați și o populație de 8.000.000 de locuitori; și, mai ales, este insuficientă pentru un export de 5.000.000 de tone. Ca urmare a lipsei de căi ferate, suntem în imposibilitatea de a exploata pădurile, ca și numeroase mine și cariere, accesul la acestea fiind, în situația actuală a sistemului nostru de comunicații, aproape imposibil.

Dunărea, care mărginește latura sudică a României pe o întindere de 950 de kilometri, reprezintă o cale de transport excepțională, însă accesul la marele fluviu este adesea greoi și costisitor; șapte linii de cale ferată ajung la porturile dunărene, dar ele nu traversează decât câteva regiuni, iar în timpul lunilor august, septembrie și octombrie aflusul de mărfuri este uriaș, ceea ce produce întârzieri păguboase. Ar trebui să avem în vedere extinderea părții navigabile a unor porțiuni mai mari din principalele râuri care se varsă în Dunăre; nu este vorba numai de a ameliora astfel transportul cerealelor, ci și al materialelor foarte voluminoase, cum este piatra brută necesară construcției drumurilor, și care, din cauza prețului, nu poate fi transportată pe calea ferată.

O chestiune la fel de importantă ca și ameliorarea căilor de comunicații terestre și fluviale este cea privitoare la depozitarea cerealelor; crearea docurilor de la Brăila și Galați au rezolvat problema pentru o parte a cerealelor, cele destinate exportului, însă pentru restul țării se impune construirea unei rețele de magazine organizate în care cerealele să poată fi triate și sortate, ceea ce ar crea posibilitatea ca țăranii să obțină avansuri pentru produsele lor, în așteptarea ocaziei favorabile de a le vinde.

Știința ne demonstrează și faptul că agricultura nu poate prospera într-o țară care renunță complet la creșterea vitelor în favoarea extinderii culturii cerealelor. Într-adevăr, dacă agricultura românească a făcut progrese în ceea ce privește extinderea suprafețelor cultivabile și creșterea producției de cereale, este incontestabil că a neglijat complet creșterea vitelor, bază a oricărei agriculturi raționale. Ca urmare a războiului vamal dintre România și Austro-Ungaria

¹ Raportul administratorului *Casei Pădurilor* (1914) cuprinde amănunte interesante în acest sens; în fiecare an ar trebui replantate 5.000 de hectare; din lipsă de mijloace, nu au putut fi replantate decât 2500 de hectare.

(1885-1891), a cărei consecință a fost interzicerea totală a importului de vite din România în Austro-Ungaria, agricultura românească a făcut eforturi de a compensa absența exportului de vite prin extinderea culturii și exportului de cereale. Această extindere s-a realizat prin transformarea câmpurilor și pășunilor în terenuri cultivabile. Creșterea cornutelor și a animalelor pentru lână a căzut în desuetudine atât din punct de vedere cantitativ, cât și calitativ. Drept consecință, capacitatea de export a vitelor din România a fost afectată mult timp după aceea.

Din momentul închiderii frontierelor austro-ungare, oamenii noștri de stat s-au preocupat continuu de găsirea unor noi piețe de desfacere la export pentru vitele din România. Din nefericire, toate aceste eforturi au fost sterile și a trebuit să ne întoarcem tot spre Austro-Ungaria pentru a căuta aceste piețe. Se știe că tratatul din 23 aprilie 1909 ne garantează exportul de vite, porci și oi, în anumite condiții.

Astfel, numărul total de animale pe care România îl putea exporta pe an nu trebuia să depășească la bovine 50.000 de capete pe an (după al optulea an), la porci, 120.000 de capete pe an (după al șaptelea an), în sfârșit, la oi, 100.000 de capete pe an.

Această înțelegere a rămas literă moartă. Nu am putut exporta decât cantități minime de animale. În 1912, am exportat în Austro-Ungaria 89 de boi, iar în 1913, exportul s-a redus la 16 capete. Exportul de porci și oi s-a prăbușit la zero. Exportul de carne proaspătă a fost și el foarte redus.

Este o problemă deosebit de gravă care privește viitorul.

Dăm în cele de urmează câteva cifre referitoare la scăderea continuă a numărului de animale:

	Cornute	Cai	Oi și capre	Porci
1860 ¹⁾	2.751.168	512.839	5.242.077	1.088.737
1873 ¹⁾	1.886.990	433.593	5.091.633	836.944
1911	2.666.945	525.962	5.456.008	1.021.465

Deoarece populația României a crescut cu 100% din 1860 și cu 50% din 1873, rezultă o scădere relativă foarte importantă. În 1911, numărul cornutelor era de 2.666.945; această cifră a scăzut în 1915 la 2.200.000 ca urmare a consumului realizat de la începutul războiului de către trupele mobilizate; pe de altă parte, o contrabandă dezlanțuită, provocată de prețurile extraordinar de ridicate oferite de speculatorii austro-ungari locuitorilor noștri din regiunile de graniță, a condus la o nouă scădere cu aproape 100.000 de capete.

Această situație deosebit de îngrijorătoare va avea o influență dezastroasă asupra agriculturii noastre; vor fi din ce în ce mai mari lipsuri de carne de măcelărie, lapte, unt, brânză și, ceea ce este la fel de grav, de unelte agricole.

La noi problema creșterii animalelor se ridică ca una dintre cele mai grave probleme economice; ea este, în bună măsură, cheia transformării producției noastre agricole, încă rudimentară, într-o producție cu un randament mai profitabil.

Orice progres economic trebuie să aibă drept scop îmbunătățirea vieții clasei celor care muncesc. Situația țaranului român lasă încă mult de dorit în numeroase regiuni ale țării; creșterea prețului arendării, lipsa pământului, cultura rudimentară și concurența mâinii de lucru, toate acestea duc la înăsprirea condițiilor de muncă.

Este limpede că prin vânzarea către țărani a bunurilor pe care le mai deține statul s-ar putea remedia într-o anumită măsură această stare negativă.

În 1864, s-au împărțit unui număr de 463.554 de țărani 1.737.714 de hectare; în 1878, 228.363 de hectare, unui număr de 48.342 de țărani. În baza legii din 1889, s-au mai vândut 526.000 de hectare în 105.653 de loturi.

În ciuda acestor redistribuiri masive de terenuri de pe domeniile private sau de pe cele de stat, a existat în permanență o lipsă de terenuri cultivabile pentru țărani. În același timp, domeniul statului s-a redus considerabil.

Acest domeniu va crește în timp în urma desecării zonei inundabile a Dunării, însă o asemenea operațiune va fi de lungă durată.

Statul avea datoria să vegheze ca micii cultivatori, asemenea celor mari, să aibă posibilitatea de a achiziționa pământ prin oferirea unor credite corespunzătoare.

Crearea *Casei Rurale* a simplificat acordarea de credit țăranilor, astfel încât aceștia să poată cumpăra sau lua în arendă terenuri de la particulari; aceste două măsuri sunt menite să rezolve, cel puțin în parte, o problemă foarte complicată și foarte dificilă.

Organizarea asociațiilor țărănești și preferința manifestată față de acestea în cazul arendării domeniilor statului sunt un bun început pe această cale. Să nu uităm nici legea care autorizează comunele și județele să își transmită bunurile rurale către stat cu scopul de a le vinde țăranilor în loturi; instituțiile de binefacere își pot vinde bunurile către stat în aceleași condiții. O altă lege hotărăște că bunurile statului și instituțiilor publice vor trebui date în arendă țăranilor.

Un lucru este însă sigur: chestiunea țărănească nu poate fi soluționată doar printr-o serie de măsuri legislative. Îmbunătățirea sistemelor de cultură, folosirea

zilelor de iarnă – când țărani, exclusiv agricultori, nu au nicio ocupație -, pentru desfășurarea unor activități de mică industrie, aflate în legătură cu agricultura, răspândirea unei forme de instruire practică și dezvoltarea spiritului de economie, toate acestea nu pot fi decât rezultatul unei desfășurări pe termen lung. Cu toate acestea, în ciuda neajunsurilor constatate și pe care am vrut să le semnalăm, cântărind cât mai exact partea bună și partea proastă, putem afirma că, în general, situația economică a țării se prezintă într-o lumină mai satisfăcătoare decât în trecut.

Nu putem trece sub tăcere legile agrare, votate după răscoala țăranilor din 1907, în principal legea referitoare la contractele agricole.

Prin aplicarea acestor noi legi, România a devenit un foarte interesant laborator economic și social. Legislatorul român a fost adesea acuzat de copierea unor legi străine fără să se țină seama de condițiile locale, și nici de nevoile speciale ale populației. De data aceasta, nu i se va putea reproșa că este lipsit de originalitate.

Legile referitoare la contractele agricole, ca și dreptul de arendare a bunurilor rurale cuprind, într-adevăr, dispoziții care nu se regăsesc în nicio altă legislație.

Statul a socotit de datoria lui să intervină într-un mod mai eficient în raporturile dintre proprietari și țărani, cu scopul de a-i proteja pe aceștia din urmă de orice formă de exploatare din partea proprietarilor și arendașilor.

Să analizăm în linii mari mijloacele prin care noua lege românească înțelege să pună o stavilă exploatării muncii țăranilor.

În fiecare județ se instituie o comisie regională compusă din doi reprezentanți ai marilor proprietari de pământ și doi reprezentanți ai țăranilor. Această comisie este prezidată de un inspector agricol care este membru de drept.

Principalele atribuții ale comisiilor regionale sunt enumerate în articolul 65 din lege. Aceste comisii au drept misiune să *constate* pe fiecare regiune în parte:

a) Limitele între care au variat prețurile mâinii de lucru în perioada lucrărilor agricole în ultimii trei ani. Pe această bază, comisia *fixează* prețurile sub limita cărora muncile agricole nu vor putea fi retribuite.

b) Prețurile peste limita cărora este interzis să se arendeze pământ țăranilor, când este vorba de bani, precum și cota-parte maximă pe care proprietarul o poate lua din recoltă, atunci când arendarea se face în baza unei redevențe în natură.

Cota-parte maximă pe care o poate reține proprietarul sau arendașul trebuie să fie proporțională cu capitalul investit în raport cu cel investit de țăran. Pentru a calcula această cotă-parte, se evaluează aportul proprietarului sau arendașului în materie de pământ, arat sau altele și, pe de altă parte, se evaluează aportul țăranului în materie de muncă.

De acum înainte, cel puțin în ceea ce privește munca agricolă, România trăiește sub domnia legilor care reglementează *salariul minim și prețul maxim la arendarea pământului*.

Noua lege reușește să impună marilor proprietari prețul cu care își pot da în arendă pământul țăranilor. Este o gravă atingere adusă dreptului de proprietate.

Pentru justificarea acestei măsuri, au fost invocate legile împotriva cametei existente în diferite țări. Legea rusă din 30 mai 1894 acordă autorităților administrative dreptul de a fixa pentru cinci ani prețul pentru munca pământului și prețul pentru arendarea pământului.

În țări în care există legi împotriva cametei, tribunalele au datoria de a examina cazurile particulare care cad sub incidența acestor legi, fie că este vorba despre dobânzi cămătărești care depășesc nivelul permis de lege, fie că este vorba despre orice alt mod de exploatare a nenorocirii sau lipsei de responsabilitate a celui alt.

În România, tipul de contract agricol este de azi înainte fixat de lege, ca și prețul de arendare a pământului.

Consiliul superior al agriculturii, instituit ca instanță supremă de recurs împotriva deciziilor comisiilor regionale, are o misiune foarte dificilă și foarte delicată.

Noua lege privitoare la contractele agricole reprezintă o inovație temerară în materie de legislație agrară. Ea a fost elaborată sub imperiul emoției produse de răscoala țăranilor.

Noua lege cuprinde și o dispoziție foarte importantă referitoare la crearea pășunilor comunale. În urma extinderii considerabile a agriculturii, un mare număr de terenuri, altădată ocupate de pășuni, au fost transformate în terenuri agricole. Țăranii se plâng de lipsa locurilor de pășunat pentru animalele lor.

Noua lege prevede că fiecare proprietar care deține o suprafață mai mare de 300 de hectare va trebui să vândă comunelor a opta parte din aceasta, în vederea constituirii pășunilor comunale. Această măsură, obligatorie la început, a devenit ulterior facultativă pentru proprietari. Cele două mari partide politice din România au căzut însă de acord asupra acestui punct și și-au luat angajamentul moral de a le recomanda tuturor proprietarilor de a se supune acestei prevederi.

S-a dorit în felul acesta evitarea unei violări a Constituției care, în România, precizează și limitează cazurile în care un proprietar poate fi expropriat. Statul se va strădui să încurajeze cultivarea pe aceste pășuni a furajelor. Până în prezent, rezultatul nu a fost cel așteptat. Mai rămân multe de făcut pentru crearea unor pășuni suficiente.

*

România a parcurs un drum lung de la promulgarea legilor agrare.

În 1914, guvernul liberal a prezentat o reformă de o și mai mare importanță decât precedentele; este vorba despre propunerea de revizuire a Constituției care limitează cazurile în care un proprietar, în schimbul unei despăgubiri prealabile, poate fi depozat de bunurile lui. Revizuirea stabilește un nou caz de expropriere: cumpărarea de către stat a bunului în cauză în vederea vânzării lui către țărani. Reformele agrare realizate în 1908 nu au corectat decât în parte răul de care suferă la noi clasa țărănească; se impunea o reformă mai radicală pentru a permite accesul la proprietatea rurală a unei mase mai mari de lucrători ai pământului. De altfel, contrastul din ce în ce mai izbitor dintre mica proprietate țărănească, adesea prea fărâmițată, și marea proprietate, prea marea proprietate deținută de un număr redus de persoane, era un fenomen social periculos care trebuia corectat în modul cel mai serios. *Casa Rurală* a cumpărat un anumit număr de terenuri și a încercat în felul acesta să stăvilească răul, însă rezultatul a fost modest în raport cu gravitatea problemei.

În România există prea mulți mari proprietari care nu au capacitatea necesară exploatării pământurilor pe care le dețin – și pe care, de altfel, le dau în arendă unor străini –, există prea mulți țărani serioși, economi, în stare să devină excelenți agricultori, ca să nu se încerce consolidarea acestei clase și indemnizarea celeilalte, care este preocupată mai curând de obținerea unor venituri însemnate decât de îndeplinirea funcției sociale care îi revine marii proprietăți.

Prin urmare, expropriere se impune. Din nefericire, evenimentele actuale au împiedicat realizarea acestei reforme utile.

Industria românească

Industria românească este de dată recentă. Convenția comercială cu Austro-Ungaria, încheiată în 1875, a avut ca efect nu doar paralizarea eforturilor îndreptate spre crearea unei industrii naționale, ci și aplicarea unei lovituri mortale unor industrii deja existente în țară.

Sub regimul tarifului vamal, anexat convenției din 1875, toate încercările de a crea o industrie națională puțin mai dezvoltată au eșuat; abia din 1886, anul ruperii relațiilor comerciale cu Austro-Ungaria și al intrării în vigoare a noului tarif vamal autonom, începe avântul nostru industrial. Legea pentru încurajarea industriei naționale a contribuit, de asemenea, într-o mare măsură, la acest avânt. Această lege a intrat în vigoare la 21 aprilie 1887; ea acorda numeroase avantaje tuturor celor care voiau să înființeze în România o întreprindere industrială, cu condiția să dețină un capital de cel puțin 50.000 de lei și să angajeze cel puțin 25 de muncitori zilieri. Iată principalele avantaje ale acestei legi: 1) concesionarea unei suprafețe de teren de 1 până la 5 hectare pe domeniile statului, ale localităților sau ale domeniilor Coroanei; 2) scutirea, pe o perioadă de 15 ani, de orice fel de impozit direct către stat, județ sau localitate; 3) scutirea de taxe vamale pentru mașini, părți de mașini și accesorii; 4) scutirea de taxe vamale pentru materiile prime, în măsura în care aceste materii prime nu s-ar găsi în țară sau nu s-ar găsi decât în cantități insuficiente; 5) reducerea tarifului de transport pe căile ferate al obiectelor fabricate, de la uzină până la destinație.

Această lege a fost modificată în 1912. Legea din 1887 acorda avantaje pentru o perioadă de 15 ani; din anul 1902, multe fabrici au pierdut, la sfârșitul acestei perioade, dreptul la diferite scutiri sau reduceri de taxe, ceea ce le-a creat un statut de inferioritate față de fabricile care, înființate mai târziu, se mai bucurau de

aceste favoruri. Din acest motiv, articolul 35 al legii hotărăște că aceasta rămâne în vigoare numai timp de 21 sau de 30 de ani din momentul promulgării, în funcție de categoria căreia îi va aparține industria sau meseria în cauză, și că, de fiecare dată când, în cursul aplicării legii, va începe să funcționeze o nouă fabrică, aparținând unei categorii de stimulare de 21 sau de 30 de ani, aceasta nu va putea beneficia de avantajele și de facilitățile legii decât pentru perioada rămasă de care se bucură fabricile din categoria cărora respectiva întreprindere face parte.

Noua lege acordă avantaje: 1) întreprinderilor industriale care, în afara personalului tehnic și administrativ, folosesc 20 de muncitori sau mașini acționate de orice tip de motoare cu o putere de cel puțin 5 cai; 2) meșteșugarilor care angajează cel puțin patru ucenici sau muncitori; 3) societăților cooperative de meșteșugari care au un capital de cel puțin 2000 de lei și în care lucrează cel puțin 10 muncitori sau asociați; 4) societăților cooperative sătești, precum și întreprinderilor care angajează 20 de muncitori în industria casnică.

Industriile care își procură materiile prime din agricultură sau dintr-un derivat al agriculturii, ori din solul sau subsolul României, vor beneficia, timp de 30 de ani, de următoarele avantaje: 1) vânzarea terenului necesar, până la 5 hectare, de către stat, județ sau localitate; 2) folosința gratuită a forței motrice a căderilor de apă și râurilor care traversează proprietățile statului, ale județului sau ale localităților; 3) scutirea de taxe vamale a mașinilor, părților de mașini și a accesoriilor; 4) reducerea tarifului pe căile ferate; 5) scutirea de orice impozit direct; aceste impozite au fost înlocuite de o contribuție din beneficii, în favoarea fondului local și județean, care va fi de 3% în primii 10 ani, de 4% în a doua perioadă de 10 ani și de 5% în ultima perioadă.

Industriile care își procură materiile prime din agricultură sau din unul din derivații acesteia, din solul sau subsolul țării, și care exportă un sfert din producția lor, se vor bucura timp de 30 de ani, în afara avantajelor mai sus menționate, de o reducere mai mare a tarifului pe căile ferate, precum și de o reducere la impozitul pe profit.

Fabricile care își procură din străinătate cea mai mare parte a materiilor prime pe care le folosesc se vor bucura de avantajele legii doar pe o perioadă de 21 de ani.

Aceste fabrici vor plăti o contribuție din beneficiile nete care va fi de 4% pe an în prima perioadă de 7 ani, de 5% în a doua perioadă și de 6% în cea de-a treia perioadă.

În schimbul acestor avantaje, 75% dintre muncitori, precum și 75% din personalul administrativ trebuie să fie de naționalitate română. Personalul tehnic va

fi la fel, de cel puțin 25% români la începutul celei de-a doua perioade de stimulare și de 60% la începutul ultimei perioade.

Mulțumită tuturor acestor avantaje, precum și protecției tarifării, s-au creat, în țară, numeroase fabrici.

Vom expune, în paginile care urmează, situația principalelor noastre industrii.

Industria făinei¹

În 1886 importam 4.581.000 kg de făină de grâu; în 1913, în loc să importăm făină, exportam 123.125.190 kg, reprezentând o valoare de 34.044.155 de lei.

Există, în prezent, în România, 98 de mori sistematice, având o capacitate de producție pentru 360 de vagoane de grâu în 24 de ore. Capitalul investit în această industrie, la sfârșitul anului 1913, era reprezentat de

Terenuri în valoare de	5.000.000 lei
Clădiri	17.000.000 "
Instalații și mașini.....	19.000.000 "
Total.....	<u>41.000.000 lei</u>

Forța motrice folosită este de 22.120 cai putere. Generatoarele cu aburi au o suprafață de 8034 mc.

Combustibilul folosit în 1912 se compune din următoarele produse: petrol (896.210 lei), derivați (220.641 lei), lemn (81.468 lei), lignit (62.031 lei). Tot acest combustibil este de proveniență indigenă. S-a folosit și cărbune străin în valoare de 116.897 de lei.

În 1912 morile de făină au măcinat 53.710 vagoane de grâu, în 1913, 68.899 de vagoane, folosind doar 65% din capacitatea lor de producție².

Produsele fabricate reprezintă făină de diferite calități și tărate. Prețul produselor fabricate este egal cu prețul materiei prime majorat cu 180-250 lei pe vagon.

Făina românească este exportată pe piețele Orientului, mai ales în Egipt, și foarte puțin în Occident, din cauza taxelor de protecție vamale.

¹ Găsim toate detaliile referitoare la această industrie în lucrarea dlui inginer M. Ghițescu, inspector industrial, *Studii industriale: Industria Făinei*, București, 1915.

² Există, în țară, un număr mare de mori mici aparținând țăranilor și care nu macină decât porumb (cu excepția celor din Dobrogea). Aceste mori, în număr de 4805, au o putere de 86.601 C.P. Mai mult de jumătate dintre ele (47.463) funcționează cu benzen.

Protecția vamală este, în România, de 9 lei la suta de kilograme, ceea ce reprezintă 35% din valoare.

Morile se bucură de toate avantajele legii de stimulare; în plus, articolul 3 din legea din 1912 le scutește, în primii 20 de ani, de orice impozit, chiar și de contribuția din beneficiu, ele fiind obligate să plătească pentru ultimii 10 ani doar 3% din beneficiul net.

Una din chestiunile cele mai importante, de interes atât pentru agricultura cât și pentru industria noastră, este cea a exportului de făină.

Am arătat în capitolul anterior, *Agricultura*, care este caracterul producției noastre agricole și a exportului; ne-am limitat la producția de cereale, în special la două cereale, grâul și porumbul pe care le exportăm sub forma lor cea mai voluminoasă. O organizare economică rațională ar trebui să ne facă să prelucrăm pe loc aceste mărfuri voluminoase, cu scopul de a reduce cheltuielile considerabile de transport și de manipulare și de a reține în țară sumele reprezentând mâna de lucru necesară prelucrării lor. Nicio industrie nu ar putea să se preteze mai bine acestei operațiuni decât morăritul.

Iată cantitățile de grâu și de făină pe care le exportăm:

	1913	1912	1911
		T o n e	
Grâu.....	1.152.559	1.371.639	1.458.029
Făină de grâu.....	123.115	75.025	64.910

În medie, exportul nostru de făină nu reprezintă nici măcar 7% din exportul de grâu. Ar trebui să ne intensificăm toate eforturile pentru a crește această proporție.

Prin ce mijloace am putea ajunge la acest rezultat?

DI N. M. Ghițescu sugerează câteva soluții: a) crearea unei piețe interne a grâului, prin înființarea de magazii cu silozuri în stațiile de căi ferate ale principalelor regiuni de producție; morile de făină vor avea astfel la dispoziție piețe din belșug pentru a putea efectua amestecurile de grâu cele mai avantajoase; b) crearea de burse de cereale; c) reducerea prețului de transport pe căile ferate pentru grâul destinat morilor de făină, atunci când este transformat în făină pentru export; d) facilități pentru a obține vagoane și chiar introducerea de trenuri speciale pentru făină.

Una din țările în care exportăm cele mai mari cantități de făină este Egiptul. În 1910, am exportat în Egipt 8.822.861 de kg, în anul următor 22.140.532 de kg, iar în 1912 am introdus în această țară 19.870.720 de kg. Deținem al doilea loc, după Franța. Aproape toată această făină este transportată cu vapoarele serviciului

maritim român. Exporturile noastre în Egipt sunt frânate de lipsa vagoanelor în țară, precum și a vapoarelor care să poată face transportul la timp pentru a efectua livrările la data stabilită prin contracte¹.

Industria textilă²

Industria țesăturilor din lână

Capitalul investit în această industrie, care numără 13 fabrici, se ridică la 31 decembrie 1912 la 9.562.244 de lei, din care 3.509.758 de lei terenuri și clădiri și 6.052.480 mașini și instalații. În 1913, capitalul se ridică la 10 milioane.

Forța motrice folosită în 1913 a fost de 3162 C.P.; cazanele cu aburi reprezentau o suprafață de încălzire de 1835 mc. Combustibilul folosit se compunea din următoarele materii: petrol 9.755.961 de kg (361.171 de lei), motorină 517.373 de kg (30.745 de lei), benzen 38.163 de kg (7508 lei).

Materiile prime prelucrate provin (în 1913):

	kilograme	lei	%
Din străinătate.....	1.076.284	3.507.248	(48 %)
Din România.....	2.206.720	3.742.271	(52 %)

Importăm din străinătate lăneturile de o calitate mai fină. România produce suficientă lână obișnuită pentru a acoperi consumul actual al fabricilor sale; ba chiar și exportă. Astfel, în 1912, am exportat în Austro-Ungaria, Serbia și Bulgaria 961.070 de kg, în valoare de 1.183.334 lei. Din străinătate ne parvine lână de calitate superioară, precum și lână merinos care nu se găsește în țară. Importăm lână de diferite tipuri și calități:

	1913 lei	1912 kilograme	1911 kilograme
Lână brută.....	839.018	466.121	313.474
Lână spălată și degresată.....	2.378.391	791.719	683.679
Lână naturală dăracită vopsită și nevopsită.....	61.799	17.607	666
Lână artificială.....	557.269	928.782	655.212
Lână artificială.....	160.320	160.328	209.655
Fire de lână nevopsită, albă și vopsită.....	<u>3.308.411</u>	<u>457.612</u>	<u>433.888</u>
	(7.305.216 lei)	2.825.164 kg	2.296.524 kg

¹ *Egiptul*, raport general asupra mișcării și situației economice, în 1911, adresat dlui ministru Nicolae Xenopol de către I. N. Ionescu, atașat comercial, p. 50.

² A se vedea lucrarea dlui inginer Aurel N. Popp: *Studii asupra industriei încurajate de stat. Industria textilă*. București, 1916.

Cea mai mare parte din lăneturi (spălate și degresate) provine din Germania și Franța. În ceea ce privește firele de lână, importăm mai ales fire cu două capete albe sau vopsite, de proveniență germană sau austriacă.

Importăm, deopotrivă, din străinătate, pentru nevoile industriei textile, soda calcinată, oleina și uleiul de măsline, antracenul, alizarina, indigoul și anilina.

Producția celor 13 fabrici stimulate a reprezentat în 1912 o valoare de 14.096.430 de lei, iar în 1913 – 15.716.691 de lei.

Capacitatea de producție a fabricilor noastre este departe de a atinge puterea consumului intern, ceea ce ne obligă să importăm mari cantități de țesături de lână:

	1912		1911	
	kilograme	lei	kilograme	lei
Țesături și stofe din lână tricotate (800 gr și mai mult pe mc).....	54.805	329.190	51.114	306.684
Țesături și stofe tricotate.....	420.285	3.362.280	404.835	3.238.680
(600-800 gr).....	911.198	9.111.980	864.070	8.640.700
(400-600 gr).....	1.110.475	13.325.700	979.359	11.752.308
(200-400 gr).....	<u>641.761</u>	<u>9.626.415</u>	<u>725.409</u>	<u>10.881.135</u>
" sub 200 gr pe mc.....				
	3.138.584kg	(35.755.565lei)	3.024.784kg	(34.819.502lei)

Importăm mai ales stofe fine (art. 102, 103, 104 din tariful vamal).

Importul provine din Germania (46%), Austro-Ungaria (26%), Anglia (17%), Franța și Italia (9%).

Taxele vamale pentru țesăturile din lână sunt în funcție de grosime, adică de greutatea țesăturii pe metru pătrat și se împart în cinci categorii (de la 800 la 200 de grame). Taxele variază între 130 și 275 de lei la 100 de kg.

Țesăturile din lână de o calitate inferioară rezistă mai ușor concurenței străine, atât datorită protecției vamale care este mai ridicată, cât și datorită posibilității, pentru fabricanți, de a găsi materia primă în țară.

Fabricarea țesăturilor mai fine se confruntă cu greutatea ca urmare a unei protecții insuficiente și a lipsei filaturilor care ar putea prelucra pe loc lână fină importată; în prezent fabricile importă fire de lână și plătesc pentru acest articol taxe destul de ridicate.

Fabricarea țesăturilor din lână, cel puțin a celor de o calitate inferioară, s-ar putea dezvolta în țară foarte bine dacă marii și micii noștri agricultori n-ar fi renunțat la creșterea animalelor în favoarea culturii de cereale. Se constată de ceva vreme o scădere sensibilă a numărului de ovine și se face foarte puțin pentru a îmbunătăți calitatea raselor indigene. Ministerul agriculturii a importat berbeci și oi

merinos. La ferma model Laza s-au încercat încrucișări între rasa indigenă *tzigae* și rasa *Frise*. S-au făcut, de asemenea, câteva încercări de încrucișare, pe domeniile Coroanei, cu exemplare merinos, care au dat rezultate bune în ceea ce privește calitatea lânii. Însă aceste încercări au rămas izolate și fără prea mare influență asupra raselor indigene a căror lână lasă încă mult de dorit, din punct de vedere al fineței.

Industria cânepei și a inului

Capitalul investit în această industrie se ridică, în 1913, la 2.245.632 lei. Forța motrice reprezenta 820 C.P. Combustibilul folosit a costat 93.576 de lei, în 1913. Materiile prime provin: 180.273 de kg (135.217 de lei) din țară și 1.274.476 de kg (1.742.036 de lei) din străinătate. Această industrie folosește, pentru fabricarea cablurilor, frânghii și sfori, fire de bumbac și de iută. Producția celor 6 fabrici a atins 1.290.805 kg, în valoare de 2.227.227 de lei; această producție este departe de a fi suficientă pentru consumul intern deoarece importăm 435.453 de kg (1.120.908 lei). În 1912, am importat 1.981.509 kg de sfoară de Manila, în valoare de 1.981.509 lei.

Protecția vamală variază între 17 și 64% pentru diversele categorii de produse; este mai mult decât suficientă. Producția noastră ar putea fi mult mai importantă întrucât nu utilizăm decât o parte din cânepa cultivată în țară; în 1913, fabricile noastre au folosit 179.154 de kg, în timp ce 309.240 de kg au fost exportate în Germania¹.

Industria țesăturilor din bumbac

Capitalul investit în această industrie este de 8 milioane de lei (15 fabrici). Forța motrice este de 1849 C.P. Combustibilul folosit în 1913 a fost de 4.765.570 de kg (258.250 de lei).

Materiile prime utilizate de fabrici sunt: firele de bumbac, în și cânepă nealbite, albite și vopsite. Toate aceste materii prime – 2.645.931 de kg (6.345.724 de lei) – sunt importate din străinătate.

¹ A se vedea, pentru cultura cânepei și a inului în România, capitolul *O perioadă excepțională*.

Importul total de fire din bumbac, în și cânepă reprezintă o valoare considerabilă:

		1911	1912	
	kg	Lei	kg	Lei
Fire de bumbac	14.150.521	(33.596.188)	11.898.522	(28.262.686)
Fire de în	540.146	(889.746)	407.517	(618.334)
Fire de cânepă				
Fire de iută	1.053.373	(534.495)	827.882	(419.815)

Importul unei cantități atât de mari de fire de bumbac ar fi trebuit să aibă drept urmare crearea uneia sau mai multor filaturi, lucru care încă nu s-a întâmplat.

Nu deținem nici filaturi de în sau de cânepă.

Producția fabricilor autohtone a reprezentat, în 1913, 15.396.221 de metri liniari în valoare de 11.000.000 de lei.

Importăm multe țesături din bumbac. În 1912, am importat 13.619.363 de kg în valoare de 52.504.873.

Taxele vamale sunt stabilite după cum urmează:

Fire de bumbac cu un singur capăt, nealbite, nevopsite	8 lei la 100 kg
Aceleași fire albite	5 " " " "
" " vopsite	12 " " " "
" " mercerizate	14 " " " "
Fire de bumbac răsucite o dată	taxa pentru fire simple+ 6 lei
Fire de bumbac răsucite de mai multe ori	taxa pentru fire simple+12 lei

Aceste taxe nu par suficiente; este poate singurul motiv pentru care nu avem încă filaturi în țară.

Industria zahărului¹

Prima lege emisă pentru protejarea industriei zahărului a fost cea din 29 martie 1873. Înaintea acestei perioade, importam tot zahărul din Austro-Ungaria care beneficia de tariful vamal de 7½ la sută. Această lege acorda următoarele avantaje: scutirea de orice impozit local, scutirea de taxe vamale pentru mașini. Aceste avantaje nefiind considerate suficiente, deoarece introducerea taxelor de intrare în România și sistemul primelor de export instituit în Austro-Ungaria le

¹ A se vedea studiul *Industria zahărului* de D. R. Ioanițescu, profesor la Academia de Înalte Studii Comerciale. București, 1916. - *Chestia zahărului în România* de Corneliu Casassovici, inginer de arte și manufacturi. București, 1914. - *Trustul zahărului* de inginer C. Casassovici. București, 1915.

făcuseră iluzorii, o nouă lege, cea din 28 mai 1882, a acordat fabricilor de zahăr, timp de 15 ani, o primă de producție de 16 bani pe kilogram, precum și o despăgubire de 250.000 de lei fiecăreia dintre cele două fabrici existente la acea vreme.

În ciuda acestor noi avantaje, industria zahărului nu putea face față concurenței produselor din străinătate; protecția vamală era prea slabă. În 1891 s-a promulgat tariful general care a ridicat taxa vamală la 35 de bani pe kilogram.

Din 1887, fabricile de zahăr se bucurau de avantajele acordate de legea de stimulare a industriei. Toate aceste stimulente (0.35 taxa vamală, 0.16 prima de producție, 0.3 profitul rezultat din legea stimulării, în total 53 de bani pe kg) nu au reușit să consolideze această industrie.

O nouă lege, în 1896, a venit în sprijinul menținerii avantajelor legii din 1882 pentru o nouă perioadă de 15 ani. Odată cu asigurarea viitorului, au apărut noi fabrici; fondatorii acestora aveau certitudinea că vor putea beneficia de avantajele enumerate mai sus până la 31 martie 1914.

În 1897, consumul intern era de 20 milioane kg. Prima de producție devenise o povară destul de grea pentru stat care se gândea să o remedieze stabilind o taxă de consum de 15 bani pe kg; în 1899, această taxă a fost ridicată la 30 de bani.

Cu toate acestea, producția de zahăr a crescut considerabil, iar fabricile au început să exporte; mulțumită primei de producție, acestea puteau să-și vândă marfa în străinătate la prețuri mult mai mici decât cele cerute consumului autohton. Taxa de consum acoperea prima de producție chiar și pentru cantitățile de zahăr exportate, dar nu putea acoperi pierderile care afectau visteria din cauză că, în România, importul zahărului din străinătate încetase complet. În 1899, importul scădea la 226.010 kg.

Consumul intern fiind de 20.000.000 de kg, sacrificiul făcut de visterie reprezenta 10 milioane; zahărul se vindea foarte scump în țară; prețurile variaua între 1.05 și 1.10.

În 1900 au fost înființate două noi fabrici; exportul a crescut și mai mult; în 1901 acesta atingea 7 milioane de kg¹.

Pentru a pune capăt acestei situații care amenința finanțele statului, guvernul a instituit, prin legea din 27 noiembrie 1901, o taxă de export de 16 bani pe kilogramul de zahăr exportat, ceea ce compensa pierderea care rezulta din prima de producție acordată pentru același zahăr. S-a motivat această dispoziție prin considerentul că legile din 1882 și 1898 stabiliseră prima de producție doar pentru zahărul consumat în țară, deci nu și pentru cel destinat exportului.

¹ Zahărul care se vindea în România cu 1 leu și 10 bani, era oferit Bulgariei pentru 0.45 bani kilogramul.

În urma acestei legi, exportul a fost oprit.

Cele șase fabrici de zahăr existente în țară în acea vreme au format o asociație sub numele de „Birou de Comisie” care stabilea cota parte ce îi revenea fiecăreia în producție¹.

Biroul de Comisie era singurul însărcinat cu vânzarea zahărului, printr-un comision de 1¾.

În 1906 a intervenit o înțelegere între guvern și fabricile de zahăr, prin care acestea din urmă erau de acord cu o reducere a primei de producție de la 16 la 11 bani; în schimb, statul își lua angajamentul să nu mai acorde avantajele legii de stimulare a industriei, nici ale primei de producție, nici unei alte fabrici până în 1914². În același timp, statul se obliga să mențină taxa vamală de 35 de bani timp de 12 ani, începând cu 1 mai 1906; taxa de export a fost coborâtă la 9 bani, dar numai pentru primele 5 milioane de kg exportate; pentru surplus taxa era menținută la 11 bani.

Această convenție a adus statului un profit anual de 1 milion lei.

Nu vom intra aici în discutarea criticilor care au fost aduse legislației privind zahărul. Am vrut doar să prezentăm o recapitulare succintă a principalelor dispoziții legislative. Ne preocupă mai ales viitorul.

Este de netăgăduit faptul că industria zahărului s-a bucurat până în prezent, în România, de avantaje extraordinare care nu aveau o altă justificare decât pericolul de a vedea această industrie complet distrusă, chiar din prima perioadă a înființării sale, de primele pentru export acordate de guvernul austro-ungar producătorilor săi și de sacrificiile pe care aceștia erau hotărâți să le facă pentru a păstra o piață importantă. La noi, s-a mers puțin prea departe, în ceea ce privește protecția, de teama concurenței străine.

Este timpul, acum când industria zahărului este consolidată, să se remedieze situația actuală. Zahărul este un aliment de primă importanță, iar

¹ Iată numele acestor fabrici*): Chitila, Brănceni (cu capital englez), Ripiceni (Dupont, Lachaume, Meillassoux & Cie), Mărășești, fabricile din Roman și Săscut (cele două alcătuind o societate pe acțiuni). Fabrica din Drănceni a fost închisă, iar cota sa parte a fost împărțită între celelalte.

² **Zahăr consumat în România (kilograme)**

1899-1900.....	8.354.643	1906-1907.....	22.718.338
1900-1901.....	11.650.593	1907-1908.....	25.930.737
1901-1902.....	16.388.205	1908-1909.....	25.987.647
1902-1903.....	18.543.288	1909-1910.....	27.460.046
1903-1904.....	18.543.288	1910-1911.....	29.861.867
1904-1905.....	18.927.455	1912-1913.....	34.949.245
1905-1906.....	21.699.769	1913-1914.....	37.567.881

consumul său, mai ales de către de clasa țărănească, este încă nesemnificativ. Astfel, consumul de zahăr în 1913 a fost doar de 37.007.881 de kg, ceea ce reprezintă o medie de 5 kg pe cap de locuitor. Suntem departe de cele 39 kg pe cap de locuitor din Anglia și chiar și de cele 11 kg din Austro-Ungaria.

Se apropie momentul în care se recomandă o nouă politică economică în materie de zahăr. Întrebarea care se impune este aceea de a ști prin ce mijloace se va putea ajunge, dezvoltând industria, la scăderea prețului zahărului.

Prin convenția din anul 1906, statul s-a obligat față de producătorii de zahăr să nu scadă taxele vamale până în 1918. În 1918, vom fi deci liberi să stabilim taxe care, constitutiv o protecție suficientă, vor trebui să aibă ca efect o scădere sensibilă a prețurilor.

În același timp, statul va trebui să elimine taxa de consum, care nu a fost instituită decât pentru a compensa pierderile cauzate visteriei de prima de producție. Rămâne de văzut dacă situația financiară va permite, după război, în ciuda eliminării primei de producție, să se treacă și la eliminarea taxei de consum.

Legea din 1912 pentru stimularea industriei a hotărât, prin articolul 4, că fabricile de zahăr nu vor mai putea beneficia de niciunul din avantajele acestei legi, odată ce le va dispărea acest privilegiu. Începând cu 1918, toate fabricile de zahăr, atât cele vechi cât și cele noi, se vor regăsi, din acest punct de vedere, pe picior de egalitate. Este de necontestat că, în realitate, fabricile vechi vor putea lupta în condiții mai bune decât fabricile nou create deoarece și-au amortizat deja capitalul. Au fost făcute mai multe propuneri pentru a stimula înființarea de noi fabrici. Pentru acestea din urmă, dl inginer Casassovici propune o reducere a taxelor de consum precum și a taxelor din fondul local. Dl D. R. Ioanițescu propune eliminarea articolului 4 din legea pe 1912, cu scopul de a putea acorda avantajele acestei legi noilor fabrici care astfel ar putea să susțină concurența celor vechi.

Dl Ioanițescu mai propune și o asociere a agricultorilor noștri având ca scop crearea un anumit număr de fabrici de zahăr brut (între 10 și 15); tot zahărul produs va fi direcționat către o rafinărie centrală. Această soluție a fost propusă și de dl P. Carp, în 1898.

Marii agricultori au abandonat cultura sfeclei-de-zahăr care nu este destul de rentabilă și care necesită multă muncă și îngrijire. Dl Ioanițescu este de părere că asociațiile țărănești ar putea, cu sprijinul băncilor populare, să participe la uniunea agricultorilor, asumându-și în mare parte cultura sfeclei.

Această cultură este, în prezent, foarte limitată; cultivăm doar 14.000 de hectare; în 1915 recolta a fost insuficientă și am fost obligați să importăm zahăr din

străinătate. Fabricile existente nu au reușit să dezvolte această cultură¹.

Progresele industriei zahărului ne interesează nu doar din punct de vedere al creșterii consumului, ci și din punct de vedere al creșterii animalelor, deșeurile de sfeclă constituind un aliment de primă importanță pentru vite. O asociere a agricultorilor pentru crearea de noi fabrici ar putea, chiar prin această măsură, să contribuie la progresul creșterii animalelor. Pentru a da un randament profitabil, cultura sfeclei-de-zahăr trebuie să fie făcută de cei care sunt interesați să fabrice zahăr.

Cititorii noștri vor găsi la pagina 152 a lucrării noastre indicatori statistici cu privire la capitalul fabricilor de zahăr și la beneficiile acestora.

Exploatarea forestieră și industria lemnului²

Din „Raportul” administrației Casei Pădurilor, suprafața totală a pădurilor aparținând statului era, în 1906, de 914.010 hectare; la această cifră trebuie să adăugăm 28.000 de hectare cumpărate de Casa Pădurilor din 1910 încoace, precum și 100.000 de hectare reprezentând pădurile Cadrilaterului bulgar, anexat României în 1914, ceea ce alcătuiește un total de 1.042.000 de hectare.

Proprietățile particulare aveau, în 1899, o suprafață de 1.700.000 de hectare; ținând cont de defrișări, această suprafață poate fi evaluată astăzi la 1.600.000.

Așadar teritoriul României este acoperit cu păduri pe o suprafață totală de 2.600.000 de hectare, adică 20%³.

Procentul normal fiind de 25%, putem vedea cât de expusă despăduririlor este țara noastră.

1

Producția de sfeclă în România

Anul	Hectare Cultivate	Producția la hectar	Producția în chintale
1906-1907.....	9.676	198,4	1.919.691
1907-1908.....	6.039	164,4	1.091.561
1908-1909.....	9.918	185	1.668.430
1909-1910.....	11.606	182,2	1.668.430
1910-1911.....	13.308	231,4	2.078.697
1911-1912.....	13.603	193,4	3.081.359
1912-1913.....	14.363	203,5	2.922.389

2

Rentabilitatea exploatarea forestieră în România de Eugen Ghering, director de exploatare forestieră și Ernest Ene, doctor în științele economice. București 1916. - Am extras din această broșură interesantă o parte din datele capitolului nostru. A se vedea: *Raportul dlui administrator al Casei Pădurilor*: - 1914, și *Comerțul și industria lemnului în România* de Petre Antonescu, inspector silvic, București, 1907.

3

Dl administrator crede că datele oficiale nu corespund realității și că procentul exact nu trebuie să depășească 18 % din suprafață totală a țării.

Nr. crt	Numele societăților	Data înființării	Capital acțiuni	Obligațiuni	Valoarea activului bilanț 1913	Cladiri și instalații	Fond de rezervă	Fond de amortizare	Profit net bilanț 1913	Profit net %	Observații
1	Societatea pentru exploatarea pădurilor (Goetz)	1883	16.000.000	5.821.000	48.093.842	10.742.928	1.400.705	-	3.024.921	18,7	
2	„Lotrul”	1906	10.000.000	-	-	7.530.295	125.326	5.536.248	1.996.094	19,9	
3	„Union”	1911	8.000.000	9.120.000	27.930.852	7.147.028	25.000	1.408.197	138.437	1,8	
4	„Oltul”	1913	6.100.000	1.008.000	25.865.198	329.090	-	-	24.257	-	
5	„Drajna”	1913	4.500.000	-	-	794.033	-	-	-	-	
6	„Tișița”	1906	4.000.000	-	4.611.155	1.516.000	15.000	1.564.000	256.188	6,4	
7	„Carpății”	1908	2.500.000	-	26.714.914	1.198.573	10.240	48.599	-	-	
8	„Bradul”	1908	2.500.000	-	4.678.932	2.000.000	-	431.581	463.507	-	
9	„Argeș”	1906	3.750.000	-	2.770.000	2.741.820	175.213	3.050.000	742.896	19,	
10	„Sylvica Română” ..	1911	2.400.000	-	10.512.885	-	22.754	300.000	114.133	4,7	
11	Societatea Industriei forestiere	1891	2.000.000	-	3.193.799	1.934.924	160.000	5.393.786	193.410	9,6	
12	E. Lessel	1908	2.000.000	-	38.041.175	1.758.134	40.000	52.802	125.512	6,2	
13	„Tarcău”	1903	700.000	-	3.373.338	865.063	113.850	187.666	234.502	33,	
14	„Marnero”	-	250.000	-	1.734.000	212.994	12.611	-	88.500	-	
				31.000	1.604.000						
	Total		65.700.000	15.980.090	200.293.290	38.870.088	2.100.699	17.972.879	6.849.320		

Industria forestieră din România se află în mâinile câtorva puternice societăți pe acțiuni, cu capitaluri semnificative. Aceste societăți sunt în număr de 14; iată câteva indicații cu privire la mijloacele lor de acțiune.

S-au înființat, de asemenea, câteva asociații țărănești pentru exploatarea pădurilor; neavând capital suficient, producția lor este încă destul de restrânsă. Din cauza dificultății accesului în masivele noastre forestiere, din lipsa drumurilor și a liniilor de cale ferată, prima cheltuială pe care o exploatare forestieră trebuie să o suporte este aceea a construirii acestor căi de comunicație; or, această cheltuială este costisitoare și nu poate fi suportată decât de societăți cu mijloace financiare foarte puternice. Exploatățile forestiere trebuie să dispună, în plus, de un fond de rulment considerabil, date fiind avansurile ce trebuie plătite cu un an și, adesea, cu 18 luni înainte ca lemnul să fie transportat pe piață, în vederea vânzării. Cele 14 societăți enumerate în tabelul de mai sus, întrucât au dispus de capitaluri importante, au putut să depășească toate aceste dificultăți și să realizeze, în general, mari profituri. La societățile amintite constituite în România trebuie să adăugăm două societăți străine autorizate să funcționeze în România: „Societatea pentru exploatarea pădurilor” cu un capital de 2.940.000 de lei, cu sediul la Budapesta și „Rumänische Forstindustrie Aktiengesellschaft”, cu sediul la Geneva, având un capital de 22 milioane de lei.

În 1910 s-a constituit la Budapesta Societatea pe acțiuni „Acordo”, din care fac parte societățile pe acțiuni românești Goetz, Tarcău, Letea, Tișița și Marnero, și care are ca scop fixarea prețurilor pentru export.

În 1912 numărul fabricilor de cherestea¹ care beneficiază de legea de stimulare de către stat era de 71, iar numărul lucrătorilor depășește 12.000. Această cifră nu cuprinde exploatățile forestiere care se ocupă cu doborârea copacilor și cu transportul lor la fabrici. Numărul lucrătorilor angajați în această industrie depășește 50.000. Salariile se ridică la cel puțin 30 de milioane pe an. O mare parte din producția noastră de lemn este destinată exportului; în 1913 am exportat următoarele cantități și valori:

	Metri cubi	Lei
Trunchiuri de brad.....	203.658	2.860.502
Lemn pentru construcții, doage.....	160.198	18.854.563
Lemn pentru construcții tras la rindea.....	106	13.793
Mobilă prefabricată dar neajustată.....	1.303	396.396
Mobilă prefabricată, sculptat, împodobit cu desene și culori etc.	29	146.030

Am exportat, de asemenea, 19.088 de tone de lemn de foc în valoare de 248.139 de lei; valoarea totală pentru anul 1913 este de 23½ milioane.

¹ Care aparțin unor societăți sau unor particulari.

Exportăm mai ales în Austro-Ungaria, Egipt, Olanda și Turcia.

În ceea ce privește importul de lemn și de produse derivate, acesta este încă destul de important (1913):

	Tone	Lei
Mobilă fină, tapitată, sculptată, împodobită cu desene și culori, combinată cu alte materiale . .	702	3.818.985
Lemn pentru construcții, doage și bârne rectangulare sau tăiate	29.903	3.118.242
Trunchiuri de brad și de alte esențe rășinoase	101.825	3.054.750
Taninuri nedenumite și alte extrase din diverse materiale destinate argăsiei	4.884	1.927.566
Lemn de foc și rumeguș din lemn	140.672	1.466.718
Butoiașe și butoaie din lemn de stejar	2.613	1.055.369

În 1913 am importat din Austro-Ungaria 108.459 de metri cubi de trunchiuri de brad pentru nevoile țării și 94.997 metri cubi de trunchiuri de brad pentru a le exporta după ce au fost șlefuite. Am exportat în același an 48.425 de tone de scândură și 1236 de tone de lăzi fabricate din lemn importat din Austro-Ungaria. Printre materialele importate se găsesc articole pe care le-am putea produce sau fabrica la noi, printr-o mai bună exploatare a pădurilor noastre, cum este lemnul pentru construcții, cu atât mai mult cu cât taxa vamală de 2 lei pe 100 kg este destul de ridicată; ea reprezintă 20% din valoare.

Va fi mai dificil să luptăm cu mobila fină. Protecția vamală este foarte ridicată, 80 lei la 100 kg, ceea ce înseamnă în medie 16% din valoare; costul ambalajului și al transportului, care sunt destul de scumpe, constituie o suprataxă de protecție care nu este de neglijat. Nu trebuie, totuși, să uităm că aceste obiecte se adresează unei clientele bogate care preferă finisajul și bunul gust în locul lucrului ieftin. Se fac și la noi unele încercări de a fabrica mobilă de lux; nu vom reuși însă niciodată să eliminăm anumite tipuri speciale de mobilă din Franța și Anglia.

Am putea ușor să ajungem să fabricăm butoașele și butoaiele pentru care suntem încă tributari străinătății; taxa de 10 lei pe kg reprezintă 25% din valoare. Este o protecție foarte importantă.

O chestiune de interes pentru industria noastră forestieră este aceea a tranzitului prin România a lemnului de proveniență austro-ungară cu destinația Rusia sau alte țări din Peninsula Balcanică și Egiptul¹.

¹ *Tranzitul lemnului prin România și lemnul românesc* de D. I. Gheorghiu, Le Mouvement Economique, anul 2, II, p. 107.

Transportul de copaci, lemn și produse derivate

T o n e		
1913	1912	1911
43.288	67.113	88.580

Acest lemn face concurență propriilor noastre produse pe piețele mai sus menționate. La încetarea efectelor legilor în vigoare, tranzitul este scutit de toate taxele. Toate formalitățile pentru a obține dreptul de a transporta marfa prin România nu costă decât câțiva lei; lemnul tranzitat este chiar avantajat în detrimentul lemnului autohton pentru care există obligația plății unei taxe de $\frac{1}{2}$ la sută din valoarea sa atunci când este expedit din porturile noastre. Din punctele Dorna și Prisăcani, în Moldova, transportul lemnului de tranzit până la Galați se face cu pluta pe râurile Bistrița și Siret, fără plata vreunei taxe.

Industria hârtiei¹

Tabelul care urmează va pune în evidență importanța industriei hârtiei și a celulozei în România:

	SOCIETĂȚI	Anul înființării	Capital social		Forța motrice C.P.
			Acțiuni	Obligațiuni	
1	„Letea”	1881	4.800.000	29.000	3.091
2	„Bușteni”	1882	2.200.000	1.914.000	490
3	„Câmpulung”	1888	2.215.000	-	1.590
4	Societate anonimă română pentru fabricarea hârtiei . .	1908	5.000.000	-	1.165
5	„Scăeni”	1888	450.000	-	906
6	Raux, Lalu & Com. Cosmești	1898	600.000	-	220
7	„Celuloza-Brăila”	1908	1.500.000	-	1.650
			16.765.000	1.943.000	

În afară acestor fabrici care funcționează și care se bucură de avantajele legii de stimulare, o nouă fabrică va fi înființată la Șendreni de către societatea pentru industria cânepei. Valoarea investițiilor făcute până la 1 ianuarie 1915 era repartizată după cum urmează:

Terenuri.....	127.640 lei
Clădiri.....	7.619.805 "
Mașini și instalații.....	15.255.194 "
Investiții diverse.....	2.565.322 "
Total.....	25.568.161 lei

¹ *Studii industriale: Industriile celulozei, mucavalei și hârtiei în România* de N. M. Ghițescu, inginer, inspector industrial. București 1915.

Din această sumă, 3.605.780 de lei au fost amortizați până la data mai sus indicată. Combustibilul folosit de toate fabricile în 1914 a costat 1.933.180 de lei.

Este interesant să cunoaștem cantitățile și valorile materiilor prime folosite în această industrie. Iată câteva tabele pe care le reproducem după studiul dlui Ghițescu:

Materii prime folosite în fabricarea celulozei, a pastei din lemn și a cartonului în 1913

MATERII	Autohtone		Străine	
	Tone	Valoare	Tone	Valoare
Lemn de brad și de plop	59.378	1.684.543	10.254	256.717
Paie și trestie	2.109	33.456	-	-
Piatră de calcar și var	2.490	50.851	-	-
Sulf	-	-	2.185	264.728
Clorură de var	-	-	1.281	302.104
Total	63.977	1.768.850	13.732	823.599

DI Ghițescu observă că importăm din Austro-Ungaria mari cantități de lemn pentru această industrie din cauza diferenței de preț care ajunge uneori la 4 lei pe 1000 kg.

Materii prime folosite la fabricarea hârtiei în 1914

MATERII	Autohtone		Străine	
	Tone	Valoare	Tone	Valoare
Celuloză	11.127	2.841.519	298	132.708
Pastă din lemn	8.679	1.136.076	1.390	312.096
Cârpe	1.043	210.682	-	-
Maculatură	3.280	298.154	77	9.000
Sacâz	3	786	604	213.437
Sulfat de aluminiu	-	-	926	127.597
Sodă	-	-	56	9.813
Culori	-	-	20	49.589
Caolin, talc, ghips	760	26.782	1.499	130.368
Diverse	-	-	204	66.752
Total	24.892	4.513.999	5.074	1.051.366

Iată acum consumul de hârtie și de carton, de fabricație autohtonă, în 1914:

Tarif art.	Calitatea	DENUMIREA	1913		1914	
			Kilograme	Valoare lei	Kilograme	Valoare lei
426	III	Ministerială	217.837	300.376	191.917	267.201
427	IV	Velină, marcată	362.332	398.565	347.313	397.664
426	IV	" marcată și colorată	1.420.211	1.433.208	1.467.146	1.562.768
425	V	Semi-velină	745.031	698.446	642.504	622.505
425	VI	De scris, albă, natur,		1.490.714	1.832.851	1.440.662
		afișe	1.929.999	2.340.738	6.189.012	2.528.896
424	VI	De tipărit, albă, pt.	5.654.097	999.025	1.540.308	1.059.185
		împachetat		49.680	189.293	94.015
424	VII	De împachetat,	1.485.677	1.064.505	2.395.626	962.222
		superioară		147.660	274.518	91.991
425	VIII	Brun satinată	100.566	724.166	1.359.950	866.037
423	IX	" lipită	2.734.239	564.432	1.612.490	595.511
423	X	Hârtie din pai	460.766	340.000	159.000	340.000
426	Art.34	Hârtie și carton,	989.744			
		specialități				
423	IX	Carton alb, cenușiu,	1.540.362			
		brun				
		Hârtie de timbre, etc. . . .	159.000			
		Total	17.799.861	10.561.515	18.201.928	10.822.657

Vânzarea de hârtie către comercianți se face prin „Oficiul de Vânzare” al fabricilor de hârtie din țară, care primește un comision de 9-11% din prețul de catalog oficial; librăriile obțin o reducere de 2-4% din comenzile care depășesc 2000 sau 5000 de lei.

Prețul lemnului ajunge la noi la 20-22 lei pe mc în timp ce în Austro-Ungaria acest preț este de 9 lei; această diferență explică de ce unele fabrici preferă, în ciuda prețului de transport și al vămii, să folosească lemn de proveniență străină. Costul combustibilului este, și acesta, mai ridicat la noi. Am importat și multe mașini.

În aceste condiții ne explicăm de ce fabricile noastre de hârtie nu sunt în stare să exporte. În schimb, exportăm celuloză pentru sume importante; în 1913 am exportat 3619 tone în valoare de 824.956 de lei.

Protecția vamală pentru hârtie reprezintă 24-46% din valoare, ceea ce ne permite susținem concurența străină pe propria noastră piață. Suntem încă tributari străinătății la unele produse precum hârtia de scrisori (15.650 lei), hârtia pentru

registre, hârtia foarte subțire (6452), hârtia filigranată (39.702), hârtia sugativă (39.942), hârtia pentru ambalat porțelan (113.222 lei), hârtia velină (132.481 lei) și hârtia tapet (63.672 lei) etc.

Industria metalurgică¹

Progresele realizate de țara noastră în toate ramurile activității economice au avut drept urmare o creștere considerabilă a utilizării mașinilor, precum și a consumului de metale și de obiecte de metal.

Extinderea culturilor a necesitat un număr mai mare de mașini agricole; fabricile care au fost înființate după 1877 au impus folosirea de mașini din ce în ce mai perfecționate; industria petrolului, mai ales, a dus la creșterea în proporții neașteptate a cererii de utilaje și mașini de toate tipurile, de aparate electrice și de motoare; construcțiile monumentale, locuințele deosebite folosesc mari cantități de fier; căile ferate, podurile consumă cantități enorme de metale. Armata cere în fiecare an, pentru arsenalul său și pentru diferitele sale instituții, cantități tot mai mari de metale.

De aceea, importul de metale, de obiecte din metal și de mașini reprezintă o cifră considerabilă.

Iată o prezentare a principalelor articole pe care le importăm:

	1913		1914	
	Tone	Valoare	Tone	Valoare
Tuburi de fier laminat, turnate . .	37.336	37.268.619	30.119	19.517.349
Tablă și plăci din fier laminat, trase, neprelucrate altfel	31.464	6.210.672	32.714	6.522.788
Bare de fier laminat și fier pentru sârmă	68.269	11.329.211	67.184	11.517.941
Tablă și plăci din fier laminat, cositorit etc.	24.058	10.596.935	42.027	18.663.073
Lucrări și obiecte din fier laminat nedenumite, chiar în combinație cu fontă și lemn	8.191	5.847.302	5.206	3.807.337
Șine pentru liniile ferate	24.100	4.819.960	21.334	4.266.739

¹ *Industria mecanică metalurgică, studiu economico-statistic* de I. Gigurtu, inginer, inspector industrial, Craiova.

	1913		1914	
	Tone	Valoare	Tone	Valoare
Lucrări și obiecte din fier laminat nedenumite polizate	4.360	4.573.694	3.378	3.517.409
Fier laminat, în forme speciale	21.901	4.380.182	25.351	5.070.440
Elementele pentru cazane din cupru sau aliaje din cupru, țevi și conducte din foi de cupru	687	3.401.471	569	
Pluguri, grape, bobine, cultivatoare, sape și părți ale acestor unelte	3.294	2.431.787	8.143	6.042.016
Motoare cu tracțiune și mașini agricole de toate tipurile	14.375	15.406.172	19.616	19.572.804
Mașini și motoare hidraulice, mașini cu aburi, cu gaz sau petrol	10.593	9.702.252	7.607	7.456.318
Mașini dinamo-electrice, electro-motoare etc.	1.906	8.933.660	1.664	7.644.880
Mașini și unelte nedenumite în mod special	7.607	8.288.231	9.785	10.636.470
Cabluri pentru transmiterea de curenți electrici	1.006	6.099.395	1.079	6.242.321
Aparate electrice pt. telegraf, telefon etc. Mașini-unelte	326	3.089.983	285	2.597.765

Această enumerare indică o mișcare industrială de amploare.

Există în țară, în afară de 200 de ateliere pentru reparații mecanice, societăți puternice care se ocupă, în mare, de repararea și chiar de fabricarea unor mașini.

DI Gigurtu împarte fabricile metalurgice în patru categorii:

- 1) Fabrici de mașini, ateliere mecanice și turnătorii;
- 2) Fabrici de cuie, șuruburi, nituri;
- 3) Fabrici de mobilă și de sobe de fier;
- 4) Ateliere de tinichigerie și de ornamente.

Prima categorie cuprinde, în anul 1914, 36 de fabrici, reprezentând un capital de 14.644.359 de lei. Forța lor motrice este de 2854 C.P. Valoarea materiilor prime folosite este de 10.076.525 de lei, iar valoarea produselor lor este de 20.251.589 de lei. Principalele societăți care fabrică mașini sunt: societatea „Vulcan” care urmează să monteze o fabrică de vagoane; societatea „Fernic” care are un șantier naval la Galați; societatea „Astra” a înființat o uzină pentru fabricarea bidoanelor; „Societatea română de automobile” a deschis ateliere pentru repararea automobilelor.

A doua categorie cuprinde 11 uzine pentru fabricarea de fire de sârmă, cuie, ace și agrafe; acestea au investit un capital de 6.697.112 de lei și folosesc materii prime în valoare de 8.377.287 de lei.

Producția acestor uzine a reușit să satisfacă consumul intern.

În 1914, compania suedeză O. Musstaadt fiul a înființat la Galați o fabrică de cuie pentru potcoave de cai și crampoane pentru potcovit. Importul acestui produs a fost în 1913 de 263.314 de kg (418.261 de lei) din care 161.776 de kg importate din Suedia.

Fabricile existente ar putea să își dezvolte producția prin producerea de cabluri de fier, șuruburi, bolțuri, nituri etc. pe care le importăm în prezent plătind sume importante.

Toate fabricile din această categorie se bucură de o protecție foarte eficientă: 30-50% din valoarea obiectelor importate.

Fabricile de mobilă și de sobe din fier dispun de un capital de 1.392.826 de lei și folosesc materii prime de 741.464 de lei.

Fabricile de bidoane, ambalaje și obiecte de tinichea, în număr de 8, dispun de un capital de 4.176.589 de lei și folosesc materii prime în valoare de 4.457.148 de lei. Aceste fabrici lucrează pentru exploatările petrolifere.

Nu este nicio îndoială că un număr mare de unelte și de mașini ar putea fi fabricate în țară, de exemplu motoarele cu benzen, motoarele cu tracțiune etc. Fabricarea lor ar putea fi încurajată prin acordarea de scutiri de taxe vamale pentru materiile prime, precum și pentru anumite părți de mașini care trebuie procurate din străinătate.

O chestiune care va trebui să ne preocupe pe viitor este aceea a fabricării de arme. Am importat în 1912 și 1913 cantitățile următoare:

	1913	1912
Arme albe, săbii, teci, pumnale.	10.157 kg (101.750 lei)	6.393 kg (63.930 lei)
Tunuri și accesorii	2.291.857 " (20.626.713 ")	819.261 " (7.373.349 ")
Arme de tir precum carabine, pistoale, revolvere.	23.066 " (421.035 ")	33.314 " (499.716 ")
Arme de vânătoare.	33.959 " (679.180 ")	57.138 " (1.142.760 ")

Toate puștile noastre și o mare parte din muniție sunt de proveniență străină.

Industria petrolului

Ne-am ocupat de industria petrolului în mai multe capitole ale lucrării noastre¹. Nu vom mai reveni asupra a ceea ce a fost spus; vom adăuga doar câteva cifre și câteva observații.

Este un avantaj imens pentru România să aibă zăcămintele petrolifere de o mare bogăție, care furnizează industriei, căilor ferate și marinei, un combustibil de primă importanță; aceste zăcămintele, care nu sunt încă exploatare decât parțial, fac din țara noastră un centru de atracție pentru capitalurile străine în căutare de investiții fructuoase, petrolul românesc și derivatele sale reprezentând un articol pentru export de primă importanță. Pentru a-l extrage, rafina și dirija spre centrele consumatoare din Europa, concurența străină a luat, de altfel, în ultimul timp, caracterul unei lupte internaționale foarte intense.

Consumul intern de petrol este încă scăzut; acesta nu reprezintă nici 40 % din producția totală, rămânând astfel disponibile pentru export cantități foarte mari. Până în prezent, capitalurile românești au fost foarte puțin interesate de afacerile cu petrol, în care riscurile sunt mari și în care este nevoie să dispui de mijloace financiare foarte puternice dacă vrei să ai șanse de succes. Cea mai mare parte a întreprinderilor petrolifere se află în mâinile străinilor, mai ales în ale germanilor.

Statul, care deține pe domeniile sale zăcămintele petrolifere care sunt văzute ca fiind foarte productive, a pus în valoare doar câteva parcele. În 1895, cu ocazia promulgării legii minelor, s-a elaborat o reglementare care limitează concesiunile petrolifere ale statului la 40 de hectare pe o durată de 30 de ani; concesionarul este obligat la plata unei redevențe de 4% din venitul net și la un impozit de 2% din același venit. În 1900, legea minelor a fost modificată și impozitul de 2% a fost înlocuit de un impozit de 1% din venitul brut; suprafața maximă care putea fi luată în concesiune era de 100 de hectare; marile societăți puteau lua până la 5 hectare pe câte 100 de hectare fiecare. Durata concesiunii era de 50 de ani; redevența era de 10-14% din produsul brut. În baza acestor noi dispoziții, s-au făcut 8 concesiuni cuprinzând 288 de hectare. Sub regimul reglementării din 1900 s-au făcut 82 de concesiuni totalizând 2.930 de hectare și, în baza reglementării din 1900, s-au făcut 12 concesiuni totalizând 405 hectare².

¹ A se vedea, în ceea ce privește producția, pagina 129; referitor la capitalul societăților petroliere – pagina 149. Capitolul *Expansiunea germană în Orient* conține detalii despre exploatarea germană în România. Ultimul capitol se ocupă de chestiunea monopolului petrolului.

² A se vedea pentru toate aceste detalii *Expunerea de motive* din proiectul legii dlui A. Djuvara.

În 1905, guvernul a prezentat o nouă lege cu privire la concesionarea terenurilor petrolifere ale statului; s-a introdus, de această dată, principiul că statul trebuie să participe la profitul net al întreprinderilor.

Această lege, se afirmă în expunerea de motive a dlui A. Djuvara, departe de a contribui la punerea în valoare a terenurilor statului, reprezenta un obstacol pentru orice exploatare ca urmare a țesăturii extrem de complicate de formalități și condiții pe care le prevedea.

Nicio cerere de concesionare nu a fost făcută sub regimul acestei legi. Legea din 1899 a dorit să remedieze această stare de lucruri. Principiul legii era de a concesiona exploatarea pe baza participației directe a statului la producție. Această participație consta în încasarea unei redevențe care trebuia să sporească progresiv bogăția sondelor. Legea din 1909 prevede realizarea concesionării în loturi mici și prin adjudecarea proprietăților petrolifere ale statului de regiunile în exploatare. Terenurile petrolifere erau împărțite în trei categorii: un sfert rămânea indisponibil, ca rezervă pentru viitor, al doilea sfert era rezervat societăților care s-ar forma prin acțiuni nominale ce nu puteau fi deținute decât de către români, iar jumătate era dată fără deosebire oricărei persoane sau societăți care s-ar prezenta la licitație în condițiile prevăzute de lege.

Condițiile și formalitățile prevăzute de noua lege erau tot atât de împovărătoare ca cele prevăzute de legea din 1905, de aceea nici ea nu a dat niciun rezultat.

Chestiunea rămâne încă nerezolvată. În 1912, domnii Vintilă Brătianu și C. Hălăceanu au publicat un studiu interesant intitulat: *Politica statului în chestiunea petrolului*. Cei doi autori preconizează, printre altele, manifestarea prin măsuri legale și regulamentare a unei „acțiuni directe” constând în concentrarea în mâinile statului și în transformarea în serviciu de interes public a tuturor mijloacelor de transport și de înmagazinare, precum și în protecția industriei de rafinare mici și mijlocii prin repartizarea consumului intern de petrol lampant¹.

Domnii Brătianu și Hălăceanu sunt, în același timp, adepții unei „pătrunderi progresive” a capitalului românesc în exploatarea petrolului, pătrundere care trebuie să aibă ca rezultat înlocuirea formelor de organizare existente cu acest capital. Formula care ar facilita această transformare ar fi următoarea:

„Să se rezerve terenurile statului doar pentru acțiunea capitalului românesc și să fie sprijinită constituirea, prin intermediul acestor terenuri, unei societăți naționale a petrolului pentru rafinare și vânzare, în colaborare cu o parte din marile întreprinderi din țară.”

¹ A se vedea, pentru detalii mai ample, *Le Mouvement Economique*, anul 8, pp. 35-39, în care am reprodus concluzia lucrării de față.

Plecând de la această formulă, se va putea organiza o societate de exploatare cu capital românesc¹, în care statul va aduce, în calitate de coasociat, pe de parte, terenurile sale petrolifere și, pe de altă parte, terenurile răscumpărate de la societățile care ar dori să intre în această combinație. Statul ar câștiga prin aceasta controlul asupra combustibilului.

Procesul de rafinare ar fi rezervat unei colaborări a capitalului românesc cu cel străin. Vânzarea în afară s-ar face fie prin participații în organizațiile de vânzare europeană, fie prin pătrunderi directe în țările în care interesele unite ale capitalurilor românești și străine ar întâlni o situație privilegiată.

În „Raportul privind bugetul general al statului pentru anul fiscal 1916-1917”, precum și cu ocazia discutării bugetului, dl Vintilă Brătianu s-a ocupat din nou de chestiunea petrolului. De această dată, el susține ideea unui monopol de stat.

„Nu poate fi vorba – spune el – cui trebuie să îi revină această energie a țării, concentrată în petrol – unor societăți străine sau în mâinile celui ce apără toate interesele generale ale acestei țări, adică statului.”

Dl Vintilă Brătianu nu a intrat în detalii pentru a ne explica în ce fel va fi organizat acest monopol; este mai mult decât probabil că el stăruie în ideile pe care le-a prezentat în lucrarea realizată în colaborare cu dl Hălăceanu și că înțelege monopolul sub forma unei asocieri între stat și capitaliști români.

Ideile dlui V. Brătianu au stârnit critici aprinse; opoziția s-a declarat ostilă oricărei idei de monopol care ar pune industria petrolului sub dependența totală față de stat.

Statul este deja prea puternic la noi.

Mâna statului pusă pe una dintre ramurile de producție cele mai prospere și mai importante i-ar intensifica și mai mult atotputernicia atât de dăunătoare oricărui spirit de inițiativă și de independență de la noi din țară.

Proiectul în sine privind monopolul este foarte greu de aplicat întrucât exploatarea petrolului este una dintre industriile cele mai aleatorii și care necesită capitaluri considerabile, o mare experiență și un spirit de inițiativă pe care rareori îl întâlnim la organele statului.

Vom reveni asupra acestei chestiuni, în amănunt, în ultimul capitol.

Statul nu a rămas, până în prezent, impasibil la problema petrolului; el s-a străduit din răputeri, acordând, în același timp, cele mai mari facilități exploatării și comerțului cu petrol, încercând să își asigure controlul asupra exporturilor acestui produs. Deoarece exportul se face mai ales pe mare, acesta a construit rezervoare și o stație de pompare la Constanța; exportatorii sunt obligați să treacă pe acolo, în schimbul unei redevențe. În 1914, existau la Constanța 39 de

¹ Această societate trebuie să fie exclusiv românească.

rezervoare cu o capacitate de 5000 m³ și un rezervor de 1250 m³ care puteau conține:

Petrol rafinat	60.000 mc
" distilat	5.000 "
" benzină	71.250 "
Petrol rezidual	<u>60.000 "</u>
	196.250 mc

Prin intermediul acestor instalații, portul Constanța a putut expedia 850.000 de tone de petrol în 1913. Produsele destinate exportului au trebuit să folosească, până în prezent, calea ferată, ceea ce cauzează un mare inconvenient transportului de cereale. În 1912, statul a decis să construiască trei *pipe lines* pentru a transporta petrolul de la locurile de producție la mare: una pentru petrolul brut, cu un debit de 1.000.000 de tone pe an, și două pentru petrolul distilat, cu un debit de 350.000 și 400.000 de tone pe an. Aceste trei conducte ar fi costat aproximativ 25 de milioane.

Intervenția statului nu s-a limitat la controlul transportului și al exportului; acesta a intervenit și pentru a repartiza consumul de petrol lampant, cu scopul de a nu permite ca, mai ales, rafinăriile mici și mijlocii să aibă de suferit ca urmare a acaparării pieței interne de către o singură societate cu mijloace foarte puternice. Prin această lege, i se asigura fiecărei rafinării libertatea vânzării unei cote-părți din consumul intern, proporțional cu capacitatea sa de lucru.

În ceea ce privește naționalizarea industriei petrolului, o vom aduce în discuție mai târziu.

Privire generală

Am oferit aici o privire generală asupra principalelor noastre industrii; ar fi dificil de enumerat, într-o lucrare cu caracter general, toate ramurile producției noastre industriale.

Rezumăm datele principale referitoare la un anumit număr de industrii în tabelul publicat la pagina următoare.

Din această enumerare, nu vom uita statul care este cel mai mare industriaș al țării; el este cel care exploatează aproape toate căile noastre ferate, care extrage sarea și produce chibriturile și tutunul.

Vom încheia acest capitol prin prezentarea câtorva date asupra ansamblului industriei noastre:

Fabrici care beneficiază de avantajele legii pentru stimularea industriei:

838 de fabrici reprezentând:

Un capital fix (teren, clădiri și instalații) de	338.013.000 lei
Materii prime folosite în cursul unui an	338.280.000 "
Producție anuală	547.134.800 "
Combustibil	34.000.000 "
Forța motrice folosită (cai putere)	127.021 "
Muncitori	53.470 "
Salarii	49.726.000 "

În afara acestor 838 de fabrici, 1886 de mori exploatare de către țărani beneficiază de legea pentru stimularea industriei. Numărul total de mori este de 4902 din care 97 dispun de mari instalații sistematice și sunt incluse în cele 838 de fabrici.

În această cifră nu sunt cuprinse fabricile de zahăr care beneficiază de privilegii speciale, o parte din distilerii, o parte din mori care nu au revendicat avantajele legii, precum și un anumit număr de ateliere mecanice.

Capitalul fix, pentru toată industria țării, care include întreprinderile industriale ale statului¹, depășește în prezent cifra de 500 de milioane.

Industria petrolului, nebeneficiind de legea de stimulare, trebuie luată în calcul separat. Am amintit în altă parte capitalul de care dispune, producția realizată, precum și exportul produselor sale.

¹ Cu excepția căilor ferate.

	Lei Capital	Lei Combustibil folosit	Lei Materii prime	Lei Producție	Muncitori	Protecție vamală Per % kg
Industria uleiurilor vegetale.....	5.230.814	160.668	5.844.340		495	30% uleiuri, grăsimi vegetale, oleină. 20% ulei de palmier. 10% ulei de măsline. 18-31% ad valorem în general
Industria pielăriei.....	6.894.972 fixe 12.919.374 circulant 3.006.372		19.467.434 (6.891.134 din străinătate 6.234.051	27.085.434	2.522	140% kg pentru pieile fine.
Industria săpunului și a lumânărilor.....		326.964		434.731 (săpun) 2.018.390 (lumânări)	441	Protecție insuficientă pentru săpunuri fine (1.80 pe kg).
Industria acidului sulfuric.....	1.306.372	16.520	263.185 (pirită) 20.367	831.076	125	
Industria lacurilor și vopselelor.....	719.486	14.084	(salpetru) 909.620	1.523.189	124	40-75 lei (Protecție insuficientă).
Industria cimentului.....	7.367.586	1.514.826	1.011.153	144.000 (tone)	975	2 lei (30% ad valorem).
Industria conservelor de legume, fructe, carne etc.....	3.541.000	170.950		4.000.000 kg (conserve de legume și fructe)		
Industria ciocolatei și bomboanelor.....	2.411.758	146.582		4.000.000 (pește) 2.100.000 (carne) 2.515.244		
					43	100 lei Protecție insuficientă pentru calitățile superioare

BALANȚA ECONOMICĂ

În ciuda tuturor inconvenientelor semnalate în primul capitol al acestei lucrări, agricultura constituie, repetăm, baza prosperității noastre economice.

Datorită exportului nostru din agricultură, balanța economică s-a încheiat aproape întotdeauna în favoarea noastră.

Vechea doctrină a *balanței* comerciale, adică a utilității excedentului exporturilor față de importuri, se bazează, după cum observă dl Paul Leroy-Beaulieu¹ - pe o interpretare incompletă a faptelor. Țări foarte bogate, precum Franța și Anglia, importă regulat mult mai multe mărfuri decât exportă și totuși bogăția acestor țări este într-o continuă creștere. Astfel, excedentul importurilor asupra exporturilor s-a ridicat în Anglia, în anul 1912, la 145.679.501 lire sterline. În Franța acest excedent a ajuns, în aceeași perioadă, la cifra de 1.310 milioane.

Doctrina balanței comerciale, respinsă astfel de fapte indiscutabile, nu are mai puțin și o parte de adevăr; ea este greșită, mai ales, pentru că omite unele elemente importante. „Mai întâi, afirmă dl Leroy-Beaulieu, calculele vamale sunt supuse erorii, fiindcă se bazează pe simple declarații ale comercianților, verificate în privința multor articole la intrare, din cauza taxelor vamale și care nu mai sunt deloc verificate și la ieșire. În afară de aceasta, valorile cotate la exporturi reprezintă, în general, prețurile de fabrică la care se adaugă cheltuielile până la sosirea în portul de îmbarcare; ele nu cuprind de obicei, beneficiul fabricantului și al diverșilor intermediari. Aceste valori, la export, nu conțin nici costul de navlu. Dimpotrivă, valorile cotate la importuri conțin toate aceste elemente. Din cauza acestor circumstanțe, diferența reală dintre importuri și exporturi se reduce foarte mult.”

¹ *Tratat teoretic și practic de economie politică*, IV, p. 176.

În expunerea sa de motive la proiectul de tarif vamal general, elaborat în 1904, ministrul finanțelor, dl Emil Costinescu, încearcă să stabilească o balanță comercială mai exactă pentru România; ținând seama de toate elementele indicate de economistul francez, el evită, pe cât posibil, să ia în considerare *valorile* de la importuri și exporturi și își fundamentează calculele cu precădere pe *cantități*.

Astfel se ajunge să fie cunoscută mult mai exact situația comerțului nostru exterior.

Dacă nu s-ar ține seama decât de valori și s-ar neglija cantitățile, deficitul total al țării, rezultând din comerțul său general în perioada 1877-1901, ar fi fost de 1 miliard 391 milioane. Adăugând la acest deficit plata anuităților datoriei noastre publice, sumele considerabile care ies din țară, luate de antreprenori, muncitori, bănci și companii de comision străine etc., ca și celelalte cheltuieli - le vom enumera mai târziu – efectuate de români în străinătate, ajungem la o cifră care depășește, cu siguranță, două miliarde și jumătate. Dacă aceste cifre ar fi exacte, țara ar trebui să fie complet ruinată. Adevărul este, dimpotrivă, că ea a realizat foarte mari progrese nu numai pe terenul economic, ci în toate direcțiile, ceea ce nu s-ar putea explica fără o creștere a bogăției.

Dacă, în loc să examinăm valorile, considerăm cantitățile, constatăm că în afara anului 1899, un an dezastruos pentru agricultura noastră, comerțul din exporturi al țării noastre prezintă o creștere constantă și progresivă, în timp ce comerțul din importuri este mai degrabă staționar și cunoaște, pentru o bună bucată de timp, o anumită scădere.

Examinând cantitățile ajungem mult mai ușor să ne explicăm starea prosperă a țării.

Tabelul următor privind importurile și exporturile României din 1880 până în 1913 ne va ajuta să înțelegem mai bine diferența dintre valori și cantități.

Ani	IMPORT		EXPORT	
	Cantități	Valori	Cantități	Valori
	Tone	Lei	Tone	Lei
1880. . .	310.975	255.336.415	1.324.009	218.918.878
1881. . .	398.839	274.757.458	1.556.227	206.518.371
1882. . .	407.703	268.851.921	1.809.542	244.730.199
1883. . .	592.919	359.907.178	1.603.481	220.650.279
1884. . .	575.386	294.986.273	1.323.783	184.115.542
1884. . .	571.183	268.539.150	1.797.170	247.968.201
1886. . .	571.664	296.497.362	1.704.930	255.547.263
1887. . .	414.243	341.680.752	1.805.216	265.726.613
1888. . .	453.243	310.378.320	1.951.905	256.788.642

Ani	IMPORT		EXPORT	
	Cantități	Valori	Cantități	Valori
	Tone	Lei	Tone	Lei
1889. . .	485.439	367.944.099	2.236.943	274.167.146
1890. . .	553.938	362.791.054	2.220.944	275.958.415
1891. . .	702.604	436.682.685	2.054.606	274.662.083
1892. . .	653.370	380.747.296	1.959.301	285.384.057
1893. . .	727.125	430.489.731	2.895.490	370.651.787
1894. . .	718.272	422.142.287	2.071.161	294.198.384
1895. . .	617.229	304.574.517	2.040.729	265.048.411
1896. . .	656.077	337.922.929	2.660.467	324.056.652
1897. . .	639.819	355.782.804	2.082.245	224.179.690
1898. . .	882.902	389.908.439	2.644.192	283.181.567
1899. . .	789.789	333.267.938	1.300.864	149.119.657
1900. . .	412.105	216.985.878	2.047.223	280.000.431
1901. . .	484.368	292.435.760	2.984.859	353.830.877
1902. . .	462.333	283.344.549	3.318.260	374.819.219
1903. . .	470.075	269.923.710	3.238.186	355.630.307
1904. . .	525.294	311.371.613	2.269.108	261.872.339
1905. . .	331.039	337.537.985	3.463.945	457.101.394
1906. . .	734.352	421.114.125	4.213.331	491.360.178
1907. . .	934.792	430.509.115	4.199.963	554.018.631
1908. . .	871.190	414.058.479	2.822.725	379.430.871
1909. . .	716.020	368.300.099	3.297.254	465.056.619
1910. . .	771.516	409.715.576	4.488.628	616.504.872
1911. . .	986.300	569.745.027	5.390.280	691.720.408
1912. . .	1.213.957	637.905.560	4.326.735	642.103.783
1913. . .	1.374.116	590.012.640	4.569.076	670.705.335

Dacă vrem să traducem apoi cantitățile în valori, constatăm că datele din statisticile noastre sunt, în privința exportului, sub cele reale, în timp ce, pentru import, ele sunt cu mult deasupra.

Ținând seama de toate elementele care denaturează balanța comercială, așa cum rezultă ea din datele statistice, dl E. Costinescu ajunge la concluzia că, timp de 23 de ani, începând din 1879 până în 1902, a existat, în realitate, un excedent al exporturilor față de importuri, care se ridică la 1 miliard 561 milioane, pe când datele oficiale arătau un deficit de 1 miliard 391 milioane de franci.

Cifra aceasta, dată de dl E. Costinescu, este oare exactă? Noi credem că ea este cu mult sub nivelul realității.

Balanța comercială, așa cum rezultă ea din datele examinate cu grijă, (și nu numai din compararea valorilor din importuri și exporturi) conține, cum spuneam mai sus, o parte indiscutabilă de adevăr: o țară are interes să exporte mai mult decât importă mai ales când comerțul din export îi aduce principalele resurse.

Țări, precum Anglia și Franța, care scot imense beneficii din marina comercială, din exporturile numite „oculte” efectuate de mulți străini bogați care vin să-și facă aici cumpărăturile sau din capitalurile plasate în străinătate, pot importa fără dificultate mai mult decât exportă; dar, pentru o țară ca România, valoarea reală a importurilor nu trebuie să o depășească pe cea a exporturilor, fiind necesar chiar ca ea să-i rămână sensibil inferioară.

Pentru acest motiv, balanța comercială trebuie să fie serios luată în considerare când se examinează situația economică a țării la un moment dat.

Dar economiștii fac o distincție între balanța comercială și *balanța economică* ce trebuie să țină seama de toate elementele neglijate de vechea doctrină.

Balanța economică ia în calcul nu numai relațiile comerciale, ci și operațiile financiare cele mai variate legate de deplasarea capitalurilor și a persoanelor.

Țările foarte bogate ca Franța, Anglia, Olanda au plasat capitaluri în alte țări mai puțin avansate, fie în rente de stat, fie în industrii private. Rentele care provin din capitalurile plasate se întorc în țările menționate fie sub formă de numerar, fie sub formă de mărfuri.

Pentru aceste țări, importurile reprezintă deseori, în bună parte, beneficiul aferent plasării acestor capitaluri.

La fel, deplasările persoanelor constituie un nou element de bogăție care permite creșterea cifrei importurilor fără a provoca nicio scădere a capitalului național.

Aceste principii fiind emise, să încercăm acum să examinăm balanța economică a țării; înainte de aceasta ne vom strădui să completăm tabloul dlui Costinescu până în 1913.

Completându-l abia dacă ajungem, în ciuda anilor excepționali, la un excedent de 900 milioane pentru perioada 1902-1903, ceea ce ar fi acoperit, în parte, deficitul perioadei precedente, dar care n-ar fi contribuit, în niciun caz, la creșterea bogăției țării.

Țara n-ar fi putut niciodată, în cazul acesta, să facă față angajamentelor ei, dat fiind că, în afara prețurilor importurilor, avem de plătit cheltuieli considerabile de diferite feluri.

România este obligată, în fiecare an, să facă plăți enorme în străinătate; or, aceste plăți ea nu le poate efectua decât exportându-și recoltele.

Capitalul nominal al datoriei noastre publice se ridică la 1 aprilie 1916 la 1.718.386.499 de lei¹.

Cea mai mare parte a datoriei publice este plasată în străinătate. Anuitatea care era, în 1913/1914, de 85.648.067 de lei a fost plătită după cum urmează:

În Germania	Lei 46.335.402
” Franța	” 37.791.095
” Belgia	” <u>81.908</u>
Total	Lei 84.208.477

Anuitatea pentru exercițiul fiscal 1916/1917 este de 112.232.324 de lei. Ca urmare a nevoilor de capital ale țărilor beligerante, numeroși capitaliști francezi și, mai ales, germani au fost obligați să vândă din renta românească; titluri de rentă pentru aproape 100 milioane² s-au întors în țara noastră în 1915 și în 1916. Proporția plăților efectuate în străinătate a suferit o modificare, dar este sigur că majoritatea rentelor noastre (aproape 80%) se află în mâini străine. Plățile efectuate în România se cifrau, în 1905, la 8.994.109 lei³. Această sumă se ridică, probabil, acum la mai mult de dublu.

Împrumuturile contractate de județe se cifrează la 1.925.625 de lei și împrumuturile orașelor din Regat la 18.007.719 de lei la anuități. Orașul București figurează în aceste anuități cu 8.263.563 de lei. Creditul Rural din București a emis înscrisuri funciare - tip 5% cu o valoare de 441.445.397 de lei și înscrisuri funciare - tip 4% cu o valoare de 19.536.990 de lei, adică un total de 460.983.387 de lei⁴.

Dobânda acestor capitaluri se ridică anual la 22.853.745 de lei.

Creditul Urban din București a emis, la rândul său, scrisori de gaj - tip 5% cu o valoare de 175.580.900⁵.

Acest capital solicită o dobândă de 8.900.787 franci.

Creditul Urban din Iași a emis înscrisuri funciare cu o valoare de 34.820.200; cel din Craiova cu o valoare de 1.327.000. Creditul viticol a emis obligațiuni pentru 8.286.100, Casa Rurală pentru 101.194.000, iar societatea pentru

¹ În această cifră nu sunt cuprinse împrumuturile efectuate pentru apărarea națională.

² Dl N. Teianu evaluează, în *Naționalul*, totalul acestor împrumuturi de rente la 157.830.000 de lei.

³ A se vedea Expunerea situațiunei financiare a tezaurului public la 30 septembrie 1905, p. XLIX.

⁴ În circulație la 31 decembrie 1915. A se vedea *Procesul-verbal al Consiliului de administrație*, p. 5.

⁵ În circulație la 31 decembrie 1915. A se vedea *Procesul-verbal al Consiliului de administrație*, p. 6.

locuințe ieftine 8.333.000. Nu avem informații precise despre anuitățile plătite de aceste instituții în străinătate. Probabil că cel puțin a zecea parte din aceste titluri se află în mâinile unor persoane care nu locuiesc în România.

La cifra tuturor acestor plăți trebuie să mai adăugăm cheltuielile efectuate în fiecare an de stat cu excedentele bugetare. O parte din aceste excedente este alocată unor lucrări de utilitate publică, unor furnituri din armată care necesită comenzi, făcute până acum fabricilor germane, austriece sau belgiene. Să mai adăugăm subvențiile acordate școlilor românești din Macedonia (600.000 de franci pe an). Nu trebuie să uităm nici beneficiile realizate de marile bănci particulare, precum Banca Generală Românească, Banca de Credit Român, Banca Românească L-ed, Banca Comercială Română, Loteria de Stat¹, care au fost înființate, în mare parte, cu capital străin, beneficii considerabile care vor mări suma plăților noastre în exterior. Chiar și un anumit număr din acțiunile primei noastre instituții de credit, Banca Națională, acțiuni emise la 500 de franci, care depășesc acum 5.300 de franci, se găsește în mâinile unor deținători străini. Acțiunile societăților de asigurări, precum *Naționala*², *Dacia*, *Generală*, se găsesc, în parte, la Triest, la Viena, la Berlin.

Putem spune același lucru despre Compania de Gaz din București, despre societățile de electricitate, despre câteva societăți de tramvaie, precum și despre societățile străine care exploatează pădurile noastre.

La acest total deja considerabil, să adăugăm dobânzile anumitor creanțe ipotecare deținute de capitaliști din Triest și din Viena, creanțe ce pot fi ușor evaluate la aproximativ 10 milioane.

Să mai menționăm veniturile marilor proprietari rurale care aparțin unor proprietari ce nu locuiesc în țara noastră. După cum precizează *Raportul asupra recensământului fiscal din 1905*³, aceste venituri se ridicau la vremea aceea la 4.741.113 franci; astăzi ele sunt sensibil aceleași; numărul acestei categorii de proprietari a scăzut, dar cum valoarea pământurilor a crescut, venitul total s-a menținut aproape la aceeași cifră.

Nu putem neglija, în această enumerare, beneficiile realizate de antreprenorii din construcții sau din lucrări publice care, odată ce și-au făcut averea, părăsesc în cea mai mare parte țara.

¹ Înaintea creării *Loteriei de Stat*, 6 până la 7 milioane ieșeau în fiecare an din țară. Noua instituție prezintă cel puțin avantajul că va reține în țară o parte din sumele considerabile care alimentau loteriile ungurești și germane.

² În 1915, dintr-un total de 15.000 de cupoane, *Naționala* a achitat 2.138 de cupoane în străinătate.

³ *Raport prezentat dlui ministru al finanțelor de către N. R. Căpităneanu, secretar general*, p. XIII.

Lista este departe de a fi închisă.

Se știe că în România proprietarii de imobile rurale (excluzându-i pe țărani) nu exploatează în general ei înșiși pământurile. Din ultimul recensământ aflăm că, în ceea ce privește marea proprietate, veniturile din proprietățile exploatare direct se ridicau la 91.168.883 de franci, în timp ce veniturile de pe proprietățile arendate se ridicau la 75.727.585 de franci. Or, printre fermieri se găsesc mulți străini care au obiceiul să trimită cea mai mare parte a beneficiilor în țara lor. Sunt numeroase averile făcute pe pământ românesc, care i-au îmbogățit pe moștenitorii cu domiciliul la Atena sau care au fost lăsate moștenire operelor de binefacere sau unor fundații culturale elene.

Putem spune tot atâtea lucruri despre un anumit număr de comercianți străini. Defunctul bancher Evloghie Gheorghief a lăsat peste 6 milioane statului bulgar.

Vom mai menționa în această listă, suficient de lungă, sumele destul de importante cheltuite în străinătate de numeroși români aflați la studii sau care călătoresc de plăcere sau pentru a-și îngriji sănătatea¹.

Din informațiile pe care le-am cules, aproape 1.500 de studenți își fac studiile în universități și școli speciale din Franța, Germania, Austria și Belgia. Luând o medie de 4.500 de franci pe student ajungem, la acest capitol, la cifra de 6.750.000. Nu trebuie să-i uităm nici pe cei 5-600 de elevi din licee și din pensioanele pentru tinere, pentru care mai trebuie să adăugăm 2.500.000 de lei.

Numărul românilor care frecventează, vara, stațiunile balneare din străinătate poate fi evaluat la 5000; dacă socotim 3.000 de lei pentru fiecare – cifră sub cea reală – ajungem la un total de 15.000.000.

Sume considerabile sunt reprezentate de cheltuielile făcute cu ocazia unor călătorii de plăcere la Paris², la Nisa, în Elveția, la Monte-Carlo etc. Ele pot fi estimate la 10.000.000.

Totalul tuturor acestor cheltuieli se ridică la 34.200.000, poate chiar la 40.000.000.

În sfârșit, ca să terminăm, să semnalăm sumele exportate de muncitorii italieni, de numeroșii muncitori bulgari³, sârbi sau ruteni din Galiția care vin, în fiecare vară, în țara noastră la muncile agricole, cât și economiile realizate de

¹ Dl Michel Huber, într-un studiu despre *Străinii la Paris*, (*Buletin de Statistică Generală a Franței*, p. 380) dă o cifră a românilor prezenți în acest oraș, în 1911: 5.856. Parisul număra pe vremea aceea 5.887 de spanioli; 2.682 de olandezi; 1.859 de maghiari; 11.765 de englezi. Putem vedea, prin comparație, cât de mare este numărul românilor aflați, pentru o vreme, în capitala Franței.

² Numărul de pașapoarte eliberate în fiecare an de prefectura de poliție din București variază între 5-6.000. Prefecturile de județ eliberează, cel puțin, tot atâtea.

³ După calculele dlui Ulrich Scheidemann, fost atașat cu afacerile agricole pe lângă Legația Germană la București, grădinarii bulgari duc an de an 15.000.000 în patria mamă.

servitorii români din Transilvania și din Ungaria, în număr de aproximativ 30-40.000 care constituie cea mai mare parte a personalului nostru domestic.

Nu socotim în cifra tuturor plăților efectuate în străinătate beneficiile realizate de industriașii care au înființat fabrici cu capital străin sau care au început exploatarea de terenuri petrolifere. Activitatea acestor industriași nu a avut ca rezultat migrarea capitalurilor care, fără ei, ar fi rămas în țară. Ei au creat, cu ajutorul mijloacelor lor de producție, noi bogății; tot ceea ce a fost cheltuit în țară ca rezultat al acțiunilor lor: plata mâinii de lucru și a personalului în general, cheltuieli de transport, impozite, cheltuieli generale, cumpărare de materii prime, constituie un real beneficiu pentru noi. Fără ei, noi am fi continuat să fim tributari străinătății pentru întreaga valoare a produselor pe care ei le fabrică; datorită lor, cel puțin o parte din această valoare este reprezentată de efortul național; datorită capitalurilor lor, chiar admițând că jumătate din beneficii ia calea străinătății, țara, departe de a sărăci, în realitate, se îmbogățește. Sume importante, plătite înainte străinătății, rămân, într-adevăr, în țară, iar valoarea acestor sume crește în fiecare an.

*
* *

Totalul plăților care trebuie efectuate în străinătate pe care le-am enumerat se ridică în fiecare an, după estimările cele mai moderate, la 200.000.000 de franci. La această cifră mai trebuie adăugată valoarea importurilor medii din ultimii cinci ani.

Care sunt acum sursele bogăției României? Prin ce mijloace suntem în stare să ne îndeplinim angajamentele, să ne achităm toate datoriile, să plătim toate cumpărăturile?

Nu avem, ca să ne plătim importurile și ca să facem față tuturor plăților, nici capitaluri plasate în străinătate, nici o marină comercială puternică, nici muncitori care să meargă să caute de lucru în afara frontierelor țării, nici străini care să vină să-și cheltuiască banii la noi. Principala noastră sursă de bogăție este și va rămâne mult timp agricultura. Industria națională, deși deja înfloritoare, abia ajunge să alimenteze o parte a nevoilor pieței noastre interne, ea conținând încă foarte puțin cu excepția petrolului - în ceea ce are legătură cu comerțul exterior.

Comerțul nostru din exporturi, cum am arătat mai sus, constituie aproape sursa unică din care avem mijloacele care ne permit să ne achităm datoriile față de străinătate.

Concluzia din aceste două constatări este că valoarea comerțului nostru din export trebuie să fie mult mai mare decât aceea care este dată de statisticile oficiale. Excedentul de valoare din exporturi față de importuri trebuie să depășească cu mult media de 61.729.000 indicată de documentele oficiale pentru perioada 1901-1905 și media de 83.629.509 pentru perioada 1906-1913.

Credem că nu exagerăm dacă o evaluăm la 250 sau 270 de milioane cel puțin pe an.

Nu am putea explica altfel creșterea constantă a bogăției țării.

Or această creștere este incontestabilă. Se intensifică de la an la an.

Dar în ce măsură s-a produs această îmbogățire?

CREȘTEREA BOGĂȚIEI

Dl E. Costinescu, în expunerea sa de motive, atât de interesantă și documentată, la tariful vamal din 1904, ia ca bază a cercetărilor sale privind creșterea bogăției publice puterea de consum a țării, urmărită pe o perioadă mai îndelungată. El ne explică de ce își fundamentează observațiile pe acest element. Se poate ca, într-o anumită perioadă, consumul unei națiuni să depășească puterea sa de producție, dar acest consum excesiv nu se poate menține mult timp; după câțiva ani, dacă forțele de producție nu au crescut, consumul va trebui să scadă în mod necesar, iar echilibrul va fi din nou restabilit. Un consum excesiv se poate menține timp de doi, trei ani, dar niciodată pe o perioadă de 20 de ani. În consecință, un consum în creștere continuă timp de 20 de ani va fi semnul cel mai evident al unei creșteri a forțelor de producție și, ca atare, a bogăției publice. Ca să ilustreze cu cifre această afirmație, ministrul finanțelor arată că, în perioada scursă între anii 1879 și 1902 – făcând abstracție de unele excese de consum, compensate de scăderi imediate – consumul de produse de uz curent și care nu sunt fabricate sau cultivate în țară, a fost într-o continuă creștere. Astfel, în 1879, importam, 3.613.000 kg de orez; în 1902, consumul se ridică la 9.552.000 kg. Consumul de cafea trece, în 23 de ani, de la 804.000 la 2.212.000 kg, cel de țesături de lână fină trece de la 348.000 kg la 1.625.000 kg; cel de țesături de bumbac alb sau colorat de la 1.610.000 la 2.414.000 kg; cel de țesături de bumbac importate (indiene) de la 953.000 la 6.213.000 kg etc.

Trebuie să observăm că în timp ce consumul de obiecte de uz curent a crescut de aproape *patru ori*, cel al obiectelor de lux a rămas în mare parte același. Aceasta ar fi dovada că bogăția s-a răspândit mai ales la nivelul poporului, nu numai în clasele superioare.

Concluzia la care ajunge dl E. Costinescu este că, odată ce consumul a crescut *de patru ori*, bogăția publică a crescut și ea *tot de patru ori* în timpul celor 20 de ani pe care i-a luat în considerare.

Vom completa câteva cifre ale dlui E. Costinescu pentru ultimii 10 ani. În 1913 consumul de orez a fost de 12.731.097 kg (cu 3 milioane mai mult decât în 1902); cel de cafea de 3.589.302 kg (cu 1.300.000 de kg în plus față de 1902). Consumul de zahăr de proveniență autohtonă trece de la 8.354.643 kg în 1900 la 27.460.046 în 1910 și la 37.507.881 în 1914. Proporția este aceeași pentru celelalte articole.

Ținând cont de aceste ultime creșteri, am putea susține că bogăția publică a sporit de *cinci* ori în 30 de ani.

E sigur că faptele pe care și-a întemeiat dl E. Costinescu argumentarea trebuie să fie luate serios în considerare și că ele pot fi privite ca un element important de apreciere a creșterii bogăției țării; dar numai acest element nu ne poate da o indicație pozitivă, căci raportul dintre consum și producție prezintă perturbări mult mai serioase decât cele semnalate de eminentul om de stat.

În primul rând trebuie să se țină seama de creșterea numărului populației. În 1879 România avea 4.529.568 de locuitori; în 1902 țara are 6.195.752 de locuitori; deci o creștere de aproape 36%; în 1913 cifra populației este de 7.352.855, deci față de anul 1879 este o creștere de 63%, iar față de anul 1902 o creștere de aproape 20%.

În aceste condiții, bogăția țării, în perioada 1879-1902, n-a putut crește decât în proporție de 1 la 2,5, iar în perioada 1879-1913 de 1 la 3,5.

Dar această proporție trebuie să mai fie redusă când se observă că, odată cu creșterea consumului, cresc și cheltuielile care grevează asupra proprietății în general; asupra mării proprietăți agricole apasă (în afara impozitului) anuitățile Creditului Funciar Rural, dobânzile creanțelor ipotecare, datoriile contractate la Creditul Agricol, la băncile private sau la particulari. În 1881 datoria față de Creditul Rural se ridica la 62.722.700 de lei; în 1905 datoria era de 288.907.377 de lei; crescuse deci de peste patru ori. În 1915 această datorie era de 461.687.270 de lei, deci de *opt* ori mai mare.

Creanțele ipotecare particulare se ridicau în 1900 la 177.699.642; ele reprezintă astăzi o cifră de două ori mai mare decât cea anterioară.

Venitul mării proprietăți rurale (de peste 100 de hectare) care era în 1905 de 102.425.706 lei, era în 1908 de 166.560.164 de lei (venitul global al celor 1.260.886 proprietari rurali era de 251.076.813).

Dacă socotim toate cheltuielile (lăsăm de-o parte impozitul financiar) care apasă asupra capitalului, reprezentat de venitul de mai sus, concluzia la care trebuie să ajungem este că dacă bogăția și valoarea proprietății în general, a proprietății rurale în mod deosebit, au crescut, atunci este sigur că au crescut și cheltuielile, într-o proporție ceva mai mare, cel puțin pentru anumite categorii de proprietăți.

Putem spune același lucru despre proprietatea urbană al cărei venit era în 1908 de 69.625.592. Au crescut și cheltuielile acestei proprietăți; astfel datoria la Creditul Urban a crescut de la 34.203.700 de lei, în 1899, la 173.595.888 de lei în 1915. Datoriile ipotecare la bănci sau la particulari au crescut în aceeași proporție.

În ceea ce privește proprietatea rurală, mică sau mijlocie (până la 10 hectare), e greu de precizat la cât se ridică cheltuielile care o grevează. Venitul din aceste proprietăți, după ultimul recensământ, este de 128.007.496 de franci pentru mica proprietate de până la 10 hectare și de 25.045.040 de franci pentru proprietatea mijlocie cuprinsă între 10 și 100 hectare.

Mica proprietate rurală, în cea mai mare parte a ei, neputând fi ipotecată, ne este practic imposibil să vorbim despre cheltuielile care o afectează direct; trebuie deci să ne limităm să menționăm cheltuielile care apasă asupra cultivatorilor înșiși, și care se traduc printr-o scădere a veniturilor lor care provin în mare parte din exploatarea pământului. Cheltuielile constau în datorii față de Creditul Agricol, băncile populare și particulari. Dobânzile acestor ultime datorii sunt, în general, excesive.

Chestiunea care se ridică este de a ști acum dacă aceste cheltuieli apasă mai puțin asupra micilor cultivatori la ora actuală decât acum 30 de ani.

În această privință nu putem avea cifre exacte, dar avem suficiente elemente ca să tragem concluzia conform căreia creșterea puterii de consum a micilor proprietari de pământuri n-a fost întotdeauna însoțită de creșterea mijloacelor de producție - în multe regiuni cu atât mai puțin.

Consumul¹ a crescut la sate, este un fapt incontestabil, dar intensitatea muncii care trebuie efectuată pentru a acoperi acestui consum a crescut și ea; această creștere a consumului a fost plătită nu numai printr-o creștere a producției ci, în parte, și printr-o scădere a forței vitale a populației noastre rurale. Ceea ce marele proprietar a plătit printr-o ipotecă asupra pământului său, micul cultivator a plătit adeseori cu prețul alterării sănătății sale.

¹ Se observă în anumite județe o creștere a consumului de obiecte considerate înainte de țărani ca obiecte de lux (mai ales în privința vestimentației femeilor), dar nu se constată o creștere la consumul de alimente.

Pe un astfel de subiect, recunoaștem lucrul acesta, în lipsa unor date pozitive stabilite de județe, trebuie să ne ferim totuși să considerăm ca fiind general un fenomen care s-a produs în regiuni destul de întinse. Este, însă, de ajuns că a atins părți numeroase din populația noastră rurală pentru ca noi să avem datoria de a-l semna. Creșterea bogăției țării nu va putea fi considerată ca un fenomen general satisfăcător decât atunci când vom putea constata, în același timp, o regenerare a populației în localitățile în care ea prezintă, la ora actuală, semne evidente de slăbiciune fizică.

Prin extinderea instruirii de toate gradele, prin contactul din ce în ce mai mare dintre populația satelor și cea a orașelor, datorită facilităților comunicării, s-au răspândit în rândul populației nevoi noi, dorințe noi, aspirații la o viață mai comodă. Această tendință spre o existență mai bună și mai luxuoasă se manifestă, de altfel, din ce în ce mai mult, la sate ca și la orașe.

Ani întregi i-am dat învățământului nostru de toate gradele o direcție atât de puțin practică încât, în fiecare an, o mulțime de oameni au fost îndepărtați de la ocupații productive și aruncați în cariere sterile, inițiați fiind într-o cultură superioară, în contact cu care și-au rafinat gusturile și și-au sporit nevoile. Școlile de țară, gimnaziile, liceele, universitățile nu au avut, mulți ani, un alt efect decât acela de a spori numărul claselor neproductive și de a le crește puterea de consum.

În clasele superioare, fenomenul a avut ca rezultat o aspirație mai puternică și mai violentă la demnitățile publice și la carierele numite liberale; în clasele inferioare, fenomenul s-a tradus printr-o alimentație insuficientă.

Odată cu creșterea cheltuielilor au crescut și nevoile de lux, iar munca la nivelul acestor clase a devenit mai intensă, în timp ce alimentația rămânea aproximativ aceeași. De aceea se observă în multe regiuni apariția unei degenerescențe fizice. Dl dr. G. Marinescu ne arată că în 1888 existau 10.626 de persoane atinse de pelagră, iar în 1905 numărul acestora se ridica la aproape 100.000.

Această insuficiență alimentară sau această proastă alimentație a avut drept consecință o creștere a alcoolismului. Este un fapt dovedit că alcoolismul nu se dezvoltă decât în țările sau la clasele sociale la care regimul alimentar lasă de dorit. Cel mai bun mijloc de a lupta împotriva alcoolismului este de a îmbunătăți hrana. Nu este mai puțin adevărat că și creșterea taxelor pe alcool poate avea ca efect restrângerea alcoolismului.

Ca să ne dăm seama dacă la noi alcoolismul are tendința de a crește sau de a scădea, vom compara între ele numai perioadele în care taxele au rămas aceleași. Astfel, în perioada 1887-1888, cu taxa de bani pe grad și pe decaltru de alcool de

cereale, consumul a fost de 8.780.637 de litri; în 1888-1889, cu aceleași taxe, consumul a fost de 8.682.801 litri.

În perioada 1889-1896, cu taxa redusă cu 5 bani pe grad, consumul s-a ridicat la o medie anuală de 21 milioane de litri.

S-a revenit, în 1896, la taxa de 8 bani pe grad, iar consumul, în perioada de la 1896 la 1899, variază între 14 și 31 de milioane de litri; deci, cu aceeași taxă, consumul este în creștere.

În 1899 taxa a urcat la 12 bani, iar în 1901 a coborât la 10 bani. Consumul descrește rapid; nu mai urcă decât puțin începând cu 1911¹. Cu noua taxă de 15 bani este sigur că va scădea consumul din nou. Creșterea taxei este singura cauză a scăderii consumului de alcool.

În România, ne spune dl L. Colescu, în studiul său asupra *Statisticii băuturilor alcoolice*, cantitatea de băuturi spirtoase consumate în perioada 1889-1893 a fost de 7,3 litri pe cap de locuitor, mai puțin consumul de *țuică* (alcool de prune). Consumul de băuturi spirtoase (exceptând *țuica*) scade în perioada 1899-1903 la 5 litri de alcool de persoană.

Nu putem decât să aprobăm creșterea taxelor la alcool și ne pare rău că ele nu sunt mai mari. Legea care a reglementat numărul localurilor, prin fixarea unui maxim pentru un anumit număr de locuitori, a contribuit la restrângerea alcoolismului²; numărul lor ar trebui să fie redus mai mult.

Cu toate acestea restrângerea consumului de băuturi spirtoase e cauzată de o măsură luată de stat și nu de îmbunătățirea hranei țăranilor care ar fi avut ca rezultat, independent de creșterea taxelor, o scădere a consumului.

O altă consecință a proastei alimentații este mortalitatea infantilă ridicată.

Dacă privim atent media mortalității infantile (de la 0 la 5 ani) în perioada 1901-1905, găsim cifrele următoare:

Decedați sub 5 ani	
	% din totalul nașterilor
1901-1902	76.465 31.8
1902-1903	85.712 35.4
1903-1904	77.163 30.6
1904-1905	73.734 28.8
1905-1906	73.201 29.5

¹ 1911-1912 = 15.600.881 de litri.

1912-1913 = 19.679.411 »

1913-1914 = 18.050.392 »

² Nu există acum în România decât 15.848 localuri. În 1886 erau 23.533, iar în 1904 numărul lor era de 20.367.

Situația nu s-a ameliorat din 1905. Avem în 1913 dintr-un total de 309.625 născuți vii 95.675 copii decedați sub 5 ani, ceea ce înseamnă 30,90% și în 1914 din 327.345 născuți vii 93.729 copii decedați, adică o proporție de 28,63%.

Această mortalitate se datorează cu siguranță, în mare parte, situației igienice proaste care provine dintr-o alimentație proastă; căci populația, oricare i-ar fi puterea de reproducere, are întotdeauna o tendință organică de a se adapta la mijloacele de subzistență, iar aceste mijloace, la noi, sunt insuficiente. Prosperitatea unei națiuni, după cum remarcă foarte bine eminentul economist italian Fr. S. Nitti, este cu atât mai mare cu cât numărul copiilor care ajung la vârsta adultă este și el mai mare. Mortalitatea infantilă prea mare și numărul prea mic de copii care ajung la vârsta adultă reprezintă dovada că dezvoltarea forțelor noastre reale de producție nu este atât de rapidă pe cât se crede în general.

Alimentația țaranului român este încă departe de a fi suficientă; porumbul este un aliment greu, indigest, care provoacă atunci când nu este copt bine una din bolile cele mai cumplite, pelagra; carnea este rareori consumată de populația de la sate, laptele lipsește deseori din alimentația copiilor¹; zahărul, acest aliment atât de necesar copilăriei, este un obiect de mare lux la țară.

Consumul de zahăr în România este de 5 kg pe cap de locuitor, în timp ce în Franța este de 18 kg, în Germania de 19 kg, în Elveția de 29 kg, iar în Anglia și Danemarca de 39 de kg.

Este greu, examinând creșterea consumului unor obiecte de primă necesitate, să stabilim o proporție între ceea ce revine din această creștere localităților rurale și ceea ce trebuie să fie atribuit localităților urbane. Dat fiind avântul pe care l-au luat orașele noastre, unde au fost înființate, în ultima vreme, aproape toate instituțiile financiare, comerciale și industriale, dat fiind numărul mare de posturi înscrise la buget, de aproximativ 10 ani, ca și crearea de numeroase unități militare în principalele noastre orașe, avem motive să credem că a fost infinit mai mare creșterea consumului în orașe decât în sate.

Totuși nu trebuie să exagerăm; astfel scăderea consumului de porumb din 1876² încoace constatată de dr. Cr. Șerban, nu trebuie să fie atribuită în întregime

¹ România nu are decât 13,5 vaci la 100 de locuitori; Danemarca are 41, Elveția 22,5, iar Austria 18.

² Consum mediu pe cap de locuitor:

1876		230 kg
1876-1890		194 "
1891-1895		156 "
1896-1900		156 "
1900-1903		146 "

unei alimentații tot mai insuficiente a țăranului; trebuie să o atribuim mai degrabă faptului că în anumite regiuni țăranii au început să consume pâine.

Nu este mai puțin adevărat că alimentația țăranului este mediocră; această alimentație nu a scăzut cantitativ, dar munca țăranului fiind mai intensă, hrana lucrătorului câmpului nu a urmat această progresie a intensificării efortului.

În avântul nostru spre progres, în eforturile noastre de a ridica nivelul țării, în aspirațiile noastre pentru o existență materială mai bună și pentru o organizare socială și politică mai armonioasă, nu am ales întotdeauna mijloacele cele mai potrivite pentru a ne atinge scopul. Avantajele obținute într-o parte au fost compensate de pierderi în altă parte.

În această perioadă de adaptare la o stare nouă de lucruri, era totuși greu să nu trecem prin aceste neajunsuri și prin aceste suferințe.

De aceea suntem de părere că creșterea consumului în ultimii 30 de ani are și o parte mai puțin plăcută; iată de ce trebuie să ținem seama și de alte elemente dacă vrem să știm în ce proporție exactă a crescut bogăția reală a țării.

Credem totuși că mai multe din relele semnalate vor dispărea în timp.

Progresul, în această privință, depinde de mai mulți factori și nu numai de intervenția statului; extinderea spiritului de economie va spori bogăția țăranilor și, în consecință, și posibilitatea de ameliorare a modului lor de viață; avem mari așteptări de la dezvoltarea băncilor populare, a societăților cooperative țărănești și de laarendarea în comun cu asociații țărănești a domeniilor statului și a instituțiilor publice.

Sunt însă și alte semne mai evidente decât creșterea consumului care indică mai ferm sporirea bogăției țării.

Vom nota, mai întâi, creșterea exportului și, în mod special, creșterea exportului *cantităților* și nu a valorilor.

Am publicat mai sus tabloul care indică mersul comerțului nostru exterior în ultimii 30 de ani.

În această perioadă exportul *s-a triplat*, trecând de la 1.603.000 de tone la o medie de 4.700.000 de tone.

În ciuda circumspecției cu care s-a operat, în ultima vreme, transformarea cantităților în valori, credem că cifrele referitoare la *valoarea*, cât și la excedentul acestui export sunt mult mai mari decât cele indicate de datele oficiale. Media excedentului, după părerea noastră, atinge probabil, în realitate, o cifră estimată între 250 și 270 de milioane.

În ciuda acestui export considerabil, nu am fi putut efectua cu siguranță toate aceste plăți în străinătate și nu am fi ajuns la o stare suficient de prosperă dacă importul ar fi crescut în aceleași proporții.

În tabloul statistic pe care l-am reprodus anterior se vede că importul este, cu excepția ultimelor trei ani¹, staționar. Cauza acestei descreșteri este crearea unei industrii naționale.

Am enumerat principalele ramuri industriale în capitolul *Industria națională*, ca și în studiul *Relațiile economice dintre Franța și România* unde se regăsesc toate detaliile referitoare la capital, la beneficii etc.

Cucerirea pieței interne s-a făcut foarte rapid. În 1881, morile mecanice din Budapesta ne furnizau 7.595.928 kg de făină, iar noi primeam, în 1888, din Austro-Ungaria, din Germania și Franța 17.000.000 kg de zahăr și de glucoză.

Astăzi, industria alimentară a ajuns la o producție care reprezintă o valoare de mai multe zeci de milioane de lei și am început chiar să exportăm unele articole; producem tot zahărul necesar consumului intern, iar morile noastre exportă făină pentru o sumă de peste 30 de milioane lei.

Crearea unei industrii naționale și anularea importului, obținută prin creșterea taxelor vamale, a dat țării, acum mai bine de 20 de ani, la numai câteva articole, un beneficiu de 52 de milioane pe an.

Astfel, ca să dăm câteva exemple:

Din făină, unde am fi importat 14.000.000 kg dacă nu aveam o industrie internă, câștigam în 1890 ²	5.600.000 fr
Din zahăr	7.800.000 »
» petrol rafinat	3.840.000 »
» ulei mineral	1.100.000 »
» industria petrolului în general	14.118.000 »
» ciment	1.836.000 »
Din exportul nostru de lemn	8.000.000 »

Câștigăm astăzi peste 200 de milioane din aceste articole, întrucât consumul de făină, de zahăr etc. a crescut de trei și chiar de patru ori. Producția totală a industriei românești reprezintă o valoare de 550 milioane (după evaluarea dl Gigurtu, inspector industrial).

¹ Cifrele provind din importuri pentru anii 1911, 1912 și 1913 se explică prin progresele industriei noastre. Iată câteva articole:

Tuburi din fier laminat, import 1913	37.268.619
Fier laminat	11.329.211
Tablă și plăci din fier	10.596.935
În 1913 au fost importate și arme de foc pentru	21.726.928

² După calculele făcute de dl E. Costinescu la vremea aceea.

N-am citat decât câteva articole; am fi putut extinde cu ușurință lista. Dar faptele sunt prea cunoscute ca să avem nevoie să insistăm în această privință.

Câștigul care rezultă din industriile pentru care consumul se împarte între producția străină și cea națională este și mai mare; iar aceasta din urmă, pentru anumite articole, este în creștere continuă.

Crearea acestor industrii a avut, în plus, ca rezultat pentru un număr mare de persoane, procurarea mijlocului de a-și câștiga viața, în afara domeniului agriculturii, al comerțului și al slujbelor la stat.

Unul din marile avantaje care au rezultat din crearea unei industrii naționale constă și în faptul că ocupațiile și profesiile sunt mai diferențiate, că mulți români au îmbrățișat cariere necunoscute înaintașilor noștri, specializându-se în diverse ramuri științifice, ceea ce a contribuit în mare măsură la progresul intelectual al națiunii.

În sfârșit, pe lângă produsele noastre agricole, am început să exportăm produse industriale. Ca să nu menționăm decât petrolul și derivatele lui, al căror export va crește de la an la an, să amintim că producția de petrol, care nu era decât de 269.000 de tone acum 15 ani, a atins 1.800.000 de tone în 1915.

Chiar dacă ținem cont de sumele care reprezintă beneficiile realizate de capitalurile străine plasate în industrii, este incontestabil că, la îmbogățirea țării, a contribuit și crearea lor.

Mai sunt și alte indicii ale creșterii bogăției țării.

Nu vom enumera decât câteva:

Suprafața însămânțărilor a trecut de la 4.008.500 hectare în 1905 la 6.083.028 hectare în 1915, iar producția de grâu de la 13.103.600 hectolitri la 36.412.747 hectolitri.

În 1886 căile ferate transportau la o viteză redusă 2.067.900 tone, în 1914 au transportat 8.931.562.

În 1904 ele transportau 5.523.360 de călători; în 1914 de două ori mai mult: 10.626.680.

Corespondența internă a trecut în 12 ani (1900-1912) de la 9.754.403 scrisori la 19.490.964; numărul cărților poștale a trecut, în același interval, de la 8.709.022 la 32.681.960, iar numărul ziarelor de la 19.739.626 la 63.170.501.

Corespondența internațională, în aceeași perioadă, a trecut de la 7.030.365 la 15.879.072 (prezentată) și de la 9.793.328 la 14.539.008 (primită) de scrisori.

Constatăm aceeași progresie în privința mandatelor poștale interne și externe, a ziarelor precum și a corespondenței telegrafice și apelurilor telefonice.

Este însă interesant, din punct de vedere al dezvoltării spiritului de economie, să consultăm tabelul depunerilor efectuate în contul Casei de Depuneri și Consemnațiuni în intervalul de 20 de ani, de la 1 aprilie 1896 la 30 septembrie 1906.

Ani financiari 1 aprilie – 31 martie	Depuneri la cursul anului	Total general la sfârșitul anului
1896-1897	14.294.392	24.345.965
1897-1898	14.952.359	27.354.313
1898-1899	17.744.888	31.610.763
1899-1900	14.371.205	28.802.675
1900-1901	13.358.923	28.926.677
1901-1902	16.232.341	32.404.591
1902-1903	18.522.260	36.862.089
1903-1904	20.239.658	41.652.642
1904-1905	21.239.747	44.906.824
1905-1906	25.486.395	52.124.975
1906-1907	27.637.609	58.733.243
1907-1908	28.186.796	61.799.653
1908-1909	24.056.677	60.278.017
1909-1910	25.646.110	60.190.777
1910-1911	26.914.200	62.533.500
1911-1912	28.991.000	64.099.700
1912-1913	22.861.700	54.284.900

Într-un interval de numai 10 ani, din 1902 până în 1912, numărul băncilor populare a trecut de la 700 la 2862, iar capitalul lor de numai 4.250.600 lei, în 1902, s-a ridicat la 99.067.743 în 1912.

Iată câteva cifre referitoare la dezvoltarea pe care au avut-o aceste instituții:

Nr. băncilor	Nr. membrilor	Capital vărsat	Depuneri de fructificat
1902 700	59.618	4.250.600	2.431.112
1904 1.625	121.786	6.850.976	2.512.256
1905 1.849	198.411	12.665.824	3.579.125
1906 2.021	240.253	18.509.529	5.052.301
1907 2.223	295.325	27.746.241	6.158.745
1908 2.410	246.707	37.851.898	7.910.578
1909 2.543	402.938	49.034.211	9.388.680
1910 2.656	454.187	61.016.395	13.257.020
1911 2.755	510.118	79.592.265	16.503.381
1912 2.862	563.270	99.067.743	

În 1912 portofoliul băncilor populare se ridica la 138.652.563 lei și se compunea din:

Împrumuturi pe credit personal și garanție	49.411.112
Împrumuturi pe cambii	42.234.319
Împrumuturi pe gaj	47.007.132

Cea mai mare parte din aceste împrumuturi erau destinate cumpărării și arendării de pământuri, cât și cumpărării de vite și unelte agricole.

O instituție la fel de interesantă ca băncile populare și care denotă progresele economice realizate de populațiilor noastre rurale, este aceea a sindicatelor sătești de arendare. Primele syndicate au fost formate în 1903, în număr de 8; ele exploatau pământuri pe o întindere de 4940 hectare pentru care plăteau o arendă de 94.785 de lei pe an; în 1913 numărul sindicatelor se ridica la 495; întinderea pământurilor pe care le luaseră în arendă era de 347.891 hectare, iar arenda anuală era de 13.497.681 de lei.

Sindicatelor țărănești pentru exploatarea pădurilor sunt în număr de 140; capitalul vărsat este de 926.118 lei.

Sindicatelor pentru consum sunt în număr de 231, iar capitalul vărsat este de 1.414.408 lei.

Iată operațiunile acestora:

	Numărul sindicatelor	Numărul membriilor	Capital vărsat	Mărfuri vândute
1902	91	3.925	395.491	
1908	156	5.904	73.356	2.962.466
1909	186	7.903	894.701	4.294.373
1910	204	9.202	1.156.815	4.914.438
1911	210	9.916	1.262.709	4.897.825
1912	231	10.960	1.414.408	5.884.030

Sindicatelor pentru moderație s-au constituit în 1908 în număr de 57 cu un capital de 164.855; numărul lor este astăzi de 63.

Operațiunile Băncii Naționale a României pot, de asemenea, să ne furnizeze prețioase indicații despre ultimii 25 sau 30 de ani; tabelul următor indică mersul scontului, al împrumuturilor pe gaj, al operațiunilor de casă și al biletelor de bancă puse în circulație de prima noastră instituție de credit.

An	Scont	Împrumuturi garantate cu efecte
	Lei	Lei
1881	26.811.562	75.287.096
1885	37.986.040	70.725.699
1890	50.735.448	59.755.370
1895	102.732.055	78.981.500
1900	206.660.292	99.675.727
1905	191.627.847	41.097.700
1910	394.861.971	124.193.000
1911	489.942.265	114.848.010
1912	812.183.929	131.226.800
1913	990.035.402	250.709.900
1914	1.254.685.097	390.641.800
1915	1.288.515.234	277.983.200

	Operațiuni de casă	Bilete în circulație
1881	265.077.572	34.199.070
1885	363.410.197	92.329.502
1890	429.094.677	105.858.944
1895	552.519.283	119.279.461
1900	773.642.788	116.972.382
1905	786.377.243	196.333.725
1910	1.194.692.289	299.449.215
1911	1.671.383.587	382.360.192
1912	2.188.437.162	463.246.339
1913	2.353.860.089	423.650.056
1914	2.582.117.110	480.681.934
1915	2.261.378.784	672.702.589

Reiese, incontestabil, din toate aceste elemente că bogăția țării crește continuu. Cântărind cu precauție toate datele, putem afirma, fără teama de a se crede că exagerăm, că bogăția României a crescut de trei ori în ultimii 30 de ani.

POVARA IMPOZITELOR

Care este povara impozitelor în România? De această chestiune s-au ocupat mai mulți oameni politici. Astfel, găsim detalii interesante în raportul general privind proiectul de buget pe anul 1900-1901, prezentat de M. N. Filipescu, în calculele efectuate de M. E. Costinescu și în expunerea de motive privind proiectul de buget pentru anul 1906-1907, elaborat de fostul ministru de finanțe, dl Take Ionescu.

În opinia lui M. Filipescu, veniturile statului, ale județelor și localităților, provenind din impozite, se ridicau, în 1900, la valoarea de 233.302.000 lei. Din calculele sale reiese că în 1900 un român plătea statului un impozit de 31 de lei; statului, județelor, localităților, în total 42 de lei. În Belgia, proporția era, la acel moment, de 31 și 48 de lei, în Anglia de 53 și 86, în Franța de 74 și 95. Potrivit raportorului din 1900, povara în România era foarte mare, având în vedere diferența de bogăție dintre țara noastră și cele cu care ne-am comparat.

Calculele efectuate de M. N. Filipescu au fost puternic criticate de către M. E. Costinescu. Acesta i-a reproșat raportorului povara fiscală care apasă asupra contribuabilului român, în comparație cu contribuabilii din alte țări. M. Costinescu a subliniat faptul că bugetul nostru de încasări conține o mulțime de capitole care nu au nicio legătură cu impozitele.

Într-adevăr, M. Filipescu nu a inclus în totalul veniturilor, cheltuielile proprii statului cu monopolurile, o parte din veniturile de pe domenii, cele ale Băncii Naționale și Creditului Agricol.

M. Costinescu a extins categoria acestor venituri. Astfel, el citează restul datoriilor din anii fiscali încheiați, 4.300.000 de lei, deoarece acestea nu sunt decât

contribuții directe încasate cu întârziere; veniturile din vânzarea de bunuri, 1.300.000 de lei; amenzile judiciare, 550.000 de lei, veniturile din vânzarea de bunuri destinate plății titlurilor ipotecare, 400.000 de lei; excedentul Casei de Depuneri, 1.600.000 de lei; anuitatea bunurilor vândute în conformitate cu legile din 1881, 1889 și 1896, care se ridică la cifra de 1.700.000 de lei; veniturile neprevăzute, 2.000.000 de lei, contribuția punctului critic de faliment, 400.000 de lei.

Prin defalcarea cifrelor acestor venituri, M. Costinescu a constatat că sarcina fiscală care revine sub forma de impozite fiecărui român este de cel mult 24 lei pe an, și nu de 31 lei cum a stabilit M. Filipescu.

Conform calculelor efectuate de ministrul de finanțe, dl Take Ionescu, în 1906, veniturile totale ale fiscoiui fiind de 239.000.000 de lei și cifra minimă a populației, la acel moment, de 6.400.000, sarcina fiscală pe cap de locuitor ajunge la 37 de lei.

Dacă vom compara această cifră cu cea la care se ridică, la acel moment, povara impozitelor în alte țări, constatăm că România ajunge pe ultimul loc, cu excepția Bulgariei:

În Anglia	94,42
» Franța	90,52
» Belgia	77,-
» Ungaria	64,90
» Italia	55,55
» Austria	50,30
» Grecia	47,50
» România	37,33

Calculele dlui Take Ionescu au fost efectuate pornind de la date mai recente; comparând diferitele cifre vedem că România nu putea fi inclusă printre țările cele mai impozitate întrucât nu avem niciun motiv să credem că Ungaria este de aproximativ două ori mai bogată decât România.

Dacă, în loc să luăm ca termen de comparație cifra totală a veniturilor, luăm în considerare doar valoarea impozitelor, raportul suferă câteva modificări; totuși, România se numără printre țările cel mai puțin impozitate, dacă ne raportăm doar la nivelul impozitului pe cap de locuitor, fără a o corela cu bogăția țării.

Veniturile din impozite – calculele dlui Take Ionescu s-au bazat pe eliminarea tuturor veniturilor care nu au caracter de povară fiscală – erau în 1906 de 161.449.000 de lei; deci, o sarcină fiscală pe cap de locuitor de 25 de lei și 22 de bani.

Iată, în acest sens, un tabel comparativ:

Franța.....	85,50
Anglia.....	74,-
Austria.....	48,85
Italia.....	44,80
Grecia.....	42,-
Belgia	37,55
Ungaria	34,15
România.....	25,22

Deși proporția stabilită în acest mod ne este mai puțin favorabilă decât dacă calculul s-ar baza pe toate veniturile statului, nu rezultă de aici că suntem mai puțin impozitați decât Ungaria. Dar, chiar și în comparație cu alte țări, deși aparent plătim mai multe impozite - Anglia și Franța fiind cu siguranță nu de 3 sau de 4 ori mai bogate decât noi, ci de 4 sau de 5 ori mai bogate - această plată este compensată, în realitate, de avantaje de care nu s-au bucurat nici francezii și nici englezii. O parte semnificativă a impozitelor plătite de români este destinată plății anuității anumitor împrumuturi, care, în marea lor majoritate, au fost folosite în lucrări productive și au contribuit la creșterea avuției publice și, în consecință, la creșterea venitului fiecăruia. Aceste plăți pot fi considerate drept o contribuție la crearea unui capital național, ca un fel de plasament sau de economie colectivă. În această privință suntem diferiți de câteva țări în care contribuția fiecărui cetățean este, probabil, mai mică, dar în care anuitățile datoriei publice reprezintă un sacrificiu care nu este compensat de niciun beneficiu.

Să nu uităm nici faptul că în anuitățile datoriei noastre publice sunt incluse nu numai dobânzile capitalurilor împrumutate, ci și amortizarea, astfel încât o parte din impozite servesc la rambursarea capitalului în sine.

Din 1906, situația s-a schimbat atât în România, cât și în țările de la care am preluat cifrele comparative.

Ultimul nostru buget, cel pentru anul fiscal 1916-1917, se prezintă cu 645.719.300 de lei, atât la venituri cât și la cheltuieli.

Acest buget reprezintă, în comparație cu cel din 1900, o creștere aparentă de aproape 400 de milioane; în realitate, această creștere este cu mult mai puțin importantă, deoarece de abia din 1908 au fost incluse în bugetul general al statului veniturile de la diferitele administrații care aveau bugetul lor special.¹

¹ Expunere de motive la proiectul de buget pentru anul fiscal 1908-1909. Pentru a remedia neajunsul că numeroase venituri ale statului, dispersate în diferite fonduri speciale, nu figurau printre veniturile generale ale statului, s-au unificat și s-au inclus în buget toate aceste venituri. Noul buget se prezenta cu 410.957.035 la venituri și cheltuieli, cu o diferență parțială aparentă de 158.461.579 de lei față de bugetul precedent.

Iată din ce se compune bugetul pentru anul fiscal în curs, în ceea ce privește veniturile care nu au caracter de impozit:

Veniturile monopolurilor (vânzare de tutun, hârtie de țigarete, chibrituri, cărți de joc, explozivi și sare) sunt evaluate pentru acest an fiscal la	101.185.000 lei
Veniturile oficiilor poștale, telegraf și stații telefonice	19.050.000 "
Veniturile căilor ferate	124.000.000 "
Porturi maritime	1.420.000 "
Veniturile serviciului maritim	1.000.000 "
" porturilor dunărene	450.000 "
" serviciului fluvial	4.000.000 "
" șantierului naval	800.000 "
" docurilor de la Galați și Brăila	1.960.000 "
" domeniului privat al statului	33.550.000 "
Excedentul Casei de Depuneri	3.800.000 "
Venituri neprevăzute, emisiuni monetare etc.	7.400.000 "
Dividende de la Banca Națională	250.000.000 "
Debitori ai statului (Dobânzi)	600.000 "
Compensarea Băncii Naționale	100.000 "
Marcarea obiectelor din metale prețioase	35.400 "
Venituri din diferite capitaluri	3.300.000 "
Diferite fonduri ale Regiei	782.000 "
„Monitorul Oficial” și Imprimeria Statului	1.400.000 "
Permise de vânatoare	60.000 "
Anuități ale pășunilor	5.700.000 "
Dobânzi ale fondului de epizootii	325.000 "
Taxe de vaccin	124.000 "
Loteria Statului	640.000 "
Venituri ale Ministerului de Interne	200.000 "
Munca deținuților	275.000 "
Prelevare din active falimentare	300.000 "
Venituri ale Ministerului de Externe	100.000 "
" " " Domeniilor	3.378.000 "
" " " de Război	430.000 "
" " " de Lucrări Publice	37.000 "
" " " Instrucțiunii Publice	8.187.400 "
	336.283.800 lei

Nu am inclus în acest tabel decât cifrele care reprezintă alte venituri decât cele provenite din impozite. Este de la sine înțeles că unele dintre aceste venituri, cu toate că nu poartă denumirea de impozite, ci de servicii publice, au în parte

caracter de impozit. Astfel, veniturile din monopoluri au, într-o mare măsură, caracter de impozite. Statul nu se limitează doar la a vinde o marfă și a preleva un profit minim; prin prețurile foarte mari pe care le fixează, excluzând orice concurență, percepe în același timp un adevărat impozit de la consumator. Cu toate acestea, este foarte dificil să se identifice din prețul total acea parte specială impusă consumatorului. În cel mai bun caz putem susține că statul nu-și impune marfa și că plătește cine vrea - având în vedere mai ales faptul că fumatul este mai mult un viciu decât o necesitate.

În orice caz, acest lucru nu se aplică tuturor contribuabililor, ci doar unei categorii speciale care plătește o redevență statului în schimbul posibilității de a se lăsa intoxicată. Nu este însă același lucru în privința sării, care este un produs alimentar general și de primă necesitate; o parte din prețul plătit de către contribuabil pentru sare trebuie să fie considerată drept impozit; același lucru se întâmplă cu chibriturile.

Este foarte dificil să stabilim cota-parte a impozitului din taxele poștale, telegrafice și telefonice sau din taxele căilor ferate. Nu suntem siguri că aceste taxe ar fi mai mici dacă aceste administrații ar fi încredințate unor societăți particulare. Este foarte probabil ca, în acest caz, cheltuieli de gestiune ale acestor administrații să fie mult mai mici, dar economiile rezultate să nu fie de niciun folos publicului, ci doar să contribuie la umflarea veniturilor acționarilor.

Deducând din totalul veniturilor, valoarea totală din tabelul de mai sus, obținem suma totală a tuturor impozitelor plătite statului în România; împărțind această sumă la numărul de locuitori - 8.000.000 - obținem cota-parte a fiecărui locuitor, adică 38,6 sau puțin mai mult dacă luăm în considerare majorarea prețurilor în monopoluri; în acest caz partea de contribuții poate fi fixată la 42 de lei.

Luând în considerare și impozitele locale și județene¹ cota-parte este de 48 lei pe cap de locuitor.

Exercițiul bugetar pe care l-am luat drept bază pentru calculele noastre se raportează la un an excepțional; dar rezultatul nu diferită cu mult dacă luăm ca bază un an anterior războiului; astfel, pentru exercițiile anilor 1911-1912 și 1912-1913 diferența nu este semnificativă; veniturile provenite din impozite sunt mai mici, dar

¹ Impozite județene 15.021.198 de lei, impozite locale 22.419.281, (localități urbane).

și cheltuielile totale sunt mai reduse; cifra populației este, de asemenea, diferită, astfel încât rezultatul final nu este foarte diferit.¹

Este inutil, de altfel, să insistăm pe acest aspect și să facem comparații cu alte state; războiul mondial a impus tuturor beligeranților și multor state neutre cheltuieli care au condus la revizuirea impozitelor din toate aceste țări; chiar dacă România nu ar interveni în conflict, împrumuturile pe care le-am contractat și cele pe care le vom mai contracta de acum înainte pentru a ne îmbunătăți dotările militare și a sprijini cheltuielile unei armate, în mare parte mobilizate, vor necesita anuități considerabile. Nu este nicio exagerare să spunem că bugetul nostru de cheltuieli va fi majorat după război cu cel puțin 150 milioane; această sumă va trebui obținută parțial printr-un mai bun randament al avuției statului, parțial din noi impozite; este aproape sigur că va trebui să impunem noi impozite în cazul în care România va fi antrenată în cele din urmă în conflict.

Cheltuielile de război ale statelor beligerante se ridică la sume fantastice; aceste state vor trebui să-și crească datoria publică nu cu miliarde, ci cu zeci de miliarde; în aceste condiții, majoritatea impozitelor vor fi revizuite și majorate la proporții necunoscute până acum.

Iată motivul pentru care ar fi inutil să ne lansăm în calcule comparative într-o chestiune care va suferi în curând schimbări majore.

¹ Județele Caliacra și Durostor au fost anexate în 1913. De asemenea, trebuie să ținem seama de faptul că în cinci ani populația României a crescut cu aproape 600.000 de suflete.

AVUȚIA NAȚIONALĂ A ROMÂNIEI

Este mult mai interesant să examinăm care este valoarea avuției publice a României. O evaluare cât mai exactă este chiar necesară, dacă luăm ca sigură o creștere a impozitelor în viitorul apropiat. Cunoscând mai bine sursele de venit impozabile, vom putea să ne orientăm cu mai multă precizie atunci când vine vorba de a stabili noi sacrificii pe care va trebui să le cerem contribuabililor. Cu această ocazie, vom examina, de asemenea, diferite categorii de venit.

Capitalul național românesc se compune din următoarele valori:

1. Proprietatea rurală: pământuri cultivate, păduri, podgorii;
2. Proprietatea urbană;
3. Terenurile petrolifere, minele și carierele;
4. Unitățile industriale;
5. Capitalul mobilier;
6. Avuția statului producătoare de venit (domeniul privat);
7. Avuția statului neproductivă (domeniul public).

Un distins statistician, dl dr. I. N. Angelescu a efectuat un studiu cuprinzător privind estimarea avuției noastre naționale¹. El observă, pe bună dreptate, că în România, unde nu avem impozit pe venit, unde nu există nicio statistică a succesiunilor, nu se poate recurge, pentru a evalua avuția națională, decât la două metode: capitalizarea veniturilor sau estimarea directă; uneori, pentru anumite categorii, trebuie să ne mulțumim cu cifrele unui randament probabil al

¹ *Avuția națională a României*. – București. Imprimeriile Independența. 1915.

diferitelor ramuri de producție. Dl Angelescu estimează avuția noastră națională la 26 miliarde de lei.

Iată evaluările sale:

Proprietatea funciară rurală (inclusiv pădurile și crescătoriile de pește)	19.100.000.000
Proprietatea funciară urbană.....	1.500.000.000
Căile ferate, flota.....	1.000.000.000
Bogăția minieră.....	1.300.000.000
Fondul industrial și comercial.....	5.000.000.000
Metale prețioase, valute și creanțe asupra străinătății.....	300.000.000
Total.....	<u>28.200.000.000</u>

Deducând din acest total 2.200.000.000 miliarde de lei ce constituie datoria publică – deținută în mare parte în străinătate – obținem, ca valoare totală a avuției noastre naționale, suma de 26 de miliarde.

Dl Angelescu ia ca bază pentru evaluarea sa, pentru proprietatea funciară rurală, *producția brută* care a fost estimată la 1 miliard 300 milioane; evaluând costul mediu de producție la 90 de lei pe hectar, pentru 6.000.000 de hectare ajungem la o cheltuială de 540 de milioane. Ar rezulta, așadar, suma de 760.000.000 de lei ca randament net al producției agricole. Capitalizând acest venit net cu 5%, valoarea proprietății funciare rurale ar fi de 15 miliarde; la această sumă ar trebui să adăugăm valoarea pășunilor (1 milion de hectare), a pădurilor și a crescătoriilor de pește. Am ajunge astfel la o cifra de 19 miliarde 100 de milioane.

Această evaluare ni se pare exagerată. Mai întâi, așa cum observă A. Wagner¹ „statistica producției naționale este, chiar și în statele civilizate ale Europei Occidentale și Centrale, într-o stare deplorabilă: nu putem avea deloc încredere în datele referitoare la producția *agricolă* și, cu atât mai mult, la producția *industrială*.”

Nu trebuie să uităm nici faptul că în determinarea valorii venale a unui pământ, în bani, trebuie să se ia în considerare renta medie a acestui pământ și nu randamentul său total ce cuprinde renta proprietarului și beneficiul fermierului sau al proprietarului atunci când își exploatează singur propriul pământ, beneficiu independent de rentă. Luând ca bază venitul global ajungem, în mod natural, la cifre foarte mari.

¹ *Les fondements de l'économie politique* [Fundamentele economiei politice] II p. 134.

Găsim exagerată, de asemenea, cifra de 5 miliarde pentru fondul nostru industrial și comercial.

Desigur, astfel de evaluări sunt foarte greu de realizat; neavând nici cadastru, nici impozit pe venit, preferăm să recurgem la estimarea directă și la capitalizarea cu 4%, pe baza veniturilor înregistrate de către recensământul fiscal, luând în considerare, bineînțeles, erori care se pot strecura într-o astfel de operațiune.

Conform recensământului din 1910

Venitul proprietății rurale de până la 10 hectare era de	128.067.040 lei
Venitul pământurilor exploatate în regie (peste 10 hectare)	91.168.883 "
Venitul pământurilor arendate	75.727.585 "
Venitul pământurilor proprietarilor domiciliați în străinătate	4.329.452 "
Venitul pădurilor exploatate în regie	1.412.525 "
Venitul pădurilor arendate	8.086.623 "
Total venituri.....	308.792.108 ¹ lei

Calculând capitalul pe o bază medie de venit de 4%, obținem cifra de șapte miliarde 500 de milioane ca valoare a proprietății rurale (cu excepția pădurilor)².

Trebuie să remarcăm faptul că din 1910 valoarea proprietății rurale a crescut într-o manieră considerabilă ca urmare a prosperității economice a țării și datorită prețului cerealelor, care, după o scădere în 1910 și 1911, au reluat un curs foarte profitabil.

Astfel, un vagon de grâu care se vindea în medie cu 1.780 de lei în 1910, s-a vândut cu 1.810 lei în 1911 și cu 1.940 în 1912; vagonul de porumb, care se vindea cu 1.105 lei în 1910 s-a vândut cu 1.200 în 1911 și cu 1.395 în 1912. Anii 1913 și 1914 nu pot fi luați în considerare din cauza închiderii strâmtorii Dardanele; în ceea ce privește prețul de 3.200 de lei pentru grâu și de 2.800 pentru porumb obținute în 1916, acestea sunt niște prețuri excepționale; vor avea totuși drept rezultat, prin faptul că au adus profituri foarte mari agricultorilor, creșterea prețurilor pământurilor.

¹ Aceste cifre ne-au fost furnizate de către biroul de contribuții directe al Ministerului de Finanțe. Totalul veniturilor, fără păduri, este de 299.292.960 lei. Acesta este venitul pe care l-am capitalizat cu 4%.

² Valoarea terenurilor a crescut, ca urmare a solicitărilor Casei Rurale, ale asociațiilor țărănești etc. Dl Constantin Brătianu, director al Casei Rurale, este de părere, în raportul său către Consiliul de administrație, că rata de capitalizare ar trebui să fie stabilită la 4%. Noi am adoptat această rată.

Putem deci, fără exagerare, să majorăm cu 20% valoarea proprietății rurale, față de recensământul din 1910. Obținem astfel cifra de 9 miliarde.

Trebuie, de asemenea, să majorăm cu cel puțin 100% valoarea pădurilor care nu sunt exploatate decât parțial. Trebuie, deci, să mai adăugăm aproximativ alte 500 de milioane¹.

În plus, având în vedere că evaluările venitului impozabil sunt întotdeauna mai mici decât în realitate², cifra de mai sus ar trebui luată în considerare ca un minim; admitând că evaluările nu ar fi decât cu 20% mai mici decât în realitate, cifra reală a valorii proprietăților rurale (incluzând și pădurile) nu poate fi mai mică de *11 miliarde 400 milioane*.

Viile, cu o suprafață de 106.456 hectare și livezile, cu o suprafață de 78.000 de hectare pot fi evaluate la 400 milioane.

Terenurile inundabile au fost estimate la 500.000.000³.

Obținem astfel un total de *12 miliarde 300 milioane*.

Dl M. Șerban, într-o lucrare remarcabilă⁴, a încercat, de asemenea, să evalueze capitalul nostru agricol. El ia ca bază prețurile maxime stabilite pentru fiecare județ de către comisiile regionale pentru anul 1912, prețuri peste care este interzisă încheierea de contracte de arendă pentru suprafețe mai mici de 20 de hectare; aceste prețuri medii sunt de 49,45 de lei pe hectar pentru terenurile agricole, 56,63 pentru pajiști și 35,73 pentru pășuni, însemnând 989 lei pentru un hectar de pământ agricol, 1121 pentru pajiști și 909 lei pentru pășuni pe hectar. Prețul mediu pe hectar de teren achiziționat de către Casa Rurală în anul 1912 a fost de 957 de lei: pășunile au fost oferite la prețul de 724 de lei hectarul.

Aplicând prețurile stabilite de către dl Șerban la toate pământurile cultivate (însămânțate și pajiști), ajungem la un total de lei 7.600.000.000

Adăugând valoarea pădurilor (proprietate privată),

cu o suprafață de 1.600.000 de hectare⁵) și evaluând aceste

păduri, conform venitului înregistrat de recensământ

cu majorarea mai sus menționată, precum și valoarea

podgoriilor și a terenurilor inundabile obținem cifra de lei 1.400.000.000

Total . . . lei 9.000.000.000

¹ Venitul din păduri, după recensământ, este de 9.499.144 lei. Capitalizându-l cu 4% și majorându-i valoarea cu 100%, obținem o cifră care se apropie de o jumătate de miliard.

² A se vedea *Raportul privind recensământul fiscal din 1905* de M. Căpităneanu.

³ Raport al dlui Vintilă Bratianu privind bugetul pentru anul fiscal 1916-1917.

⁴ *Problemele noastre social agrare, studii din domeniul politicii economice și sociale* de Mihai Șerban, profesor agronom. – Buc. 1914. pp. 57-68.

⁵ Raport al administratorului Casei Pădurilor.

Ajungem astfel la o cifră care diferă în mod sensibil de cea obținută prin calculul bazat pe recensământul fiscal. Calculele dlui Șerban nu iau însă suficient de mult în considerare creșterea valorii pământului și faptul că cele mai rele pământuri au fost oferite spre vânzare Casei Rurale.

Trebuie să adăugăm la această cifră, ca făcând parte din avuția rurală, în afara de pământuri, valoarea animalelor estimată de către dl Șerban la	lei	616.000.000
valoarea utilajelor agricole	"	311.000.000
și valoarea capitalului circulant ¹	"	300.000.000
Obținem un total de		1.227.000.000

Putem admite, în cifre rotunde, pentru întreaga proprietate rurală o valoare de 13½ miliarde; evaluarea noastră diferă cu mai mult de trei miliarde de cea a dlui Șerban și cu aproape cinci miliarde de cea a dlui dr. I. N. Angelescu.

Venitul din proprietățile construite fiind, conform aceluiași recensământ, de 100.153.138 lei, capitalul corespunzător nu poate fi mai mic de 2 miliarde.

România, și mai ales Bucureștiul, traversează o criză de mare intensitate a proprietății construite. Aceasta constă într-o lipsă generală de locuințe și are, drept consecință, o majorare a chiriilor, deseori flagrant disproporționată în comparație cu valoarea reală a imobilelor.²

Această criză este atât de intensă încât guvernul a fost obligat să adopte o lege pentru a împiedica majorarea chiriilor pe durata războiului și încă un an după încheierea păcii.

Acum 15 ani proprietatea construită a suferit o depreciere foarte mare. S-au vândut, în 1902, prin intermediul Camerei de Notariat, 543 de clădiri grevate de ipotecă evaluate la 25.420.287; prețul la care acestea au fost adjudecate nu a ajuns decât la 13.768.183 lei lei. În 1903, taxele imobilelor vândute la cererea justiției au fost de 28.871.604 lei și din licitații nu s-au obținut decât 18.140.627 de lei.

Această depreciere accentuată a fost rezultatul unei abundențe de construcții, ridicate în mare parte cu bani împrumutați în regim ipotecar de rangul

¹ Acest capital se compune, în opinia domnului Șerban, din: valoarea semințelor 100 milioane; valoarea furajelor pentru animale în timpul unui an 280 milioane (cifră exagerată); valoarea numerarului necesar pentru exploatare: 120 milioane.

² În evaluarea noastră nu am inclus clădirile din zona rurală. Am inclus valoarea lor în cea a proprietății construite, în general.

unu și doi; criza agricolă din 1899 a dus la lichidarea acestor speculații în cele mai rele condiții pentru proprietarii debitori.

Situația este total diferită astăzi; populația urbană a crescut în mod semnificativ¹, o serie de recolte bune a adus bunăstarea în toate păturile sociale; progresul industriei a dat naștere unei noi clase de chiriași bogați; costul ridicat al materialelor și al mâinii de lucru a obligat proprietarii să majoreze chiriile; putem să afirmăm, fără exagerare, că aceste chirii, în special în orașele mari, s-au dublat și, uneori, triplat în ultimii 15 ani.

Valoarea proprietății urbane trebuie să fie, prin urmare, mai mare decât cea indicată de recensământul din 1911².

Noi vom menține, însă, cifra de 2 miliarde.

Toată lumea va înțelege că aceste calcule sunt foarte aproximative, și că, chiar și în țările cu servicii statistice foarte bine organizate, aprecierile cuantumului bogăției publice variază foarte mult.

O modalitate mai sigură de evaluare constă în stabilirea exactă a valorii succesiunilor și a donațiilor, a *anuității devolutive*, așa cum o numește dl A. de Foville în studiul său *Bogăția Franței*.

Această anuitate devolutivă, multiplicată cu perioada normală în timpul căreia o generație se poate bucura de proprietatea ei, ne va da valoarea totală a avuției publice.

La noi, cu toate că există un impozit pe toate succesiunile, nu a fost încă făcut un astfel de calcul. În *statistica succesiunilor* din 1905 se pot găsi unele date; dar ele nu pot clarifica această problemă decât foarte puțin.

Succesiunile impozitate în conformitate cu legea din 1900 și pentru care au fost plătite taxe, în perioada 1900-1903, reprezintă o valoare de 333.364.456 de lei sau o medie anuală de 83.341.114. Valoarea donațiilor intră în această cifră cu 13.093.040 de lei.

	Populația în 1900	Populația în 1914
București	76.178	345.628
Galați	62.545	72.512
Brăila	56.330	65.911
Ploiești	45.107	57.376
Craiova	45.579	51.877
Constanța	14.653	27.662

² Recensământul a inclus sub numele de proprietate construită și clădirile proprietăților rurale.

În total, o medie – succesiuni și donații – de 86.677.114 lei.

Valoarea reală a tuturor succesiunilor nu poate fi totuși cunoscută, pentru că în statistică nu ni se indică valoarea moștenirilor sub 2000 lei pentru succesiunile în linie dreaptă, moșteniri care sunt scutite de taxe. În orice caz, suntem convinși că evaluările activelor succesoriale sunt sub valoarea reală.

Înmulțind cu 30, durata medie a unei generații, cei 86.679.114 lei, obținem un capital de 2.600.313.420 de lei.

Dacă am adăuga, de asemenea, și moștenirile mici, cele de 2000 de lei în linie directă, luându-le în considerare cu o sumă similară – ceea ce este cu siguranță exagerat – am obține un capital de 5 miliarde 200 de milioane pentru averea mobilă și imobilă a țării în 1903, o cifră contrazisă de toate celelalte date din acea epocă.

Se impun evaluări mai riguroase, și sperăm ca statistica timbrului și a înregistrărilor să ne ofere pe viitor toate informațiile care ne lipsesc în prezent.

Până atunci nu dispunem de alte date mai precise decât cele de mai sus pe care le-am folosit pentru a calcula bogăția țării.

O valoare foarte importantă o constituie terenurile petrolifere; cele mai multe dintre aceste terenuri au fost date de proprietari în concesiune societăților străine. Dreptul concesionarului de a exploata petrolul este un drept real mobilă; legiuitorul a fost obligat, având în vedere restricțiile constituționale impuse de articolul 7, să-l declare ca atare. În acest mod, străinii au putut exploata subsolul proprietăților rurale. Doar o parte din aceste terenuri este exploatată, în special în județele Prahova, Buzău și Dâmbovița în Țara Românească și Bacău în Moldova. Potrivit producției actuale – susceptibilă totuși de o mare dezvoltare în viitor – acestea pot fi estimate, la minimum un miliard.

Avuția industrială a țării poate fi estimată la minimum un miliard 300 milioane: aproape 500 de milioane sunt investite în afacerile petroliere de către societățile de extracție, rafinare și comercializare a petrolului și cel puțin 500 de milioane reprezintă valoarea altor instalații industriale (838 fabrici). „Statistica societăților pe acțiuni din România”, publicată în 1913 de către Ministerul Comerțului și al Industriei, indică cifra de 908.784.261 de lei ca reprezentând activele tuturor societăților industriale, inclusiv ale celor petrolifere. De la ultimele bilanțuri din 1912, s-au format în România numeroase societăți noi; capitalul vechilor societăți a crescut. Trebuie să adăugăm la cifra de 908 milioane, cifra reprezentată de industriile care aparțin asociațiilor în nume colectiv sau firmelor individuale. Luând în considerare pasivul acestui ansamblu, cifra de un miliard pentru averea industrială nu ni se pare exagerată. La această cifră trebuie

să adăugăm 300 milioane, valoarea capitalului circulant (materii prime, combustibil etc.).

Nu trebuie să ometem din acest inventar avuția comercială a societăților în nume colectiv și a firmelor individuale. Dispunem de puține date cu privire la acest subiect; pentru a obține un rezultat care să se apropie cât de cât de realitate, ar trebui să examinăm *Monitorul Oficial*, precum și dosarele tribunalelor pentru a ne da seama de capitalul comercianților, de stocul de mărfuri, stabilit după ultimele bilanțuri etc., și, deducând datoriile, să evaluăm activele – muncă uriașă și absolut imposibil de executat.

Trebuie să ne mulțumim la acest capitol cu o cifră arbitrară, dar pe care noi o estimăm a fi mult sub cea reală: 500 de milioane. Având în vedere că importurile din România se cifrează, în medie, la o jumătate de miliard și că, în general, mărfurile sunt livrate pe credit, se poate estima stocul plătit în realitate la o treime din valoarea importată; la acest stoc trebuie să se adauge valoarea mărfurilor fabricate sau confecționate în țară de către meșteșugarii și lucrătorii noștri; o putem estima la încă 150 milioane; adăugând capitalul constitutiv al comercianților, fondul de rulment, instalațiile, vehiculele, avansurile, achiziționarea de materii prime etc., ajungem la o cifră care nu poate fi estimată la mai puțin de cinci sute de milioane.

Am putea, de asemenea, evalua activele comerciale (stocul de mărfuri și mica industrie), venitul fiecărei categorii de persoane care plătesc patentă. Există în România, 114.119 de astfel de persoane care plătesc o taxă fixă de 3.197.480 și o taxă proporțională de 2.449.469 de lei, în valoare totală de 5.646.950 de lei. Pentru anul fiscal 1916-1917 venitul persoanelor care plătesc patentă a fost evaluat la 9.000.000. Deducând o treime din această sumă, adică 3.000.000, reprezentând taxa de 5% pe beneficiul societăților pe acțiuni – pentru a nu ne repeta – se ajunge la un total de 6.000.000. Admițând că taxa scade cu 5% beneficiul comercianților și al industriașilor, acest beneficiu nu poate fi mai mic de 120.000.000. Valoarea fondului trebuie să fie de cel puțin patru ori mai mare decât cuantumul beneficiilor. Ajungem, prin această metodă, la același capital de 500.000.000.

Care poate fi acum valoarea capitalului nostru mobilier? Aceasta este o chestiune foarte sensibilă care necesită, pentru a fi rezolvată, o prudență considerabilă. Riscăm foarte mult în evaluarea avuției mobiliare, reprezentată de titluri, să ne repetăm. Dl Emil Costinescu a încercat să grupeze în 1902 emisiunile Creditelor rural și urban, precum și a diferitelor societăți pe acțiuni și să calculeze valoarea împrumuturilor speciale și numerarul întreprinderilor și a ajuns la un miliard. În 1910 dl E. Costinescu și-a refăcut calculele cu ocazia prezentării proiectului său de lege ce stabilește impozitul pe venit.

Iată cifrele pe care pe care acesta ni le dă¹:

Emisiuni ale Creditelor funciare	514.770.000
(Rural, Urban din București, Urban din Iași).	
Obligațiuni ale Creditului local și județean	121.330.000
Obligațiuni ale Casei Rurale	28.950.000
Obligațiuni ale Creditului viticol	4.170.000
Trei rente interne ale statului	72.880.000
Rentă emisă pentru pășuni și achiziționarea de păduri	5.700.000
Rente externe intrate în țară	150.000.000
Obligațiuni din împrumuturile locale	75.000.000
Acțiuni ale societăților financiare, comerciale și industriale din țară precum și capitalul băncilor populare	300.000.000
Împrumuturi ipotecare și privilegii	86.000.000
" pe gaj de marfuri și altele ²	60.000.000
" chirografare	190.000.000
Total	<u>1.608.800.000</u>

Aceste cifre ar trebui să fie revizuite astăzi.

Emisiunile Creditelor funciare se ridică la 671.384.487 de lei.

Obligațiunile Creditului local și județean sunt cifrate la 169.745.700.

Obligațiunile Casei Rurale reprezentau în 1915, 101.194.600.

În ultimii doi ani, aproximativ 100.000.000 de rente externe au intrat în țară și noul împrumut intern a produs mai mult de 400 de milioane. Acțiunile societăților financiare, comerciale și industriale din țară au crescut cu cel puțin 100.000.000 de lei.

Ne apropiem cu siguranță de cifra de două miliarde și jumătate pentru valorile mobiliare.

Toate aceste valori nu constituie un capital național, căci același capital se prezintă sub diverse forme și considerăm fiecare dintre aceste forme ca fiind un capital propriu, deși împreună nu sunt decât aspecte diferite ale unuia și aceluiași capital întrucât valorile imobiliare nu sunt decât titlurile reprezentative ale lucrurilor concrete ce au fost deja numărate separat sau alocări pe aceste bogății sub formă de obligațiuni, acțiuni, scrisori de schimb etc.

¹ Pagina 41 din Expunerea de motive.

² Garanțiile pe titluri au fost omise din această secțiune, deoarece titlurile garantate figurează în această listă.

Astfel, înscrisurile funciare pot constitui o bogăție pentru posesorii lor, dar ele reprezintă o datorie pentru proprietarii de pământuri și de case. Acțiunile industriale reprezintă uzine, fabrici, ateliere deja incluse în avuția națională. Acestea sunt titluri reprezentative. Tot capitalul mobilier considerat drept capital național nu poate depăși un miliard, luând în considerare doar bogăția mobilă care creează activitate, fără a reprezenta o scădere în avuția statului sau a unei categorii de persoane.

La acest inventar trebuie să adăugăm bunurile care nu aduc niciun venit, dar care reprezintă, totuși, un capital destul de important: mobilier, bijuterii, obiecte de artă, automobile, animale de lux.

Pentru a evalua aceste bunuri nu avem absolut niciun element serios de apreciere și ne rezumăm tot la presupuneri. Astfel, conform lui René Pupin¹ valoarea locativă a proprietății construite este estimată în Franța la 3.672 milioane. În România, ea este estimată la 100.153.138 conform recensământului fiscal din 1910. Ea trebuie să fie astăzi de cel puțin 120 milioane, având deci o valoare de treizeci de ori mai mică decât valoarea locativă a proprietății construite franceze. Dl Pupin estimează valoarea bunurilor mobiliare din Franța la 2.093 milioane². Respectând proporția, valoarea bunurilor mobiliare din România ar fi de 67.000.000. Având în vedere diferența de bogăție această cifră ar trebui să fie redusă la 50 de milioane de lei.

Același autor estimează valoarea bijuteriilor, a pieselor de argintărie și aurărie și a pietrelor prețioase, din Franța, la 3 miliarde. Luând în considerare numărul populației și diferența de bogăție, în România ar trebui să fie obiecte prețioase în valoare de 100 milioane.

Automobilele, în număr de două mii, valorează 20 milioane.

Celelalte vehicule, precum și animalele de lux pot fi estimate la 10.000.000.

Navele și șalandele care aparțin persoanelor fizice ar trebui să valoreze cel puțin 20.000.000.

La toate aceste cifre trebuie să adăugăm stocul monetar. Ultimul bilanț al Băncii Naționale³ indică valori în aur și argint de 450 de milioane.

Monedele de argint din circulație reprezintă o cifră de 75 de milioane. În afara stocului Băncii Naționale, stocul de aur în circulație în țară trebuie să fie

¹ Bogăția Franței înainte de război.

² În valoare venală și nu la prețul de achiziție.

³ Raport al Administratorului Casei Pădurilor 1914, p. 5.

foarte mic. Agio-ul extrem de ridicat, de 30-40 și chiar 50% l-au făcut să curgă în cuferele Ministerului de Finanțe (pentru plata taxelor vamale de export, care trebuiau să fie plătite în aur) și apoi de acolo în trezoreria băncii.

Ne mai rămâne să evaluăm averea statului. Domeniul privat al statului român este foarte vast și foarte variat. În primul rând, vom calcula rețeaua de căi ferate cu o lungime de 3548 km, care a costat 1.060.058.513 lei.

În al doilea rând, vom calcula pădurile ce aparțin statului și care au o suprafață de 1.042.000 hectare¹.

Dl administrator T. Cudalbu estimează „luând în considerare suprafața domeniului forestier al statului, că veniturile care nu sunt astăzi decât de 8.000.000 ar trebui să fie, cu o exploatare rațională, de cel puțin 25 milioane. Lipsa drumurilor este cauza principală a exploatării necorespunzătoare a pădurilor noastre. Ele reprezintă cu siguranță o valoare de 500 milioane²”.

Crescătoriale de pește ale statului aduc 4.000.000 pe an. Trebuie să deducem din această cifră costurile de regie. Le putem estima la 60.000.000.

Pământurile agricole ale statului sunt arendate cu 9.000.000 de lei. Valoarea lor este de 200.000.000. Nu putem lua în considerare pământurile vândute în loturi și al căror preț (capital și dobândă) se colectează în anuități. Aceste anuități se vor încheia într-un interval de timp determinat.

Statul român mai posedă și saline care îi aduc aproape 10.000.000 pe an. Minele de lignit și carierele îi aduc 600.000 de lei. Ele pot fi estimate la 100.000.000.

Mai trebuie să adăugăm la activele statului, flota comercială (serviciul maritim și fluvial), docurile, fabricile de tutun, de chibrituri, arsenalul militar și celelalte instituții militare, șantierul de la Turnu-Severin, imprimeria statului, stațiunile balneare etc.

Toate aceste bunuri pot fi estimate la încă 100.000.000. Este mult mai dificil să estimăm valoarea terenurilor petrolifere ale statului, care au, mai ales la Moreni, zăcămintele de o mare bogăție, dar care nu sunt încă exploatare. Nu credem să fim prea departe de adevăr evaluându-le la 300.000.000.

Adunând toate aceste cifre obținem averea statului, producătoare de venit, care se ridică la 2.320 milioane.

Această avere își are contrapartida în datoria publică a statului care, fiind plasată în mare parte în străinătate, trebuie dedusă (cel puțin pentru această parte) din capitalul național. Această datorie se ridică la 1 aprilie 1916 la 1.718.386.499 de lei.

¹ *Ibidem.*

² Dl Vintilă Brătianu, în Raportul său, le estimează la un miliard.

Prin deducerea acestui pasiv din activ rămâne ca avuție a statului, de considerat drept capital național, aproape un miliard.

Pentru a nu uita nimic din acest inventar ar trebui să evaluăm de asemenea domeniul public, adică capitalul pentru care publicul nu plătește statului sau pe care statul îl folosește în interes propriu.

Clădirile publice, cum ar fi Palatele Poștei, Palatele Justiției, cazărmile, universitățile și institutele științifice, școlile, instalațiile portuare, docurile, trebuie să valoreze mai mult de 200 milioane.

Nu s-a făcut niciodată la noi un inventar al acestor bunuri aparținând statului, astfel încât calculul nostru este foarte aproximativ.

Cu atât mai mult ne-ar fi imposibil să evaluăm capitalul reprezentat de monumentele religioase. Cine ar îndrăzni să stabilească o cifră pentru o biserică cum e Catedrala Curtea de Argeș sau pentru bisericile minunate din Iași: Trei Ierarhi și Sfântul Nicolae?

Adunând toate aceste sume ce rezultă din evaluările noastre, putem stabili valoarea capitalului național, public și privat, la 21,5 miliarde.

*

* *

Nu ne facem nicio iluzie cu privire la exactitatea datelor noastre: „Toate calculele făcute pentru a aprecia bogăția națiunilor, care se bazează pe o simplă estimare monetară, sunt în mod necesar înșelătoare”, observă în mod întemeiat Alfred Marshall¹. A. Wagner² face aceeași remarcă și califică aceste estimări drept „extrem de incerte”.

Dificultatea este încă și mai mare atunci când vine vorba să comparăm diferite țări în ceea ce privește valoarea bogățiilor lor. În acest caz, este mai potrivit să se compare cantitățile de bunuri decât valorile exprimate în monedă.

Astfel, estimând valoarea bogăției României la 21,5 miliarde și cea a Franței la 300 miliarde, ne este destul de dificil să stabilim proporția exactă între cele două țări, bogățiile lor fiind constituite din bunuri de natură diferită.

Proprietatea construită în România este estimată la 2 miliarde. Dar costul unei case este foarte diferit în România față de Franța. Estimarea în monedă nu poate fi folosită ca termen de comparație. Pentru a stabili o proporție exactă ar trebui să știm exact numărul de camere care formează locuințele puse la dispoziția locuitorilor. Și chiar și în număr egal, ar trebui să stabilim calitatea acestor locuințe etc.

¹ *Principes d'économie politique* [Principii de economie politică], I, p. 199.

² *Les fondements de l'économie politique* [Fundamentele economiei politice], I, p. 108.

REPARTIȚIA BOGĂȚIEI

Ceea ce contează la fel de mult ca și bogăția este repartitia acestei bogății, mai ales atunci când se ia în considerare venitul național.

Este la fel de dificil de determinat acest venit ca și capitalul național. Nu avem încă în România un impozit pe venit, la fel ca în Anglia sau în Prusia, și pentru a ajunge să evaluăm acest venit trebuie să ne mulțumim cu probabilități. Se poate, totuși, datorită unor lucrări și anchete, să calculăm veniturile unor anumite clase. În acest sens, găsim un studiu documentat datorat dlui Eugen Neculcea, fost director general al statisticii generale¹.

Iată repartitia veniturilor proprietarilor rurali (pentru 32 de județe).

Venituri	Număr de proprietari	Total venituri
până la 600 lei	1.240.376	117.490.169
de la 600 - 1.200	10.188	8.472.256
" 1.200 - 2.400	5.042	8.245.088
" 2.400 - 4.800	1.753	5.787.140
" 4.800 - 10.000	1.279	8.950.227
" 10.000 - 50.000	1.773	38.704.700
" 50.000 - 100.000	293	19.669.066
peste 100.000	182	43.758.137

Rezultă din acest tabel faptul că 2.248 de persoane cu un venit mai mare de 10.000 de lei, au împreună un venit de 102.131.897, o sumă aproximativ egală cu venitul a 1.240.376 de persoane cu venituri care nu depășesc 600 de lei.

¹ Raport asupra statisticii impozitelor directe. 1909.

Această repartiție a veniturilor este o consecință a repartiției proprietății rurale¹.

Numărul de persoane care au un venit între 2.400-4.800 de lei este de doar 1.753 iar al celor cu un venit între 4.800 și 10.000 de lei este de 1.279. Această repartiție evidențiază structura economică a societății noastre, în care avuția se află în mâinile unei clase foarte puțin numeroase, în care clasa de mijloc este excesiv de redusă și în care nu există nici o tranziție naturală între marea masă de săraci și privilegiații sorții.

Aceeași remarcă se impune și în cazul proprietății urbane:

Venituri		Număr de proprietari	Total venituri
până la	600 lei	103.305	18.396.047
de la	600 - 1.200 "	11.809	10.382.253
"	1.200 - 2.400 "	6.431	10.899.153
"	2.400 - 4.800 "	2.878	9.526.270
"	4.800 - 10.000 "	1.091	7.192.067
"	10.000 - 50.000 "	485	8.688.229
"	50.000 - 100.000 "	33	2.186.406
peste	100.000 "	10	2.355.165

Un număr destul de restrâns de proprietari, 528, cu un venit mai mare de 10.000 de lei, dispun de un venit de 13.229.800, cu 25% mai mic decât venitul a 103.305 de persoane cu un venit ce nu depășește 600 de lei. Clasa de mijloc este, de asemenea, slab reprezentată în această categorie, cu 2.878 de persoane cu un venit de 2.400-4.800 de lei și 1.091 de persoane cu venit de 4.800-10.000 de lei.

Tabelele dlui Neculcea au suferit modificări din 1908. Multe venituri au crescut, în principal veniturile mari, mai ales în București, unde chiriiile caselor din centrul orașului² s-au dublat, în așa fel încât disproporția s-a accentuat în ultimii ani.

Desigur, proprietarii din mediul urban au adesea alte venituri decât cele din chirii. Un număr mare dintre ei sunt comercianți, industriași, avocați, medici. Dar această combinație nu invalidează observațiile noastre; de obicei, persoanele care dețin proprietăți de o valoare mai mare sunt cele care exersează aceste profesii, iar în clasa marilor comercianți, fermierilor, marilor industriași sau a avocaților și a medicilor renumiți se întâlnesc cei mai mulți dintre proprietarii de case cu chirii mari.

¹ A se vedea tabelul cu această repartiție, p. 28.

² Chiriile pentru magazine sau birouri de 20, 30 de mii de lei nu sunt rare în București; pentru unele spații se plătesc chiar și 70.000 de lei, lucru nemaîntâlnit acum 7 sau 8 ani.

De altfel, această din urmă clasă este și foarte restrânsă; dacă consultăm statisticile patentelor găsim că în România erau, în 1909, 82.390 de persoane figurând în tabelul A al patentelor (în majoritate comercianți): din acest număr doar 1.763 făceau parte din prima clasă (plătind o taxă fixă, variabilă în funcție de populația orașului în care locuiesc; această taxă este cuprinsă între 40 și 3.000 lei plus o taxă proporțională).

Persoanele sau societățile implicate în comerțul sau industriile prevăzute la litera B (în majoritate bănci și bancheri) sunt în număr de 2.809 pentru această categorie și pentru toată țara.

Tabelul C cuprinde profesiile industriale, care nu fac parte din tabelul B, și profesiile liberele (fermierii fac parte din această categorie). Numărul de persoane ce plătesc această taxă este de 28.378.

Este important de remarcat că fabricile, în general, care se bucură de favorurile legii pentru a încuraja industria națională nu sunt supuse în România niciunui impozit de patentă, astfel încât este dificil să ne dăm seama de mișcarea industrială a țării. Dar aceste industrii încurajate sunt reprezentate mai ales de companiile cu capital mare; recensământul lor exact nu ar putea să ne ofere indicații asupra venitului industriașilor; acest venit este în general distribuit acționarilor. Ar fi important să se cunoască salariile directorilor și ale administratorilor; nu există încă date precise în acest sens.

Rezultă din cele de mai sus că veniturile mari sunt la fel de rare printre comercianți ca și printre proprietarii din mediul rural sau urban; printre cei 28.378 plătitori de patentă din tabelul C găsim, ca și categorii mai importante, fermierii, antreprenorii, comercianții de vinuri, comercianții de cherestea, producătorii de cărămidă, avocații, medicii, arhitecții, inginerii etc. Fermierii formează o clasă separată ale cărei venituri sunt uneori considerabile: numărul lor este de 14.751; printre avocați, arhitecți, medici etc. numărul celor ale căror venituri profesionale sunt foarte importante este destul de restrâns. Restul persoanelor enumerate în tabelul C au, în general, venituri modeste.

Ne lipsesc, de asemenea, date privind numărul celor care dețin titluri mobiliare, rente, acțiuni, obligațiuni etc. Un număr mare din aceste titluri se află în mâinile unor persoane care aparțin uneia dintre categoriile menționate mai sus; nu credem că există mulți oameni în România care își obțin veniturile exclusiv din deținerea acestor titluri.

Societatea românească se prezintă, în ceea ce privește repartitia bogăției și a venitului, sub un aspect puțin favorabil: o clasă relativ restrânsă de persoane bogate, oameni foarte bogați, cu suprafețe imense de pământuri și păduri, mari

bănci și societăți comerciale sau industriale mari care realizează, în general, câștiguri foarte mari; o clasă de mijloc puțin numeroasă; în mediul rural, pe lângă o clasă de țărani înstăriți – al căror număr, din fericire, este în creștere în fiecare an – există o masă, o masă prea mare de țărani și de lucrători agricoli cu o situație financiară destul de precară; și, în sfârșit, în întreaga țară, o clasă numeroasă de funcționari slab remunerați¹.

În orașe există mulți muncitori cu salarii destul de mari, numeroși proprietari mici și comercianți mici cu venituri modeste; costul ridicat al vieții i-a atins în principal pe aceștia din urmă.

Clasa de mijloc puțin mai înstărită este constituită în parte de către străini; din 120.134 de plătitori de patentă recenzați în 1910, mai mult de o treime, adică 40.683 erau străini; cele mai bune case de comerț sunt în mâinile lor; în cadrul societăților comerciale și industriale, funcțiile cel mai bine plătite lor le aparțin.

Trebuie să recunoaștem că românii care fac parte din burghezie preferă mai mult funcțiile publice decât carierele productive din comerț și industrie; un anumit număr este atras de carierele libere în care se găsește pletora de avocați și medici.

Una din particularitățile organizării noastre economice o constituie concentrarea întregii activități a țării în capitala Regatului. Bucureștiul, care nu are în prezent decât 400.000 de locuitori, lasă impresia unui oraș foarte mare, ca și cum ar fi centrul unei țări cu mult mai mare și mai populate decât este în realitate. Cauza o reprezintă excesiva centralizare administrativă, comercială și financiară a țării. Viața intelectuală se concentrează, de asemenea, din ce în ce mai mult în București. La București își au sediul social toate băncile mari; băncile de provincie sunt emanații ale acestor instituții financiare sau depind de acestea prin disponibilitățile pe care nu le pot obține decât din capitală; cele mai mari companii de comision și de expediții, de export și import își au, de asemenea, sediul în București; câteva companii importante, care se ocupă cu comerțul de cereale își au sediul în Brăila, dar, în general, marile afaceri cu cereale se fac în București. Societățile industriale, petrolifere care au exploatații în diferite județe, își au sediul în capitală. Aici vin bărbații din toată țara în căutare de afaceri și de întreprinderi; de aici pornesc toate inițiativele; antreprenorii, fermierii, marii comercianți din provincie trebuie să-și plătească tributul metropolei. Cei care aspiră la funcții publice, oamenii de acțiune, toți cei care au o idee sau au mari vise știu foarte bine că nu vor putea să își atingă scopul decât parcurgând Calea Victoriei. Tot la București se adună cel mai repede averile, aici apar în număr mare, în fiecare an,

¹ Există în România 99 de funcționari care primesc salarii între 900 – 1.000 de lei, 122 care încasează 1000 – 1200 de lei și doar 89 care încasează mai mult de 1200.

hotelurile frumoase în principalele cartiere, aici se înmulțesc societățile și întreprinderile. În metropolă locuiesc cei mai mulți proprietari din mediul rural, marii comercianți și industriași. Veniturile proprietăților urbane din București reprezintă 37,28 la sută din totalul veniturilor din întreaga țară. Venitul plătititorilor de patentă din București reprezintă 32,53 la sută din venitul total. Venitul din patente al celor de la litera B (bănci și societăți) reprezintă în București 60,33 la sută din întreaga țară. În București, ziare precum *Universul* și *Adevărul* au un tiraj de aproape 100.000 de exemplare; rar se întâmplă ca un ziar de provincie să ajungă la un tiraj de 3.000 de exemplare. Teatrele, spectacolele, magazinele marelui oraș atrag mulțimea din provincie care își abandonează din ce în ce mai des orașele; viața politică, literară, artistică se sfârșește la porțile orașului lui Bucur.

Această structură economică dă un aspect artificial capitalei noastre, care se dezvoltă, crește și se extinde în detrimentul restului țării.

Într-un cuvânt și în ciuda tuturor acestor umbre, tabloul României actuale se prezintă sub o lumină în general favorabilă. Regatul Dunării de Jos, în comparație cu alte state din Peninsula Balcanică, este cu siguranță cel mai avansat din punct de vedere cultural, cel mai capabil să progreseze, cel mai bogat în resurse de toate tipurile. Bogățiile încă neexploatate sunt imense. Pădurile, terenurile inundate, terenurile petrolifere încă neexploatate sunt în măsură să crească avuția națională cu mai multe miliarde; numeroase industrii mai pot fi create în țară. Dar, mai presus de toate, populația țării este un element de bogăție de prim ordin. Țăranul român este muncitor, sobru; dacă l-am dezvăța de năravul frecventării cârciumilor, printr-o măsură similară cu cea care a fost luată în Rusia, dacă i s-ar procura mijloacele ca să folosească zilele lungi de iarnă, în care acesta este condamnat la inactivitate, învățându-l diferite meserii compatibile cu munca agricolă, dacă l-am învăța metode mai raționale de cultură, o nouă eră de prosperitate ar începe în România.

Diseminarea învățământului comercial și tehnic în orașe ar putea facilita crearea unei clase de mijloc de producători care ar înlocui, în parte, clasa actuală de consumatori, funcționarii inutili – iar numărul lor este foarte mare – fiind simpli consumatori. Este vorba despre o transformare profundă a spiritului publicului, o transformare care ia timp și eforturi susținute.

Vom indica câteva remedii la situația actuală în ultimul capitol al acestei cărți.

O PERIOADĂ EXCEPȚIONALĂ

Anul 1899 a fost pentru România perioada cea mai dezastruoasă din istoria sa economică. Recolta, în urma unei secete groaznice, a fost aproape nulă.

Anii 1915-1916 vor rămâne în analele noastre pentru câștigurile nesperate realizate din agricultură. Acest fenomen va dovedi încă o dată inutilitatea previziunilor umane. În 1899 agricultorii, loviți de neproductivitatea aproape absolută a solului și de prețurile reduse ale cerealelor, și-au imaginat, pentru o clipă, că cultivarea terenurilor nu mai avea niciun viitor în România; lichidarea dezastruoasă a datoriilor lor, consecință inevitabilă a crizei financiare care a urmat crizei agricole, le-a confirmat această convingere. Mulți fermieri au renunțat la contracte și și-au abandonat meseria; iar mulți proprietari au fost forțați să-și vândă proprietățile la prețuri derizorii. Depresia morală a fost la fel de mare ca și dezastrul financiar.

Revolta țăranilor, care a avut loc în 1907, părea pentru un moment să compromită viitorul agricol al țării; a apărut din nou teama că fermierii își vor abandona din nou marile pământuri și că proprietarii se vor descuraja. Guvernul, pentru a stopa exploatarea muncii țăranilor de către fermieri, a adoptat legi agrare care au iscat, pe moment, o mare neliniște în economia noastră națională.

Treptat, încrederea a revenit. Câteva recolte abundente au compensat deficitele produse de anul 1899 și au renăscut speranțele; prețurile ridicate la cereale au dus la majorarea valorii pământurilor și a arenzilor. Legile agrare, majorarea arenzilor, majorarea salariilor, nu au descurajat întreprinderile agricole și se părea că o nouă eră de prosperitate începea pentru agricultura românească. Perioada 1910-1913 a fost, în toate privințele, remarcabilă. Iată un tabel care

prezintă cantitățile produse pentru principalele noastre categorii de cereale, prețul pe vagon și venitul net pe hectar :

	GRÂU		PORUMB	
	Producție pe vagon	Preț pe vagon	Producție pe vagon	Preț pe vagon
Media pentru				
1905-1909.	203.703	—	212.243	
1910.	301.623	1.789	277.639	1.171
1911.	260.335	1.676	296.513	1.178
1912.	243.340	1.876	278.323	1.352
1913.	229.133	1.806	307.092	1.188
1914.	125.997		274.657	
1915.	244.360		231.000	

	OVĂZ		ORZ	
	Producție pe vagon	Preț pe vagon	Producție pe vagon	Preț pe vagon
Media pentru				
1905-1909.	33.166		49.296	
1910.	44.637	991	64.411	1.043
1911.	46.164	1.131	56.865	1.243
1912.	30.406	1.529	45.578	1.562
1913.	55.143	1.279	60.227	1.290
1914.	36.740		53.663	
1915.	43.447		63.208	

ANEXE	Valoarea totală a producției	Venit brut pe hectar de cereale	Venit brut pe hectar de grâu	Hectolitri pe hectar de grâu
1910.	1.314.609.855	216	261	20,-
1911.	1.394.149.950	239	243	17,-
1912.	1.350.614.769	220	218	15,-
1913.	1.346.256.438	224	243	18,-
1914.	1.267.435.326	-	-	16,5

Raportul Consiliului de Administrație al Creditului funciar rural, pentru anul 1914, notează că grâul este principalul tip de cereală folosit pentru a calcula performanța marilor proprietăți și pentru a stabili veniturile pământurilor și prețul arenzilor. Media venitului brut pe un hectar de grâu fiind de 241 de lei pentru

ultimii patru ani și evaluând costurile la 120 de lei, venitul net al unui hectar ar fi de 120 de lei pentru marii proprietari.

Media pentru toate cerealele ar putea fi estimată la 120 de lei pe hectar, având în vedere marile recolte de porumb din ultimii ani. Paralel cu această creștere de productivitate se constată o creștere a salariilor muncitorilor agricoli cu cel puțin 20%. Primul efect al vânzării acestor recolte abundente a fost creșterea arenzilor dublată de o creștere și mai substanțială a prețurilor pământurilor, care și-au dublat valoarea în ultimii cinci ani¹.

Anul 1914 nu a fost la fel de bun ca anii precedenți. Același raport constată că recoltele de orz și ovăz au fost mediocre și că recolta de grâu a fost compromisă.

În această situație a izbucnit războiul european la 1 august 1914.

După câteva luni toate defectele organizării noastre economice au devenit evidente; aceste defecte erau agravate de situația noastră geografică. O mare parte din comerțul nostru la export, constând în mărfuri voluminoase, mai ales cereale, se face pe Dunăre și pe mare; închiderea strâmtoarei Dardanele ne-a paralizat exportul. Pe de altă parte, neavând o industrie destul de puternică și, depinzând de Puterile Centrale pentru numeroase materii prime și obiecte semifabricate de care avem nevoie, ne-am găsit, ca urmare a întreruperii traficului cu aceste state, în imposibilitatea ca fabricile noastre să funcționeze.

Băncile și-au diminuat considerabil operațiunile; Banca Națională a majorat rata de scont cu 7% și pe cea a lombardului cu 8%. Statul a suspendat execuția tuturor lucrărilor publice; Casa de Depuneri s-a văzut nevoită să restrângă restituirea economiilor.

Prețul cerealelor era ridicat: 2.000-3.000 lei vagonul de grâu, 2.500-3.000 lei vagonul de ovăz și orz, 7.000-9.000 lei vagonul de fasole sau de mazăre, dar agricultorii care nu dispuneau de suficient credit au fost nevoiți să-și vândă producția la prețuri foarte reduse (1.800-1.900 vagonul de grâu, 1.500-1.700 vagonul de fasole); doar speculatorii au profitat de situație.

Guvernul s-a văzut astfel obligat să adopte anumite măsuri de prevedere. S-a interzis pentru moment exportul de cai și vite, precum și de ovăz și fân; s-a interzis, de asemenea, exportul de produse alimentare de orice tip, animale și vegetale, necesare pentru consumul populației, exportul de lână și țîței. S-a permis exportul de grâu, porumb, făină, fasole, mazăre, linte și mei.

Pentru a oferi facilități pieței, Banca Națională a fost autorizată să emită cupuri de 5 lei și să scadă cu 33% acoperirea în aur în raport cu circulația

¹ Raport p. 5. Această afirmație ni se pare exagerată. Unele pământuri privilegiate au putut să își dubleze valoarea, dar fenomenul nu este general.

bancnotelor, pentru a-i permite să ofere instituțiilor financiare o sumă importantă (de aproximativ 50 milioane).

Câteva săptămâni mai târziu, la 4 septembrie, Consiliul de miniștri a autorizat Banca Națională să ia în considerare, ca stoc de lichidități suma de 34.800.000 de lei, pe care o deținea în trate aur sau în numerar aur disponibil în diferite bănci străine în afara tratelor, în valoare de 56.680.000 de lei, care a fost inclus în stocul său de lichidități.

Acești 56.680.000 de lei reprezentau cei 30% pe care legea constitutivă a Băncii îi permitea să-i includă în stocul său de lichidități; limita nu putea fi depășită decât printr-o lege. Consiliul de miniștri a luat această dispoziție, cu angajamentul de a o ratifica de către Camere imediat după deschiderea acestora; astfel, puterea de emiterie a băncii a crescut cu 104 milioane.

Situația economică a țării devenea critică din cauza imposibilității de a importa mărfurile necesare și din cauza interdicției aproape totale de a exporta. Ministrul de finanțe a declarat într-un interviu publicat de *Viitorul* că exportul de benzen este interzis întrucât acesta constituie o furnitură de război și că interdicția de a exporta grâu este justificată de cantitatea insuficientă care se găsește în țară.

S-a revenit din nou la măsuri excepționale. S-a instituit moratoriul pentru angajamentele contractate în străinătate și s-a votat o lege care îl autorizează pe ministrul comerțului și industriei să stabilească, împreună cu autoritățile locale, prețurile maxime ale mărfurilor de primă necesitate. Aceste prețuri, fixate mai întâi pentru câteva articole, au fost aplicate în timp la o varietate de mărfuri, altele decât produsele alimentare, cum ar fi lemnul și cărbunele.

În februarie 1915, Parlamentul a adoptat o taxă *de export* pentru următoarele articole:

Porumb	lei	5	pe	100 kilograme
Făină de porumb	»	7	»	»
Fasole	»	30	»	»

Aceste taxe trebuiau plătite direct în aur.

Expunerea de motive a proiectului de lege care fixează aceste taxe le justifică prin următoarele considerente: „cererea excesivă din străinătate amenință, pe de o parte, să provoace un deficit al acestor alimente de primă necesitate și, pe de altă parte, să provoace o asemenea majorare a prețurilor încât populația săracă

de la orașe și țărani nu mai sunt în măsură să le plătească. Interesul fiscal are dreptul să solicite o mică parte din profiturile uriașe realizate de către speculatori”¹.

Într-adevăr, fasolea fusese rechiziționată la prețuri cuprinse între 1.700-2.000 de lei vagonul, iar porumbul la prețuri cuprinse între 1.000-1.200 de lei vagonul, în timp ce în străinătate se puteau obține ușor 3.500 de lei pentru porumb și 12.000 pentru fasole, pe vagon.

Pentru a veni în ajutorul agricultorilor și al industriașilor a fost înființată o Casă de împrumut cu gaj, cu filiale în fiecare județ.

În conformitate cu articolul 4 din lege, Casa este autorizată, pe toată perioada acestor circumstanțe excepționale, să acorde agricultorilor și industriașilor împrumuturi pe termen fix, garantate prin gaj, constituit din produse depozitate, și anume porumb pus în lese sau în magazie, vin și țuică de prune, precum și din toate tipurile de materii prime pentru industrie.

Sumele împrumutate nu puteau depăși 60% din valoarea bunurilor gajate.

În ciuda facilităților acordate de guvern situația multor fabrici a devenit foarte critică din cauza lipsei de materii prime; multe fabrici au fost închise.

După recolta din 1915 s-a permis exportul de cereale, dar au apărut dificultăți mari în ceea ce privește posibilitatea de export din cauza lipsei de vagoane.

S-a instituit Comisia centrală a Uniunii sindicatelor agricole pentru vânzarea produselor agricole, precum și pentru stabilirea prețurilor. Comisia centrală, prin organismul comisiilor regionale, trebuia să constituie rezerva produselor destinate păstrării pentru consumul intern; aceasta trebuia, în același timp, să stabilească prețurile maxime de vânzare a cerealelor în țară, precum și prețurile minime pentru produsele destinate exportului. Comisia avea, de asemenea, misiunea de a aduce în țară vagoanele străine destinate exportului; aceste vagoane nu puteau fi puse la dispoziția exportatorilor decât după avizul Comisiei centrale.

¹ Nu s-a recurs încă, în România, la impozitul pe profiturile obținute din război care au fost semnificative pentru anumite instituții financiare, precum și pentru unele categorii de comercianți și speculatori.

Monitorul Oficial din 6 octombrie 1915 a adus în atenția publicului prețurile stabilite de comisie:

	Prețuri minime
Grâu cârnău de 74 kilograme hectolitru, 10.0000 kgr.	3500 lei
Porumb	3500 "
Ovăz	3500 "
Orz	3500 "
Secară	3500 "
Mei	4000 "
Mazăre	4000 "
Fasole	5000 "

Pentru piața internă s-au stabilit următoarele prețuri:

	Prețuri minime
Grâu cârnău	1900 lei
Porumb	1400 "
Ovăz	1500 "
Orz	1600 "

Pe 30 octombrie s-au stabilit, de asemenea, prețurile pentru diferitele calități de făină: 5700 – 5000 și 4200, precum și pentru tărate de grâu: 2000.

Apoi s-a decretat că ordinea în care agricultorii pot obține vagoane pentru a-și transporta cerealele va fi stabilită prin tragere la sorți.

În același timp, s-a numit o comisie însărcinată cu examinarea cererilor de compensare între import și export. Raportul ministrului de finanțe, care propune constituirea acestei comisii, precizează că România face un pas spre revenirea la statul normal, raportând interzicerea exportului de cereale.

O perioadă de timp, în 1915, Germania și Austro-Ungaria, au provocat dificultăți la intrarea cerealelor românești; aceste dificultăți au fost cauzate, în parte, de către moșierii maghiari care doreau să-și vândă produsele; se invoca pretextul taxelor de export care creșteau prea mult prețurile cerealelor noastre. Dar stocul de cereale devenea din ce în ce mai limitat în Imperiile Centrale. O comisie germană pentru importul cerealelor, *Zentral-Einkaufsgesellschaft* din Berlin¹ a

¹ Această comisie acționa de comun acord cu *Kriegsgetreide-Verkehrsanstalt* din Viena și cu *Kriegsproduktion-Aktiengesellschaft* din Budapesta.

intrat în discuții cu comisia noastră de export pentru achiziția a 50.000 de vagoane de cereale.

Contractul a fost în curând încheiat și a fost urmat de un alt contract de cumpărare a 100.000 de vagoane. Exemplul Germaniei a fost urmat de Anglia.

Pe 18 ianuarie Biroul britanic, constituit la București, de către guvernul britanic, a încheiat un contract cu Comisia centrală română pentru achiziționarea a 80.000 de vagoane de grâu, în valoare totală de 262.200.000 de lei (la un preț de 32 de lei pentru 100 kilograme). Cumpărătorul își rezerva dreptul de a-și lăsa marfa cumpărată în depozit la agricultori pe o perioadă de maximum șase luni de la data încheierii păcii generale.

Prețurile convenite erau de 3200 de lei pentru vagonul de grâu, 2600 pentru ovăz, 2700 de lei pentru orz, 2800 pentru porumb, 3200 de lei pentru fasole și 4000 de lei pentru mazăre.

Aceste achiziții reprezintă o valoare de 650.000.000 de lei, în plus față de taxele de export de 120.000.000 de lei în aur colectați de către stat și în afara cerealelor vândute direct și în afară de făină, tărațe, alcool etc.

Din acel moment, în temeiul unei legi, orice vânzare de cereale nu mai putea fi efectuată pentru străinătate (până la un an după război), decât după recoltare și depozitare și doar prin intermediul comisiei de export. Cantitatea care urma să fie exportată urma să fie stabilită după deducerea unei cote-parte pentru consumul intern.

Cerealele și leguminoasele vândute Imperiilor Centrale urmau să fie livrate în gări sau în porturile dunărene, în vagoane sau în șleपुरi. Cumpărătorii se obligau să trimită în România, la dispoziția exclusivă a vânzătorului, vagoane închise cu o capacitate totală de 300.000 de tone.

Toată cantitatea vândută trebuia să fie livrată până la 15 aprilie 1916.

În primele luni ale anului 1915 s-a exportat o parte din cultura de porumb din 1914, la prețul de 2500-4000 lei vagonul; dar exportul s-a lovit de lipsa de vagoane; transportul cu căruțe nu a dat rezultate prea mari; nu s-au putut exporta în primul semestru al anului decât 8402 de vagoane; de la 1 august 1914 până la 1 septembrie s-au exportat în total 41.336 de vagoane; lipsa de alimente în Imperiile Centrale, le-a obligat pe acestea să încheie convențiile despre care am vorbim mai sus.

O parte din banii pe care Germania ni-i datora pentru cerealele achiziționate, au fost plătiți prin cuponul datoriei noastre publice, prin vânzarea de titluri de rentă și prin disponibilitățile care se găseau în rezervele băncilor austro-germane din București; o altă parte a fost plătită prin locomotivele, vagoanele și

piesele de mașini pe care guvernul german s-a obligat să ni le furnizeze, în schimbul unei părți din prețul cerealelor, prevăzut în al doilea contract.

Banca Națională a României și-a dat concursul într-un mod foarte eficient în toate aceste operațiuni.

Încheierea de contracte pentru livrarea cerealelor noastre a fost urmată de un acord între Germania și România privind exportul și tranzitul reciproc de mărfuri. În mai 1916 a fost încheiat un acord similar cu Austro-Ungaria. S-au creat organizații în București, Viena și Berlin pentru a centraliza și a dezvolta schimbul de mărfuri; tot traficul dintre cele trei țări se va putea efectua de acum înainte doar de către birourile de export și de import.

După finalizarea celor trei contracte în curs de desfășurare, bogăția României va crește considerabil.

Raportul Creditului Rural pentru 1915 cuprinde un tabel privind circulația monetară în țară (în *lei*).

	31 decembrie 1912	1913
Aur	10.725.800	10.725.800
Argint	70.181.005	70.181.065
Nichel	10.500.000	10.500.000
Cupru	995.000	995.000
Bilete de bancă	425.180.749	437.182.410

	31 decembrie 1914	1915
Aur	10.725.800	10.725.800
Argint	75.180.532	75.180.532
Nichel	10.500.000	10.500.000
Cupru	995.000	995.000
Bilete de bancă	578.243.647	762.210.210

Raportul prevede pentru sfârșitul anului 1916 o circulație monetară de peste un miliard, deci cu 100% mai mare decât la începutul războiului; acesta constată, de asemenea, că industriașii și comercianții noștri au realizat profituri mari; astfel, comparând portofoliul a 32 de bănci, care au un scont mai mare de 1.000.000 de lei, vom găsi următoarele cifre:

În 1913 portofoliul a fost de	1.082.832.025
" 1914 " " "	1.204.208.836
" 1915 " " "	1.106.706.277

În 1915 datoriile contractate către bănci au fost cu 100 de milioane mai mici decât cele din 1914.

Este inutil să insistăm asupra câștigurilor realizate de agricultori¹.

Încasările statului au resimțit la rândul lor prosperitatea țării din ultimii ani.

Ani financiari	Încasări	Cheltuieli	Excedente
1910/1911	506.656.447	448.006.900	58.649.482
1911/1912	575.056.518	464.664.852	110.391.665
1912/1913	587.071.360	487.591.043	99.480.317
1913/1914	608.502.889	512.253.722	96.249.167
1914/1915	567.789.014	-	-
1915/1916	523.684.000	-	65.350.000

Bugetul pentru anul fiscal 1916-1917 se prezintă cu o creștere a cheltuielilor de 45.786.400 lei, comparativ cu exercițiul precedent.

Este de așteptat ca, în ciuda acestei creșteri, anul fiscal să se încheie fără niciun deficit, statul putând compensa diminuarea valorii anumitor impozite cu creșterile de valoare ale taxelor de export, precum și cu anumite impozite pe consum și monopoluri.

Această situație prosperă a permis statului să contracteze un împrumut intern – primul care a fost încercat în România și al cărui rezultat a depășit toate așteptările; operațiunea a adus aproape 400 milioane².

Acest rezultat a fost obținut datorită rezervelor acumulate în ultimii ani și câștigurilor realizate în timpul perioadei excepționale a războiului.

Războiul mondial care a provocat atâta ruină, care a epuizat sursele de bogăție ale multor națiuni a avut ca efect, în România, creșterea în proporții neobișnuite a profiturilor agricultorilor și a anumitor categorii de industrii.

Nu toate clasele societății au beneficiat de conjuncturile care au condus la această creștere a bogăției. Clasele sărace au fost afectate, în mod special, de creșterea prețurilor la aproape toate articolele de consum, precum și de creșterea neobișnuită a prețurilor la obiectele fabricate.

O lege a autorizat guvernul să ia măsurile necesare pentru a combate specula și acapararea; ministrul comerțului și industriei, în colaborare cu autoritățile locale a stabilit prețuri maxime pentru un număr mare de articole¹.

¹ Raport pentru 1915, p. 4-7.

² Împrumutul a fost fixat la 5%, și la cursul de 84, amortizabil în 40 ani.

Aceste măsuri au avut ca efect, cu siguranță, stoparea creșterii prețurilor, însă au avut, de asemenea, ca rezultat și faptul că mărfurile au devenit mai rare și uneori chiar au dispărut. Fixarea prețurilor maxime este un subiect foarte delicat și unul dintre cele mai greu de rezolvat. Este vorba despre a se substitui legii cererii și a ofertei și de a înlocui jocul său natural, care rezultă din circumstanțe multiple și complicate, prin înțelepciunea guvernului, înțelepciune discutabilă în toate timpurile și în toate locurile.

Anumite articole au devenit foarte scumpe, iar altele au devenit foarte rare, ceea ce era o problemă mai mare decât prețurile ridicate. Nu vorbim desigur despre articolele fabricate care erau aduse cu mari cheltuieli de peste hotare, cum ar fi articolele farmaceutice, articolele de îmbrăcăminte, metalele și obiectele de metal, cauciucul, sulfatul de cupru, sticlăria, ceramica, cărbunele, cocsul, mașinile în general; se constată aceeași scumpire și pentru obiectele semifabricate și materiile prime necesare pentru industria noastră.

Cu această ocazie, toată lumea a putut să-și dea seama în ce măsură depindem de străinătate pentru un mare număr de articole pe care le-am putea produce în țară.

Dar ceea ce este și mai grav este faptul că produsele alimentare au suferit o majorare aproape generală.

Penuria de alimente care a lovit Germania și Austro-Ungaria a avut ca efect scurgerea spre aceste țări a unui număr mare de animale și produse alimentare. Cele mai ingenioase sisteme au fost folosite pentru a scoate din România efective de animale și produse alimentare, petrol și benzen. Untul, ouăle și carnea de pasăre erau expediate prin colet poștal; bovinele, untura erau scoase prin contrabandă; mai mult de 100.000 de bovine au trecut astfel frontiera diminuând și mai mult stocul nostru de alimente și provocând o creștere a prețului cărnii. Specula a avut și ea de câștigat, profitând de situație și crescând prețurile în proporții exorbitante. Guvernul s-a văzut obligat să decreteze prețuri maxime pentru porumb, lapte, brânză, unt, carne, pește, legume, lemn, alcool, făină, pâine, grăsimi animale, lână, zahăr, orez, piei, sulfat de cupru, lignit. Am menționat mai sus că au fost stabilite prețuri maxime pentru cerealele vândute în țară.

Curând, Ministerul Comerțului și al Industriei a aplicat prețurile maxime la o mulțime de alte articole, cum ar fi: benzenul, petrolul lampant, postavurile, pasteale făinoase, măslinile. După șase săptămâni au fost obligați să revină asupra

¹ S-a instituit, de asemenea, o comisie centrală pentru aprovizionarea localităților și controlul prețurilor.

anumitor prețuri stabilite anterior. Astfel, prețul maxim pentru carnea de calitate I a fost ridicat de la 1 leu 20 la 1 leu 50.

Prețurile maxime reprezentau totuși o creștere considerabilă în comparație cu prețurile normale de dinainte de război. Iată câteva cifre în acest sens ¹:

	Pâine	Carne	Lapte	Brânză sărată	Unt topit
1910	0,315	0,762	0,338	1,387	-
1911	0,297	0,824	0,348	1,536	-
1912	0,311	0,917	0,358	1,70	3,768
1913	0,32	0,935	0,35	1,80	3,818
1914	0,325	0,90	0,35	1,83	3,922
Prețuri maxime } 1916	0,35	1,50	0,50	2,-	6,-

Am putea extinde această listă; proporția va fi aproape aceeași².

Dar ceea ce este și mai grav decât această creștere a prețurilor este lipsa de alimente; carnea devine din ce în ce mai rară.

Guvernul a stabilit pentru principalele articole, nu doar prețul cu amănuntul, ci și prețul la care producătorul poate vinde comerciantului, lăsându-i acestuia o anumită marjă de profit. Se pot cu siguranță fixa prețuri maxime, dar producătorul nu poate fi obligat să vândă, cu excepția cazului în care i se rechiziționează producția și cu atât mai puțin el poate fi obligat să producă. Ori, se pare că, fixând pentru anumite articole prețuri de producție prea mici (producătorul este și el obligat să plătească mai scump tot ceea ce cumpără) se descurajează producția și, astfel, piața este golită de produse. De altfel, cu cele mai bune intenții, nu se pot adopta niciodată măsuri corecte și totdeauna utile într-o chestiune complicată și încălțită ce poate avea repercusiuni dintre cele mai neașteptate.

Germania, considerată a fi cea mai bine organizată țară din Europa, din punct de vedere administrativ, a înregistrat cele mai mari dezamagiri în această chestiune atât de ingrată a reglementării prețurilor. Dl John Hilton s-a ocupat de criza de subzistență din Germania într-un articol foarte documentat publicat de

¹ Am luat ca unitate de măsură kilogramul. Prețurile indicate sunt prețuri medii.

² Este interesant de observat prețul câtorva articole din Franța: laptele 25-40 de cenți, pâinea albă 45-50 de cenți, carnea 2,20-2,75 cenți, untul proaspăt 2-5 franci.

Iată și, după *Vossische Zeitung* din 8 aprilie 1916, prețul unor produse în Berlin:

Carne de vită	5.54 mărci kg	Șuncă	4.60 mărci kg
Carne de vițel	4.80 " "	Unt	5.60 " "
Carne de oaie	5.34 " "	Ouă	22 pfeningi bucata
Carne de porc	3.60 " "		

Nineteenth Century și al cărui rezumat detaliat poate fi găsit în *Revue des Sciences politiques*¹: „După ce a demonstrat prin cifre că adevărata cauză a crizei este *producția insuficientă*, insuficiență de aproximativ 30% din consumul normal, autorul consideră că prima necesitate a situației *ar fi fost creșterea ofertei* și, în același timp, economia de consum: guvernul german a considerat că, înainte de toate, trebuie să asigure menținerea prețurilor. În loc să înțeleagă că majorarea este rezultatul normal al deficitului de cantități și singurul remediu împotriva acumulării de către cumpărători, creșterea a fost privită drept un scandal care trebuie imediat pedepsit prin lege. Din data de 4 aprilie 1914, o ordonanță a Consiliului Federal a autorizat stabilirea prețurilor maxime de către autoritățile locale cu dreptul de a închide centrele care vând mai scump și de a aplica pedepse severe atât contraveniențelor cât și „acaparatorilor”, aceste victime eterne ale epocilor de foamete.”

Toate aceste măsuri nu au împiedicat fraudele, ascunderea produselor, vânzările cu greutate măsluite, uciderea animalelor, pentru a evita cheltuielile pentru hrană, fără speranța de a obține un preț de vânzare a cărnii pe măsură, necesitatea de a asigura calitatea pâinii și, în cele din urmă, raționalizarea. După douăsprezece luni de legislație, produsele alimentare erau cu 70% mai scumpe decât înainte de război. Ar fi fost ele mai scumpe fără măsurile guvernului? *Autorul nu crede lucrul acesta.*

Dl E. de Eichthal, membru al Institutului, care a rezumat studiul dlui Hilton, își încheie raportul cu aceste observații: „Este probabil că, dacă guvernul ar fi lăsat chestiunea să se regleze de la sine, mizând pe creșterea prețurilor pentru a forța economia de consum și pentru a stimula producția și dacă nu ar fi intervenit decât pentru a elimina taxele de import, a pedepsi fraudele și a veni în ajutorul celor săraci prin măsuri de asistență, dacă, în același timp, ar fi încurajat economia individuală prin sfat și exemplu, problema produselor alimentare s-ar fi rezolvat de la sine într-o manieră mult mai eficientă și profitabilă.”

Aceeași revistă a publicat, în numărul din aprilie, o notă privind incoerențele administrației germane în materie de reglementare a subzistențelor. Astfel, din cauza unui recensământ inexact al animalelor și al cartofilor, s-a dispus mai întâi sacrificarea în masă a porcilor, apoi s-a revenit asupra acestei măsuri și s-a încurajat din nou creșterea lor. Aceeași eroare s-a făcut în cazul cartofilor; s-a creat chiar și un oficiu imperial al cartofilor care a stabilit prețuri maxime și a ordonat rechiziționările; prețurile s-au majorat de mai multe ori, dar aceste măsuri nu au avut ca efect nici reducerea consumului, nici creșterea ofertei de pe piață.

¹ Tom XXXV, I 15 Februarie 1916, p. 109.

Reglementările au limitat prețurile la unt, carne, grăsimi, legume, pește, vânat și brânză. Rezultatul a fost că negustorii și producătorii au oprit aprovizionarea pieței. „Total dezarmat în fața lor și temându-se că alte măsuri mai radicale să nu aibă drept efect reducerea în continuare a producției, guvernul s-a văzut obligat să majoreze succesiv de la începutul acestui an, rata prețurilor maxime la diferite produse alimentare. Unde se va opri această intervenție a statului? Cum să-l stimuleze pe producător și cum să-l menajeze, în același timp, pe consumator?”

Chestiunea prețurilor se confruntă cu dificultăți inextricabile.

Am reprodus aceste observații pentru a-i avertiza pe compatrioții noștri împotriva panaceului reglementării excesive a prețurilor mărfurilor. Ceea ce trebuie mai ales împiedicat este dispariția mărfurilor prin fixarea de prețuri care descurajează producătorul și intermediarul. Reglementarea are un defect grav, și anume este uniformă, în timp ce faptele economice sunt infinit mai variate; de asemenea, trebuie să tratăm cu extremă prudență aceste chestiuni dacă vrem să contribuim la diminuarea neliniștii și nu la sporirea ei.

Lecția care se degajă din aceste fapte este că România suferă de două rele: insuficiența producției sale industriale și varietatea redusă a producției sale agricole.

Desigur, nicio națiune nu va putea vreodată să reușească să existe pe cont propriu și să se dispenseze de importul de materii prime și bunuri fabricate. Progresul economic al națiunilor este unic în sensul că el face schimburile între acestea mai active, mai frecvente, ceea ce le pune într-o dependență reciprocă pentru un număr mare de articole. Dar există și unele lucruri pe care o națiune trebuie să se străduiască, chiar și cu sacrificii, să le fabrice acasă, sub sancțiunea, la un anumit moment, de a fi amenințată de cele mai rele evenimente.

Este exact ceea ce i s-a întâmplat României în ceea ce privește armele și munițiile de război; țara noastră a făcut marea greșeală de a se pune sub dependența Imperiilor Centrale în privința acestor furnituri; în 1913 și în 1914 am făcut comenzi mari la Krupp și la companiile austriece. Războiul ne-a surprins înainte de a ni se livra aceste comenzi. România, păstrându-și o poziție neutră, furnizorii germani și austriecei au evitat să ne furnizeze aceste materiale care puteau consolida situația militară a unei țări a cărei politică nu este clarificată. Am făcut alte comenzi în Italia, în Franța și în Anglia, dar închiderea strâmtorii Dardanele și ocuparea liniei Niș-Prahovo de către austriecei și bulgari ne-au pus în imposibilitatea de a ne completa armamentul. Nu ne rămâne decât calea Vladivostok și Marea Albă, depinzând de această dată de bunăvoința unui alt vecin.

Cu siguranță, nu ne lipsesc utilajele pentru fabricarea munițiilor, dar suntem încă la începutul eforturilor noastre; ne lipsesc încă mașini și materii prime.

Industria chimică este încă prea puțin dezvoltată în România. Nu suntem echipați pentru a fabrica puști și cu atât mai puțin tunuri.

Nu vom mai putea, în viitor, să rămânem în totalitate dependenți de străinătate pentru tot ceea ce privește apărarea noastră națională dacă vrem să rămânem într-adevăr stăpâni ai politicii noastre externe.

În afară de muniție și de arme, există produse industriale indispensabile pe care trebuie să ne gândim să le fabricăm la noi pentru a nu ne găsi, la un moment dat, la mila străinilor; astfel, ar trebui să ne străduim să producem taninuri, acid sulfuric, produse farmaceutice, vagoane, mașini agricole, fire de lână și de bumbac, piei tăbăcite etc. Ar trebui, de asemenea, să extindem fabricile existente în țară, dar a căror producție este insuficientă. Cititorii noștri își vor da seama de ceea ce avem nevoie, citind capitolul referitor la *Industrie*.

Un alt dezavantaj major al organizării noastre economice este lipsa de diversitate a producției noastre agricole. Ne-am limitat la a produce câteva cereale, în special grâu și porumb; am neglijat complet creșterea animalelor, grădinaritul și anumite culturi speciale, care joacă un rol semnificativ în economia națională a altor țări.

Iată câteva exemple (media 1910-1914):

	Suprafețe cultivate (Hectare)	
	Cartofi	Sfeclă-de-zahăr
Germania	3.351.521	526.440
Franța	1.547.944	243.770
Ungaria	693.816	154.676
Italia	289.278	51.964
Țările de Jos	167.865	60.006
Belgia	162.816	57.172
România	34.176	13.817

În 1913 am importat 2.007.928 kilograme de cartofi.

Alte culturi, foarte importante din punct de vedere al alimentației sau industriei, ocupă zone excesiv de restrânse; astfel, în 1914, cultura de floarea-soarelui ocupa doar 6.267 de hectare, cea de in 8.357 hectare, de cânepă 4.759, linte 440, bob 273, varza 5.540, ceapă 3.733.

În 1913 am importat 1.117.395 kg de ceapă, plus un milion de kg de mazăre, fasole și linte, 267.000 kg de legume uscate.

Importăm chiar și fân (5.795.374 kg) și paie (1.238.863).

Se cultivă, de asemenea, foarte puțin la noi arborii fructiferi.

Am vorbit deja despre penuria noastră în materie de bovine, ceea ce a dus la un lipsă acută de lapte, unt și brânză. S-a neglijat, de asemenea, creșterea păsărilor de curte.

Nu este surprinzător faptul că, în aceste condiții, și având în vedere situația specială în care se găsește România, ca urmare a războiului european, produsele alimentare au început să lipsească. Imperiile Centrale, aflate într-o situație teribilă din cauza blocadei britanice, s-au văzut obligate să plătească orice preț pentru a-și procura produse alimentare. O țară relativ săracă, dispunând de aceste produse, în contact cu o țară foarte bogată, lipsită de toate la un moment dat, ajunge în mod inevitabil să lase să i se ia nu numai surplusul de alimente, ci chiar și o parte a necesarului existenței sale; o populație săracă și neprevăzătoare nu rezistă tentației marilor prețuri. Ar fi fost de datoria guvernului să ia, chiar de la început, cele mai severe măsuri pentru a împiedica această scurgere de alimente. Înțelegem lucrurile aceasta, în general, prea târziu; acum se decretează măsuri peste măsuri, se reglementează totul, se generalizează prețurile maxime, comercianții sunt aspru pedepsiți. Tot acest arsenal de legi, decrete și decizii ministeriale nu fac mărfurile mai abundente.

Supportăm consecințele unei lungi perioade de neglijență și de lipsă de prevedere, de defecte ale organizării noastre economice; la aceste rele s-a adăugat și o situație anormală, excepțională, care a îmbogățit un număr mare de proprietari, fermieri și speculatori, dar care a provocat suferințe profunde în clasa numeroasă a muncitorilor.

Pe ansamblu, țara s-a îmbogățit, fără nicio îndoială, datorită sumelor enorme primite în schimbul cerealelor noastre.

Prin adăugarea valorii a 150.000 de vagoane vândute Imperiilor Centrale, a 80.000 de vagoane vândute Biroului britanic, a făinei, petrolului și a altor mărfuri exportate și a celor pe care le vom mai exporta după recoltare, ajungem cu siguranță, pentru anul 1916, la o cifră ce depășește un miliard. În schimb, importul este foarte redus; Germania a plătit o parte din cereale cu locomotive, vagoane, utilaje, produse chimice; celelalte țări ne trimit mărfuri foarte puține; pe de altă parte, de doi ani încoace românii au cheltuit foarte puțin în străinătate; ne explicăm astfel faptul că s-au acumulat mari rezerve în țară și că împrumutul intern de 150 milioane a fost acoperit de peste două ori și jumătate.

Relațiile economice dintre Franța și România

Vitalitatea și puterea de expansiune ale unei națiuni pot fi măsurate în diferite feluri: luând în considerație creșterea populației, creșterea bogăției publice sau faima elitei sale intelectuale. Prin scriitorii și artiștii ei, mica Norvegie a exercitat o influență mai mare asupra sufletului contemporan decât Spania, țară cu o populație de zece ori mai mult în balanța civilizației decât Ungaria al cărei teritoriu este de zece ori mai vast și populația de trei ori mai numeroasă.

Cei care mai vorbesc încă despre decadența franceză – din cauza scăderii natalității – uită că numărul de locuitori nu este factorul esențial pe care trebuie să îl luăm în considerație atunci când încercăm să atribuim unei mari națiuni adevărata ei poziție ierarhică.

Vitalitatea și forța de expansiune franceze nu se manifestă printr-o creștere a populației, ci printr-o acumulare enormă de capital, rezultat al spiritului de economie și al atâtor altor calități admirabile ale neamului. Acest fenomen a putut să compenseze în parte, prin resursele imense pe care le oferea statului, în ceea ce privește apărarea națională, pericolul provenind din inferioritatea numerică. Tot el a avut ca rezultat, între altele, formarea în Franța a unui izvor din care se nutresc activitățile comerciale și industriale ale lumii întregi. Aurul franțuzesc este cel care face să rodească întinderile Argentinei și Braziliei; aurul franțuzesc este cel care forează minele Spaniei; aurul franțuzesc este cel care însușește platourile Marocului; dacă trenurile brăzdează regiunile aride ale Africii se întâmplă tocmai pentru că țărani normanzi au știut să îi smulgă pământului bogățiile, asudând din zori până la apusul soarelui, și să acumuleze milioanele care au traversat mările; dacă banii circulă din abundență în băncile italiene, acest lucru se întâmplă pentru

că muncitorii francezi, cu mâinile lor îndemânate, călăuzite de un gust sigur, au dat naștere acestor minunății cu care se împodobesc femeile elegante ale Bucureștiului ori New-Yorkului; dacă coșurile nenumăratelor uzine întunecă cerul în împrejurimile orașelor Lodz sau Moscova, acest lucru se întâmplă pentru că bijutierii francezi și-au obosit ochii în lucrările lor rafinate, ori pentru că artiștii francezi au lăsat pe pânză ori în marmură, amprenta geniului propriu. Aurul francez este cel care face să se nască, să trăiască și să se îndesească locuitorii ținuturilor celor mai îndepărtate, economia franceză, adică această capacitate miraculoasă de a ține sub control nevoile, pasiunile, de a răbda și de a lua măsuri de precauție, înlocuiește lipsa de prevedere, ignoranța și indolența altor popoare; gândirea franceză se află în serviciul întregii umanități. Pentru toate aceste resurse de muncă, de gust și de geniu, lumea îi este datoră unui adevărat fluviu de aur care se revarsă asupra popoarelor pământului ca să scoată la lumină bogățiile ascunse și să trezească energiile care dorm.

Bunăstării franțuzești, obținute mai ales prin deprinderea de a economisi, îi lipsește puțin din spiritul de inițiativă și din speculația altor popoare a căror dezvoltare, mai recentă și mai rapidă, le-a făcut mai întreprinzătoare, dar nimic nu-i egalează soliditatea structurală; iată de ce Franța suportă, cu atâta calm, povara strivitoare a cheltuielilor cauzate de război, în timp ce inamicii ei se confruntă cu dificultăți insurmontabile.

* * *

Această lipsă de inițiativă a avut drept rezultat faptul că în țările din Orient, în România mai ales, Franței i-au luat locul, în mare parte, Austro-Ungaria și Germania. Capitalurile franțuzești, prea abundente, s-au îndreptat totuși spre aceste țări, dar, pentru a ajunge aici, au luat calea indirectă a băncilor și întreprinderilor austro-germane; capitaliștii francezi găseau aici un plasament avantajos, dar influența pe care o producea puterea economică nu revenea țării lor. Capitalurile, copii ai economiei, trebuie să fie însoțite în general de părinții lor; și faptul de a le încredința unor guverne străine este o dovadă de mare lipsă de prevedere.

* * *

România este încă puțin cunoscută în Franța. Se știe că suntem un popor de origine latină, că suntem foarte mândri de această origine, că iubim Franța cu o dragoste sinceră și profundă. Toți francezii care ne-au vizitat țara și-au dat seama,

fără îndoială, de forța acestei simpatii, ca și de influența enormă exercitată de marea soră latină asupra dezvoltării poporului român.

Ne-am întinerit limba mulțumită vocabularului francez; am copiat majoritatea instituțiilor și legilor noastre după instituțiile și legile franțuzești – le-am copiat chiar și pe cele rele; i-am urmat pe artiștii și măestrii francezi în artă și în literatură, chiar și în detrimentul propriei originalități. Nicăieri mai mult decât la noi nu sunt admirate aceste flori minunate care cresc, mereu tinere și pline de vitalitate, pe pământul fertil al Franței, și care se numesc știința franceză, arta franceză, geniul francez.

Iată ce se știe în general despre România. Dar în Franța se cunoaște prea puțin despre istoria noastră, luptele și suferințele noastre, despre aspirațiile noastre spre libertate și unitate. Nu s-a aflat mare lucru despre faptul că Țările Române sunt supuse dominației străine, despre persecuțiile îndurate de secole de către românii din Transilvania. Nu s-a aflat de asemenea despre eforturile noastre de a crea o artă și o literatură națională, și nici despre cele de a ne asigura o independență economică.

Această necunoaștere a statutului nostru social și politic, a resurselor noastre și a progreselor noastre, a avut ca rezultat faptul că alte popoare, mult mai la curent cu situația noastră, au devansat Franța, ocupând, în relațiile lor cu România, locul care ar fi trebuit să-i revină în mare parte acesteia.

Noi vom examina în acest studiu situația economică a României, starea actuală a relațiilor comerciale dintre țara noastră și Franța, ca și mijloacele prin care aceste relații ar putea să fie dezvoltate.

România ocupă un teritoriu de 139.690 de kilometri pătrați (incluzând aici cele două județe Caliacra și Durostor, încorporate Regatului prin Tratatul de la București) și are o populație de 8 milioane de locuitori. Conform ultimului recensământ, cel din 1912, populația număra 7.269.000 de locuitori dar, adăugând la această cifră pe cei 300.000 de locuitori ai Cadrilaterului bulgar, ca și excedentul nașterilor asupra deceselor în anii 1913, 1914, 1915, care se ridică la o medie de 120.000 de suflete pe an, ajungem la 1 ianuarie 1916 la un minimum de 8 milioane de locuitori. Prin alipirea Transilvaniei și Bucovinei, teritoriul nostru ar cuprinde peste 240.000 de kilometri pătrați și o populație de 14 milioane de suflete.

Aproape trei sferturi din populația Regatului se ocupă cu agricultura care constituie principala sursă de bogăție a țării.

Proprietatea terenurilor este repartizată, în conformitate cu cifrele ultimului recensământ, după cum urmează:

Marea proprietate (mai mult de 100 de hectare).....	819.350 hectare
Proprietatea medie (de la 50 la 100 de hectare).....	66.847 hectare
Proprietatea țărănească (de la 10 la 50 hectare).....	695.953 hectare
Mica proprietate țărănească (până la 10 hectare).....	3.319.695 hectare ¹

În ceea ce privește numărul proprietăților avem:

Proprietari de până la 10 hectare.....	1.015.302
Proprietari de la 10 la 50 hectare.....	36.318
Proprietari de la 50 la 100 hectare.....	2.405
Proprietari de la 100 la 500 hectare.....	3.314
Proprietari de la 500 la 1.000 hectare.....	1.122
Proprietari de mai mult de 1000 de hectare.....	949

Fărămițarea proprietății, lipsa unui echilibru între marea și mica proprietate, numărul insuficient de proprietari de dimensiuni medii au fost cauzele unor violente tulburări agrare (în anii 1888 și în 1907) care au avut drept consecință reforme radicale, foarte controversate la data când au fost propuse, dar cărora li se pot aprecia laturile bune sau rele abia după scurgerea unei perioade mai lungi. Unul dintre primele efecte, și cele mai importante, ale acestei reforme, a fost diminuarea marii proprietăți în favoarea proprietății țărănești.

Vom examina situația agrară a României, ca și rezultatul reformelor, într-un alt studiu. Pentru moment vom constata că, în ciuda unei stări permanente de neliniște, cauzate de raporturile tensionate între marea și mica proprietate, agricultura românească a făcut progrese continue; România datorează sporirea considerabilă a bogăției sale tocmai extinderii culturilor, muncii mai intense, metodelor de exploatare mai raționale.

Suprafețele cultivabile ale țării au trecut în douăzeci de ani de la 4 milioane la 6 milioane de hectare. Producția de grâu, care acum 20 de ani nu era decât de 13 milioane de hectolitri, atinge astăzi o medie de 30 de milioane de hectolitri.

Valoarea producției totale de cereale a țării se ridică la o medie de 1 miliard și jumătate². Exportul produselor agricole care nu atingea acum douăzeci de ani decât cifra de 1.800.000 de tone, depășește în 1913 patru milioane de tone.

¹ Dl Mihai Șerban evaluează suprafața deținută de către țărani din această categorie la 3.600.000 hectare, iar numărul proprietarilor la 1.120.000 (a se vedea *Problemele noastre agrare*, 1914, p. 15).

² Prețurile excepționale obținute în 1914 și 1915 pentru produsele noastre agricole nu pot să fie luate în considerare pentru stabilirea acestei medii. Vagonul de grâu care se vindea înainte de război între 1.800 și 2.000 de franci, valorează acum de la 3.000 la 3.500 franci. Astfel, valoarea producției atinge în 1916 mai mult de 2 miliarde.

Cu siguranță, industria românească a făcut de asemenea foarte mari progrese – pe care le voi indica imediat –, dar agricultura rămâne totuși sursa principală a prosperității publice. Ea este cea care alimentează veniturile mari și mici, cea care creează cele mai multe locuri de muncă, cea care face să apară cele mai multe averi – uneori neașteptat de repede –, cea care oferă țării resurse cu care se pot importa cantități mari de materii prime și obiecte fabricate; în sfârșit, tot ea este cea care furnizează statului, în mod direct sau indirect, cea mai mare parte a veniturilor publice.

Din profesiunea agriculturii, din arendă – mai mult de jumătate din terenurile marilor proprietari sunt arendate – se obțin adesea venituri considerabile.

În ultimul timp – mulțumită mai ales legilor agrare – numeroase terenuri au fost luate în arendă de către asociațiile țărănești; pe de altă parte, legea împotriva trusturilor agricole nu permite luarea în arendă a unor terenuri a căror suprafață totală depășește 4000 de hectare; totuși pătura marilor fermieri este departe de dispariție.

Mă voi abține să-i sfătuiesc pe francezi să investească ei înșiși în întreprinderile agricole din România. Profesiunea de fermier, deși nu cere cunoștințe tehnice foarte savante, dat fiind modul încă primitiv în care sunt cultivate unele terenuri și dată fiind simplitatea culturilor, face necesară totuși o cunoaștere aprofundată a circumstanțelor locale, a oamenilor și a problemelor specifice; un agricultor francez, oricât de bun specialist ar fi, ar risca să-și piardă rapid capitalul, investind în exploatarea agricole de la noi, fără un lung studiu prealabil. Dar francezii ar putea obține profituri indirecte din agricultura românească punând la dispoziția proprietarilor și fermierilor capitalurile și mașinile de care au nevoie. Este ceea ce fac de altfel germanii, austriecii și englezii. Foarte puțini germani au luat terenuri în arendă, dar lor le aparțin mai multe bănci private care îi creditează pe agricultori.

Ca bănci private cu o anumită importanță în București vom cita:

	Capital în franci
Banca Românească.....	26.250.000
Banca Agricolă.....	18.500.000
Banca de Scont.....	10.000.000
Marmorosch Bank & Co.....	20.000.000
Banca de Credit Român.....	20.000.000
Banca Generală Română.....	15.000.000
The Bank of Roumania Ltd.....	500.000
Banca Comercială Română.....	12.000.000

Există un număr mare de alte bănci de o importanță mai mică, al căror capital variază de la 3.000.000 la 250.000 de franci. În provincie, există de asemenea multe bănci locale, dintre care unele depind de marile bănci din București. Cea mai importantă este „Banca Comerțului” din Craiova, cu un capital de 7.831.500 de franci.

Dl P. Sîtescu, într-un studiu privind băncile românești¹, le împarte în trei categorii:

a) Bănci fondate la inițiativă străină și cu capital străin (The Bank of Roumania, fondată în 1865, Banca Generală Română, fondată în 1895, Banca de Credit Român², fondată în 1904, și Banca Comercială Română, fondată în 1907);

b) Bănci fondate la inițiativă românească și cu capital românesc (Banca Agricolă, 1894, Banca de Scont, 1898, Banca Românească, 1911, Banca Comerțului din Craiova, 1898);

c) Bănci fondate la inițiativă românească cu capital străin și în parte românesc (Banca Marmorosch Blank & Co.³).

Iată participarea capitalurilor străine în aceste bănci, după același autor:

Banca Generală Română provine din banca Diskontogesellschaft și din casa S. Bleichröder din Berlin. Beneficiarii *Băncii de Credit român* sunt K.K. Oesterreichische Länderbank și Niederösterreichische Escompte-Gesellschaft din Viena. Banca Comercială Română a fost creată de către Wiener Bankverein, Anglo-Österreichische Bank din Viena, Crédit Anversoise din Anvers și Banque de l'Union parisienne din Paris.

În *Marmorosch Blank & Co.* sunt interesate Pester Ungarische Commercial-Bank din Budapesta, Bank für Handel und Industrie și Berliner Handelsgesellschaft din Berlin și Banque de Paris et des Pays-Bas.

¹ De consultat despre acest subiect două lucrări interesante: unul al dlui P. Sîtescu, intitulat: *Die Kreditbanken Rumäniens*, (Craiova, 1915) și altul al dlui Victor I. Slăvescu, doctor în științe economice și financiare, cu titlul: *Marile bănci comerciale din România* (București, 1915). Am preluat cifrele referitoare la băncile noastre din aceste două lucrări.

² Cu ocazia unei polemici de presă, ziarul *România* a scos la lumină faptul că numeroase acțiuni ale Băncii de Credit sunt deținute de români și că directorul acestei bănci, M.W. Dickin, de origine engleză, a fost naturalizat, obținând cetățenie română. Această bancă tinde să devină o instituție financiară română.

³ Când dl deputat A. Cuza a afirmat în Cameră că această bancă este o instituție străină, doi membri ai consiliului de administrație, dl. Seulescu și dl Deșliu, au demonstrat că din cele 40.000 acțiuni ale băncii, 31.000 sunt deținute de români, iar 9.000 de către cetățeni străini (printre care și francezi). Personalul băncii este în cea mai mare parte român. Deci această bancă trebuie să fie clasată printre băncile românești.

Din cele de mai sus, rezultă că doar două bănci franțuzești sunt reprezentate în acest ansamblu de forțe financiare care își dispută piața românească.

Mijloacele de exploatare care aparțin la propriu acestor bănci trebuie să cuprindă, în afara capitalului, și fondurile lor de rezervă. Adăugând la capitalurile vărsate aceste fonduri de rezervă, vom obține totalurile următoare:

	1912	1913	1914
Banca Românească.....	19.336.982	28.313.488	28.640.000
Banca Generală Română.....	15.300.000	19.000.000	19.400.000
Banca de Credit Român.....	13.500.000	28.985.000	30.000.000
Marmorosch Blank & Co.....	22.575.500	31.416.404	32.500.000
Banca Agricolă.....	17.379.112	27.687.720	28.700.905
Banca Com. Română.....	12.606.139	12.718.596	13.000.445
Banca de Scont.....	7.661.370	11.734.443	12.395.835
The Bank of Roumania Ltd.....	<u>11.814.826</u>	<u>11.891.563</u>	<u>11.945.825</u>
Total.....	120.173.929	171.747.214	176.583.010

Aceste capitaluri reprezintă o forță financiară considerabilă, dar mijloacele de acțiune, și adesea cele mai importante, ale băncilor noastre, nu provin din fondurile lor proprii, ci din lichiditățile care le sunt oferite fie de Banca Națională, fie de marile bănci străine prin operații de scontare.

În ceea ce privește depozitele cu dobândă, dl Slăvescu observă, examinând bilanțurile băncilor noastre, că instituțiile cu capital străin dispun de depozite mai importante decât băncile cu capital exclusiv românesc, ca Banca de Scont și Banca Agricolă. Ar rezulta de aici că băncile străine obțin beneficii importante pentru acționarii lor, folosind, pentru operațiunile proprii, bani care provin din economia românească.

E important acum să cunoaștem sursele de unde băncile noastre mari își procură mijloacele de acțiune prin scont.

Iată câteva date referitoare la scontul Băncii Naționale:

	1912	1913	1914
Banca Românească.....	39.873.591	42.760.811	46.970.256
Banca de Scont.....	9.175.090	24.026.541	31.357.927
Banca Agricolă.....	19.431.947	28.000.000	36.760.383
Marmorosch Bank & Co.....	5.189.622	—	—
Banca de Credit Român.....	356.622	3.937.191	9.912.050
Banca Comerciala Română.....	153.021	222.485	359.774

Din acest tablou rezultă că băncile cu capital românesc se folosesc pe scară largă de scontul Băncii Naționale, în timp ce băncile cu capital străin au recurs puțin la acest mijloc de a-și procura fonduri; acestea, fiind în relație strânsă cu băncile străine care au participat la crearea lor, își procură fonduri de la instituțiile

respective plătind o dobândă inferioară taxei cerute de Banca Națională¹. Datorită acestor relații, ele pot să dispună de mijloace de acțiune foarte puternice; nu este lipsit de interes să amintim cu această ocazie că și băncile cu capital străin care favorizează importurile germane sau austro-ungare în România lucrează adesea cu capital francez pe care îl obțin direct sau indirect.

Partea franceză participă cu capitalurile sale la aceste operații, dar această participație, care îi asigură anumite beneficii, nu îi permite să exercite o influență serioasă asupra direcțiunii băncilor și, drept urmare, asupra dezvoltării relațiilor comerciale ale celor două țări². O colaborare a capitalurilor franțuzești cu capitalurile românești ar putea să întărească mișcarea care s-a produs în România pentru a crea o viață economică mai independentă. Băncile românești ar putea să-și procure mijloacele de acțiune în același mod și în aceleași condiții avantajoase ca și băncile străine; la rândul lor, capitalurile franțuzești ar obține beneficiile de care urmează să se bucure astăzi instituțiile financiare austro-ungare.

De ceva timp, românii au avut inițiativa de a pune bazele unor bănci cu capital național – cea mai importantă este Banca Românească –, lucru care reprezintă un mare avantaj pentru țară, dar nicio instituție financiară nu poate să se sustragă influenței exercitate de mediu, și acest mediu, în România, stă sub influența forței economice a Imperiilor Centrale. Iată de ce, o repet, interesul țării noastre ar fi să atragem capitaluri franțuzești în întreprinderile financiare, printr-o colaborare constantă cu elementul român. S-ar stabili astfel un anumit echilibru al forțelor prezente, lucru care ar contribui la asigurarea independenței noastre economice. Până în prezent, capitalurile franțuzești plasate în băncile noastre, chiar dacă destul de consistente, au servit la consolidarea influențelor care nu aduc nici un avantaj nici României, nici Franței. Din punctul de vedere al expansiunii economice în general, din cauza influenței exercitate asupra instituțiilor care administrează sume considerabile și de care depind numeroase industrii, rolul Franței este foarte șters. Regretăm acest fapt atât pentru Franța, cât și pentru noi înșine, deoarece am avea numai de câștigat de pe urma geniului creator francez, dacă el s-ar exercita într-un mod neîntrerupt și eficace³.

¹ Pe timp de criză, băncile cu capital străin, când nu mai pot să se sprijine pe instituțiile care le-au fondat, sunt forțate să se adreseze și ele Băncii noastre Naționale; este ceea ce s-a întâmplat în 1914, în momentul declarației de război.

² Banca Comercială Română este singura dintre băncile cu capital străin care a încredințat un post de director unui francez, dlui Lucien Denizot.

³ În general, marile bănci românești distribuie dividende de 10%. Anul 1915 a fost de excepție pentru anumite instituții: Banca de Credit Român a realizat un beneficiu de 4.592.766 lei la un capital de 20.000.000 de lei. Marmorosch Blank & Co, la un capital identic, a realizat un beneficiu de 5.200.000 de lei.

Prin urmare, ar fi de dorit ca toate întreprinderile noastre și toate instituțiile să fie fondate cu capital românesc; dorința noastră cea mai vie este să vedem transformarea principalelor noastre societăți financiare sau industriale în societăți românești, nu românești doar cu numele sau prin prezența câtorva personalități eminente ale țării în consiliul lor de administrație, ci românești cu adevărat, ceea ce presupune ca majoritatea acțiunilor să fie achiziționate de către români. Acest fenomen nu poate să se producă decât în mod lent, prin acumularea economiilor și printr-o mai bună educare comercială a noilor generații, care au mai degrabă tendința de a prefera funcțiile la stat decât carierele independente în comerț ori industrie. În timpul acestei perioade de tranziție, nu putem să ne lipsim de sprijinul capitalurilor străine dacă vrem să punem în valoare bogățiile țării noastre. Dar noi putem obține acest sprijin în două moduri: prin bănci cu totul străine sau sub forma preconizată de noi: o colaborare strânsă între capitalurile românești și capitalurile franțuzești. Această formă răspunde cel mai bine intereselor celor două țări.

Băncile străine stabilite în România, care activează aici, având la dispoziție un personal ce cunoaște în mod admirabil resursele țării, nu își limitează activitatea la faptul de a furniza agricultorilor fondurile de care aceștia au nevoie. Aceste bănci au interese legate de multe din industriile care au fost create sau dezvoltate în țară datorită sprijinului sau inițiativei lor¹. Importurile din anumite state sunt de asemenea favorizate de aceste bănci, marile case din străinătate găsind aici un centru de informare, iar reprezentanții permanenți ai acestor case găsind tot aici creditul necesar pentru operațiunile lor. Comercianții și industriașii francezi nu profită deloc de această organizație, se înțelege lesne din ce cauză.

Importul francez în România se resimte bineînțeles din această pricină. Astfel, casele care importă la noi mașini agricole – importul acestor articole în anul 1913 s-a ridicat la o valoare de 13.676.000 de lei – introduc în România mașini germane, austriece, englezești sau chiar americane, dar ele nu au introdus mașini franțuzești decât în valoare de 137.169 lei.

¹ În afara participației lor la împrumuturile oferite statului sau localităților, marile bănci din București au creat, transformat sau dezvoltat un număr considerabil de întreprinderi industriale sau comerciale. Astfel, *Banca Generală Română* are interese în întreprinderile petroliere Concordia și Vega, iar *Credit Pétrolifer* în întreprinderile forestiere Argeșul și Lessel. *Banca de Credit Român* a creat Societatea Loteria Statului, Societatea de foraj, Societatea pentru industria textilă, Societatea Phoenix, Granitul etc. *Banca Comercială* are interese în societatea uzinelor Lemaître, în societatea Sylva, Uzinele Metalurgice din Ploiești. *Banca Marmorosch Blank & Co.* are interese în societățile Fabrica de bere Luther, Fabrica de zahăr Chitila, Uzinele Vulcan, Societatea de import și export etc. *Banca Românească* a participat la formarea Societății de navigație maritimă „România”, a Societății de navigație fluvială etc.

Data fiind dezvoltarea spectaculoasă a agriculturii românești, ca și transformarea care a avut loc chiar în exploatarea agricolă țărănească (mai ales în asociațiile țărănești), care încep să folosească sisteme mai perfecționate, este sigur că importul mașinilor agricole va deveni din ce în ce mai semnificativ. Franța nu este prezentă pe piața românească cu aceste produse.

* * *

De altfel, Franța nu este prezentă pe piața românească, în general, cu un foarte mare număr de produse pe care le exportă totuși într-o cantitate considerabilă în alte țări; iar pentru produsele pe care reușește să le introducă în România, ea nu se află decât pe un loc cu totul secundar.

Înainte de a intra în detalii, vom alcătui tabloul pieței exporturilor franțuzești în țara noastră în ultimii douăzeci de ani.

Exporturi franțuzești în România			
După statistica românească		După statistica franțuzească	
Anii	Valori în franci	% din totalul exporturilor	Valori în franci
1893.....	35.455.282	8,24	13.300.000
1894.....	34.219.033	8,11	12.500.000
1895.....	25.598.897	8,48	7.400.000
1896.....	25.882.602	7,66	7.500.000
1897.....	23.914.753	6,72	8.300.000
1898.....	25.793.228	6,62	7.400.000
1899.....	22.164.602	6,65	6.900.000
1900.....	16.132.873	7,44	5.000.000
1901.....	18.800.693	6,43	6.100.000
1902.....	17.006.951	6,00	7.500.000
1903.....	16.293.772	6,04	4.453.000
1904.....	17.809.755	5,72	8.265.000
1905.....	16.748.268	4,96	7.522.000
1906.....	19.413.118	4,60	10.000.000
1907.....	20.374.514	4,73	10.500.000
1908.....	23.288.168	5,62	11.000.000
1909.....	23.677.076	6,43	13.000.000
1910.....	25.627.410	6,26	12.500.000
1911.....	35.361.902	6,23	14.800.000
1912.....	39.062.688	6,13	16.200.000
1913.....	34.135.788	5,79	

Este un adevăr recunoscut că pentru a evalua valoarea exporturilor unei țări într-o altă țară nu trebuie să luăm în considerare cifrele care reprezintă

ieșirile, ci pe cele care reprezintă **intrările** în țara de destinație. „Valorile cotate pentru export, arată dl P. Leroy-Beaulieu, reprezintă în general prețurile de fabrică plus cheltuielile prețurile en gros până la sosirea în portul de îmbarcare; ele nu conțin în mod obișnuit beneficiul, profitul fabricanților și al diverșilor intermediari. Aceste valori nu cuprind nici costul navlului. În schimb, valorile cotate pentru importuri cuprind toate aceste elemente”¹.

Prin urmare, trebuie să judecăm importanța și valoarea reală a exporturilor franțuzești în România după datele românești. În această statistică, cifrele sunt mai mari decât în statistica franțuzească, dar nu dovedesc mai puțin vizibil o scădere considerabilă începând cu 1893; această diminuare se accentuează din an în an; iar dacă această situație pare să se amelioreze în ultima perioadă, începând cu 1911, este suficient să comparăm cifrele exporturilor franțuzești cu cele ale exporturilor din Germania sau Austria pentru a ne da seama că proporția nu s-a schimbat și că Franța ocupă încă un loc secundar pe piața românească.

Care este cauza acestei situații? Este vorba oare despre tariful vamal românesc, tarif protecționist în general? Cu același tarif vamal, exporturile celorlalți furnizori ai țării noastre s-au mărit, totuși, în loc să scadă. Exporturile în România ale Austro-Ungariei au ajuns în 20 de ani de la 86 la 136 de milioane, cele ale Germaniei, de la 80 la 240; Anglia se menține cu o medie de 80 de milioane, exporturile Italiei au făcut mai mult decât să se dubleze, ajungând de la 6 la 37 milioane în 1912, în sfârșit, cele ale Elveției s-au mărit de la 4,5 la 10, 5 milioane în 1912.

Cauza nu ar putea fi faptul că alte țări se bucură de avantajele tratatelor tarifare, în timp ce Franța nu are decât clauza națiunii cele mai favorizate. Austro-Ungaria se află absolut în aceeași situație, iar exporturile acesteia în România sunt departe de a se fi micșorat.

Prin clauza națiunii celei mai favorizate, Franța a profitat de toate avantajele acordate altor țări prin tratate tarifare. E adevărat că anumite specialități franțuzești care nu interesau alte țări și pentru care nu s-au cerut reduceri de taxe la intrare, au rămas supuse tarifului general.

Trebuie totuși să remarcăm că mai ales aceste specialități nu au avut de suferit datorită regimului aparte care li s-a aplicat. Vinurile spumoase, medicamentele compuse numite „specialități”, apele minerale naturale, dantelurile cusute de mână, taninurile, tot ce înseamnă pasmanterie, panglicărie, mercerie, țesăturile din catifea și mătase, conservele de pește, nu doar că s-au menținut la același nivel, ci chiar au fost importate în România în cantități mai mari decât din toate celelalte țări la un loc.

¹ *Traité d'économie politique* [Tratat de economie politică] (VI, p. 176).

În schimb, ansamblul exporturilor din Franța a rămas în urmă; tocmai prin micșorarea numărului articolelor exportate și prin tendința greșită a industriașilor săi de a nu se interesa decât de câteva articole, Franța a fost întrecută de alte țări.

Pentru anumite articole, Franța aproape s-a retras de pe piața românească, chiar dacă exportul aceluiași articole în alte țări continuă să se cifreze la sume considerabile.

Pentru articolele de larg consum, cum sunt materiile textile vegetale și derivatele lor, Franța, care exportă la noi doar de două milioane de franci¹, s-a lăsat întrecută nu doar de Anglia, care exportă de 33.340.770 de lei (în 1912), de Germania, care exportă de 15 milioane, de Austro-Ungaria, care exportă aproape de aceeași sumă, ci chiar și de Italia, al cărei export de materii textile în România a atins în 1912 cifra considerabilă de 22.866.922 de lei.

Să examinăm mai în detaliu câteva articole din exporturile franțuzești în România, în comparație cu alte țări.

În ceea ce privește utilajele, Franța ocupă un loc cu totul secundar. Iată valorile și cantitățile pentru ultimii trei ani pentru cele patru țări exportatoare ale acestui articol:

	V A L O R I			Cantități tone		
	1913	1912	1911	1913	1912	1911
Germania	35.215.635	37.498.252	30.618.107	22.203	23.354	19.869
Statele- Unite	10.226.547	8.126.997	8.188.109	8.579	6.445	6.809
Austro- Ungaria	7.566.031	9.856.344	11.987.088	5.375	8.467	10.663
Anglia	3.001.535	5.566.243	5.886.504	2.053	4.888	5.159

Germania exportă mașini agricole de aproape 2,5 milioane, motoare cu abur de aproape 5,5 milioane, motoare cu petrol și cu derivate ale acestuia de 2 milioane, motoare dinamo-electrice de mai mult de 7 milioane, alte mașini de peste 6 milioane, cabluri pentru transmisia curentului electric de aproape 2 milioane, mașini-unelte de mai mult de un milion și jumătate.

Austro-Ungaria exportă mașini agricole de peste 2,5 milioane, motoare dinamo-electrice de peste un milion, mașini fără categorie precizată de 1,5 milioane.

Franța nu figurează în această categorie (pentru anul 1913) decât cu o cantitate și cu valori nesemnificative; ea a exportat la noi câteva motoare cu abur

¹ În 1911 de 2.200.629

În 1912 de 2.188.358

În 1913 de 1.534.001

de mici dimensiuni, cântărind sub 10.000 de kilograme, câteva motoare cu petrol sau cu gaz cântărind mai puțin de 10.000 de kilograme, câteva mașini-unelte (21 tone cu totul), pompe (19 tone), mașini de filat și de bobinat (6 tone), mașini de apretat materii textile (10 tone), mașini de imprimat (30 de tone), mașini de cusut (1.542 kilograme, Germania 372.682 kilograme), batoze (3.493 kilograme, Germania 365.408), treierători (2.292, Germania 36.213). Pentru un singur articol, prese de struguri sau de fructe, Franța ocupă un loc superior Germaniei (110 tone față de 63). În ceea ce privește mașinile și aparatele electrice, Franța se situează aproape pe ultimul loc.

În privința lemnului și industriilor derivate, Franța ocupă al treilea loc cu 2.200.082 de lei în 1913, după Austro-Ungaria cu 13.149.288 și Germania cu 3.827.374. Franța ne trimite mai ales taninuri și extracte pentru argăsire, în timp ce concurenții ei ne trimit mobilă de-a gata, tapisată și sculptată, lemn de construcție etc.

În ceea ce privește pieile și obiectele de piele, Franța ocupă al patrulea loc. Iată un tabel comparativ:

	Cantități tone			V A L O R I		
	1913	1912	1911	1913	1912	1911
Germania	1.602	1.646	2.197	10.489.392	9.927.326	10.173.304
Austro-Ungaria	2.160	2.331		7.011.311	8.655.697	8.153.689
Anglia	387	192		1.265.148	1.359.317	1.473.806
Franța	107	198		1.013.890	1.402.952	1.629.951
Italia	393	82		850.475	219.020	278.644

Pentru confecții, Franța ocupă al treilea loc, ca de obicei după Germania și Austro-Ungaria (2.857.428 de lei în 1913 față de 8.418.365 și 5.197.112 în cazul celor două concurente ale sale).

Chiar și pentru un articol pentru care Franța ar trebui să strălucească pe primul loc, mătasea și produsele din mătase, ea este întrecută de Germania și urmată îndeaproape de Austro-Ungaria și Elveția.

Iată un tabel lămuritor în această privință:

	Cantități tone			V A L O R I		
	1913	1912	1911	1913	1912	1911
Germania	95	139	121	4.626.589	6.583.450	6.063.360
Franța	81	108	100	4.442.704	5.171.536	5.005.225
Austro- Ungaria	57	61	60	3.149.829	3.572.918	3.360.477
Elveția	28	34	42	2.140.918	2.553.628	2.984.280
Italia	25	30	27	1.015.431	1.140.069	1.007.090
Anglia	20	43	39	685.210	1.616.920	1.916.870

Franța ne-a trimis în 1913 fire și țesături de textile conținând mai puțin de 50% mătase de 1,25 milioane de lei; țesături de mătase colorată de 1,5 milioane; țesături de mătase necolorate și colorate în negru de 750.000 de lei; tului și țesături fine și rare de peste 350.000 de lei.

La fructe și coloniale Franța ocupă al patrulea loc, distanțându-se ușor de Germania, dar exportul acestui articol nu se ridică decât la abia 1 milion și jumătate pe an.

În cazul produselor chimice, Franța ocupă al patrulea loc, cu o medie pentru ultimii ani de un milion; în timp ce Germania și Austro-Ungaria ajung fiecare la 4 milioane, iar Anglia la două milioane, Franța nu trimite în România decât medicamente, în timp ce celelalte țări ne trimit tot felul de produse chimice, cum ar fi sulfatul de cupru, azotatul de potasiu, acidul sulfuric etc.

La produsele animaliere (alimentare) Franța ocupă al cincilea loc cu o medie de 400.000 de franci, în timp ce Germania exportă de mai mult de un milion, iar Austro-Ungaria de o jumătate de milion.

În ceea ce privește vehiculele, Franța este întrecută cu mult de alte țări:

	Cantități tone			V A L O R I		
	1913	1912	1911	1913	1912	1911
Germania	9.202	3.172	1.990	14.341.489	9.512.843	4.387.087
Franța	988	490	1.327	4.730.480	5.063.842	3.499.359
Austro- Ungaria	2.098	1.418	15.980	2.694.977	4.005.800	12.238.888

Din Germania am importat vagoane-rezervor (7,5 milioane), automobile (4 milioane), piese de schimb pentru automobile și aeroplan (0,5 milioane), biciclete (1 milion).

Din Franța am importat automobile și motociclete de 3,5 milioane, piese de schimb pentru automobile și aeroplane de 300.000 lei, aeroplane de 120.000 lei.

Italia ne-a trimis automobile în valoare de 850.009 lei, Anglia de 600.000 și Austro-Ungaria de 500.000. Din Anglia am importat aeroplane de 140.000 lei.

Importul de cauciuc, gutapercă, sucuri vegetale se ridică la 9,5 milioane în 1913; Franța exportă de aproape 1 milion, Germania de aproape 4, Austro-Ungaria de un milion și jumătate.

Aceeași proporție, chiar mai defavorabilă pentru Franța, există de asemenea în ceea ce privește legumele, florile, părți din plante, hârtia (Franța 1.379.964, Germania 2.873.716), pietre de construcții, produsele ceramice, sticlăria (Franța 316.576, Germania 3.049.271).

Franța deține încă o situație bună în ceea ce privește apele minerale, parfumeria, coniacurile și vinurile spumose.

Totuși, ca să fim exacti, ar trebui să adăugăm la aceste categorii de mărfuri, importurile „ascunse” reprezentate de cumpăraturile făcute în Franța de către români. Mulți dintre compatrioții noștri cumpără îmbrăcăminte și diferite obiecte mici chiar de la Paris. Aceste cumpărături reprezintă minimum între 4 și 5 milioane, pe care ar trebui să-i adăugăm la cifra exporturilor franțuzești în România.

Cu toate acestea, comerțul francez găsește în România condiții excepțional de prielnice pentru dezvoltare. Cu excepția țărilor care sunt în parte de limbă franceză, ca Belgia și Elveția, în nicio altă țară din Europa limba franceză nu este la fel de răspândită; în nicio altă țară păturile superioare și medii ale populației nu mărturisesc o predilecție mai vădită pentru tot ce este de fabricație franceză. Fără să mai vorbim de faptul că o mare parte a tinerimii noastre își face studiile universitare în Franța și învață aici să iubească această țară. Există în România puțini oameni avuți care să nu meargă în Franța, dacă nu în fiecare an, cel puțin la doi sau la trei ani o dată. Și aduc cu ei, în mod firesc, preferința a tot ce poartă marca bunului gust francez.

În ciuda acestor condiții favorabile, situația comerțului francez în România nu este deloc strălucitoare, așa cum am văzut mai sus.

Această situație depinde nu doar de condițiile speciale în care se găsește România vizavi de exportul francez, ci de asemenea de cauze de ordin mai general, pe care le vom examina mai departe.

La adăpostul atât al unui tarif protecționist, cât și al unei legi care încurajează industria națională, România a reușit să-și creeze o industrie foarte importantă. Capitalurile investite în industrie reprezintă aproape un miliard.

Industriașii și capitaliștii străini au descoperit că era avantajos pentru ei să pună pe picioare diferite industrii chiar în țară. Tariful vamal părăndu-li-se de natură să împiedice exporturile, au preferat să profite de el ca să obțină beneficii, adesea considerabile, fabricând la fața locului mărfurile pe care nu le puteau expedia în România din țara lor de origine. Această producție industrială echivalează cu valoarea unui import; cifra beneficiilor care revin capitaliștilor străini ar trebui să se adauge beneficiilor care rezultă în general din importul străin în România; țara câștigă din asta sub diferite aspecte, dar este inutil să insistăm asupra inconvenientelor, ca și asupra pericolelor unei mari industrii care se găsește pe mâini străine și mai ales pe mâini străine care aparțin unui singur grup de națiuni.

Franța, ca întotdeauna, a profitat prea puțin de aceste circumstanțe favorabile.

Iată repartizarea capitalului¹ în funcție de naționalitate, în ceea ce privește principala noastră industrie, cea a petrolului:

Capital german.....	160.000.000
" românesc.....	25.000.000
" olandez.....	60.000.000
" franțuzesc.....	45.000.000
" englezesc.....	115.000.000
" italianesc.....	10.000.000
" belgian.....	10.000.000
" austro-ungar.....	6.000.000
" american.....	25.000.000

Capitalurile franțuzești sunt destul de mari; totuși, rolul jucat de Franța în industria petrolului nu este deloc pe măsura importanței acestor capitaluri. Comerțul cu petrol a încăput pe mâna germanilor și americanilor, iar afacerile bancare care rezultă din export sunt monopolizate de casele de credit despre care am vorbit mai devreme.

Și totuși, Franța este cel mai bun client al României în cazul petrolului și al derivatelor sale.

¹ Capitalul nominal al societăților se ridică pe 31 decembrie 1915 la 519.519.248 lei. Capitalul real vărsat era de 404.757.469 lei.

Iată un tabel al țărilor în care noi trimitem cele mai mari cantități de produse din petrol:

	Cantități tone			V A L O R I		
	1913	1912	1911	1913	1912	1911
Franța	157.913	166.154	116.236	29.075.669	16.982.306	11.258.806
Germania	127.865	87.769	55.180	24.921.422	12.943.918	5.056.135
Anglia	239.629	214.613	179.032	23.924.923	12.341.245	9.001.477
Italia	118.259	27.993	18.000	12.221.947	1.858.594	692.210
Egipt	129.704	136.983	11.034	9.885.997	7.792.435	4.855.240
Austro- Ungaria	78.002	83.443	47.071	8.470.743	4.780.389	2.390.353
Olanda	46.457	26.182	24.336	7.327.100	2.230.770	1.433.184
Turcia	61.594	58.008	44.941	5.382.541	3.812.209	2.227.080

Am exportat în Franța mai ales benzen (de 23 de milioane de lei în 1913, la un total de 68 de milioane).

Importul de petrol românesc în Franța se realizează prin intermediul câtorva societăți franțuzești, printre ele *Acvila franco-română*, dar mai ales prin societăți germane.

Dar dacă Franța a fost interesată de industria petrolului de la noi, se poate spune că a neglijat alte industrii, dintre care cele mai prospere sunt cele ale zahărului, hârtiei, industria forestieră, industria textilă.

Examinând tabelele de mai jos ne vom putea da seama de importanța acestor industrii:

Nr. crt.	NUMELE FABRICII	Capital în 1914	Profit net în 1912	Profit net în 1913	Profit net în 1914
	<i>Industria hârtiei</i>				
1	Societatea „Letea”.....	4.800.000	261.852	280.055	418.633
2	" „Câmpu-Lung”.....	2.215.000	122.995	167.149	187.537
3	Societatea pentru industria hârtiei și lemnului.....	5.000.000		295.758	7.328
4	Societatea pentru industria hârtiei Scăeni.....	450.000	37.846	36.727	18.591
5	Fabria de hârtie Bușteni.....	2.200.000		284.716	279.063
		14.665.000			
	<i>Industria forestieră</i>				
6	Societatea pentru exploatarea pădurilor (Goetz).....	16.000.000	3.608.842	3.024.921	556.710
7	Societatea Industria forestieră, București.....	2.000.000	207.384	193.410	
8	Pădurea „Matut”.....	850.000			18.362

Nr. crt.	NUMELE FABRICII	Capital în 1914	Profit net în 1912	Profit net în 1913	Profit net în 1914
9	Societatea „Tarcău”	700.000	243.289	254.502	252.769
10	" „Tișița”	4.000.000		256.188	Pierdere
11	" „Lotrul”	10.000.000	1.673.708	1.996.094	338.385
12	" „Argeș”	3.750.000	1.403.769	742.890	808.465
13	" „E. Lessel”	2.000.000	243.883	125.512	14.679
14	" „Rahova”	1.000.000			80.429
15	" „Bradul”	2.500.000	Pierdere	Pierdere	Pierdere
16	" „Carpați”	2.500.000			1.398
17	" „Sylva”	1.000.000	167.235	126.702	112.461
18	" „Union”	8.000.000		138.427	149.657
19	" „Silvică Română” ..	2.400.000	114.133	44.747	
20	" „Drajna”	6.000.000	Fondată în 1913	Fondată în 1913	
21	" „Oltul”	6.100.000		24.257	
22	" „Marnero”	250.000			
		69.050.000			
	<i>Industria textilă</i>				
23	Societatea Română-Italiană, Iași.....	1.500.000	67.635	25.259	153.710
24	Societatea „Moldova” Iași.....	320.000		8.923	84.563
25	Societatea „Țesătura”	750.000	78.460	94.005	117.839
26	Societatea pentru industria textilă, București.....	4.000.000	639.851	1.072.750	1.259.538
27	Fabrica de Tricotaje, București..	1.000.000	134.166	176.624	108.497
28	Societatea pentru industria bumbacului, București.....	1.500.000	57.249	153.309	181.015
29	Societatea „Filaret”, București...	675.000	73.531	104.032	104.824
30	Societatea „Țesătoria Mecanică”, București.....	1.000.000	133.634	117.331	108.847
31	Fabrica de țesături, București....	1.000.000	5.273	47.013	78.978
32	Societatea „Țesătura românească”, București.....	1.500.000		55.259	
33	Societatea textilă „Franceză-Română”, București.....	650.000	74.750	76.700	78.000
34	Societatea „Doamna”, Piatra-Neamț.....	500.000	13.306	55.164	50.500
35	Fabrica de postavuri „Azuga”....	1.600.000		260.604	438.837
		15.995.000			

Profitul net al fabricii de zahăr

NUMELE FABRICILOR	1911	1912	1913	1914
Fabrica Chitila.....	1.037.191	1.092.533	1.038.233	1.118.992
Fabrica Mărășești.....	1.376.385	1.394.596	877.019	3.041.138
Societatea Generală de fabricare și rafinare (Roman și Sascut).....	4.282.300	5.277.538	4.537.926	

Cât despre fabrica Ripiceni, nu avem niciun fel de date despre profiturile ei, această societate nepublicându-și bilanțurile.

Profiturile societăților industriale pe acțiuni – procent din capital

Nr. crt.	NUMELE SOCIETĂȚILOR	1910	1911	1912	1913	Media 1910-1913
	<i>I. Industria zahărului</i>					
1	Societatea Generală de fabricare și rafinare	41,20	47,55	58,60	50,40	49,40
2	Fabrica de zahăr Mărășești	24,10	24,55	24,90	15,65	22,47
3	" Chitila	15,75	19,95	21,-	23,05	19,93
4	Media industriei zahărului	27,-	30,65	34,80	29,70	30,60
	<i>II. Industria forestieră</i>					
5	Societatea „Tarcău”	37,10	31,60	34,55	36,30	38,88
6	" „Gœtz”	10,10	9,45	22,55	18,90	15,25
7	" „Lotru”	12,10	16,50	16,20	19,10	15,97
8	" „Argeș”	9,75	24,80	37,40	19,80	22,93
9	" „Lessel”	4,40	5,85	7,10	5,10	5,61
10	" „Sylva”	2,50	10,50	-	12,70	8,56
11	" forestieră română	7,15	8,50	8,80	7,80	8,06
12	Media	9,-	10,-	13,-	12,50	8,90
	<i>III. Industria textilă</i>					
13	Societatea „Filaret”	5,20	9,-	10,50	15,35	10,23
14	" textilă româno-italiană	7,90	7,15	7,-	9,75	7,90
15	" Drăghiceanu & Cristescu	10,70	10,05	12,60	11,75	11,27
16	" Țesătura-Iași	13,70	16,65	10,45	12,55	13,33
17	" Fabrica de Tricotaje	6,20	10,40	13,35	17,40	11,83
18	" Țesătoria română	4,60	-	pierdere	4,-	4,30
19	" Textile Buhuși	12,60	20,50	19,20	31,60	20,97

Nr. crt.	NUMELE SOCIETĂȚILOR	1910	1911	1912	1913	Media 1910-1913
20	" Postavuri Azuga	12,00	-	14,30	16,30	14,20
21	Media	8,50	10,-	10,50	14,-	10,75
<i>IV. Industria petrolului</i>						
22	Steaua Română	7,25	8,20	11,20	7,05	8,42
23	Astra Română	25,10	5,75	5,35	10,65	11,71
24	Societatea românească a petrolului	6,-	5,85	5,75	-	5,86
25	Vega	8,30	12,40	13,35	17,90	13,-
26	Credit Petrolier	7,60	7,70	11,80	17,80	11,22
27	Orion	7,50	-	12,-	6,55	8,-
28	Media	8,-	7,50	9,-	10,-	8,50
<i>V. Industria hârtiei</i>						
29	Câmpu Lungul	4,-	4,25	8,90	12,30	7,36
30	Bușteni	8,50	10,70	15,50	13,-	11,92
31	Letea	11,40	9,49	9,30	10,-	10,02
32	Media	7,50	8,-	11,-	11,50	9,20

Credem că industria textilă se va bucura de mult succes în România; nu ne rămâne decât să examinăm valoarea importurilor produselor textile pentru a înțelege capacitatea de dezvoltare a acestei industrii. Piața interioară este suficient de vastă, prosperitatea țării se află într-un progres suficient pentru a putea alimenta nenumărate fabrici.

Ne vom da seama de activitatea fabricilor noastre studiind câteva cifre referitoare la cantitatea materiilor prime pe care le utilizează:

	Anul 1913	
	Tone	Valoare
Fire de bumbac cu un singur capăt, neprelucrate, nevopsite	6.666	13.997.571
Fire de bumbac cu un singur capăt, vopsite sau imprimate	918	2.570.874
Fire de bumbac cu un singur capăt, înălbite	994	2.585.742
Fire de bumbac cu două sau mai multe capete, cu o răsucire simplă	636	2.049.140
Fire de bumbac răsucite pe rulou, pe cilindru, pregătite pentru mașină	692	1.759.065
Fire de bumbac pregătite pentru război de țesut	371	1.483.236

De asemenea importăm lână brută și fire de lână de 6 milioane, cânepă și în de o jumătate de milion.

Bineînțeles nu este vorba decât despre materii prime importate; nu am luat în considerare materiile prime indigene.

În ciuda activității acestor fabrici, mai este încă foarte mult loc pentru inițiativa și capitalurile străine. De exemplu, România nu posedă încă filaturi de bumbac sau de lână, în ciuda consumului enorm al acestor produse.

O industrie asupra căreia vreau de asemenea să atrag atenția este industria forestieră care cunoaște o adevărată prosperitate. România posedă păduri magnifice care cuprind esențele lemnoase cele mai diverse. Aceste păduri, situate în mare parte în regiunea Carpaților, sunt dificil de exploatat în general din cauza absenței căilor de acces. Punerea lor în valoare presupune fonduri considerabile pentru construirea de căi ferate, funiculare, joagăre etc. O colaborare a capitalurilor franțuzești și românești ar putea pune în valoare noile bogății.

Nu insist asupra altor industrii de mai mică importanță, ca industria metalurgică, a berii, a sticlăriei, a funiilor, dintre care unele dau nașteri unor afaceri strălucite.

Franța este complet străină de această evoluție.

Am arătat câteva dintre cauzele care contribuie la starea de lucruri care prejudiciază atât de mult cele două țări.

Dl Adrien Artaud, într-un articol intitulat *L'urgence de développer nos relations*¹[Urgența dezvoltării relațiilor noastre], arată că „pierderile în domeniul schimburilor echivalează cu o sărăcire din punct de vedere teritorial, iar pierderea unei cifre de miliarde în comerțul internațional poate fi asimilată întrucâtva cu pierderea unuia sau a mai multor departamente sau al produsului lor brut. Cu un comerț exterior prosper, participăm la dezvoltarea tuturor popoarelor și avem o marină comercială înfloritoare; cu un comerț exterior care bate în retragere, suntem din ce în ce mai slabi și devenim în scurt timp prada vecinilor întreprinzători.”

* * *

Cu siguranță că, dacă comerțul exterior francez ar fi mai bine organizat în România, Franța ar putea ușor să-și dubleze sau chiar să-și tripleze cifra de afaceri.

O repetăm, comerciantul, călătorul francez nu găsește nicăieri condiții la fel de avantajoase pentru a-și plasa mărfurile.

Din păcate, călătorii francezi sunt rari în România. Dintr-o statistică publicată de Buletinul editat de „Conférence permanente du commerce extérieur”

¹ *Revue des Deux Mondes*, 1 octombrie 1905, p. 589.

reiese că dintr-o sută de comercianți care călătoresc prin Orient abia 3% sunt de naționalitate franceză. Una din rarele *case* franțuzești care cunosc în mod admirabil piețele noastre este societatea „Revillon Frères”; dar ea constituie o excepție. Nu există în România nicio casă de comisioane, de export sau de transport franțuzească. Doar două case, „Le Louvre” și „Les Galeries Lafayette”, și-au stabilit aici filiale care lucrează cu oarece succes pentru societățile pe care le reprezintă. Dar în ceea ce privește transporturile, comerciații francezii sunt obligați să recurgă la casele nemțești „Schenker & Co.”, „Hoffmann” etc.

O soluție pentru această stare de lucruri ar fi participarea mai substanțială a capitalului franțuzesc, nu doar în bănci, ci și în întreprinderile comerciale și industriale românești.

Casele austro-ungare au la noi o influență foarte mare; întreprinderile pur românești, deși în progres, nu sunt încă suficient de puternice pentru a le ține piept; ajutorul capitalurilor franțuzești, o colaborare mai strânsă între români și francezi pe acest teren extrem de important ar ușura eforturile depuse în vederea ieșirii pieței românești de sub tutela austro-ungară.

După război, statul va trebui să realizeze numeroase lucrări publice: construirea de căi ferate, asanarea terenurilor inundate, construcții pentru serviciile civile și militare, șosele, poduri etc. Primăriile, doritoare să curețe și să înfrumusețeze orașele (București 400.000 de locuitori, Iași 85.000, Galați 80.000, Ploiești 60.000, Brăila 55.000 etc.), realizează în fiecare an lucrări considerabile: canalizare, iluminat, tramvai etc.

Proiecte vaste sunt în studiu: secarea și amenajarea Deltei Dunării (300.000 hectare), canale, sisteme de irigații etc.

Nu trebuie să uităm nici marile perspective care s-ar deschide în cazul în care România și-ar realiza idealul național, reunind sub același sceptru Transilvania și Bucovina.

Țara fiind în plin progres și afacerile dezvoltându-se fără încetare, capitalurile sunt foarte solicitate. Dobânda este foarte ridicată; ea variază între 8 și 10%. Îți poți plasa foarte ușor banii la 8% ipotecă primară. Cele două instituții de credit ipotecar, instituții privilegiate, împrumută, e adevărat, cu 5% (amortizarea în plus). Dar pentru că formalitățile sunt foarte lungi și instituțiile de credit nu pot acorda împrumuturi, în conformitate cu statutul lor, decât până la jumătatea valorii imobilelor, mulți proprietari sunt obligați să contracteze de la bănci împrumuturi ipotecare de rang secundar cu 8 % .

Toate inițiativele și energiile își găsesc un amplu câmp de activitate în România, doar Franța este aproape întotdeauna absentă.

Situația ar fi cu totul alta dacă Franța, în colaborare cu sistemul românesc, ar poseda o societate financiară la București, organ intermediar între întreprinderile românești și capitalurile franțuzești.

Dar crearea acestei bănci nu ar fi suficientă pentru a obține rezultatul către care tind eforturile noastre. Se impune în același timp crearea de alte instituții, ca și o reformă a procedurilor franțuzești în ceea ce privește relațiile comerciale cu România. Banca franco-română ar trebui să creeze sau să finanțeze o casă de import-export franțuzească, cu alte cuvinte un centru de afaceri și de informare a Franței în domeniul comercial, nu doar în ceea ce privește România, ci cu privire la toate țările peninsulei balcanice.

Cât despre metodele de adoptat pentru a putea lupta împotriva concurenței celorlalte țări, ele au fost semnalate în mai multe rânduri de către oameni competenți care au studiat la fața locului condițiile de creditare, regulamentele, prețurile, mai cu seamă de către dl H. Lefeuve-Méaulle, atașat comercial al Franței în Orient. „Societățile românești cele mai recomandabile – arată dl Méaulle – și chiar cele franțuzești stabilite în marile centre, deplâng laolaltă extrema dificultate a fabricanților francezi în a obține credit.”

Germanii și austriecii expediază mărfuri în mod curent cu plata la trei luni, cu un scont de 5%, sau cu plata la 6 luni, pentru tragere directă sau poliță acceptată. Francezii expediază mărfurile cu plata la urcarea în tren sau pe vapor.

În aceste condiții, casele românești serioase se adresează de preferință celorlalte țări.

Problema plăților este de asemenea foarte importantă. „Comerciantul neamț – arată dl Méaulle – înarmat cu o poliță, subscrisă oricărei scadențe, găsește întotdeauna în țara lui o bancă care acceptă să i-o sconteze. În Franța, documentele străine sunt de regulă, chiar și pe termen scurt, refuzate la ghișeele de scont.”

Este evident că aceste metode trebuie să fie schimbate.

În ceea ce privește procedurile de fabricație, prețurile, publicitatea, detaliile de expediere, ambalajul, plățile, reprezentanții etc, facem trimitere la Raportul comercial al dlui Lefeuve-Méaulle, în care toate aceste chestiuni sunt tratate cu mare competență.

Unul dintre marile dezavantaje ale Franței constă de asemenea în insuficiența relațiilor sale maritime.

Activitatea porturilor la Dunăre indică pentru anul 1913 un număr de 97 vapoare franțuzești intrate și 92 ieșite, la un număr de 6.878 austriece și

120 nemțești; activitatea porturilor maritime indică 74 vapoare franțuzești intrate și ieșite, față de 317 austriece și 98 nemțești.

Transportul cu trenul din Franța în România costă 26 fr. 30 pentru 100 de kg, la viteză mică și 62 fr. 30 pentru 100 kg, la viteză mare, iar durata traseului este între 30 și 40 de zile la viteză mică. Aceste prețuri sunt foarte ridicate, ceea ce face necesară dezvoltarea transporturilor maritime. Serviciul între Marsilia și porturile românești este realizat de către o singură companie franțuzească (Fraissinet). Celelalte porturi franțuzești, mai ales cele din nord și din vest, nu dispun de niciun serviciu direct cu România.

Este de presupus că după război Franța se va strădui să-și recâștige locul pe care l-a pierdut în Orient și va acorda mai multă atenție dezvoltării serviciilor maritime care trebuie să fie însoțite de o activitate mai intensă în domeniul financiar și industrial.

* * *

Exportul românesc în Franța nu este nici el foarte dezvoltat.

Iată câteva cifre pe această temă:

	V A L O A R E		
	1913	1912	1911
Cereale și derivatele lor: orz, ovăz, porumb (dar mai ales grâu, 21 milioane).....	26.464.290	25.227.093	28.989.573
Petrol și bitumuri (reziduuri de petrol, uleiuri minerale, petrol rafinat, și mai ales benzen)....	29.075.669	16.982.306	11.258.806
Legume, flori, boabe și părți de plante (frunze de tutun), rapiță și fasole (5 milioane).....	6.029.534	6.036.857	6.786.065
Lemn de construcție, metru cub de lemn stivuit sau chereștea (mai ales scânduri).....	1.341.403	915.295	1.449.296

Franța deține în 1913 al patrulea loc în exporturile noastre, cu 63,5 milioane de lei, ceea ce înseamnă o creștere relativ importantă raportată la ultimii doi ani. Este valoarea cea mai ridicată observată în perioada 1903-1913.

În ciuda acestei creșteri, exporturile noastre în Franța sunt foarte slabe, dacă le vom compara cu cifra exporturilor noastre în Belgia (care exportă mai departe în Germania, în Anglia și Elveția), în Austro-Ungaria sau în Italia, și de asemenea dacă le raportăm la cifra exporturilor totale (670.705.335 de lei în 1913).

Aceste exporturi sunt împiedicate în mare parte prin măsurile de protecție franțuzești, care stabilesc taxe foarte ridicate pentru cerealele românești. Astfel grâul cârnău se plătește cu 7 franci pentru 100 de kg, ovăzul 3 franci, legumele uscate 3 franci.

Pe parcursul negocierilor, pentru stabilirea unui tratat de comerț între Franța și România, negocieri la care am avut onoarea să particip în calitate de președinte al delegației române, am încercat să obțin câteva concesiuni pentru România, mai ales în ceea ce privește porumbul. Am cerut de asemenea consolidarea scutirii de taxe a plantelor oleaginoase. Eforturile mele nu au fost încununate cu succes; n-am obținut decât consolidarea taxelor minime pentru câteva articole.

În aceste condiții, nici noi nu am putut acorda Franței toate concesiunile pe care ni le cerea.

„Guvernul Republicii, se spune în expunerea de motive la proiectul de lege privitor la aprobarea prin aranjament, se vede obligat să respingă toate reducerile tarifului nostru minim, cărora guvernul de la București le subordona orice nouă concesie tarifară pentru Franța...”

Această convenție a asigurat Franței reduceri sau consolidări de drepturi pentru 77 de articole: paste, pește conservat, uleiuri, condimente, vinuri și alcooluri rafinate, bomboane, pălării, țesături, hârtie, cuțite, aparate electrice, automobile, medicamente; clauza națiunii celei mai favorizate îi asigură Franței beneficiul tratatelor încheiate cu Turcia pe 12 august 1901, cu Germania pe 8 octombrie 1904, cu Marea Britanie pe 31 decembrie 1905, cu Belgia pe 5 iunie 1906, cu Italia pe 5 decembrie 1906. Această convenție reglementează, între altele, regimul care îi afectează pe comercianți, condițiile de ședere, de navigare, comerțul, în sfârșit un aranjament special care vizează garanția proprietății industriale și a proprietății literare și artistice.

În schimb, noi nu am obținut decât consolidarea drepturilor minime în privința grâului cârnău, deci cel panificabil, ovăzului, legumelor uscate și altor legume sub formă de boabe (mazăre, fasole, linte), cherestea, uleiuri din petrol, uleiuri grele și reziduuri din petrol.

Domnii Charles Augier și Angel Marvaud¹, care pretind că am făcut concesiuni neînsemnate Franței, sunt obligați să recunoască faptul că „pentru petrol, care reprezintă principalul produs de export românesc în Franța, nu se putea acorda

¹ *La politique douanière de la France* [Politica vamală a Franței], p. 141.

nimic din moment ce se menținuse, chiar înainte de a se trata cu rușii, reducerea din 1893, adică un tarif minim”.

În orice caz, România acordă câteva reduceri față de tariful din 1904, în timp ce Franța nu acordă nici una.

În ciuda regimului vamal, exportul românesc în Franța ar putea totuși să se dezvolte dacă comercianții și industriașii francezi s-ar interesa mai mult de țara noastră. Noi deținem numeroase produse care ar găsi ușor desfacere în Franța, spre marele avantaj al industriașilor și comercianților francezi. Voi cita în primul rând lemnul, pe care îl exportăm sub formă brută, dar care, prelucrat la locul de producție, ar putea da naștere unui export mai substanțial. Aș putea să citez de asemenea o infinitate de alte articole, cum ar fi oleaginoasele, mazărea, ouăle, sarea, pieile etc.

Tariful general românesc a fost modificat prin convențiile care au fost încheiate ulterior între România, pe de o parte, și Germania, Austro-Ungaria, Anglia, Belgia, Elveția și Italia, pe de altă parte. Dacă Franța nu a fost foarte favorizată prin tratatul pe care l-a încheiat cu noi, mai ales în ceea ce privește confecțiile, vinurile și produsele medicinale, ea profită, cel puțin prin clauza națiunii celei mai favorizate, de toate concesiile tarifare care au fost acordate celorlalte state, dintre care unele au făcut României la rândul lor reduceri foarte serioase. Astfel, pentru majoritatea produselor sale de export, Franța poate să lupte în condiții de absolută egalitate cu concurenții săi. Dacă sorții luptei nu se întorc în avantajul ei, asta nu are legătură cu tarifele noastre mari ci, așa cum am explicat mai sus, cu lipsa de organizare a exporturilor franțuzești în România.

Am indicat de asemenea soluțiile pentru această stare de fapt și nu voi mai reveni la ele. Suntem convinși, de altfel, că după război va exista o revizuire generală a tuturor convențiilor comerciale; există speranța că viitoarea convenție cu Franța va așeza pe alte baze raporturile economice ale celor două țări.

* * *

Cu siguranță că Franța nu a ezitat să-și plaseze capitalurile în România. O parte importantă a veniturilor noastre de stat (rentelor de stat) sunt deținute de către francezi; din anuitatea de 112 milioane de franci a datoriei noastre publice, aproape 36 de milioane sunt plătite în Franța. Dar dacă francezii cumpără uneori titluri de stat românești care reprezintă un plasament excelent, guvernul român nu a reușit

niciodată până în prezent să plaseze în mod direct un împrumut la Paris. Aproape toată datoria noastră publică a fost contractată la Berlin.

Și totuși, puține state au o situație financiară la fel de solidă ca România. Bugetul său se ridică la 650.000.000, atât în ceea ce privește veniturile, cât și cheltuielile; toate exercițiile, înainte de războiul balcanic și războiul mondial, s-au soldat cu excedente uneori substanțiale¹. Este sigur că în viitor, timp de ani îndelungați, nu vom mai avea excedente; mărirea cheltuielilor, necesare pentru dezvoltarea generală a țării, ca și pentru situația economică apărută ca urmare a conflagrației europene, va avea ca rezultat dispariția excedentelor; împrumuturi noi, cu rate mai degrabă oneroase, vor fi contractate cu scopul de a plăti cheltuielile pe care România le-a făcut în vederea războiului, iar anuitățile lor vor cântări greu asupra bugetului cheltuielilor; noi impozite vor fi necesare pentru a realiza echilibrul bugetar. Dar în ciuda acestei perspective, avem convingerea fermă că România va evita flagelul deficitelor. Toate partidele noastre de guvernământ consideră echilibrul bugetar drept un principiu fundamental al politicii financiare.

În orice caz, datoria noastră publică are contraponderea sa în activele statului român. Statul nostru posedă un domeniu agricol, minier și industrial a cărui valoare se mărește în fiecare an; deține mai mult de 300.000 de hectare de terenuri cultivabile și păduri; exploatează crescătorii de pește de o mare bogăție, este proprietarul rețelei de căi ferate; posedă cariere, saline, terenuri petrolifere încă neexploatare a căror valoare este estimată la cel puțin 300 de milioane.

Acest activ constituie un patrimoniu care compensează din plin pasivul.

Deținătorii rentei românești pot să stea liniștiți. Ei pot să stea cu atât mai liniștiți, cu cât bogăția țării – am demonstrat acest lucru – crește constant și sigur. În paralel cu această creștere, veniturile statului sunt în continuă progresie, ca și cele ale județelor și primăriilor. Așa se explică de ce s-au întreprins peste tot în România lucrări publice importante; după război, aceste lucrări, suspendate în mare parte, vor fi cu siguranță reluate.

Ca întotdeauna, Franța nu participă deloc la aceste lucrări sau la aprovizionarea cu materiale. De la construirea marelui pod de peste Dunăre de către Societatea Fives-Lille și de la realizarea unor secțiuni ale lucrărilor din portul Constanța de către antreprenorul Hallier, care a trebuit să le abandoneze, nu cunoaștem alte mari lucrări executate în România de către francezi.

Mulțumită ușurinței comunicațiilor și mai ales serviciului său maritim și fluvial, România reprezintă o piață de desfacere extraordinară pentru țările

¹ Cel din 1906-1907 a atins 60.000.000.

industrializate și un centru important de aprovizionare cu materii prime pentru aceste țări.

Portul Constanța de la Marea Neagră, deservit de majoritatea companiilor maritime, este foarte bine organizat. Activitatea comercială a portului este dinamică: în 1912 ea depășea 1.300.000 de tone. Mișcarea intrărilor și ieșirilor indică 314.000 de tone pentru pavilionul austro-ungar, 29.000 de tone pentru pavilionul german și doar 21.000 de tone pentru pavilionul francez. Aceeași situație pentru porturile de la Dunăre, Brăila și Galați, la care pot să ajungă navele maritime.

* * *

Pentru a ne pune în valoare bogățiile, vom avea nevoie încă mult timp de ajutorul capitalurilor străine; preferința noastră se va îndrepta întotdeauna spre capitalurile și inițiativa românească, dar acolo unde aceste elemente lipsesc suntem forțați să recurgem la străini; desigur, capitalurile lor obțin uneori beneficii foarte importante, totuși țara profită și ea de toate acestea prin utilizarea materiilor prime, a mâinii de lucru locale și prin stimularea pe această cale a energiilor naționale; puțin câte puțin aceste energii reușesc să se elibereze de sub tutela din afară, ceea ce li s-a întâmplat unor numeroase întreprinderi altădată monopolizate de către străini, astăzi aflându-se în totalitate în mâinile conaționalilor noștri.

În această perioadă de tranziție, Franța va putea să ne fie de un mare ajutor.

Este de presupus că după război Franța se va strădui să-și recâștige locul pe care l-a pierdut în Orient.

Franța, odată cu dobândirea unei mari bogății, s-a transformat într-o țară de rentieri. Ea și-a cedat locul, în unele regiuni cu mari perspective de viitor, cum este România, unor țări mai întreprinzătoare.

Suntem siguri că războiul mondial, care a pus în evidență pericolul rezultat dintr-o asemenea abdicare, va avea ca rezultat considerarea expansiunii economice în afara țării drept un mijloc de apărare națională.

Ajutând cu capitalurile sale la dezvoltarea economică a României, Franța va avea rezultate fertile de natură materială și morală, care să asigure prosperitatea ambelor țări latine.

RELAȚIILE NOASTRE ECONOMICE CU AUSTRO-UNGARIA

I. Convențiile comerciale cu Austro-Ungaria

Relațiile noastre economice cu Austro-Ungaria au trecut prin faze foarte tulburi și au pus în evidență adesea un antagonism de interese care contrasta în mod evident cu interpretarea la fața locului a politicii externe.

Prima convenție comercială cu monarhia vecină a fost semnată pe 22 iunie 1875, într-o perioadă în care România nu era încă un stat independent, dezvoltarea economică era încă la începuturile ei, iar activitatea industrială nu se manifesta decât prin întreprinderi izolate.

Vecinii noștri au pretins că ne-au făcut un imens serviciu în 1875, deoarece, prin faptul că au tratat direct cu noi, au recunoscut în mod implicit independența de fapt a României. În realitate, prin această convenție, ei au realizat o excelentă afacere și au asigurat pentru industria proprie o piață de desfacere importantă și avantaje considerabile. Aceste avantaje cuprindeau, în afară de clauza națiunii celei mai favorizate, scutiri vamale privind articolele următoare: mașini cu abur, mașini agricole, făină, petrol brut și rafinat, produse chimice, stearină, oleină, ulei, lignit, lemn de construcții. Mai mult, acceptam să nu solicităm decât taxe foarte reduse pentru o sumă de alte articole: zahăr, bere, alcool, lumânări, săpun, hârtie, tapet, țesături de lână și de bumbac, obiecte din piele și din cauciuc, sticlărie, obiecte de lemn, apă minerală. Aceste taxe reprezentau în general o medie de 3% din valoarea produselor. Vinurile erau taxate cu 5,5 procente *ad valorem*. Toate articolele care nu figurau în tarif trebuiau taxate cu 7%.

În schimbul acestor concesi, România obținea beneficiul clauzei națiunii celei mai favorizate, scutiri la cereale, ca și taxe reduse la animale.

Articolul 13 impunea României obligația de a scuti de orice drept de concesiune mărfurile¹ care nu erau produse ori fabricate în România.

Convenția fusese încheiată pentru o durată de 10 ani.

Guvernul român a prezentat aranjamentul drept un mare succes diplomatic, „simbol al autonomiei noastre”. Cu siguranță, era o afirmare a independenței noastre politice pe care am cucerit-o doi ani mai târziu cu arma în mână, dar acest avantaj fusese plătit prin concesi care întârziu cu zece ani dezvoltarea noastră industrială. Opoziția susținea că exista un mijloc mult mai eficace de a ne afirma autonomia, acela de a crește taxele vamale²; în loc să procedăm astfel pentru a ne crea o industrie națională, ne-am interzis orice posibilitate de a iniția în țară o mișcare industrială și nu am obținut, în schimbul sacrificării independenței noastre economice, decât concesi derizorii.

Cu toate acestea, convenția a fost votată de către Parlament.

Alte convenții au fost încheiate cu cea mai mare parte a statelor europene, în afara Franței și Elveției, care au beneficiat totuși de clauza națiunii celei mai favorizate. Tuturor acestor state li s-au aplicat reduceri ale tarifului suficient de importante.

Înainte de încheierea tratatului de comerț cu Austro-Ungaria, a apărut în țară o mișcare în favoarea creării unei industrii naționale. Tariful din această convenție constituia un obstacol pentru aceasta, dar s-a încercat prin diferite alte mijloace încurajarea înființării câtorva fabrici. Astfel, în 1882, s-a votat legea care acorda o primă de 16 centime pe kilogramul de zahăr produs în țară. În aceeași perioadă, s-a votat legea prin care se acorda unei societăți românești dreptul de a aproviziona cu hârtie serviciul public, doi ani mai târziu se acordau anumite avantaje fabricilor de țesături etc. Dar înflorirea industrială a țării nu a început decât după denunțarea tratatului cu Austro-Ungaria, deoarece, în ciuda acestor dispoziții legislative, tariful convenției constituia un obstacol de netrecut pentru orice tentativă de a ne dezvolta pe teren industrial.

În vederea acestei dezvoltări, am stabilit în 1875 un tarif general cu un caracter destul de protecționist; modificările introduse în 1876 nu i-au modificat mult caracterul. Astfel, de exemplu, în tariful din 1875 taxa pentru 100 de kg de încălțăminte era de 450 lei; în 1876 această taxă se micșorase la 180 pentru

¹ Exceptând băuturile spirtoase, alimentele și materiile inflamabile, chiar când produse similare nu erau fabricate în România.

² Taxele vamale de import erau, înainte de convenție, de 7,5 procente *ad valorem*.

încălțăminte obișnuită și la 360 pentru încălțăminte de lux. Pieile argășite erau taxate cu 60 și 300 de lei la 100 de kg. Se stabiliseră taxe protecționiste analoage pentru hârtie, confecții, postavuri, lemn de construcție, blănuri, obiecte obișnuite din lemn și metal etc.

Convenția cu Austro-Ungaria a anihilat tariful. Făina austro-ungară era scutită de orice taxe la intrarea în România, în timp ce făinii românești i se aplicau taxe ridicate la intrarea în monarhie; așa se face că grâul nostru era expedit la Seghedin sau la Budapesta, de unde se întorcea sub formă de făină. Lemnul de construcție era scutit de orice taxă; fabricile austro-ungare au cucerit rapid piața noastră; fabricile românești au pierit. Pieile argășite importate erau taxate cu 40 de lei la 100 de kg, ceea ce a avut ca rezultat ruinarea fabricanților noștri.

Încălțăminte era taxată cu 45 de lei la suta de kg¹, ceea ce reprezenta abia 3% *ad valorem*; fabricanții noștri de încălțăminte au fost ruinați. Articolul IX din convenție prevedea că produsele de proveniență austro-ungară care nu sunt indicate în mod special „vor fi supuse, la intrarea în România, la o taxă unică de impozitare de 7% din valoarea lor de origine. În acest procent de 7% sunt cuprinse de asemenea taxele adiționale”.

Efectul acestor scutiri și al acestor reduceri considerabile s-a făcut simțit imediat; importurile austro-ungare în România au crescut de la 40.206.000 lei în 1875, la 179.782.000 lei în 1877².

În schimbul tuturor acestor concesi, am obținut intrarea liberă a cerealelor noastre, iar pentru bovine, tratamentul națiunii celei mai favorizate. În realitate, vecinii noștri aveau nevoie de cerealele românești pentru a le transforma în făină și a le vinde, sub această formă, pe piețele din Occident. În ceea ce privește bovinele, guvernul austro-ungar a început imediat după încheierea tratatului să suspende în mod repetat importul pe motive sanitare; aceste suspendări s-au înmulțit.

În perioada care a urmat încheierii tratatului comercial cu Austro-Ungaria, exportul de bovine a fost în continuă scădere. Astfel, pe parcursul perioadei 1876-77-78, cifra medie a exportului era de 20-26 milioane de lei, în 1887 cifra nu era mai mare de 5 milioane; în 1887, coborâse la 1.600.000 de lei.

Austro-Ungaria a ajuns puțin câte puțin să suprimă în totalitate exportul nostru de bovine prin măsuri indirecte. Nu puteau să majoreze tariful deoarece erau constrânși prin convenție; prin urmare, au publicat dispoziții prohibitive bazate pe motive de ordin veterinar.

¹ Astăzi taxa este de 400 de lei.

² *Expunere de motive la proiectul de tarif vamal din 1904*, pp. 17-22.

Astfel, imperiul vecin a reușit să-și asigure o piață de desfacere pentru produsele fabricate și să facă aproape imposibilă crearea unei industrii naționale la noi, evitând dispozițiile care nu conveneau crescătorilor austro-ungari.

În același timp cu încheierea convenției cu monarhia vecină, am promulgat tariful autonom pe care l-am aplicat țărilor care nu încheiaseră înțelegeri cu noi. Ca urmare a nevoii noastre de a încheia aceste înțelegeri, majoritatea statelor care aveau relații comerciale cu noi au beneficiat de avantajele acordate vecinilor noștri; tariful autonom din 1875, modificat în 1876, a rămas neaplicat¹.

Valoarea importurilor austro-ungare s-a mărit în mod considerabil; în perioada 1881-1885, la un import total de 293 de milioane, Austro-Ungaria ne trimitea mărfuri de 134 milioane.

Date fiind mijloacele de comunicare încă modeste de care dispuneam, vecinii noștri erau mai în măsură decât alți concurenți să ne acapareze piața.

Înainte de 1876, fabricarea încălțămintei era una dintre industriile cele mai prospere în România; în perioada 1871-1875, importul nostru de încălțămintă se situa la valoarea de 3.662.000 de lei; imediat după intrarea în vigoare a tarifului convențional, importul acestui articol a ajuns la valoarea de 10.090.000 lei în 1877, la 19.900.000 în 1880, la 20.800.000 în 1882 și la 23.000.000 în 1884.

Tariful excesiv de redus obținut de către Austro-Ungaria ucisese una dintre ramurile industriale cele mai prospere.

Înainte de convenție, importam țesături de lână în valoare de 7.341.307 de lei; după convenție, importul se ridică la 22.670.657 de lei. Importul pieilor argășite ajunge de la 2.790.319 la 10.511.463, obiectele din lemn de la 743.430 la 3.615.318.

Toate aceste articole erau produse înainte în țară. Tariful convenției cu Austro-Ungaria ruinase mai multe ramuri de fabricație, odinioară înfloritoare; în mod special meșteșugurile și mica industrie casnică erau puse la încercare. Societățile care fabricau carton au trebuit să înceteze lucrul; tipografiile sufereau concurența institutelor tipografice ungurești; țăranii români și-au abandonat războaiele de țesut și au început să cumpere pânza fabricată de vecinii noștri.

În 1881, sub pretextul unei epizootii, Austro-Ungaria a interzis complet importul și tranzitul de rumegătoare din România, la început temporar, apoi definitiv. Nu peste multă vreme, frontierele au fost închise complet pentru vitele cornute și ovine în general.

¹ *Expunere de motive*, p. 23.

Rezultatul a fost o scădere a producției de animale. Iată câteva cifre lămuritoare în această privință:

	1860	1900	1911
Cai.....	512.839	864.000	828.962
Boi și bivoli.....	2.751.168	2.388.000	2.666.945
Oi.....	5.242.977	5.655.000	5.456.008
Porci.....	1.088.737	1.051.000	1.021.465

Pentru o țară în cea mai mare parte agricolă, cum este România, și date fiind creșterea populației și extinderea culturilor, acest tablou, chiar dacă indică o creștere, dovedește în realitate o scădere considerabilă a producției animale, mai ales în ceea ce privește rasa bovină. Într-adevăr, aceste cifre nu trebuie să fie examinate în valoarea lor absolută, ci în valoarea lor relativă. Consecința firească a acestei scăderi a numărului de vite a fost scăderea suprafețelor de pășunat cu mai mult de jumătate; ele ocupau în 1860 aproape 33% din suprafața totală a țării și nu mai atingeau, în 1903, decât 15,5 %.

Iată de ce una din cele mai grave probleme pe care legislatorul din 1908 le-a avut de rezolvat, în urma răscoalei țărănești, a fost reconstituirea pășunilor comunale.

Până la 31 decembrie 1913, consiliul superior al agriculturii aprobase 1753 de oferte pentru realizarea acestor pășuni care reprezentau o întindere de 224.199 hectare cu o valoare de 151.193.127 de lei.

Aceste pășuni au avut ca rezultat retragerea țăranilor din ferme, dar nu au contribuit la creșterea numărului nostru de vite, nici la ameliorarea raselor noastre. Din 1911, datorită motivelor pe care le-am expus în capitolul *O perioadă excepțională*, se constată aproape peste tot în țară o scădere considerabilă a numărului de bovine și ovine.

În ceea ce privește agricultura, putem să spunem că ceea ce am câștigat pe de o parte, prin extinderea suprafețelor cultivate și mărirea producției de cereale, am pierdut, pe de alta, prin degradarea creșterii animalelor de toate categoriile, care reprezenta o sursă de venituri foarte importantă pentru țară.

Această degradare se observă, o repetăm, nu doar din punctul de vedere al cantității producției animale, ci și din punctul de vedere al calității. Consecința acestui fapt este că volumul exporturilor românești de animale a fost afectat nu doar mecanic – prin închiderea piețelor străine –, ci și organic. Totuși, mult mai grav decât paguba suferită de creșterea animalelor, în capacitatea sa de export, este faptul că dezvoltarea culturii cerealelor, pe seama și în detrimentul creșterii

animalelor, constituie o adevărată formă de devastare agricolă ale cărei consecințe nu pot să fie pe termen lung decât funeste pentru țară.

Pe durata celor trei ani 1879, 1880 și 1881, România a mai exportat încă 71.949 de capete de animale, dintre care mai mult de 84% în monarhia vecină. În cei patru ani care au urmat, acest export a scăzut la 30.442 de capete, adică o medie anuală de 6.765 de capete, dintre care doar 806 capete, adică 2,33%, au trecut frontierele austro-ungare¹.

Este dovedit astăzi că măsurile veterinare, datorate fricii de epizootii, nu au servit decât ca pretext pentru închiderea frontierelor austro-ungare pentru animalele românești.

„Făcând abstracție de măsurile veterinare – arată dl A. De Matlecovits² – tarifele căilor ferate și în cele din urmă tariful vamal au constituit în mod succesiv, în Germania, armele cele mai eficace ale fermierilor împotriva Austro-Ungariei. Acestor circumstanțe li se adăuga politica protecționistă care, începând cu 1879, s-a manifestat în tariful vamal și circumstanța că fermierii germani au reușit să se impună complet.

Tocmai pentru aceste motive Ungaria a cerut o modificare similară a politicii vamale austro-ungare. Deja în 1882, în tariful vamal austro-ungar, figurau drepturi cu caracter agricol, iar când convenția cu România s-a apropiat de scadență (1886), opinia publică declara cu voce tare că tratatul cu România nu putea să fie înnoit decât pe aceleași baze pe care Germania ni le indicase, adică conform principiului unei apărări a monarhiei împotriva concurenței produselor agricole românești”.

Prin „produse agricole” trebuie să se înțeleagă mai ales „bovine”, deoarece, în anii de foamete, în ciuda măsurilor sale de apărare, Austro-Ungaria a fost obligată să recurgă la cerealele României, în timp ce prohibiția pentru vite a fost aplicată întotdeauna în mod riguros.

Dl dr. Carl Grünberg³ recunoștea de asemenea că în momentul în care Germania a oprit importul liber al vitelor din Austro-Ungaria, la rândul ei, această putere a prohibit, începând cu 1 ianuarie 1881, importul și tranzitul turmelor din România; prohibiția nu era deci justificată de măsuri veterinare.

¹ A se vedea în *Le Mouvement Economique*, anul 1, Nr. 5, studiul profesorului Carl Grünberg, din Viena: „În chestiunea noii orientări a politicii comerciale între Austro-Ungaria și România”.

² A se vedea în *Le Mouvement Economique* studiul dlui A. De Matlecovits: (volumul 13, p. 12).

³ „Die Handelspolitischen Beziehungen Oesterreich-Ungarns mit den Ländern an den unteren Donau”, Leipzig, 1902.

România a protestat, fără să obțină satisfacție, împotriva măsurilor așa-zis veterinare care ne paralizau exportul; a încercat câteva represalii care au provocat proteste din partea guvernului austro-ungar. Situația a devenit foarte tensionată. Este de înțeles că în aceste condiții, la expirarea termenului convenției comerciale, cele două părți au anulat-o.

Negocierile pentru reînnoirea convenției nu au putut să ajungă la niciun rezultat. Spiritele erau foarte încinse în România. Pe de o parte, lovitura dată creșterii animalelor de la noi, pe de altă parte, accentuarea în țară a mișcării în favoarea creării unei industrii naționale, au făcut imposibilă orice înțelegere cu monarhia vecină care nu mai putea să ne acorde niciun avantaj serios în schimbul unor taxe foarte reduse pe care ar fi vrut să le mențină pentru produsele sale industriale.

Întreruperea negocierilor a avut loc în primăvara lui 1886. Începând cu această dată și până în 11 iulie 1891, adică timp de cinci ani, a avut loc un adevărat război vamal între cele două țări.

Prin anularea convenției, am scăpat de tariful convențional care cuprindea 711 de articole.

Acest tarif a fost înlocuit cu un tarif general foarte protecționist, promulgat la 17 mai 1886. Taxele vamale erau foarte ridicate; astfel, hârtia obișnuită era taxată cu 18 lei la 100 kg, în loc de 8 lei, încălțăminte 600, în loc de 90, îmbrăcăminte confecționată 180, în loc de 0, țesăturile de lână 75 și 120 în loc de 30 și de 8, pieile argășite 100 în loc de 40, obiectele din lemn 60 în loc de 9 etc.

Tariful din 1886 cuprindea la articolul 2 o dispoziție lămuritoare: „În afara taxelor vamele fixate prin prezentul tarif, guvernul este autorizat să adauge o suprataxă putând să se ridice până la 50% din valoarea mărfurilor și produselor importate din state care vor supune mărfurile și produsele românești unor suprataxe, în afara taxelor obișnuite din tarifele lor vamale sau altor sarcini sau măsuri excepționale. Această suprataxă de 50% va putea fi aplicată de asemenea articolelor scutite de orice taxă în tariful anexat”.

Aveam astfel o armă pentru a putea trata în procesul de reînnoire a convențiilor noastre comerciale.

Lovitura dată industriei noastre prin convenția din 1875, ca și necesitatea de a procura țării surse noi de venituri, provocaseră în România o mișcare foarte protecționistă. S-a încercat prin câteva legi favorizarea dezvoltării anumitor ramuri industriale, dar era evident că, fără un tarif protecționist, eforturile noastre nu vor putea niciodată să fie încununate de succes.

Produselor austro-ungare li s-au aplicat în România taxe aproape prohibitive pe parcursul războiului vamal. La scurt timp, importurile din monarhia vecină au scăzut la o medie de 50 de milioane de lei din valoarea totală de 330 de milioane a importurilor. În articolul deja citat, dl Carl Grünberg observă că scăderea ar fi fost încă mai mare dacă anumite cantități importante de produse

industriale austro-ungare nu ar fi intrat în România pe calea ocolită a Germaniei, Elveției și Olandei – după naturalizarea lor în aceste țări și dacă firmele (*casele*) de export austro-ungare, așteptând o schimbare în bine, nu ar fi făcut toate eforturile pentru a nu rupe relațiile cu clientela românească, cu prețul celor mai mari sacrificii și al renunțării la orice fel de beneficiu.

Austro-Ungaria a recurs la represalii care, la rândul lor, au blocat aproape complet exporturile noastre; acestea au scăzut la o medie anuală de 19 milioane de lei. Mai ales exportul de bovine a fost total anihilat.

De altfel, războiul vamal nu schimba cu nimic situația creată de prohibițiile de ordin veterinar care produsese de fapt ruptura. A fost lovitura cea mai dură dată agriculturii noastre și pe care o resimțim încă. Am încercat să extindem cultura de cereale, am redus pășunile, iar consecința a fost aceea că s-a abandonat creșterea vitelor și că rasele de animale au degenerat.

Și astăzi, după 35 de ani, agricultura românească nu a putut să-și revină și problema creșterii animalelor reprezintă una din problemele vitale ale economiei noastre naționale.

Convenția noastră de comerț cu Austro-Ungaria luase sfârșit în 1886; convențiile cu alte state expirau câțiva ani mai târziu. Guvernul a stabilit ca bază a tuturor negocierilor în curs protecția eficientă a anumitor industrii care aveau toate șansele să fie create sau să se dezvolte în România. Toate convențiile care au fost încheiate după 1886 au avut ca scop menținerea unui cât mai mare număr posibil de articole din tariful general.

Pe 27 mai 1891, s-a promulgat un nou tarif general, mult mai puțin protecționist decât cel din 1886. În ianuarie 1893, am încheiat convenții cu Anglia, Franța și Elveția pe baza clauzei națiunii celei mai favorizate, ceea ce ne permitea să păstrăm ca armă împotriva altor state noul nostru tarif. Doi ani mai târziu, am încheiat tratatul cu Germania care nu privea decât un număr restrâns de articole – 178 cu totul, cuprinzând 185 de taxe – pentru care industria germană încerca să-și asigure o anumită desfacere. Majoritatea acestor taxe erau cuprinse în tariful general; câteva au fost reduse.

În 1893, s-a modificat tariful general prin ridicarea valorii câtorva taxe care rămăseseră încă neprecizate. În același timp, guvernul era autorizat să suprataxeze și chiar să interzică produsele țărilor care ar folosi aceleași tactici în ceea ce ne privea.

Tocmai în aceste condiții am decis să ne reînnoim relațiile comerciale cu Austro-Ungaria pe baza clauzei națiunii celei mai favorizate.

În 1891, după cinci ani de luptă, au fost reluate negocierile în vederea încheierii unei noi convenții a comerțului; ele au dus la convenția din 9 decembrie 1893. Această înțelegere a fost încheiată pe baza clauzei națiunii celei mai favorizate acordate Austro-Ungariei, ca și pe baza consolidării câtorva articole din

tariful general. În schimb, monarhia vecină beneficia de avantajele acordate Germaniei prin convenția încheiată cu această putere, cu câțiva ani înainte.

România nu a obținut nicio concesie, nicio garanție de liberă trecere pentru exportul de bovine, de asemenea nicio reducere pentru cerealele sale.

Ca să fim drepecți, trebuie să semnalăm că tariful nostru general, elaborat în 1891, reprezenta o protecție destul de serioasă pentru un anumit număr de articole care ne interesau; în orice caz, el constituia un succes enorm față de tariful de care beneficiase Austro-Ungaria până în 1886. Tariful din 1891 a fost modificat în 1893; această modificare privea 30 de articole de care beneficiase Germania în convenția sa.

Este adevărat că tarifele din 1891 și 1893 nu reprezentau idealul în materie de protecție vamală. Nu este mai puțin adevărat că, tocmai la adăpostul acestor tarife, industria a început să se dezvolte la noi; legea pentru încurajarea industriei naționale din 12 mai 1887 a contribuit de asemenea la acest rezultat.

Din cele de mai sus reiese în mod clar că Imperiul dualist a încercat întotdeauna să ne domine din punct de vedere economic; scopul urmărit de oamenii săi de stat era să anihileze toate eforturile noastre de a deveni independenți față de piața austro-ungară pentru tot ce înseamnă produse industriale și chiar să ne distrugă meșteșugurile și industria casnică pentru ca dependența noastră să fie completă.

În timp ce încerca să transforme România într-un deversor pentru manufacturile și uzinele sale, Austro-Ungaria nu neglija protejarea intereselor agricultorilor săi, stabilind taxe pentru cerealele noastre și dispoziții prohibitive pentru exportul nostru de bovine.

La noi, creșterea animalelor nu și-a revenit niciodată după lovitura dată de vecinii noștri; numai mulțumită unor eforturi extraordinare am reușit să creăm și să consolidăm o industrie națională.

Am arătat în capitolele precedente importanța acestei industrii, ca și consecințele care au rezultat de aici pentru dezvoltarea noastră economică.

Austro-Ungaria a avut și ea de suferit ca urmare a războiului vamal, nu doar datorită diminuării exporturilor sale în România, ci din cauza invadării pieței românești de către Germania care, cu timpul, a obținut locul întâi pe această piață.

Germania, profitând de situație și de asemenea de faptul că statul român își contracta toate împrumuturile la Berlin, a obținut un tratat tarifar, în timp ce Austro-Ungaria a trebuit să se mulțumească cu clauza națiunii celei mai favorizate. Tot dl Carl Grünberg ne dezvăluie scopul urmărit de Germania: „Este adevărat, Austro-Ungaria putea, pe baza tratamentului națiunii celei mai favorizate, să profite

de concesiile acordate de România importului german; dar Germania s-a străduit în mod firesc să stabilească tariful convențional în conformitate cu nevoile *propriului export*. De altfel, a și reușit acest lucru cu o mare abilitate.”¹

Mărfuri austro-ungare importante care nu interesau Germania au rămas supuse unui tratament vamal autonom din partea României, tratament calificat de către dl Carl Grünberg drept „direct prohibitiv”.

Putem să ne dăm seama astăzi de situația comparativă a importurilor austro-ungare și germane în România. Germania a luat locul aliatului său, mai ales în ceea ce privește produsele industriale.

Importuri în România (Tone)			
	1913	1912	1911
Germania	366.995	331.301	187.243
Austro-Ungaria.....	456.908	319.064	250.128

Importuri în România (Valoare)			
	1913	1912	1911
Germania.....	237.819.146	240.435.561	183.797.449
Austro-Ungaria.....	138.192.076	138.874.382	137.640.415

În urma comparării cantităților, se poate observa că importurile din Germania reprezintă mai ales obiecte industriale, adică mărfuri cu o valoare mare la un volum mic. De exemplu, în 1913 Germania ne-a trimis mașini în valoare de 35.215.635 de lei, iar Austro-Ungaria doar în valoare de 10.226.547 de lei, țesături de lână în valoare de 14.056.180, raportat la 9.483.627 în cazul Austro-Ungariei etc.

Proporția nu era aceeași acum 12 sau 15 ani.

Importuri medii anuale în România							
din Austro-Ungaria				din Germania			
1894-1898	1899-1903			1894-1898	1899-1903		
Tone	Milioane lei	Tone	Milioane lei	Tone	Milioane lei	Tone	Milioane lei
163.414	99,9	136.213	76,4	88.817	101,6	63.786	76,4

* * *

¹ A se vedea în *Le Mouvement Economique* articolul citat, p. 409 și „Die Handelsbeziehungen Oesterreich-Ungarns zu den Ländern an der unteren Donau”, pp. 106-110.

Din 21 decembrie 1893, până în 1900, adică timp de 17 ani, raporturile dintre cele două țări au fost guvernate de clauza națiunii celei mai favorizate. Am arătat în ce sens și în ce măsură am fost noi „favorizați”. În acest timp, Austro-Ungaria beneficiase de toate avantajele pe care le acordasem prin convenții tarifare Germaniei, Angliei, Italiei, Elveției, Franței. Aceste avantaje, chiar dacă nu priveau toate articolele exportului austro-ungar la noi, au acționat – în ciuda concurenței germane – într-un mod foarte eficace în privința desfășurării acestui export.

Într-adevăr, datorită acestui regim, importurile din monarhie sporiseră de la 50 la 100 de milioane de coroane pe an.

Exporturile românești în Austro-Ungaria nu urmaseră aceeași progresie. Iată cifrele comerțului exterior al celor două țări, după statisticile austro-ungare:

	1903	1904	1905	1906	1907
	Milioane de coroane				
Exporturi românești în Austro-Ungaria	43,85	61,26	38,82	35,34	34,45
Exporturi austro-ungare în România	64,40	75,86	81,73	101,04	110,06

În timp ce exporturile austro-ungare în România reprezentau în medie, ca valoare, 25% din importurile noastre totale, exporturile noastre în imperiul vecin nu reprezentau decât 6,5% din exportul nostru total.

Vom înțelege mai ușor situația respectivă comparând cifrele exporturilor din 1906 cu cele din 1883:

	Exporturi	Diferență	
	1883	1906	
Grâu.....	22.503.134	885.625	21.617.509
Porumb.....	15.229.084	6.980.710	8.248.374
Rumegătoare....	8.456.400	9.000	8.447.400
Lână.....	4.011.165	139.723	3.871.442
Orz.....	3.833.311	661.992	3.171.814
Blănuri.....	2.293.060	616	2.242.444
Secară.....	1.952.028	570.403	1.382.024
Oi.....	1.710.718	88.955	1.621.182
	59.938.718	9.336.529	50.602.189

În douăzeci și cinci de ani, exportul principalelor noastre produse s-a redus la o șeptime din valoarea inițială. În ceea ce privește rasa bovină, exportul care atingea o cifră de 21.401 de capete, în 1886 a devenit nul.

O nouă convenție a fost încheiată la 23 aprilie 1906 (care a expirat la 31 decembrie 1917) pe baza concesiilor reciproce, de această dată având aparența de concesiuni reale. Astfel, Austro-Ungaria a obținut reduceri la celuloză brută pentru care taxele au scăzut de la 8 la 5 lei, la celuloză albă, de la 12 la 8 lei, la ape minerale (de la 3 lei la 10 centime), potcoave, clei de oase, butoaie de stejar, acid carbonic, acid tartric, mașini agricole, tâmplărie, obiecte din lemn, țesături de in, confecții, postavuri, sticlărie, culori, încălțăminte, porțelanuri.

Economia realizată de Austro-Ungaria în ceea ce privește taxele vamale se ridica, în perioada respectivă, la 7 milioane de coroane pe an.

Să trecem acum la concesiile pe care ni le-a acordat Imperiul dualist. Aceste concesiuni privesc exclusiv animalele sacrificate. Numărul total nu trebuia să depășească 35.000 de capete pe an și avea următoarea alcătuire:

Bovine: în primul an 10.000, în al doilea 12.000; în al treilea 15.000, în al patrulea 20.000; în al cincilea 22.000; în al șaselea 25.000; în al șaptelea, în al optulea și în al nouălea câte 35.000.

Porci: în primul an 50.000; în al doilea 60.000, în al treilea 70.000; în al patrulea, în al cincilea, în al șaselea 90.000; în al șaptelea, al optulea și al nouălea, câte 120.000.

Oi: 100.000 de animale pe an.

Importul animalelor vii și tranzitul erau interzise în Austro-Ungaria. România se obliga să construiască abatoare la punctele de frontieră de export unde animalele trebuiau să fie sacrificate și introduse în Austro-Ungaria, în urma examinării de către autoritățile veterinare ale monarhiei.

Cifrele acordate de către Austro-Ungaria erau foarte mici; eram tratați la fel ca Serbia a cărei piață prezenta infinit mai mică importanță; doar pentru porcine obțineam un număr dublu de capete decât cel al Serbiei. În ceea ce privește porcinele, vom menționa că în perioada în care frontierele erau deschise exportam 175.000 de capete (în 1881) și 144.000 (în 1882).

În ceea ce privește bovinele, ajunseseam acum 25 de ani să exportam 35.000 de animale.

Nu ne-am făcut iluzii în privința valorii acestor concesiuni. Iată ce scriam în 1908¹:

„În nici un caz România nu ar trebui să se mulțumească cu aceste concesiuni acordate Serbiei, importurile austro-ungare la noi fiind de trei ori mai mari. Trebuie să fim cu atât mai vigilenți în privința acestei chestiuni cu cât chiar adevăratele

¹ *Le Mouvement Economique*, anul al 5-lea (1908-1909). „Convenția comercială cu Austro-Ungaria”, pp. 315-316.

concesii obținute în ceea ce privește bovinele ar fi pentru noi – cel puțin pentru o anumită perioadă – complet iluzorii. Într-adevăr, pentru o perioadă lungă încă – unii o estimează la zece ani – România nu va fi în stare să exporte animale de talie mare. Creșterea acestor animale este aproape abandonată la noi. Obținând dreptul de a exporta, ca și sârbii, 35.000 de capete de cornute, paream că am obținut o concesiune, în timp ce în realitate nu am obținut nimic. În schimb, ar fi trebuit să luptăm din răsputeri pentru a obține două lucruri: *dreptul de a exporta un număr de porcine cel puțin triplu față de cel care a fost acceptat pentru Serbia, precum și o convenție veterinară.*

Austro-Ungaria a refuzat să încheie o asemenea convenție. În aceste condiții, avem tot dreptul să ne întrebăm care sunt garanțiile pe care guvernul le-a stipulat cu scopul ca exportul nostru de carne să nu fie împiedicat datorită dificultăților cu care autoritățile austro-ungare ne-ar putea confrunta la frontieră sub pretextul unor măsuri veterinare.”

Previziunile noastre s-au adeverit; exportul nostru de animale sacrificate nu a fost decât foarte modest: astfel, în 1912 am exportat 1.798.314 kg de carne proaspătă, la o valoare de 2.337.808 de lei, iar în 1913, doar 598.923 de kg, la o valoare de 718.708 lei. De fapt, carne de porc nu am exportat în 1912 decât 459.760 kg (697.904 lei), iar în 1913, 598.923 kg (718.708 lei).

Aceste cantități nu reprezintă nici măcar o treime din ceea ce eram în drept să exportăm în primii ani care au urmat convenției. În anii următori, din cauza motivelor expuse în capitolele precedente, nu vom fi în stare să exportăm nici cea mai infimă cantitate de carne; în ceea ce privește carnea de porc, pe care am putea-o produce în cantitate mare, volumul pentru export este prea limitat ca să poată reprezenta un aport serios în producția noastră agricolă destinată să fie expedită în străinătate.

În aceste condiții, politica noastră comercială pe viitor este: exportul de animale vii sau sacrificate nu mai poate să reprezinte pentru noi un element serios de compensație; compensațiile pentru avantajele pe care am putea să le oferim Austro-Ungariei trebuie să se raporteze la alte articole ale exportului nostru.

Exporturile nostre în Austro-Ungaria reprezintă în cazul ultimilor trei ani cifre sensibil inferioare celor ale importurilor austro-ungare la noi.

	1913	1912	1911
		Valoare – lei	
Exporturi în Austro-Ungaria....	95.858.235	94.749.699	62.873.703
Importuri în România.....	138.192.076	138.874.383	137.640.415

Monarhia vecină este forțată să facă sacrificii pentru a păstra piața noastră de desfacere unde se menține cu dificultate comparativ cu concurența germană, în ceea ce privește produsele industriale; noi depindem mult mai puțin de piața austro-ungară unde exportăm mai ales cereale (pentru 63 de milioane dintr-un export total de 94 de milioane), marfă care poate să găsească ușor alte piețe de desfacere.

II. Statele-Unite danubiene și proiectul unei uniuni vamale cu Austro-Ungaria

Dându-și seama că pierdea teren în România unde, la adăpostul unui regim de protecție, o industrie națională puternică tinde să se dezvolte în ciuda expansiunii austro-ungare, Imperiul dualist a încercat să-și asigure supremația la noi prin alte mijloace.

A fost invocată adesea ideea unei federalizări a statelor balcanice. În prefața cărții dlui René Henry¹, dl Anatole Leroy-Beaulieu concepe soluția problemei Orientului în termenii următori: „De acord în privința formulei lor de emancipare, statele și popoarele peninsulei nu s-au pus de acord și în privința modului de a o aplica. Un singur lucru ar putea să le confere forță și să le garanteze o independență deplină: federalizarea balcanică”.

O lucrare publicată în 1905, cu titlul *O confederație orientală ca soluție la chestiunea Orientului*², preconizează ideea unei federalizări a popoarelor balcanice sub președinția Italiei. România, deși nefiind un stat balcanic – nu se încadrează în această categorie decât pentru o parte din teritoriul ei, Dobrogea –, ar avea mai multe motive să intre în această confederație, între altele acela de a-i proteja pe românii din Macedonia. „Acestă participare i-ar asigura, mulțumită politicii sale oneste și moderate, o situație importantă și mai independentă, din moment ce legăturile care s-ar stabili între ea, statele balcanice și Italia ar scuti-o de necesitatea de a se sprijini pe una din grupările politice ale marilor puteri³.

O idee semănătoare a fost formulată de dl Vladan Georgevich, fost prim ministru sârb, într-o lucrare apărută în sârbă, la Belgrad, și intitulată: *Europa și Balcanii*.

¹ *Question d'Autriche-Hongrie et Question d'Orient* [Chestiunea Austro-Ungariei și Chestiunea Orientului].

² Acestă lucrare a apărut sub pseudonim; a fost atribuită uneia din personalitățile române de primă mărime.

³ p. 264.

Din păcate, aceste „vise frumoase”, ca să folosim expresia dlui René Picon¹, nu au fost niciodată atât de departe de a fi realizate.

Rivalitatea, divergențele de opinie în privința problemelor capitale, antagonismele dintre diferitele naționalități nu au fost niciodată atât de accentuate. Ruptura blocului balcanic și agresiunea Bulgariei împotriva Serbiei și Greciei a reprezentat prima lovitură dată acestui vis. Intervenția românească în acest conflict, în 1913, datorită necesității pentru România de a restabili echilibrul balcanic amenințat de atitudinea și revendicările nejustificate ale Bulgariei, a provocat la vecinii noștri din sud o mare animozitate în ceea ce ne privește, ceea ce făcea iluzorie orice încercare de apropiere mai intimă. Intrarea în scenă a Bulgariei în conflictul european de partea puterilor centrale, ajutorul dat de bulgari la strivirea Serbiei, au făcut pentru totdeauna imposibilă această apropiere între toate statele balcanice.

În ceea ce privește trecutul, este interesant să urmărim atitudinea Austro-Ungariei de fiecare dată când aceste state au încercat să creeze înțelegeri economice și vamale. Astfel, în 1905, guvernul bulgar a trimis delegați la Belgrad pentru a încheia cu Serbia un tratat de comerț sau, eventual, o uniune vamală. Imediat ce acest fapt a fost cunoscut, publicația vieneză *Neue Freie Presse* din Viena a început o campanie împotriva uniunii plănuite, arătând cât de dăunătoare era aceasta monarhiei. Diplomația austro-ungară nu putea înțelege cum Serbia și Bulgaria au putut să ia o decizie de o asemenea importanță fără consimțământul Vienei².

Cu toate acestea, la 9 iulie 1905 s-a semnat la Belgrad tratatul de uniune vamală între cele două țări. Principalele dispoziții ale acestui tratat erau următoarele: raportat la națiunile străine, Serbia și Bulgaria își păstrează tarifele autonome speciale până la 1 martie 1917, dată începând cu care urma să fie stabilită o uniune vamală completă cu tarif unic. Doar produsele indigene nu plăteau taxe vamale la trecerea lor dintr-una din cele două țări în alta. Era necesar ca legile și reglementările vamale să fie identice. Cele două state se angajau să acționeze similar, prin adoptarea acelorași principii legislative, în vederea dezvoltării comerțului și industriei. În sfârșit, tratatul prevedea încheierea unei uniuni tarifare în ceea ce privește căile ferate sârbe și bulgare.

¹ *La question de Macédonie et les Balkans* [Chestiunea Macedoniei și Balcanii], în *Les questions de politique étrangère en Europe* [Chestiunile de politică externă în Europa], p. 227.

² A se vedea în *Economia Națională*, 1906, articolul dlui A. D. Damianoff despre „Uniunea vamală sârbo-bulgară și Austro-Ungaria”.

Vestea tratatului de uniune vamală a căzut ca fulgerul la Viena; ca măsură represivă guvernul austro-ungar a dispus, în ianuarie 1906, închiderea frontierelor pentru comerțul sârbesc cu animale și a interzis chiar și tranzitul cărnii proaspete.

În momentul anunțării acestei măsuri, ministrul comerțului austro-ungar a declarat la Reichsrath că Austro-Ungaria nu putea să accepte convenția încheiată între cele două state balcanice pentru că ea îi leza interesele și pentru că reprezenta o derogare de la clauza națiunii celei mai favorizate.

DI Damianoff ne explică foarte bine cauza reală a nemulțumirii și a opoziției Austro-Ungariei:

„Monarhia dualistă se temea ca beneficiile unei uniuni vamale sârbo-bulgară să nu devină prea evidente și ca această uniune să nu atragă în orbita sa alte state, ca de exemplu România. În acest caz s-ar fi format într-adevăr, în regiunea Dunării de Jos, un bloc economic atât de puternic încât ar fi distrus orice veleitate de omnipotență economică din partea monarhiei.”

Austro-Ungaria nu accepta o uniune vamală a statelor balcanice decât cu o singură condiție: să ia și ea parte la aceasta și să aibă un cuvânt important de spus.

Cunoscuta revistă vieneză *Oesterreichische Rundschau* a publicat acum câțiva ani¹ un articol intitulat: „Statele-Unite danubiene”, semnat „Peregrinus”, pseudonim sub care se ascunde, după câte se spune, o înaltă personalitate politică a monarhiei. „Peregrinus” propune o nouă soluție pentru problema Orientului. Este vorba despre constituirea unei federații balcanice care ar îngloba Bulgaria, Serbia și „poate” România. Statele-Unite danubiene și-ar păstra dinastiile, parlamentele, dar ar fi legate de Imperiul Austro-Ungar cu același tip de legături ca acelea care unifică statele Germaniei de sud cu Prusia. Statele balcanice și România ar forma împreună cu Imperiul Habsburgilor un „Zollverein” care să aibă vămi comune și o bancă comună.

Autorul scoate în evidență avantajele care ar rezulta din această combinație politică nu doar pentru Austro-Ungaria, care și-ar extinde astfel influența și forța materială, ci și pentru statele danubiene care s-ar bucura de o uniune vamală, o ușurare a cheltuielilor militare și, datorită creării unei bănci comune, o formă de creditare ieftină. Proprietarul român care plătește astăzi o dobândă de 12 %, prin această alipire la Austro-Ungaria și-ar vedea salvată averea.

Aceste rezultate admirabile ar fi antrenat mai devreme sau mai târziu și alipirea Turciei la confederație.

Odată demonstrată utilitatea acestei confederații, după părerea lui „Peregrinus”, nu ar mai rămâne decât să se găsească forma sub care statele balcanice ar participa la parlamentul vamal și la banca comună. Austro-Ungaria ar garanta păstrarea dinastiilor, independența legislativă, atâta timp cât aceasta nu ar

¹ Volumul din 15 februarie 1910.

dăuna intereselor comune privind armata, tarifele vamale, banca și, de asemenea, libertatea de a se stabili într-un anumit loc (această libertate ar presupune dreptul necondiționat de a obține naturalizarea în funcție de reguli comune întregii confederații).

La data apariției articolului, am dat un răspuns în legătură cu proiectul acestei confederații¹.

România nu ar fi acceptat niciodată o asemenea abdicare de la suveranitatea ei poate doar dacă ar fi fost cucerită pe câmpul de luptă. Chiar dacă avantajele pe care monarhia vecină ni le promitea ar fi fost încă mai mari decât cele pe care ni le flutura prin fața ochilor, noi am fi preferat întotdeauna situația noastră economică actuală subjugării umilitoare care ni se propunea. De altfel, am demonstrat că în realitate aceste preținse avantaje erau contrabalansate de dezavantaje tot la fel de mari. Vămile comune ar favoriza poate exportul nostru de animale – în principiu, deoarece în realitate nu mai avem capacitatea de a realiza acest export –, dar ne-ar fi ucis complet industria care, lipsită de orice fel de protecție, ar fi clacat ușor sub concurența industriei austriece și chiar ungurești, mai puternice și mai bine organizate.

Ideea lui „Peregrinus” a fost reluată sub o formă mai concretă chiar de către guvernul austro-ungar care a încercat în 1913 să înceapă tratative în vederea realizării unei uniuni vamale între România și Austro-Ungaria. Monarhia vecină făcuse să coincidă aceste tratative cu negocierile în curs de desfășurare între România și Marile Puteri în vederea rezolvării diferendului care amenința să ne atragă într-un conflict cu Bulgaria datorită chestiunii Silistrei. Cu puțin înainte de conferința care a avut loc la Petrograd, am primit vizita la București a dlui Riedl, șef de secție în Ministerul comerțului și industriei de la Viena. Funcționarul austriac a obținut întrevederi cu principalii membri ai cabinetului Maiorescu și, în cele din urmă, a fost acceptat să expună aceste idei într-o ședință a miniștrilor care se ocupau mai ales de problemele economice. Dl Riedl care era foarte la curent cu situația economică a statelor balcanice și a României, în special, a expus avantajele pe care țara noastră ar putea să le obțină de pe urma regimului vamal special cu monarhia vecină, regim care ar cuprinde taxe și favoruri pe care cele două țări și le-ar acorda reciproc. La obiecția care i s-a făcut că de aceste taxe speciale urmau să profite în mod necesar și alte state, în virtutea tratatelor care ne legau de ele, tratate care conțineau, toate, clauza națiunii celei mai favorizate, dl Riedl ne-a dat de înțeles că acest regim nu s-ar aplica decât la expirarea termenului tuturor acestor tratate și că Austro-Ungaria garanta acordarea de către Germania a acelorași taxe și favoruri în schimbul, bineînțeles, a unor concesi echivalente din partea noastră.

¹ A se vedea *Le Mouvement Economique*, anul al 7-lea, tomul II, p. 70.

Nu era nici mai mult nici mai puțin decât o uniune vamală deghețată, din moment ce noi trebuia să fim înglobați în sistemul economic al Puterilor Centrale și deveneam astfel lipsiți de orice libertate de acțiune față de celelalte state.

Ca să luăm decizia de a renunța la independența noastră economică, dl Riedl sublinia pericolele de care era amenințat viitorul exportului românesc de cereale ca urmare a concurenței în creștere a celorlalte țări agricole și mai ales a Turciei care, datorită capitalurilor germane și căilor ferate din Bagdad, urma să valorifice regiuni imense, de o fertilitate remarcabilă, fapt care avea să determine mai devreme sau mai târziu o prăbușire a prețului cerealelor noastre. Noi nu am fi putut să ne asigurăm viitorul doar încheind încă de pe acum aranjamente speciale și pe foarte lung termen cu Austro-Ungaria.

Dlui Riedl nu i-a fost greu să înțeleagă faptul că România nu era dispusă să-și piardă independența economică obținută cu mare greutate și în urma unor atât mari eforturi și că era hotărâtă să nu dea vrabia din mână pe cioara de pe gard de teama unei invazii problematice cu cereale venite din Mesopotamia pe piețele austro-ungare și germane.

Începând cu ianuarie 1913, nu am mai auzit vorbindu-se de acest proiect.

Anul trecut a ieșit la iveală un nou proiect, acela al unei „Europe Centrale” care trebuia să înglobeze România.

De data aceasta ideea a plecat de la Berlin; vom vorbi despre ea în capitolul „*Expansiunea germană în Orient*”.

* * *

III. Chestiunea Dunării¹

Austro-Ungaria și-a urmărit întotdeauna cu metodă și tenacitate ținta pe care își propusese să o atingă în politica sa economică privind România: și anume, dominația exclusivă a pieței noastre, aservirea noastră economică sub toate formele, cu scopul de a ne transforma în vasalii acestui imperiu. Nu a reușit în încercarea ei datorită clarviziunii și energiei noastre; insuccesele nu au făcut-o niciodată să dea înapoi și a revenit și va reveni întotdeauna la asalt până în momentul în care o nouă ordine a lucrurilor va răsturna sistemul politic la care, din păcate, suntem afiliați până în ziua de astăzi.

¹ Tratatetele, convențiile, legile și reglementările privind chestiunea Dunării se găsesc în *Recueil de documents relatifs à la liberté du Danube* [Culegere de documente privitoare la libertatea Dunării], culegere publicată de D. Sturza, secretar general al Academiei Române – Berlin, 1904.

Chestiunea Dunării va pune în lumină încă o dată intențiile austro-ungare în privința țării noastre.

Tratatul de la Paris din 13 martie 1856 reglementase, între altele, problema libertății de navigație pe Dunăre. Articolul 15 al tratatului subliniază că în viitor această libertate privind fluviul și gurile sale de vărsare face parte din dreptul public al Europei. În același timp, acest articol stipulează că navigația pe Dunăre nu va putea fi supusă niciunui obstacol, niciunei redevențe care nu este prevăzută prin acest tratat și că reglementările privitoare la poliție și carantină, care urmează să fie stabilite pentru siguranța statelor despărțite sau traversate de acest fluviu, vor fi concepute în așa fel încât să favorizeze pe cât va fi posibil circulația navelor. În afara acestor reglementări, nu va fi adăugată nicio piedică, oricare ar fi ea, în calea liberei navigații.

Articolul 16 al aceluiași tratat menționează că „în scopul realizării dispozițiilor articolului precedent, o comisie, în care Franța, Austria, Marea Britanie, Prusia, Rusia, Sardinia și Turcia vor fi reprezentate de câte un delegat, va fi însărcinată cu desemnarea și urmărirea executării lucrărilor necesare începând cu Isaccea, în vederea degajării gurilor de vărsare ale Dunării, ca și a porțiunilor de mare învecinate, de bancuri de nisip sau de alte obstacole care le blochează, iar pentru acoperirea cheltuielilor comisia va putea percepe taxe fixe care se vor aplica tuturor pavilioanelor în mod egal.”

Acestă comisie era instituită pe o durată de 2 ani.

În sfârșit, articolul 17 instituie o a doua comisie permanentă, compusă din delegații Austriei, Bavariei, Turciei și Württembergului, cărora li se vor alătura comisarii celor trei Principate danubiene, a căror numire urma să fie aprobată de către Poartă și care va avea ca misiune să elaboreze reglementările de navigație și poliție fluvială, să ordone și să urmărească executarea lucrărilor necesare pe tot parcursul fluviului, să vegheze, după dizolvarea comisiei europene, la menținerea navigabilității gurilor de vărsare ale Dunării.

Comisia europeană s-a constituit imediat și și-a stabilit sediul la Galați, unde mai are sediul și astăzi. Deși a fost instituită pe o durată de doar 2 ani, i s-a prelungit funcționarea la început pentru 10 ani, apoi începând cu 1889, în mai multe reprize de câte 3 ani, până în zilele noastre.

Acestă instituție a adus mari foloase navigabilității și a fost de foarte mare utilitate mai ales într-o epocă la care România nu poseda un personal tehnic

suficient de numeros și de competent în materie de lucrări hidraulice pentru a fi însărcinat cu o atât de mare responsabilitate¹.

Comisia riverană, prevăzută prin articolul 17, se reunește anul următor la Viena pentru a stabili regulamentul de navigație și de poliție fluvială; acest regulament nu obține aprobarea Puterilor semnatare deoarece contravenea intereselor europene privind Dunărea și gurile ei de vărsare. Într-adevăr, Austria introdusese în regulament un articol care stabilea că „exercițiul navigației fluviale propriu-zise între porturile Dunării, fără să intre în plină mare, *este rezervat navelor țărilor riverane ale acestui fluviu*”.

Această dispoziție asigura Austriei, singura care poseda servicii de navigație organizate, monopolul traficului pe Dunăre.

Chestiunea a rămas nerezolvată până la tratatul de la Berlin din 1878. Articolul 55 al acestui tratat a hotărât că reglementările de navigație, de poliție fluvială și de supraveghere, începând cu Porțile de Fier până la Galați, vor fi elaborate de Comisia Europeană, asistată de delegații statelor riverane și armonizate cu cele care au fost sau vor fi publicate pentru parcursul în aval de Galați.

Pentru că articolul 55 nu prevedea modul de aplicare al dispozițiilor sale, Comisia Europeană a desemnat în 1879 o delegație compusă din reprezentanți ai Germaniei, Austro-Ungariei și Italiei, însărcinată să redacteze un proiect privind aplicarea articolului în cauză.

Proiectul statua că reglementările de navigație și de poliție fluvială vor fi elaborate de Comisia Europeană, dar că executarea și supravegherea acestor reglementări vor fi atribuite unei comisii mixte compuse din statele riverane: România, Bulgaria, Serbia și Austro-Ungaria *care va avea președinția acestei comisii cu vocea preponderentă*.

Or, Austro-Ungaria nu figura printre statele riverane pe această porțiune din Dunăre!

Drepturile acestei comisii riverane erau foarte extinse: toate planurile de construcții ridicate în porturile danubiene trebuiau supuse aprobării sale; ea era cea care judeca în ultimă instanță contestările referitoare la navigație, de ea depindeau inspectorii și căpitani din porturi.

Era o confiscare de către Austro-Ungaria a întreg parcursului Dunării care aparținea României, era o violare flagrantă a independenței noastre. Prin acapararea principalei noastre artere de navigație, Imperiul vecin încerca încă o dată să își asigure vasalitatea noastră economică.

¹ În lucrarea dlui C.T. Băicoianu, *Dunărea, privire istorică, economică și politică*, se găsesc detalii interesante privind activitatea Comisiei Europene.

Cum acest proiect nu avea nicio șansă să izbutească, el a fost înlocuit de proiectul Barrère care, deși atenuat, lăsa să continue imixtiunea Austro-Ungariei pe tot parcursul Dunării care ne aparținea și unde ea nu era riverană.

Opinia publică românească a fost unanimă în condamnarea acestor tentative de aservire a României față de puterea imperiului vecin. Proiectul guvernului de la București excludea orice imixtiune în reglementarea poliției fluviale din partea statelor care nu erau riverane.

Propunerea noastră nefiind acceptată, delegații Comisiei Europene au adoptat regulamentul Barrère care înlocuia președinția permanentă – care funcționa cu vocea preponderentă a Austro-Ungariei –, cu o președinție prin rotație, în ordinea alfabetică a statelor.

România a refuzat să semneze actul care o lăsa la discreția puterii vecine.

În 1883, în momentul expirării răstimpului de funcționare a Comisiei Europene, a fost reunită o conferință la Londra; Germania a contestat României posibilitatea de a delibera pe parcursul conferinței, țara noastră neavând calitatea de mare putere. România trebuia să fie tratată la fel ca Bulgaria și Serbia, având doar o voce consultativă.

În aceste condiții, România a refuzat să participe la conferință, declarând că ea consideră nule și fără nicio consecință, în ceea ce o privește, toate deciziile care vor fi luate fără consimțământul ei.

O altă chestiune care pune și ea în lumină tendințele și procedeele Austro-Ungariei în privința noastră este cea referitoare la Porțile de Fier.

Articolul 57 stipulează că executarea lucrărilor destinate să îndepărteze obstacolele pe care Porțile de Fier și Cazanele le ridică în calea navigației, *este încredințată Austro-Ungariei*:

„Statele riverane la această porțiune din fluviu vor acorda toate facilitățile care ar putea să fie solicitate în interesul lucrărilor. Dispozițiile articolului VI al tratatului de la Londra din 13 martie 1871 referitoare la dreptul de a percepe o taxă provizorie pentru acoperirea cheltuielilor pentru aceste lucrări, *sunt menținute în favoarea Austro-Ungariei*.”

În 1899, dl Dimitrie Sturza, fost președinte al consiliului de miniștri, a publicat o lucrare remarcabilă¹ unde analizează regulamentele ungurești de navigație, poliție fluvială și strângere de taxe pentru Porțile de Fier și Cazanele Dunării „regulamente care sunt în contradicție cu dreptul public european”.

¹ *La question des Portes de fer et des Cataractes du Danube* [Chestiunea Porților de Fier și a Cazanelor Dunării], Berlin 1899.

Vom expune în câteva cuvinte această chestiune plecând de la observațiile eminentului om de stat român.

Tratatele care reglementează navigația pe Dunăre au stabilit anumite principii pe care este folositor să le amintim înainte de a examina procedeele guvernului maghiar într-o chestiune care interesează drepturile incontestabile ale României. Libera navigare pe fluviu este recunoscută ca făcând parte din dreptul public european – niciun obstacol nu ar putea fi ridicat în fața acestei libere navigări –, regulamentele de navigație, de poliție fluvială și de supraveghere trebuie să fie concepute în așa fel încât să favorizeze navigația – nicio barieră, nicio redevență nu trebuie să îngreuneze această navigație – nicio taxă, niciun drept oarecare nu vor fi percepute pentru faptul de a naviga pe fluviu sau pentru mărfurile aflate la bordul navelor – doar taxe fixe și într-un quantum accesibil vor putea fi percepute pentru lucrările destinate asigurării și facilitării navigației și asta atâta timp cât este necesară rambursarea sumelor cheltuite – statele riverane au drepturi egale în privința elaborării și aplicării regulilor de navigație, de poliție fluvială, de supraveghere și de stabilire a taxelor.

Guvernul maghiar, în virtutea mandatului pe care i l-a cedat Austria, a promulgat cinci reglementări de navigație și de percepere de taxe pentru cursul Dunării între Moldova și Turnu-Severin.

Guvernul maghiar a decretat aceste reglementări fluviale prin propria sa autoritate și fără nicio înțelegere cu celelalte state riverane ale Dunării, cu România în mod special, dat fiind că amenajarea canalului de la Porțile de Fier, ca urmare a lucrărilor executate, a schimbat regimul apelor între Orșova și Turnu-Severin.

Reglementările maghiare nu își limitează acțiunea la cursul Dunării care traversează regatul; ele își extindeau autoritatea nu doar asupra secțiunii regularizate a Dunării de Jos – denumire absolut inexactă și care depășește limitele lucrărilor încredințate Austriei prin tratatul de la Berlin¹ –, ci de asemenea „asupra secțiunii neregularizate, aflate între limita interioară a Porților de Fier și Turnu-Severin” (articolul al doilea din a treia reglementare), deși frontiera maghiară se sfârșește în amonte de Verciorova, la râul Bahna, aflat la o depărtare de 4 kilometri și jumătate de Orșova și la 17 kilometri și jumătate de Turnu-Severin.

Articolul al patrulea din cea de-a treia reglementare statuează că limba de serviciu va fi maghiara; toate schimburile de informații între navele de diferite naționalități cu autoritatea din Orșova și cu piloții acestei autorități vor trebui să se facă în maghiară. Nu se pune astfel – observa cu dreptate dl Sturza – „o barieră înaintea liberei navigări”? Folosirea limbii maghiare în relațiile multiple și complicate de fiecare zi și de fiecare oră nu poate decât să împiedice circulația

¹ Această denumire nu poate fi aplicată decât pentru porțiunea cursului Dunării care se întinde de la Porțile de Fier până la secțiunea maritimă. Niciun tratat nu a acordat Austro-Ungariei vreun mandat privind Dunărea de Jos.

navelor. Articolul 5 din prima reglementare și articolele 1, 2, 3, 4 din cea de-a doua reglementare supun toate declarațiile navelor în fața controlului autorității din Orșova; controlul făcut de pilot, inspecția și verificarea de către această autoritate nu vizează doar tonajul navei, ci de asemenea calitatea mărfurilor pe care o transportă; navele sunt obligate astfel la o lungă inactivitate forțată.

Autoritatea din Orșova stabilește prin decret taxele de navigație; agenții săi le colectează; sumele încasate pentru penalități servesc la mărirea fondului de ajutor pentru marinarii unguri. De altfel, taxele nu sunt nici uniforme, nici independente de calitatea mărfurilor, nici într-un quantum accesibil, așa cum o cere tratatul de la Paris. Reducerea la jumătate a taxelor pentru vapoarele de pasageri cu cursă regulată de două ori pe săptămână creează un privilegiu exclusiv pentru companiile de navigație austriece și ungurești. Reducerea la două treimi din taxă pentru anumite mărfuri nu este făcută decât ca să avantajeze comerțul maghiar, deoarece nu sunt menționate decât articole care îl interesează. Articolele care interesează în mod special România, precum cerealele și sarea, sunt excluse de la aceste favoruri.

Din 1899 până în 1912, guvernul maghiar a încasat mai mult de 10 milioane din taxe și totuși lucrările executate nu și-au atins scopul. Regularizarea Porților de Fier, pentru care s-au cheltuit mai mult de 40 de milioane, este departe de a fi încheiată.

* * *

Credem că am pus suficient în lumină procedeele austro-ungare în privința libertății navigației pe Dunăre. Acest capitol pune de asemenea în evidență tendințele de dominație și de cucerire a noastră manifestate de diplomația Imperiului dualist.

Concluzia care se impune este suprimarea acestui regim abuziv de la Porțile de Fier. Perturbările politice care vor fi consecința războiului actual vor provoca, poate, schimbări teritoriale de natură să ușureze soluționarea problemei.

Cât despre Comisia Europeană a Dunării, recunoscând serviciile pe care le-a adus comerțului nostru, nu credem că în noua ordine a lucrurilor menținerea acestei comisii este compatibilă cu drepturile de suveranitate a României, ale unei Românii care își ocupă adevăratul loc printre statele Europei.

Țara noastră a făcut progrese suficient de mari în toate domeniile, dispune de un personal tehnic suficient de pregătit ca să-și poată asuma singură sarcina care revine până acum Comisiei Europene.

Expansiunea germană în Orient

România se găsește în drumul expansiunii germane către Orient.

Imperiul german, bântuit de visul hegemoniei mondiale, a făcut eforturi incredibile pentru a-și împlini două din aspirațiile sale fundamentale: dominația mării și acapararea bogățiilor și vieții economice din țările Peninsulei Balcanice și din Turcia Asiatică.

Prințul von Bülow a formulat în 1906, în termeni moderați, principiile care trebuiau să-i ghideze țara în noua fază de dezvoltare politică și economică: „Sarcina generației noastre este în același timp să ne păstrăm poziția continentală, bază a poziției noastre mondiale, și să ne cultivăm interesele de dincolo de ocean, să continuăm o politică realistă, limitată cumpătat astfel încât siguranța poporului german să nu fie amenințată și nici viitorul națiunii să nu fie pus în pericol”¹.

Prințul von Bülow a predicat în zadar; oamenii de stat germani, în loc să promoveze o politică mondială „limitată cumpătat”, și-au construit instrumentele unei politici de dominație și cucerire care urma să se răsfrângă mai ales asupra statelor mici; trebuie să recunoaștem că și conducătorii politicii germane nu făceau decât să urmeze curențele care se manifestaseră în păturile profunde ale națiunii, sub impulsul apostolilor „Germaniei mai presus de toate”, acei Treitschke și Bernhardi.

Pe 20 mai 1915, mai multe corporații foarte puternice cum ar fi „Liga agricultorilor”, „Liga țăranilor germani”, „Uniunea centrală a industriașilor

¹ *La politique allemande* [Politica germană] scrisă de prințul von Bülow, ediția a 3-a în limba franceză, p. 29

germani”, „Liga industriașilor” și „Uniunea claselor mijlocii ale Imperiului”, ca și „Asociațiile creștine de țărani germani” au adresat o cerere cancelarului Imperiului cerându-i ca „Belgia, din punctul de vedere al politicii militare și vamale, ca și din punct de vedere monetar, bancar și poștal, să fie supusă legislației Imperiului german”¹. Prin cucerirea Belgiei și nordului Franței, ceea ce presupunea zdrobirea flotei engleze, Germania își asigura dominația mărilor. Dar statul german, devenit un stat industrial prin excelență, trebuia să-și asigure în același timp dominația unor vaste regiuni agricole spre a putea să-și procure ușor și în orice ocazie materiile prime și produsele agricole care îi lipseau. Memoriul corporațiilor vorbea despre „necesitatea de a întări sfintele temeuri agricole prin extinderea considerabilă a frontierelor Prusiei către Est sau cel puțin prin anexarea parțială a unor provincii baltice și teritorii care le mărginesc la Sud”.

În afara cuceririi directe preconizate deschis, Germania a urmărit o politică de dominație indirectă a mai multor țări. Printre aceste țări, trebuie să considerăm mai întâi Turcia; Baronul Beyens, fost ministru al Belgiei la Paris, a expus într-o carte remarcabilă etapele politicii germane în Orient, dintre care principala a fost acapararea tuturor întreprinderilor financiare și industriale, mai ales în Turcia asiatică, iar ultima a fost susținerea intervenției austro-ungare cu scopul de a-și răzbuna eșecurile politicii sale balcanice, intervenție susținută de Germania. „Imperiul dualist nu putea să se resemneze și să se prefacă mulțumit când a pierdut jocul, și nici să suporte vecinătatea unei Serbii care crescuse ca putere și prestigiu. Ea a fost cea care – și nu mai este vreo îndoială în această privință – a împins Bulgaria să-și atace foștii aliații, promițându-i să țină România inactivă”².

În timpul iernii următoare, armata turcă era reorganizată sub conducerea ofițerilor generali germani și gata să joace rolul pe care i-l rezerva Germania³.

Intrarea în scenă a Turciei alături de Puterile Centrale în marele conflict european a fost rezultatul unui plan bine pregătit și a cărui execuție a fost urmată cu multă metodă și tenacitate.

De multă vreme, călătorii și exploratorii germani visau să vadă cucerite sau cel puțin colonizate de ei vechile regiuni unde se dezvoltase Babilonul: „Orientul este singurul teritoriu al globului care nu a suferit influența uneia dintre marile

¹ Reprodus după *Bulletin de l'Alliance française*, 1915, p. 39. Pe 15 august al aceluiași an, biroul central al Partidului Național Liberal a ținut o ședință în cursul căreia a fost adoptată o rezoluție care declara că rezultatul războiului actual nu ar putea fi decât o pace care va stabili frontierele Germaniei la Est, Vest și peste ocean.

² *L'Allemagne avant la guerre, les causes et les responsabilités* [Germania înainte de război, cauze și responsabilități], Bruxelles și Paris, 1915.

³ Aceeași lucrare, p. 260.

puteri ambițioase ale pământului, dar, în același timp, el este cel mai minunat domeniu de colonizare și, dacă Germania nu lasă să-i scape această ocazie, ea va avea cea mai bună parte la împărțirea planetei. Imediat ce câteva sute de mii de coloniști germani înarmați vor cultiva aceste câmpuri admirabile, Imperiul german va avea în mâinile sale soarta Asiei Mici; el va deveni protectorul păcii pentru toată Asia”¹.

Karl Kaerger, călător și economist, dădea în 1902 sfatul să se constituie o uniune vamală cu Turcia: „dacă Imperiul german reușește să conducă valul emigranților către teritoriile pline de bogății ale Turciei și să încheie cu aceasta o uniune vamală, viitorul economic și, în consecință, viitorul politic al Germaniei ar obține o bază mai largă și mai solidă”².

În 1895, împăratul Guillaume și-a făcut călătoria în Palestina și a pronunțat la Damasc un discurs în care, sub aparența unei manifestări de prietenie pentru lumea musulmană, se făceau simțite planurile germane în Imperiul Otoman. După această călătorie, propaganda pentru expansiunea germană în Orient și-a dublat activitatea.

Politica „musulmană” a Împăratului și-a cules în curând roadele. În 1899, Poarta a acordat în principiu concesiunea căilor ferate de la Bagdad Doctorului Simens, fost director al Băncii germane și președinte al consiliului de administrație al societății germane a căilor ferate din Anatolia.

În 1902, concesiunea a fost definitiv acordată grupului german pentru o perioadă de 99 de ani³. „Traseul trebuia să folosească linia Anatoliei care pleacă din Haidar-Pașa, din fața Constantinopolului, și se oprește la Konia; linia trebuia să coboare către sud-est pentru a ajunge la Adana, apoi, traversând Eufratul, să pătrundă în Mesopotamia până la Tigru, coborând malul drept de la Mosul la Bagdad. Mai târziu, s-a proiectat să se prelungească calea ferată de la Bagdad până în Kuwait, în Golful Persic”.

Linia concesionată, care are o lungime de 3400 de kilometri, stabilește o nouă comunicare între Europa și Indii.

¹ A. Sprenger, „Babylonien, das reichste Land in der Vorzeit und das lohnendste Kolonisationsfeld für die Gegenwart”, 1886 (citat de M. Ch. Andler, în *Le Pangermanisme*, p. 40).

² Karl Kaerger, „Klein Asien, ein deutsches Kolonisationsfeld”, 1902 (citat tot de Ch. Andler).

³ F. Dubief, fost ministru, „Le Chemin de fer de Bagdad” [Calea ferată de la Bagdad], în *Revue économique internationale*, 1912, vol. II, No. 1, pp. 7-44.
A se vedea și G. Demorgny, fost secretar general al Comisiei europene a Dunării, *La question persane et la guerre* [Chestiunea persană și războiul] (capitolul: *Les efforts allemands en Orient* [Strădaniile germane în Orient], pp. 48-62).

„Pentru Imperiul german, spunea în 1899 în Reichstag, deputatul Hasse, făcând abstracție de avantajele economice, calea ferată din Bagdad va putea avea mai târziu o mare valoare politică”.

Credem că este interesant să reproducem după *La Science et la Vie*¹ harta marilor drumuri asiatice obținute de germani și din care o parte sunt încă în mâinile lor.

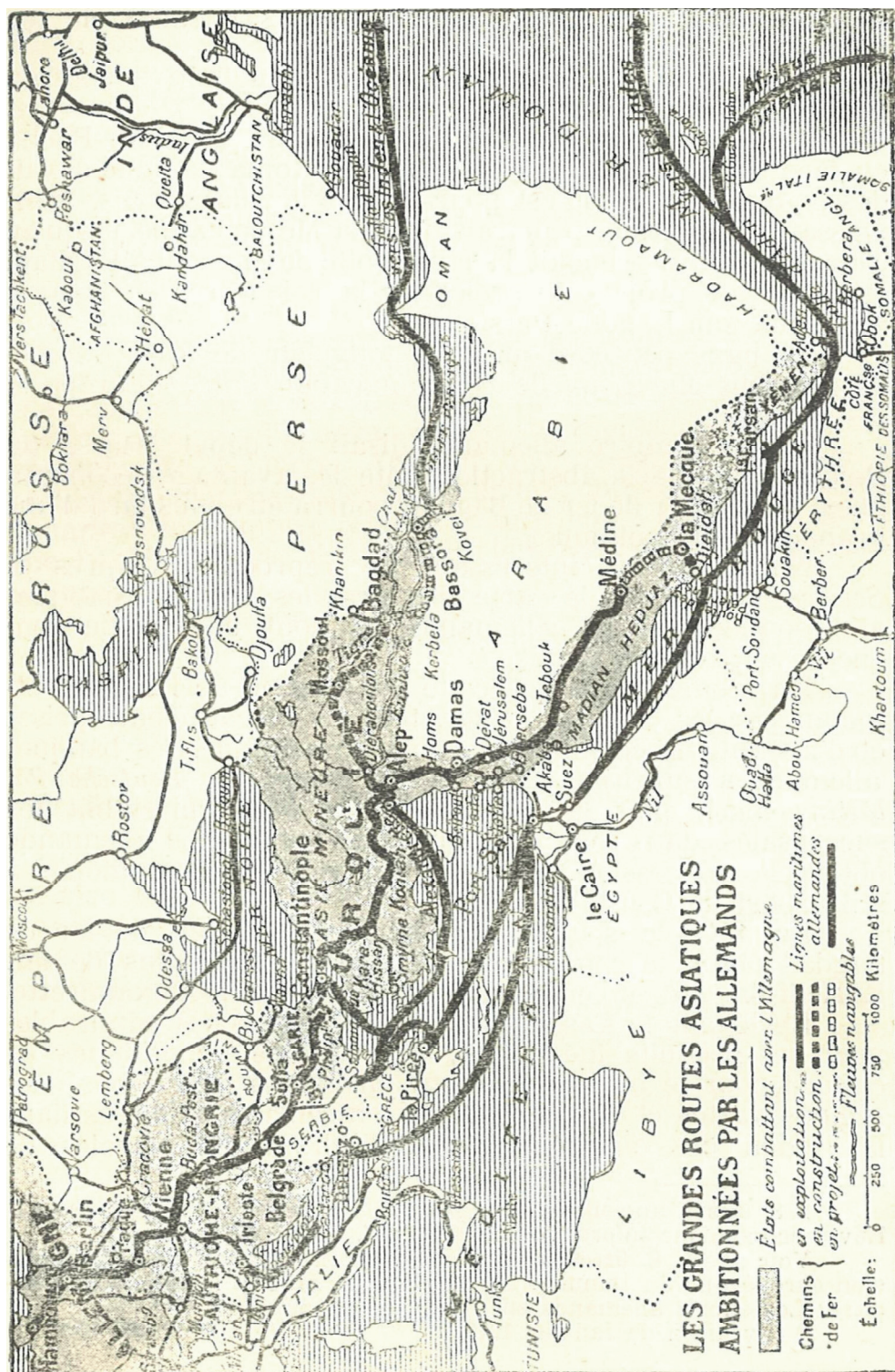
În același timp cu această pătrundere în Imperiul Otoman prin căile ferate, o întreagă rețea de întreprinderi și instituții a împânzit viața sa economică. Băncile germane au apărut una după alta: *Deutsche Palästina Bank*, apoi *Deutsche Orient Bank* care stabilește sucursale în întregul imperiu. O companie germană a obținut concesiunea cablului care leagă Constantinopolul de portul nostru Constanța.

În 1911, societatea germană a căii ferate din Bagdad a obținut concesiunea liniilor de căi ferate El-Helif-Bagdad și a ramurii Osmanieh-Alexandretta.

Germania asigură astfel piețe de desfacere admirabile pentru produsele sale industriale, câmpuri magnifice de cultivare a grâului și bumbacului, deschise colonilor săi, regiuni vaste și bogate pentru întreprinderile sale miniere în regiunea zăcămintelor de cărbune din Ereğli și de petrol din Karabuk. Turcia, la rândul său, obținea avantajul de a-și putea concentra în puțin timp corpurile de armată din Erzurum, Damasc și Bagdad.

Războiul a surprins Germania înainte să-și fi realizat planul; calea ferată de la Bagdad, a cărei stăpână absolută dorea să fie, a rămas neterminată ca urmare a dificultăților financiare care au apărut în ultimul timp și care cereau o colaborare a capitalurilor franceze și engleze. Un viitor apropiat ne va spune dacă aceste planuri aveau șanse să fie realizate sau dacă ele nu constituiau decât un vis care urma să se spulbere complet în momentul prăbușirii Turciei.

¹ Ediția din ianuarie 1916.

În același timp cu stăpânirea Turciei, Germania urmărea o politică de pătrundere economică în Serbia, Bulgaria și, mai ales, în România. România, prin poziția sa geografică, prin numărul de locuitori, prin bogăția agricolă, prin zăcămintele de petrol, constituia un câmp de activitate remarcabil pentru comercianții, finanțistii și industriașii germani.

Această politică de invazie economică în România a avut ca rezultat să ne facă din anumite puncte de vedere absolut dependenți de Germania: piața noastră financiară a devenit o anexă a pieței din Berlin, importurile noastre erau constituite în foarte mare parte din articole venite din Germania; numeroase industrii și întreprinderi, mai ales petroliere, erau complet dominate de capitalurile germane. Pericolul acestei situații a apărut în timpul războiului european, când ne-am dat seama că viața noastră economică suferea influența marelui Imperiu central și că eram amenințați cu suspendarea unei mari părți din activitatea noastră industrială în cazul în care Germania nu ne-ar mai furniza produsele indispensabile fabricilor și uzinelor noastre, ca și utilajele necesare agriculturii. Eram la cheremul Germaniei prin produsele noastre farmaceutice și chimice în general, ca și printr-o parte a armelor și munițiilor noastre de război.

Pătrunderea germană în România s-a accentuat mai ales în ultimii treizeci de ani; războiul vamal dintre România și Austro-Ungaria a fost benefic mai ales pentru Germania care, încetul cu încetul, a acaparat piața românească în detrimentul aliatai sale. Când războiul vamal a încetat, Germania avea deja baze solide la noi; ea a împins astăzi Austro-Ungaria pe planul doi.

Convenția din 1893 este cea care a reglat relațiile comerciale dintre Germania și România. Această convenție era diferită de cele cu Anglia, Franța și Elveția încheiate în același an și care nu erau bazate decât pe clauza națiunii celei mai favorizate. Convenția cu Germania cuprindea, în afara acestei clauze, două tarify vamale complete, un tarif referitor la exporturile României în Germania și un altul relativ la exporturile germane în România. „Primul dintre aceste tarify, anexat la convenție la litera B, cuprinde 65 de taxe de care România nu poate beneficia decât pentru 16 dintre ele; al doilea, anexat literei C, cuprinde 185 de taxe vamale; Germania nu poate beneficia de 22 dintre aceste taxe, mărfurile corespunzătoare fiind acaparate de producția sau de industria noastră națională”¹.

În rezumat, convenția cu Germania ne prejudicia de libertatea tarifului pentru 185 de taxe vamale, dar printre aceste taxe erau unele cu un caracter destul

¹ Expunere de motive la proiectul de tarif vamal din 1904, p. 36.

de protector ca să permită unui anumit număr de industrii să se dezvolte la noi. Acest tarif convențional urmărea în special consolidarea taxelor existente pe o durată de 10 ani.

Pe 8 octombrie 1904 s-a semnat la București o „Convenție adițională la tratatul de comerț, vamă și navigație în vigoare între România și Germania din 21 octombrie 1893”.

Tocmai acest vechi tratat a fost într-adevăr luat ca bază pentru noile negocieri, fiecare dintre cele două state contractante căutând să introducă modificările necesare pentru schimbările survenite în situația lor economică în cursul ultimilor ani. Noua convenție a intrat în vigoare pe 1 iulie 1906 și își va exercita efectele până pe 31 decembrie 1917.

Să examinăm aceste modificări ca să ne dăm seama dacă din punctul de vedere românesc noua convenție prezintă avantaje față de vechiul tratat.

Această convenție conține, din nefericire, o creștere a taxelor stabilite pentru principalele articole ale industriei noastre agricole.

Astfel, grâul va costa 5 mărci 50 la 100 de kilograme în loc de 3 ½. Taxele de intrare pentru porumb s-au dublat aproape și au ajuns de la 1,60 la 3 mărci. Orzul, malțul vor costa 4 mărci în loc de 2; ovăzul, 5 mărci în loc de 2,80; secara, 5 mărci în loc de 3 ½.

De asemenea, au fost mărite taxele pentru animalele vii și produsele alimentare animaliere.

Toate aceste taxe – pentru carnea proaspătă, sărată și afumată, păsări, produse lactate, unt, brânzeturi – sunt din cele mai aspre.

Numai pentru ouă s-a menținut vechea taxă (2 mărci pentru 100 de kilograme); este adevărat că Germania nu avea interesul să majoreze această taxă deoarece nu produce destule ouă pentru consumul său intern și are nevoie să importe enorme cantități din Rusia, Bulgaria sau România. Am obținut încă câteva concesiuni pentru articole secundare.

Față de vechea convenție, în cea nouă găsim o anumită reducere la lemnul brut; dimpotrivă, cheresteaua sau metrul cub de lemn stivuit va costa mai mult.

Reiese evident din toate acestea că Germania a dorit în primul rând să obțină o protecție mai eficientă a agriculturii sale. Sub presiunea mișcării agrariene, faimosul *Bund der Landwirte*, după ce și-a așezat pe baze solide industria, Germania făcea efortul să încurajeze la rândul său și să ridice agricultura care se

resimțea puternic din cauza scăderii prețurilor, constantă de vreo douăzeci de ani¹. Ideile cancelarului Imperiului erau de notorietate publică.

Germania a făcut câteva concesii în plan industrial ca să-și poată proteja mai bine agricultura.

Care a fost efectul acestor taxe asupra exporturilor noastre în Germania?

Aproape toate celelalte articole legate de agricultură, cu excepția cerealelor, au continuat să fie supuse unui regim înăsprit care a redus și mai mult exportarea lor în Germania. Cu noile taxe, au fost suprimate exporturile noastre de animale vii, produse alimentare animaliere, legume și alte produse vegetale în Germania².

În privința cerealelor – grâu, ovăz, porumb, orz, secară –, problema este mai complicată. Chiar cu taxele tarifului din 1893, relativ destul de ridicate, cerealele noastre au reușit să pătrundă în cantitate mare în Germania, prin Belgia și Olanda.

În anii cu recolte proaste, rezultatul majorării acestor taxe i-a determinat pe consumatorii germani să plătească mai scump cerealele provenind din România.

Nu putem să încheiem aceste observații asupra taxelor impuse produselor noastre în Germania fără să menționăm actul adițional la vechiul articol 5, act în virtutea căruia este permis tranzitul cărnii proaspete sau preparate provenind din România și expediate direct din România, cu condiția respectării măsurilor de protecție veterinară impuse sau care vor putea fi impuse prin legile și prevederile germane.

Cu aceeași rezervă și în aceleași condiții, este permis importul în Germania a cărnii de proveniență românească care va putea fi considerată carne preparată conform spiritului legii germane referitoare la controlul cărnii din 3 iunie 1900.

Iată cum se exprima *Hamburger Nachrichten* despre acest subiect pe 31 ianuarie 1906:

„Să remarcăm, în această privință, că România, în afara concesiunilor tarifare pentru porumb și petrol, a acordat cea mai mare atenție obținerii condițiilor avantajoase pentru tranzitul cărnii prin Germania, ca și pentru importul în Germania a cărnii și vitelor românești. Desigur, nu a fost deloc posibil pentru noi să ținem seama de cererea formulată inițial de România cu privire la încheierea

¹ „V. Beiträge zur neuesten Handels Politik Deutschlands”, (în Souchon: *Les Cartells de l'Agriculture en Allemagne*, p. 14).

² Găsim în statistica comerțului exterior o singură excepție; am exportat în 1913 în Germania 148.412 kilograme de fructe.

unei convenții veterinare. În schimb, tranzitul cărnii ni s-a părut fără vreun pericol în condițiile în care acest tranzit a fost acordat cu menținerea tuturor garanțiilor necesare. Nu s-a făcut așadar concesie decât pentru tranzitul direct al cărnii de origine românească. Va fi ușor ca, prin respectarea măsurilor de control dorite, să se înlăture pericolul care ar putea rezulta din reimportul în Germania dintr-o terță țară a cărnii românești tranzitate prin Germania. În afară de aceasta, s-au putut acorda României aceleași concesii ca și Rusiei pentru importul de carne preparată, după prevederile legii germane privitoare la inspecția cărnii.

Singura diferență constă în faptul că se permite numai importul de carne de proveniență exclusiv românească. În plus, negociatorii noștri au făcut declarația – care se înțelege de la sine – că o abolire sau o limitare a măsurilor prohibitive existente nu s-ar putea face decât în ziua în care guvernul german ar considera ca definitiv înlăturat sau suficient redus pericolul unei contaminări a vitelor germane din partea României”.

Aceste observații ale ziarului german ne absolvă de orice comentariu. Rezultatul a fost că nu am putut exporta nicio cantitate de carne.

În timp ce Germania căuta cu orice preț să obțină și obținea efectiv avantaje pentru agricultura sa, guvernul român, în schimbul acestor concesii, făcea efortul să obțină creșteri ale taxelor de intrare în România a unor articole de import german și mai ales a obiectelor fabricate a căror materie primă se găsește abundant în România și a dat naștere unei anumite industrii, cum ar fi fabricile de lână și piei, blănuri, hârtie, în parte fabricile de lemn, ca și articolele a căror fabricare s-a dezvoltat independent de considerațiile precedente, cum ar fi țesăturile făcute la război, nasturii dublați cu bumbac, articolele din metal prelucrat, vesela zmălțuită, obiectele din fier forjat etc.

Date fiind taxele ridicate obținute de guvernul german asupra taxelor de intrare în Germania pentru cereale, animale vii și produse alimentare animaliere, guvernul german a trebuit să cedeze, la rândul său, asupra anumitor puncte. Este interesant în direcția aceasta să reproducem aprecierile ziarului deja citat mai sus, *Hamburger Nachrichten*. Ne vom putea da seama de valoarea acestor concesii și de spiritul în care ele au fost făcute:

„În pofida tratatului său de comerț, Germania nu putuse să obțină pentru importurile sale în România niciun avans față de alte state. Motivul fundamental pentru această situație a fost faptul că noi ne rezervasem avantaje pentru o întreagă și lungă serie de articole pe care România le importă în realitate mai ales din alte state, astfel încât o mare parte din aceste avantaje vamale nu ne-a fost nouă profitabilă, ci tocmai concurenților noștri. Pentru a împiedica, în măsura

posibilului, repetarea acestei supărătoare stări de lucruri, s-a făcut o triere atentă numai a mărfurilor pentru care Germania deține real primul loc printre țările importatoare. În schimb, s-a renunțat la pretențiile pentru acelea dintre mărfurile noastre pentru care acordarea unor avantaje vamale ar fi fost profitabilă în primul rând altor state. Din seria mărfurilor care rămâneau în urma acestei trieri s-au mai eliminat încă, pe cât a fost posibil, cele care reprezentau elementele brute sau mijloacele de producție pentru industria românească, articole pentru a căror scădere a taxelor de intrare România însăși era în primul rând interesată încă și mai mult decât noi. În consecință, nu s-au cerut reduceri vamale decât pentru produsele finite. Printre acestea, s-a făcut încă o distincție între mărfurile grosiere folosite de majoritatea populației, mărfuri care sunt deja la ora actuală mai mult sau mai puțin fabricate de industria românească și articolele mai speciale pe care industria românească nu le va putea fabrica până într-un viitor îndepărtat, fie pentru că nu are încă mijloacele de producție tehnică, fie pentru că piața românească este prea mică ca să comercializeze aceste produse. Pe cât posibil, s-au introdus de data aceasta în convenția de comerț mult mai puține articole din tariful românesc decât în ultimul tratat de comerț. În ceea ce ne privește, din aceste considerente diferite nu am emis pretenții decât pentru articolele speciale ale ultimei categorii despre care am vorbit mai sus”.

Germania a obținut reduceri la articolele următoare: piei tăbăcite și piei fine, fire de lână cu 2, 3 sau mai multe capete, țesături albite sau imprimate de bumbac, stofe țesute, țesături din toate textilele vegetale, hârtie velină sau colorată, anumite categorii de fier.

Din cele 854 articole din tariful românesc pe anul 1904, reducerile de taxă și consolidările privesc 146 de articole.

Reduceri acordate Germaniei, dacă nu față de convenția precedentă, cel puțin față de tariful autonom, pentru articolele care interesau în mod special industria sa, fuseseră destul de semnificative pentru a-i permite să ocupe, în privința acestor articole, primul loc pe piața noastră.

Este interesant să se urmărească progresul importurilor germane în România de la data ultimului tratat de comerț:

Anul	Tone	Valoare	Anul	Tone	Valoare
1903. . .	66.457	78.446.863	1909 . . .	136.543	124.636.629
1904. . .	78.293	91.784.928	1910 . . .	156.389	138.237.277
1905. . .	86.216	91.472.939	1911 . . .	187.243	183.797.449
1906. . .	114.189	142.264.272	1912 . . .	331.901	240.435.129
1907. . .	135.748	147.532.629	1913 . . .	366.995	237.819.146
1908. . .	136.543	140.810.359	-	-	-

Importurile ultimului an (1913) reprezintă ca valoare 40% din importurile noastre totale; din punctul de vedere al cantității, ele nu reprezintă decât 27%, ceea ce demonstrează marea dezvoltare a importurilor industriale germane în România. În timpul acestei perioade (1903-1913), importurile austro-ungare au trecut de la 74.381.624 la 138.122.076 lei, ceea ce nu reprezintă decât o creștere cu 75%, în timp ce importurile germane au crescut cu 300%.

Iată articolele la care Germania deține primul loc la noi: metale, obiecte de metal și alte produse miniere (89.643.608 de lei în 1913), mașini (35.215.635 de lei), lână, blănuri, obiecte din aceste materii (14.056.180 de lei), explozive (18.217.168 de lei), vehicule (14.341.489 de lei), piei și obiecte din piele (10.489.392), mătase și lucruri din mătase (4.626.589 de lei; Franța ocupă locul doi cu 4.442.704 de lei) cauciuc, gutapercă, sucuri vegetale (3.719.311 de lei).

Nu vorbim aici despre un mare număr de articole pentru care Germania ocupă locul doi cu sume importante.

Noua politică vamală a Germaniei datează din 1902; la acea epocă Reichstag-ul a votat noul tarif vamal care avea ca scop o protecție eficace a agriculturii ca să stimuleze pe cât se poate producția națională, asigurând și apărarea intereselor industriale; în același timp, guvernul german negocia cu diferite puteri convenții comerciale care să asigure piețe de desfacere industriei germane a cărei dezvoltare era din ce în ce mai puternică de la un an la altul.

Germania a realizat un tur de forță; pe de o parte, ea a stabilit tarify aproape prohibitive pentru produsele agricole din Rusia și Austro-Ungaria, Statele Unite ale Americii, Republica Argentina, Serbia, Bulgaria și România și, în același timp, ea obținea de la aceste țări concesiuni pentru produsele sale industriale. Germania a profitat de circumstanțele politice – în privința Rusiei și a războiului cu Japonia, – ca să-și impună politica vamală. Toate statele agricole care erau lezate de tariful vamal german ar fi putut, dacă se puneau de acord, să riposteze prin represalii; dar ele au rămas izolate și au trebuit să se încline una după alta. „Prințul von Bülow putea pe bună dreptate să se laude în fața Parlamentului german că a dus campania la bun sfârșit, deoarece Germania reușise să încheie tratatele necesare industriei sale, asigurând în același timp o protecție eficace a agriculturii sale față de concurența străină”¹.

În privința României, am văzut că Germania a obținut reducerea și fixarea unui număr important de articole din tariful nostru vamal pentru o perioadă

¹ A. de Matiekovits, *La nouvelle ère de la politique douanière* [Noua eră a politicii vamale], Bruxelles, 1906.

determinată. Germania a obținut concesiile fără să ne acorde în schimb nicio reducere la produsele noastre agricole.

Desigur că vitelor noastre li s-au aplicat măsuri prohibitive, așa cum a fost și în Austro-Ungaria.

Odată cu creșterea importurilor germane în România, Germania a făcut eforturi să acapareze piața financiară și industrială a țării noastre prin crearea de bănci și diferite industrii. Ne-am ocupat de bănci în capitolul „Relațiile comerciale dintre Franța și România”.

Ne rămâne să examinăm rolul jucat de Germania în mișcarea industrială a țării, ca și în emiterea de împrumuturi publice de către România.

Este cunoscută organizarea marilor bănci germane, concentrarea puternică și relațiile lor cu lumea industrială. “Aceste relații, ne spune dl G. Delamotte¹, se manifestă mai ales în compoziția consiliilor de administrație. Directorii de bancă și chiar împluterniciții, sunt într-un fel *delegați* în consiliile întreprinderilor industriale pentru ca să supravegheze interesele băncii căreia îi aparțin. Aceste relații strânse dintre bănci și industrie determină antrenarea băncilor în trei serii de operații: a) achiziția în portofoliu a unor acțiuni și obligațiuni industriale, b) plasarea de acțiuni și obligațiuni industriale și, în sfârșit, c) deschiderea de credite pentru societățile industriale”. Astfel, *Disconto-Gesellschaft* este reprezentată în consiliile a 114 societăți și *Deutsche-Bank* în consiliile a 134 de societăți.

Băncile care sunt în relații strânse cu băncile germane lucrează după aceleași principii; de aceea întreprinderile comerciale și industriale cu capital german se înmulțesc în România.

Aceste întreprinderi pot fi clasate după cum urmează: 1) întreprinderi comerciale, de comision, de import și de export, de transporturi terestre și maritime, 2) întreprinderi industriale în general, 3) întreprinderi petroliere.

Companiile de comision și de expediții, date fiind raporturile lor strânse cu băncile și societățile industriale germane, sunt cele mai bune auxiliare ale acestora; ele sunt cele care furnizează agricultorilor unelte și mașinile în schimbul unor comisioane foarte mari; vânzarea se face în general pe credit, prin plăți eşalonate pe termene lungi, ceea ce justifică dobânzile mari; băncile ușurează colaborarea și companiile de transport se ocupă de expediere primind retribuții importante.

Un mare număr de societăți industriale au fost create în România de către băncile germane. În primul rând, sunt societățile de electricitate. Marile societăți de electricitate germane cum ar fi „Allgemeine Elektrizitäts-Gesellschaft” (A.E.G.)

¹ Gabriel Delamotte, «Le marché financier allemand» [Piața financiară germană], în *Les Grands Marchés financiers* [Marile piețe financiare], Paris, 1912, p. 250.

din Berlin, „Elektricitäts-Aktiengesellschaft vormals W. Lahmeyer et Co.” din Frankfurt pe Main, societățile „Siemens și Halske”, „Siemens și Schuckert” au fondat în România sucursale sau societăți care au acaparat aproape toate întreprinderile; o singură întreprindere franceză, „Société du gaz et d’électricité” din București furnizează gazul și electricitatea municipalității și particularilor. Toate celelalte localități au trebuit să recurgă la societăți germane pentru instalarea luminii electrice. De aceea importul de mașini și aparate electrice este în mâinile industriștilor germani. În capitolul privitor la *Industria românească*, am publicat un tabel al importurilor de mașini și aparate; consultând acest tabel, ne putem da seama de importanța exporturilor germane în România.

Întreprinderile de încălzire centrală și de instalare a apei sunt, de asemenea, o specialitate germană. Trebuie să cităm și societăți pentru fabricarea țesăturilor, a mașinilor, întreprinderi forestiere etc.

Trebuie făcută o mențiune specială în legătură cu întreprinderile petroliere unde germanii sunt adevărați stăpâni. Cele două mari bănci berlineze *Deutsche Bank* prin *Steaua Română* și *Disconto-Gesellschaft* prin *Concordia*, *Vega* și *Crédit Pétrolifère* domină piața petrolului din România¹.

Iată câteva date relative la aceste importante societăți: *Steaua Română* are un capital de 120.000.000 de franci; ea aparține grupului financiar în fruntea căruia se găsește *Deutsche Bank* și din care fac parte *National-bank für Deutschland* din Berlin, *Bank für Handel und Industrie* din Berlin, *Berliner Handelsgesellschaft*, *Mitteldeutsche Credit-Bank* din Berlin, *Wiener Bank Verein* din Viena.

Concordia are un capital de 12.500.000 de franci; ea aparține grupului financiar în fruntea căruia se găsesc *Disconto-Gesellschaft* și compania *S. Bleichröder* din Berlin.

Creditul Petrolier, cu un capital de 6 milioane, și *Vega*, Societate de rafinare a petrolului, cu un capital de 5 milioane, aparțin aceluiași grup.

Facem abstracție de participațiile secundare ale acestor întreprinderi, participații care nu au nicio influență asupra conducerii lor.

Pentru a avea o idee despre importanța acestor întreprinderi, vom indica câteva cifre relative la producția și la procesul lor de fabricație².

¹ Numai „Societatea româno-americană” și „Astra” cu capital majoritar olandez pot fi comparate cu întreprinderile germane.

² După *Monitorul Petrolului Românesc*.

Iată mai întâi totalul general al tuturor societăților:

Denumire	T O N E				
	1911	1912	1913	1914	1915
<i>Petrol brut</i>					
Producția totală de petrol brut.....	1.544.847	1.804.761	1.885.225	1.783.947	1.673.145
Petrol brut folosit la producție.....	1.404.403	1.667.389	1.787.245	1.680.894	1.580.981
<i>Producție</i>					
Benzen.....	260.653	352.492	422.019	396.865	394.809
Gaz lampant.....	312.711	345.802	380.074	352.682	263.633
Uleiuri.....	24.703	43.438	48.416	100.047	129.685
Reziduri.....	783.136	898.011	906.735	807.276	765.676
<i>Consum anual al țării</i>					
Benzen rafinat și denaturat.....	24.450	30.656	30.131	31.672	31.762
Petrol lampant.....	43.941	49.941	51.396	51.710	52.741
Uleiuri de ungere și denaturate.....	22.401	28.997	33.725	40.816	48.348
Parafină.....	1.144	1.138	1.425	1.416	1.849
Reziduri.....	434.094	540.385	560.492	524.254	501.943
Combustibil folosit în rafinării.....	123.029	140.590	135.728	134.324	166.189
<i>Export anual</i>					
Benzen brut și rafinat.....	124.384	173.817	237.168	164.143	13.132
Lampant și distilat.....	318.441	353.563	418.622	297.800	272.899
Petrol brut.....	29.755	27.498	28.622	15.405	2.775
Reziduri, motorină etc. }.....	199.698	283.594	341.912	167.523	140.041
Uleiuri minerale.....	4.412	7.351	9.543	8.617	243
Parafină.....	476	600	579	536	

Producția petrolului brut se repartizează între marile societăți, după cum urmează:

		T o n e	
		1911	1915
<i>Steaua Română</i> }		368.395	367.565
<i>Concordia</i> ¹		81.965	77.889
Total.....		450.360	445.454
<i>Astra</i> ²		466.605	342.173
<i>Româno-Americană</i> ³		420.531	375.914

Activitatea principalelor societăți de rafinare a petrolului poate fi rezumată în cifrele următoare:

		T o n e	
		Petrol brut folosit la fabricare	
		1914	1915
<i>Steaua Română</i>		371.216	323.650
<i>Vega</i>		118.207	78.561
<i>Astra</i>		421.631	363.115
<i>Româno-Americană</i>		384.550	311.147

În ceea ce privește cele 40 de rezervoare în exploatare pe 31 ianuarie 1916 în stația de petrol a statului din Constanța, 13 rezervoare cu o capacitate de 65.000 mc. sunt exploatate de *Steaua Română* și 7 cu o capacitate de 35.000 mc. de *Creditul Petrolier*. Societatea *Astra* dispune de 40.000 mc. și *Societatea Româno-Americană* de 25.000 mc.

În afara instalațiilor statului, mai sunt la Constanța încă 4 stații de depozitare particulare: *Steaua Română* dispune de 16 rezervoare de depozitare și de 11 rezervoare cu o capacitate de 38.000 mc.; *Creditul Petrolier* a cumpărat terenuri pentru a construi noi rezervoare. El are la Brăila o instalație alcătuită din 10 rezervoare cu o capacitate de 22.500 de tone și un anumit număr de tancuri petroliere. *Steaua Română* deține la Giurgevo 6 rezervoare de depozitare și

¹ Societăți germane.

² Societate olandeză cu capital de 60 de milioane, cu participații de capitaluri germane și franceze.

³ Societate fondată de Standard Oil din New-York (capital 25 de milioane).

4 rezervoare de primire cu o capacitate de 7.300 de tone și un anumit număr de cisterne și cisterne cu motor.

În parcul cu vagoane cisternă, repartizarea lor este următoarea:

<i>Steaua Română</i>	967	vagoane-cisternă	
<i>Creditul Petrolier</i>	458	“	“
<i>Astra</i>	552	“	“
<i>Româno-Americană</i>	444	“	“

După aceste cifre, se vede importanța intereselor germane în industria petrolului. Este interesant că Germania, ca țară consumatoare, ocupă locul trei, după Franța și Anglia. „Trebuie să vedem aici – afirmă dl A. Guiselin¹ – încă una dintre formele sistemului de acaparare, care fac în mod indirect ca Franța și Anglia să fie tributare industriei și capitalurilor germane instalate solid în România.”

În această enumerare a intereselor germane în România, nu putem omite diferitele împrumuturi contractate de stat în Germania. Istoricul acestor împrumuturi ne face să înțelegem mai bine intimitatea raporturilor dintre cele două țări, ca și influența crescândă din punct de vedere economic și politic a Germaniei în România.

Primul contact cu finanțele germane datează din 1868. Prin legea din 22 septembrie a aceluși an, s-a decis construirea diferitelor rețele de căi ferate, împărțite în două grupuri, unul cedat unui sindicat anglo-austriac și celălalt cuprinzând liniile Roman-Galați-Brăila-Buzău-Verciorova, cedat doctorului Strussberg, reprezentând o societate germană. Costul de construcție pe kilometru fusese fixat la 270.000 de lei; statul garanta întreprinzătorului o dobândă de 7½ la sută la capitalul folosit în afacere.

Societatea germană și-a luat angajamentul să emită obligațiuni pe piața din Berlin; aceste obligațiuni nu au putut fi plasate decât la cursul de 72. În timpul lucrărilor, au intervenit neînțelegeri în privința valorii construcțiilor, ceea ce a avut ca rezultat rezilierea contractului și constituirea unei societăți formată din deținătorii obligațiunilor, societate care și-a luat angajamentul să continue lucrările pe contul său, cu plata unei garanții anuale de 20.250 de lei pe kilometru, ceea ce reprezenta pentru 919 kilometri, 18.609.750 de lei, adică un capital de 248.130.000 de lei.

¹ Raport la comisia internațională a petrolului, 1915.

În 1880, statul a trecut la răscumpărarea căilor ferate rambursând capitalul societății germane care luase pe contul ei obligațiunile doctorului Strussberg, transformate în acțiuni.

Capitalul care era datorat societății începând cu 1871 era de 248.130.000 de lei, cu o dobândă de 7½ la sută, amortizabil în 60 de ani, la o cotă de 1%. După 60 de ani, societatea urma să beneficieze încă 21 de ani de veniturile căilor ferate până la nivelul anuității de 18.857.880 de lei¹.

Răscumpărarea acestei operațiuni excesiv de costisitoare pentru trezoreria noastră publică a fost făcută în condiții destul de bune, dată fiind situația economică a țării.

Pe 1 ianuarie 1880, situația acțiunilor și obligațiunilor emise de societatea germană era următoarea:

1. Acțiuni neamortizate în circulație	243.291.750
2. “ de prioritate.....	47.884.500
3. Obligațiuni 6%	47.532.000

În schimbul acestor titluri, statul emitea obligațiuni cu 6% dintr-o valoare nominală de 237.500.000 lei, amortizabile în 44 de ani; în această sumă erau cuprinse 20 de milioane care trebuiau să fie folosite de stat pentru ameliorarea rețelei de căi ferate. Conversia nu cuprindea obligațiunile cu 6% care trebuiau să subziste ca datorie a capitalului-acțiuni. Această operație a făcut ca statul să devină stăpânul căilor noastre ferate, ceea ce-i aducea în același timp un beneficiu considerabil.

Primul contact cu finanțele germane nu a fost foarte fericit pentru noi; ne-au trebuit mari eforturi ca să ne eliberăm prin răscumpărarea unei datorii care apăsa foarte greu asupra finanțelor noastre publice pe o perioadă extrem de lungă de 81 de ani.

După ce s-a terminat operația de conversie, ministerul de finanțe a însărcinat compania „Disconto-Gesellschaft”, ca și compania „S. Bleichröder” din Berlin, să facă serviciul cupoanelor. Începând cu această perioadă, găsim compania „Disconto” angajată în aproape toate operațiunile noastre de împrumut.

Obligațiunile 5% au fost convertite în obligațiuni de stat 5% prin legea din 1 iulie 1881.

¹ Toate detaliile privitoare la răscumpărare pot fi găsite în: *Istoria datoriei publice a României* de J. M. Dobrovici, subdirectorul datoriei publice, pp. 161-168.

Ca să fim drepecți, trebuie să recunoaștem că situația politică și economică a României înainte de războiul de eliberare din 1878-1879 ne puna în imposibilitatea să contractăm împrumuturi publice în condiții bune; împrumuturile contractate înainte de împrumuturile Strussberg erau aproape la fel de costisitoare; acestea aveau dezavantajul că un grup străin devenea stăpânul căilor noastre ferate.

Din 1881, toate împrumuturile noastre publice au fost contractate în Germania.

În 1883, orientarea politică a României a fost hotărâtă de un eveniment major: alianța noastră cu Austria-Ungaria și, în consecință, alipirea noastră la grupul Puterilor centrale; această alianță nu a fost utilă decât dintr-un punct de vedere: ea ne-a procurat banii necesari dezvoltării noastre economice.

Dl Petre Carp a arătat acest lucru de curând în Parlament: „Nu uitați că Germania este cea care ne-a dat banii necesari pentru dezvoltarea noastră; Franța nu ne-a dat decât cu dificultate”.

Oare putem să-i facem Franței un reproș că nu a răspuns apelului nostru?

Răspunzându-i dlui Carp, dl Take Ionescu avea dreptate să spună:

„Era oare posibil să ne găsim într-o alianță care, la un moment dat, putea să ne situeze într-o tabără opusă celei în care se găsește Franța și să ne așteptăm ca aceasta să ne dea bani? Eu găsesc că cele câteva sute de milioane de rentă românească luate de Franța constituie un miracol deoarece ar fi fost natural ca toate împrumuturile noastre să rămână la cei care urmau să beneficieze de dezvoltarea noastră economică și militară”¹.

Era normal ca, după ce am intrat în alianță, Germania să ne ajute să ne întărim înzestrare tehnică a economiei, să ne completăm armamentul și să ne consolidăm situația financiară.

În 1882, am contractat cu societățile „Disconto” și „Rotschild” din Frankfurt pe Main un împrumut de 50 de milioane în titluri de rentă amortizabilă 5% la prețul de 91%. Începând cu această perioadă, împrumuturile se succed; după câteva emisiuni de rentă mai puțin importante, statul a contractat în 1888 un împrumut de 100 de milioane de rentă amortizabilă 5% la prețul de 90%. În perioada 1881-1888, statul făcuse emisiuni de rentă cu o valoare nominală de 436.525.000 care au produs 395.810.122 de lei net.

Am alcătuit un tablou complet al tuturor împrumuturilor contractate în Germania cu menționarea băncilor care le-au emis. Am fost atenți să notăm participarea băncilor franceze la aceste împrumuturi (care nu a depășit niciodată 25% din suma totală); această participare nu schimba cu nimic caracterul împrumutului, și nici nu scădea influența germană la noi; era un plasament pur și simplu, indiferent de relațiile dintre principalul împrumutător și debitor.

¹ *Politica instinctului național*, discurs pronunțat de dl Take Ionescu în ședințele din 16 și 17 decembrie 1915 la Camera Deputaților din România, p. 65.

Împrumut	Anul	Capital nominal împrumutat	Curs net	Data de stingere a datoriilor	Bănci contractante
Rentă amortizabilă 5%.....	1881-88	436.525.000	90-94,25	Convertit în 1898 și 1905	Disconto, S. Belichroder, M.A. Rothschild fiul
... „ 4%.....	1889	50.000.000	82,19	1993	Drestner Bank, Deutsche Bank
Împrumut 4% pentru conversia obligațiunilor 4%.....	1890	274.375.000	84,25	1924	Disconto, Bleichröder, Rothschild (Banca din Paris și din Țările de Jos și 7 alte bănci franceze)
Rentă 4%	1891	45.000.000	83,55	1935	Disconto, Bleichröder
Rentă 5%.....	1892	75.000.000	94,-	Convertit în 1905 în rentă 4%	„ (Banca din Paris și Țările de Jos)
Rentă 5%	1893	50.000.000	93,25	Convertit în 1905 în rentă 4%	„ (Banca din Paris și din Țările de Jos)
Rentă 4%	1894	120.000.000	81,25	1939	„ (Banca din Paris și Țările de Jos)
Rentă 4%	1896	90.000.000	84,-	1940	„ (Casa de Sconturi)
Rentă 4%	1898	75.000.000	90,5	1958	„
Bonuri de tezaur 5%.....	1899	105.000.000	89,5	Convertit în 1903 în rentă 4%	„ (B. din Paris, C. de Sconturi, S. générale)
Rentă 5%	1903	185.000.000	94,-	1943	„ (B. din Paris, C. de Sconturi, S. générale)
Rentă 4% Serie A	1905	39.280.000	87,-	-	„

Împrumut	Anul	Capital nominal împrumutat	Curs net	Data de stingere a datorii ¹	Bănci contractante
Rentă 4% Serie B	1905	60.720.000	87,-	1946	“
Rentă 4% convertită (înlocuind renta 5% din 1881-1884 și rentele 5% din 1892- 1893).....	1905	424.613.000	—	1946	(Aceleași bănci)
Rentă 4%	1908	70.000.000	87,-	1940	(Aceleași bănci)
Rentă 4%.....	1910	128.000.000	86,5	1950	(Aceleași bănci)
Bonuri de tezaur	1913	70.000.000	—	Rambursate prin împrumutul următor	—
Rentă 4,5%	1913	250.000.000	—	“	—

Nu am contractat decât câteva împrumuturi interne; aceste împrumuturi ca și participațiile Băncii Naționale Române la împrumuturile contractate în Germania se ridică la aproximativ două sute de milioane, ceea ce reprezintă abia o optime din totalul datoriei noastre publice la 1 aprilie 1915.

Ne putem da seama cât de mult depindea până în prezent creditul nostru de piața financiară din Berlin. România nu s-a eliberat de această piață decât cu ocazia ultimului împrumut național de 400 de milioane, emis și acoperit total în țară în 1916.

Viitorul va trebui să favorizeze prin toate mijloacele acumularea de rezerve pentru ca statul să poată emite permanent, chiar în țară, împrumuturi de o anumită importanță; în același timp, va trebui găsită o nouă orientare financiară în cazul unor nevoi extraordinare.

Profitul din aceste împrumuturi mergea cel mai adesea în Germania ca să plătească marile comenzi de materiale pentru căile ferate sau de arme și muniții; aproape toate utilajele noastre militare sunt de proveniență germană. Germania realiza astfel prin împrumuturile sale un beneficiu dublu, cel care rezulta dintr-un plasament sigur și remunerator în rentă românească și cel care provenea din comenzile date la uzinele germane prin profitul acestor împrumuturi. Bineînțeles că România a profitat de sumele puse la dispoziția sa de finanțele germane, dar dezvoltarea economică a țării a contribuit și ea la afluența unui mare număr de mărfuri germane; am văzut cum s-au dezvoltat în ultimii treizeci de ani exporturile imperiului în țara noastră.

Nu am contractat niciodată un împrumut direct din Franța; totuși, capitaliștii francezi, apreciind soliditatea creditului nostru, nu s-au dat în lături să contribuie la împrumuturile noastre prin participații indirecte la emisiunile făcute pe piețele germane sau prin cumpărări de rentă românească. De aceea, după Germania, Franța este cea care deține cele mai multe titluri de rentă românească. Dar aceste participații și aceste tranzacții nu zdruncinau în niciun fel influența pe care a exercitat-o piața din Berlin asupra situației noastre economice pe o perioadă atât de lungă.

Mitteleuropa

Austro-Ungaria a încercat de mai multe ori să introducă țara noastră, sub forme mai mult sau mai puțin deghizate, într-un *Zollverein* a cărei direcții ar fi avut-o. Aceste proiecte nu au avut niciodată nici cea mai mică șansă să fie realizate.

Germania a preluat nu demult proiectele austro-ungare și, ceea ce nu este lipsit de o anumită originalitate, nu ezită să declare că o va introduce și pe aliata sa în uniunea proiectată, de această dată, bineînțeles, sub dominație germană.

Capitalurile germane au fost incontestabil foarte utile pentru noi, mai ales într-o perioadă în care, din lipsă de rezerve suficiente, țara noastră nu putea nici măcar să viseze să emită mari împrumuturi interne; este la fel de adevărat că fără capitalurile germane, industria noastră petrolieră nu ar fi ajuns la un nivel atât de ridicat de prosperitate.

Capitalurile românești erau rare și timide; nu găseam încă la noi specialiști și tehnicienii capabili să gestioneze în mod eficient întreprinderi de o mare anvergură și cu mari riscuri. Dar nu puteam să ne imaginăm că Germania, prin faptul că ne împrumuta bani, viza să facă din noi o dependență a marelui imperiu care urma să se întindă de la Hamburg la Golful Persic.

În lucrarea sa despre *Germania înainte de război* (pagina 83), baronul Beyens prezintă, cu câteva luni înainte de război, o conversație dintre dl von Jagow și un ambasador¹ pe tema chestiunii coloniale. Secretarul de stat german și-a exprimat părerea că Belgiei îi era imposibil să-și pună în valoare vastul imperiu african, pe când Germania, dimpotrivă, nu deținea în Africa decât o parte insuficientă, dată fiind puterea sa colonială; o nouă împărțire părea inevitabilă.

„Dl von Jagow – adaugă baronul Beyens – dezvoltându-și părerea, a încercat să-l facă pe interlocutorul său să-i împărtășească disprețul pentru titlurile de proprietate ale statelor mici; în opinia sa, numai marile Puteri aveau dreptul să poată coloniza. El și-a dezvăluit chiar fondul gândirii sale: *în condițiile transformării care avea loc în Europa, micile state nu ar mai putea beneficia, în favoarea naționalităților mai puternice, de existența independentă care le fusese permisă până în prezent; ele erau destinate să dispară sau să graviteze în orbita marilor Puteri*”.

Ideea unei confederații vamale, de tipul *Zollverein*-ului german, care ar urma să cuprindă o treime din Europa, nu este nouă; ea a încolțit acum aproape zece ani în spiritul expansioniștilor germani; din acea epocă, această idee a câștigat mulți partizani și face parte din programul politic al guvernului german. Alipirea Serbiei, cucerită de Austro-Ungaria, a Bulgariei, Turciei și, în final, a României, constituie executarea unui plan conceput dinainte; acapararea economică a acestor țări era preludiul aservirii lor.

¹ Într-un articol publicat de *Revue Bleue* pe 19 februarie 1916, dl Paul Louis indică numele acestui ambasador: este vorba despre dl Jules Cambon. De altfel, declarațiile dlui von Jagow referitoare la situația statelor mici sunt consemnate în *Livre Jaune*.

O carte despre care s-a vorbit mult: *Mitteuropa*¹ expune în întregime și cu mare lux de amănunte acest program de cucerire economică, prefață a cuceririi politice.

Naumann pleacă de la ideea că alianța actuală dintre Germania și Austro-Ungaria nu mai este suficientă pentru a salva interesele particulare ale fiecăruia dintre aceste state, că o uniune mai strânsă se impune și că această uniune este mai indispensabilă Austriei decât Germaniei. După sfârșitul războiului, aceste două țări se vor găsi în fața unei situații periculoase; apărarea împotriva acestor pericole nu s-ar putea realiza prin convenții politice; ea trebuie să se sprijine pe o comunitate completă din punctul de vedere al politicii externe, al organizării militare și al regimului vamal.

*Wir wollen sein ein einig Volk von Brüdern!*² exclamă Naumann în entuziasmul său.

Autorul nu ascunde totuși dificultățile inerente ale compoziției etnografice a Imperiului dualist și nu se dă în lături să judece sever politica de opresiune exercitată de unguri asupra naționalităților, în special a sârbilor și românilor. După dl Naumann, aceste naționalități vor fi întotdeauna nemulțumite atâta timp cât vor fi alături de ele state de același neam capabile să exercite o atracție magnetică; în ziua în care toate aceste popoare mici vor fi unite prin legături comune și vor putea beneficia de o lege echitabilă a naționalităților, aceste nemulțumiri vor dispărea. Dar – adaugă Naumann – este de la sine înțeles că un stat dominant al Europei centrale (*Mitteuropäischer Oberstaat*) și o lege tolerantă pentru naționalități nu vor putea fi compatibile cu suveranitatea deplină a popoarelor: „Este dureros pentru aceste state mici, dar nu se poate altfel”.

Uniunea Europei Centrale ar avea, după apărătorii săi, avantajul de a furniza regiunilor industriale produsele agricole și materiile prime de care au nevoie uzinele lor și de a asigura în același timp, pentru aceste regiuni, comercializarea produselor lor. Participanții vor beneficia fiecare de acest schimb sigur de mărfuri în cele mai bune condiții pentru fiecare dintre ei.

DI Paul Rohrbach a preluat ideea lui Naumann³ și a adus câteva precizări interesante. Germania și Austro-Ungaria nu vor putea după război să-și păstreze situația decât asigurându-și aprovizionarea cu mărfuri alimentare și materii prime dintr-o regiune ale cărei comunicații cu Puterile Centrale nu vor putea fi niciodată întrerupte.

¹ Friedrich Naumann, *Mitteuropa*. – Druck und Verlag von Georg Reimer, Berlin 1915.

² „Vrem să fim un popor unit de frați”, p. 31.

³ *Warum Mitteleuropa*, în *Oesterreichische Rundschau*, Band XLVI, Heft 1.

Această regiune nu este alta decât Orientul, adică Imperiul Otoman care trebuie să fie atras în comunitatea austro-germană. Pentru a asigura comunicațiile cu Orientul, trebuia în primul rând să se îndepărteze obstacolul sârb, ceea ce s-a și făcut. În al doilea rând, era absolut necesar să se introducă un nou asociat în comunitate: Bulgaria, care constituie un intermediar între Puterile Centrale și Turcia. Această problemă a fost rezolvată.

Dl Paul Rohrbach ne vorbește și despre necesitatea ca Europa Centrală să-și asigure dominația la Strâmtori și la Canalul de Suez.

Dl Rohrbach nu face decât discret aluzie la România¹; dl Naumann este mai categoric.

Ne-am edificat astfel asupra a ce ne-ar aștepta în ziua în care „Califatul din Berlin”, după formula „de la Hamburg la Golful Persic”, ar avea șanse să se realizeze.

Aceste idei au întâmpinat o opoziție puternică în Ungaria și nu au fost acceptate cu entuziasm de unele medii germane.

Dl Ladislav Lukács, fost președinte al consiliului de miniștri, a examinat în amănunt proiectul de uniune vamală² și a considerat că o astfel de combinație ar provoca indubitabil conflicte între grupurile de producători din cele trei țări interesate. Mai întâi, condiția primordială – spune omul de stat ungar – a unei astfel de uniuni vamale este faptul de a nu avea decât o direcție atât în interior, cât și în exterior, deci o unitate administrativă, legislativă și politică. Toți cei care cunosc organizarea Imperiului dualist știu ce dificultăți întâlnește rezolvarea acestei probleme în sânul uniunii vamale austro-ungare – două state unite totuși prin numeroase alte legături. Cum să se introducă în acest organism un al treilea stat, Germania, fără ca aceasta să prejudicieze instituțiile noastre politice și drepturile noastre la suveranitate?

Dl Lukács își precizează obiectivele cu următoarele remarci pe care le reproducem textual:

„Imediat ce examinăm această problemă mai îndeaproape, ne dăm seama că o unitate vamală ar provoca în mod obligatoriu conflicte între grupurile de producători ale celor trei țări interesate.

„Agricultura germană atât de prosperă va dori taxe de protecție pentru producția sa de grâu și pentru creșterea animalelor, ca și moșierii unguri și austrieci. Dar o uniune vamală interzice perceperea de taxe în interiorul său și, în

¹ În conferința pe care a pronunțat-o la Viena, dl profesor dr. Carl Grünberg a preconizat de asemenea o unire mai strânsă între România și cele două Imperii Centrale.

² *Revue de Hongrie*, 15 aprilie 1916.

afară de aceasta, impune să nu se pună obstacole comerțului cu vite prin măsuri veterinare.

„Da, dar interesul agricultorilor, silvicultorilor și crescătorilor de animale unguri ar cere o libertate completă a comerțului ca să poată exporta în Germania excedentul produselor lor.

„Industriașii austrieci și unguri nu doresc ca industria germană, mai avansată decât a noastră, să inunde teritoriul vamal comun cu produsele sale.

„Pentru a face ca agricultura să devină mai intensivă, ar trebui favorizată introducerea în masă a mașinilor agricole ieftine, dar acest fapt este contrar intereselor industriei ungare a mașinilor etc.”

DI Lukács trage următoarele concluzii:

„Putem constata că o uniune vamală – oricât de avantajoasă și de necesară ar părea în teorie – este, în circumstanțele date, plină de pericole pentru diferitele grupuri de producători atât din Germania, cât și de la noi, și că, din punct de vedere politic, ea ar fi contrară rezultatului vizat; în afară de aceasta, deoarece statele contractante ar trebui să renunțe la o parte importantă din drepturile lor de suveranitate în beneficiul comunității, ar trebui să le cerem sacrificii pe care nu le-ar consimți chiar cu cea mai mare bunăvoință din lume”.

Nu știm dacă Turcia și Bulgaria sunt de acord cu Germania în privința modalităților acestei uniuni; în privința lor, un eveniment probabil ar putea să facă acest proiect total iluzoriu: reconstituirea Serbiei. Dacă obstacolul ar fi din nou prezent, visele frumoase ar putea să se evaporeze.

Grecia nu a fost uitată în acest plan de cucerire economică a Orientului. Lucrarea *Politisches Arbeitsprogramm*, recent apărută la Berlin, ne informează despre destinul Salonicului:

„Austro-Ungaria este singura putere care nu a posedat niciodată colonii dincolo de ocean și care, după toate previziunile, nici nu va poseda vreodată. Singurul său câmp de acțiune este peninsula balcanică (p. 63). Viitorul Salonicului, căruia îi lipsește acum *hinterland*-ul natural, constă în importanța sa ca punct terminus al mării căi ferate care duce de la Viena la Marea Egee. În confuzia celor două războaie balcanice și cu rezerva Austriei, acest scop a fost, din păcate, pierdut din vedere ceva timp. De aceea trebuie să se revină la el cu un mai mare entuziasm” (p. 70).

Este inutil să demonstrăm că România nu ar accepta niciodată să renunțe la situația sa de stat independent și să se resemneze la rolul umilitor al unei provincii

austro-germane păstrându-și, drept consolare pentru pierderea suveranității sale, privilegiul de a procura materii prime industriei germane.

Este foarte probabil că, după război, cele două Imperii Centrale vor căuta mijlocul să constituie un bloc economic puternic ca să reziste presiunii care va fi exercitată de către Puterile Antantei.

De câtă vreme, în Anglia se analizează problema înțelegerii economice dintre Aliți; în acest scop, a avut loc o conferință oficială la Paris. În Franța și Anglia, s-a născut o mare mișcare de opinie în favoarea măsurilor necesare pentru a pune obstacole preponderenței economice a Germaniei. În Italia, dl G. Preziosi a atras atenția într-o carte intitulată *La Germania alla conquista dell'Italia*¹, asupra procedeelelor de pătrundere economică a Germaniei în Italia și a tras alarma. Conferința camerelor de comerț britanice, ne-a spus dl Lemonon, a propus următoarele măsuri pentru a elibera Anglia de orice dependență economică față de Germania: 1) o cooperare strânsă a Regatului Unit și a statelor coloniale în materie vamală; 2) o reformă a sistemului bancar; 3) o reformă a învățământului tehnic; 4) dispoziții speciale destinate să apere Anglia împotriva concurenței germane.

Consiliul general al *Board of Trade* s-a pronunțat și el în favoarea instituției protecționismului.

În presa engleză, începe să se răspândească ideea celor *trei tarife*, dintre care unul s-ar aplica mărfurilor țărilor aliate, altul, celor ale inamicilor, al treilea, celor neutre.

Așezată între cele două grupări, România va avea de ales între participarea la alianța vamală cu Imperiile Centrale și înțelegerea cu Aliții.

Convențiile de comerț încheiate de România cu Germania și Austro-Ungaria expiră pe 31 decembrie 1917. Această dată va marca o nouă eră în dezvoltarea noastră economică. Va depinde de noi să ne așezăm pe noi baze atât agricultura, asigurându-i piețe de desfacere, cât și industria, ținând cont de toate răătăcirile noastre din trecut și de necesitatea de a proteja într-un fel mai eficace unele industrii care au toate șansele să fie create și să prospereze la noi.

¹ Citat de dl E. Lemonon în *Revue Bleue* din 1 aprilie 1916.

ROMÂNIA NOUĂ

Vom rezuma în paginile care urmează ideile presărate în diferitele capitole ale acestei lucrări și vom schița, în același timp, un program pentru viitor.

Lacunele: risipa

Ceea ce atrage cel mai mult atenția observatorului situației economice a României este contrastul dintre bogăția țării și sărăcia claselor muncitoare, adică a acelor care creează această bogăție. Producem cantități enorme de cereale, de alimente de toate felurile, de materii prime; prin exportul nostru se hrănesc, se îmbracă, se încălzesc și își procură lemn de construcții milioane de străini, în timp ce majoritatea țăranilor noștri este prost hrănită, prost îmbrăcată și locuiește în condiții improprii; populația orașelor noastre, cu excepția unei minorități privilegiate, este grav afectată de costul ridicat al locuințelor, de dificultatea de a-și procura, cu cheltuială puțină, obiectele indispensabile existenței.

Trei cauze sunt la originea acestei situații: o proastă repartizare a bogăției și a veniturilor, o organizare agricolă defectuoasă și o organizare industrială insuficientă. Am arătat cum este repartizată la noi bogăția între diferitele clase ale societății și cum concentrarea excesivă a averilor, în mâinile unei mici minorități, periclitizează buna funcționare a mașinăriei sociale. Această situație nu se va putea schimba decât printr-o mai bună repartiție a proprietății rurale, printr-o transformare a sistemului nostru agricol și printr-o creștere a producției noastre industriale; aceste schimbări nu se vor putea realiza atâta timp cât nu vom modifica sistemul nostru de învățământ și atâta timp cât statul va continua să încurajeze risipa și lenea.

Boala risipei face ravagii în populația din toate clasele, mai ales în rândul claselor bogate. Prosperitatea țării ar fi sporit în cu totul alte proporții dacă surplusul venitului național ar fi fost folosit, în cea mai mare parte, în lucrări de ameliorare a înzestrării tehnice a economiei în loc să se evaporeze în cheltuieli de lux sau total neproductive. Statul este un exemplu în acest sens prin construcțiile sale prea luxoase și prea scumpe, prin traseele de căi ferate inutile – în timp ce alte trasee, de o utilitate de necontestat, așteaptă încă să fie construite –, prin crearea și menținerea unui număr semnificativ de funcții care nu servesc la nimic și de sinecure scandaloase. În expunerea de motive la proiectul de buget pentru anul fiscal 1916-1917, ministrul de finanțe constată că funcționarii noștri, prea numeroși, nu au mare lucru de făcut în cele 4-5 ore de muncă de birou cât sunt solicitați într-o zi de lucru: „Așa se explică de ce tinerii noștri preferă funcțiile publice în locul ocupațiilor comerciale și industriale în care se câștigă mai mult, dar în care se cere o muncă susținută de 10 până la 12 ore pe zi¹”.

Risipa din zona privată este profundă. O mare parte din veniturile proprietarilor se risipește pe cheltuieli neproductive, călătorii de agrement prea frecvente, vehicule, construcții sau mobile prea luxoase, în loc să fie folosite pentru îmbunătățiri funciare: drenajul apelor stătătoare, construirea de diguri, plantări de arbori, grajduri pentru vite și pentru cai. Luxul pe care unii mari proprietari și marea majoritate a arendașilor îl etalează în orașele noastre și în străinătate contrastează cu precaritatea instalațiilor lor în mediul rural. Mulți proprietari și arendași, după ce și-au epuizat rezervele în cheltuieli de lux, s-au văzut obligați să contracteze împrumuturi oneroase la bănci sau să își procure utilajele de care au nevoie în condiții foarte oneroase; una dintre plăgile exploatațiilor noastre agricole constă în cumpărarea de utilaje pe credit, prin plăți eşalonate pe termen lung și cu dobânzi cămătărești; această formă de camătă este foarte răspândită în România pentru cumpărarea a tot felul de utilaje mari și mici; vânzătorii au obiceiul să stipuleze în contracte că neplata unei singure rate, chiar dacă este ultima, îl obligă pe cumpărător să restituie obiectul vândut și să piardă toate ratele plătite².

Credem că exproprierea unei părți din marile noastre proprietăți, deținute acum de persoane care nu au în nici un fel sentimentul funcției sociale care este

¹ Expunere de motive, p. 4.

² Legea germană din 16 mai 1894 (*Reichsgesetz betreffend die Abzahlungsgeschäfte*) a pus capăt acestui scandal, obligând cele două părți, în caz de reziliere a vânzării, să restituie ceea ce au primit, cu excepția sumelor datorate de cumpărător pentru folosire, deteriorare etc.

atașată situației lor, va avea drept consecință trecerea beneficiului rezultat din exploatarea acestor pământuri pe mâini care îl vor folosi mai judicios și mai profitabil pentru țară. Țăranii și proprietarii mici sau mijlocii nu își vor cheltui veniturile în străinătate; în ceea ce îi privește pe marii proprietari expropriați – din care o mare parte nici măcar nu locuiește în România –, aceștia vor fi obligați, dacă vor să își sporească veniturile, să caute plasamente în întreprinderile industriale.

Această transformare trebuie însă să fie însoțită de o îmbunătățire a modului de realizare a culturilor; nu vom mai reveni asupra celor deja spuse pe acest subiect în capitolul despre *Agricultură*.

Reînnoirea industrială

Avem nevoie, de asemenea, de o reînnoire industrială. În primul rând, trebuie să ne revizuim tariful general pentru a stabili o protecție mai eficace pentru industriile care pot fi create sau dezvoltate la noi. La expirarea tratatelor noastre comerciale, în cel mult un an și jumătate, ne vom câștiga libertatea de acțiune și vom putea să așezăm pe alte baze organizarea noastră economică.

România are toate elementele care pot concura la progresul unei mari industrii; ea are șansa de a dispune de un combustibil fără rival, petrolul, din care nu consumă încă decât foarte puțin, acest lichid prețios și derivatele sale fiind exportate în cea mai mare parte. Avem păduri încă neexploatate, mine de lignit pentru care statul a acordat concesiuni în suprafață de 15.776 de hectare. Producția nu a atins, în 1913, decât cifra de 225.000 de tone, întrucât acest combustibil nu este folosit decât de căile ferate și, în mici cantități, de anumite industrii.

Deoarece criza europeană a provocat o mare penurie de cărbune, s-a încercat remedierea deficiențelor care fac acest combustibil impropriu pentru uzul casnic prin transformarea lui în brichete. Savantul nostru chimist, dl doctor Istrati, s-a ocupat de această chestiune și, din informațiile noastre, problema este pe punctul de a fi rezolvată.

În orice caz, exploatarea lignitului poate cunoaște o puternică dezvoltare, rezerva probabilă a acestui combustibil fiind evaluată la peste 35 de milioane de tone¹.

¹ *Statistică minieră*, 1914, p. 259.

Căderile de apă sunt foarte rar utilizate, iar motoarele hidraulice reprezintă o parte puțin importantă a forței motrice folosită de uzinele noastre. Puterea hidraulică, în raport cu diversele industrii, se repartizează în modul următor:

	H.P.	Cursuri de apă
Fabrici de postavuri	520	(Bistrița, Prahova)
" " hârtie	480	(Teleajăn, Prahova, Bistrița)
" " celuloză	2780	(Dunărea, Prahova, Bistrița)
" " var	343	(Dâmbovița)
" " țesături	435	(Dâmbovița, Ialomița)
" " sticlărie	40	(Prahova)
" " conserve	30	(Prahova)
" " cărămidă	150	(Dâmbovița)
" " oțet	93	(Bistrița)
" " tuburi de ciment	90	(Prahova)
" " cherestea	565	(folosesc 8 cursuri de apă)
" " uzine electrice	1400	(Prahova)
" " fabrici de ciment	180	(Prahova)
" " mori	1505	(în toată țara)
" " fabrici de tricotaje	10	(Prahova)
" " fabrici de gips	25	(Prahova)
" " fabrici de produse chimice	30	(Prahova)

Total 3667 H.P.

Cursul de apă cel mai utilizat este Prahova; celelalte cursuri ar putea fi la fel sau chiar mai mult utilizate.

Conform dlui P. Michel¹, rezerva de putere hidraulică de care România dispune poate fi estimată la 150.000 cai putere, adică de peste 20 de ori puterea actuală în funcțiune. În raport cu forța motrice totală folosită în industrie, care este de circa 130.000 HP, proporția motoarelor hidraulice este de 6 ½ la sută.

O industrie, pentru a prospera, are nevoie de materii prime, de capitaluri, de mână de lucru și de specialiști experimentați în diferite chestiuni tehnice.

Materiile prime nu lipsesc în România. Am arătat avantajele pe care le-am putea avea din exportul anumitor produse sub o formă mai puțin voluminoasă, pe care le-am supune unor prelucrări chiar în țară. Ar trebui deci să încurajăm, în primul rând, fabricile care realizează aceste prelucrări; așteptăm, în același timp, o înnoire a agriculturii noastre printr-un export mai mare de făină, prin deschiderea a numeroase fabrici de zahăr, de amidon, de bere, prin prelucrarea în țară a pieilor

¹ *Huila albă în România, Le Mouvement Economique*, Anul I, p. 31.

brute, a lânii brute, a inului și a cânepii, a lemnului etc. Aceasta este în principal direcția în care trebuie să ne îndreptăm eforturile.

O chestiune mai delicată se pune în ceea ce privește materiile prime pe care anumite industrii trebuie să și le procure din străinătate. Ar trebui să stabilim taxe mai mari pentru acele materii apte de a fi produse în țară și, în schimb, să fie subtaxate materiile care sunt imposibil de procurat din România. Chestiunea este delicată în sensul că denumirea de „materie primă” este arbitrară și că adesea un obiect fabricat sau semifabricat poate constitui materia primă pentru fabricarea unui alt obiect. Taxarea mai mare a anumitor articole trebuie făcută cu prudență, examinându-se cu multă grijă dacă, prin stabilirea unei taxe mai mari la un articol fabricat, nu este periclitată existența anumitor industrii care îl folosesc sub această formă ca materie primă. Totul este să ne dăm seama dacă o astfel de industrie este viabilă și dacă ea este utilă țării. Există industrii pentru care materia primă constituie elementul principal, în timp ce munca reprezintă un element secundar; pentru altele, prelucrarea industrială este cea care constituie elementul principal al valorii. În cel de-al doilea caz, nu trebuie să ezităm să francizăm materiile prime căci, prin munca efectuată la noi, țara economisește sume importante care, fără aceasta, ar urma să îngroașe plățile noastre la extern.

Mâna de lucru. Naționalizarea personalului

Chestiunea mâinii de lucru a suscitat la noi discuții foarte aprinse. Voci autorizate reclamă măsuri energice pentru a se ajunge cât mai repede posibil la naționalizarea vieții noastre economice; mișcarea, care a început acum vreo treizeci de ani, s-a accentuat cu timpul și a dat naștere unor propuneri diferite pe care trebuie să le discutăm.

Progresele industriei, datorate legii pentru încurajarea industriei și tarifului protector din 1893 și din 1904, sunt evidente; România care era considerată, nu cu foarte mult timp în urmă, drept o țară eminentemente agricolă, are astăzi o industrie puternică, cu șanse mari de a se dezvolta și care a schimbat complet situația noastră economică. Agricultură rămâne baza prosperității noastre, dar industria constituie, în producția noastră și în exportul nostru, un ajutor de completare care nu trebuie disprețuit. Această transformare a țării a avut ca rezultat creșterea considerabilă a fluxurilor de capitaluri străine și a numărului de personal străin către România. Este foarte natural ca într-o epocă în care capitalurile erau puține la noi, în care mâna de lucru specializată lipsea cu desăvârșire, în care nu aveam decât foarte puține elemente capabile să conducă întreprinderile de o anumită importanță, cea

mai mare parte a industriilor să fie înființate, conduse și exploatate de străini. Cu timpul, spiritul de economisire s-a răspândit în diferitele straturi ale societății; creșterea constantă a populației a făcut disponibil pentru industrie un număr însemnat de brațe de muncă; progresele învățământului superior și tehnic, afluența tot mai mare a tinerilor români spre școlile specializate din Occident, toate acestea ne-au asigurat o parte din cadrele industriale de care aveam nevoie. Problema naționalizării industriei trebuia, în mod inevitabil, să se pună. Legea din 1887 prevedea că, după cinci ani, cel puțin două treimi din muncitori trebuiau să fie români. Legea din 1912 s-a ocupat, la articolul 21, de naționalizarea personalului industrial: ea cere o proporție de 75% din numărul total al muncitorilor angajați. S-a imputat acestei legi că nu a făcut distincție între muncitori nespecializați și muncitori specializați, astfel încât industriașii străini pot cu ușurință menține elementul românesc la muncile cel mai puțin remunerate.

Putem spune același lucru și despre vechea lege. În 1912 s-a introdus o inovație în ceea ce privește elementul administrativ și tehnic; pentru primul se cere o proporție de 75% a românilor, iar pentru cel de-al doilea proporția este de 25% în prima perioadă de încurajare și de 60% la începutul ultimei perioade. Sunt considerați a fi personal tehnic contramaștrii, șefii de echipă, șefii de secție, desenatorii, inginerii tehnicieni, directorii tehnici, maștrii sondori și șefii exploatărilor petrolifere.

Într-un studiu asupra legii din 1912, dl C. Halaceanu¹ observă pe bună dreptate că această enumerare confundă organele de conducere și de control cu organele de execuție și că, dată fiind această confuzie, elementul românesc poate fi izolat în zona ocupațiilor inferioare. Fără a se intenționa încălcarea dreptului celor care și-au riscat capitalurile la conducerea efectivă a întreprinderilor industriale, este de necontestat că un loc mai important trebuie să fie rezervat elementului românesc atunci când este vorba de munca specializată și tehnică.

Statistica anuală a României a dlor Chr. Staicovici și P. Ionomu dă cifrele cu privire la naționalitatea personalului din industria noastră în 1914:

	Români	Străini	Fără protecție	TOTAL
Personal administrativ				
" tehnic.	1.773	581	406	2.160
Muncitori.	1.401	1.104	136	2.641
	46.049	6.319	1.102	53.470

Nu avem o indicație precisă asupra proporției salariilor atribuită românilor și străinilor; cei din urmă sunt în general mai bine plătiți.

¹ *Observațiuni asupra proiectului de lege industrială*, 1912 p. 42.

Astfel, în industria hârtiei și a celulozei salariul maxim al românilor este de 12.000, iar cel minim de 1440 lei; pentru străini acest salariu este de 15.000 și 2.500¹. În industria metalurgică personalul tehnic și muncitor este în mare parte străin și mai bine retribuit „fără a fi superior personalului român”². Am putea multiplica exemplele. Posturile importante, foarte bine plătite, sunt încredințate în general străinilor.

Este de netăgăduit faptul că fabricile care aparțin străinilor nu fac apel cu plăcere la elementul românesc. Nu putem decât să aprobăm dispozițiile legislative care impun, în schimbul avantajelor acordate de stat, angajarea tehnicienilor și muncitorilor români.

Ar trebui de asemenea reglementată proporția pentru fiecare categorie administrativă, tehnică și mână de lucru specializată. Dar aceste dispoziții, pentru a-și produce efectul, ar trebui să aibă drept corolar un învățământ tehnic mai bine organizat. În ziua în care școlile noastre vor produce în număr mult mai mare de elemente serioase, instruite, care să posede cunoștințele practice necesare diferitelor noastre industrii, nu este nicio îndoială că până și fabricanții străini, în ciuda preferințelor lor actuale, le vor angaja în locul inginerilor, contramaiștrilor sau muncitorilor pe care sunt obligați să îi aducă din străinătate, suportând cheltuieli de călătorie și salarii mai mari. Trebuie deci să organizăm și să dezvoltăm învățământul comercial și tehnic de toate gradele. Legea Casei centrale a meseriilor prevede, la articolul 67, înființarea de școli pentru ucenicii muncitori; din 1912 nu s-a făcut aproape nimic pe acest teren. Ne lipsesc școlile pentru adulți destinate pregătirii muncitorilor noștri. O singură inițiativă, și aceea privată, a dat rezultate bune; exemplul dlui Marin Alexandrescu ar fi trebuit să găsească imitatori, în orice caz un sprijin mai eficace din partea statului. Școlile noastre de meserii ar trebui și ele să fie reorganizate, iar Școala noastră de Poduri și Șosele transformată în Școală Politehnică. Academia de Înalte Studii Comerciale și Industriale pe care am fondat-o în 1913 pregătește elemente administrative și tehnice pentru comerț și industrie; ar trebui să creăm noi școli de comerț superior; numărul lor actual este insuficient. Putem spune același lucru despre școlile agricole. Învățământul nostru are lipsuri încă de la bază: s-a dat o extensie prea mare instrucției care conduce spre funcții publice și s-a neglijat învățământul special care pregătește pentru meserii, pentru comerț și industrie. Este o risipă de forțe, de energii; acest sistem constituie, în același timp, un pericol social și

¹ *Industriele celulozei, mucavalei și hârtiei* de N. M. Ghițescu.

² *Industria metalurgică* de I. Gigurtu.

național din cauza unui număr prea mare de indivizi a căror existență depinde de stat și care sunt înclinați să creadă că statul este obligat să le satisfacă nevoile.

Una din lacunele vieții noastre economice constă în lipsa de ocupație a țăranilor în timpul lungilor luni de iarnă; țăranii, mai ales țărăncile, au uitat meseriile casnice care înfloreau înainte de convenția pe care am încheiat-o în 1875 cu Austro-Ungaria; tarifele extrem de mici pentru articolele care erau fabricate de către populația noastră rurală – mai ales pentru țesături – au dat o lovitură mortală acestei industrii. S-a încercat de atunci revigorarea acesteia; inițiativa privată, ajutată puțin de stat, a dat câteva rezultate bune. Broderiile executate de țărăncile noastre sunt foarte apreciate în străinătate. Instruirea în școlile satești ar trebui să acorde o atenție mai mare muncilor manuale; țăranii ar trebui să învețe să fabrice ei înșiși anumite unelte și chiar să practice unele meserii.

Eforturile noastre trebuie să vizeze, pe de o parte, reducerea pe cât posibil a numărului celor care nu sunt capabili decât de o muncă necalificată și, pe de altă parte, să sporească numărul celor care, printr-o instrucție și o educație mai adecvată noilor condiții de viață ale națiunii, să fie în stare să înlocuiască, în sferele administrației și ale tehnicii, elementul străin. Această evoluție trebuie să se împlinească cu perseverență și metodă, prin stimularea tuturor energiilor naționale în direcția muncii, și nu prin metode violente precum acapararea de către stat a celei mai mari părți a ramurilor activității economice.

Capitalurile

Este de domeniul evidenței că nu puteam visa să creăm o industrie națională atât timp cât ne lipseau capitalurile; cu atât mai puțin ne puteam gândi, folosind puținii noștri bănuți, să dotăm țara cu un instrumentar economic, ceea ce ar presupune cheltuirea unor sume enorme să înzestrăm din punct de vedere tehnic economia țării. Construirea unei rețele de căi ferate era indispensabilă ridicării noastre economice; avântul țării începe mai ales odată cu punerea în exploatare a acestei rețele. Ne-am procurat sumele necesare înființării primelor linii în condiții deosebit de oneroase; dar, chiar și în aceste condiții, țara a avut un imens profit din această acțiune. Am fi făcut cu siguranță mai bine, încă de la început, să contractăm un împrumut și să rămânem stăpânii rețelei noastre pe care în felul acesta a trebuit să o răscumpărăm mai târziu; este însă de netăgăduit că fără aceste împrumuturi externe nu am fi fost capabili să conectăm atât de repede țara la căile de comunicație care ne-au pus în legătură mai directă cu Occidentul.

Nu trebuie să uităm nici faptul că primele noastre instituții de credit au fost înființate de străini și că statul român a recurs aproape întotdeauna pentru nevoile sale la împrumuturi externe. Numai cu timpul, prin creșterea bogăției și răspândirea deprinderii de a economisi, am reușit să înființăm câteva instituții financiare naționale. Creditul Rural și Creditul Urban din București au început să joace un rol mai important în economia noastră națională doar de vreo treizeci de ani; Banca Națională a fost înființată acum treizeci și cinci de ani. Prima bancă românească, Banca Agricolă, nu există decât de douăzeci și doi de ani, Banca de Scont este și ea de dată recentă, iar Banca Românească are doar câțiva ani de existență. Și totuși, în foarte puțin timp, elementul românesc a putut să își arate vitalitatea în toate ramurile activității economice. Vom da în acest sens câteva exemple cu referire la industrie: în industria metalurgică, capitalul care se ridică la 30 de milioane este în proporție de două treimi de origine română¹; în industria hârtiei, proporția este și mai substanțială; capitaluri românești importante sunt investite în industria alcoolului, berii, morăritului, cimentului. Ministerul Comerțului și al Industriei a publicat în 1909 rezultatele anchetei efectuate de inspectorii industriali cu privire la situația industriei noastre². Găsim la pagina XV a acestei publicații câteva detalii despre originea capitalurilor plasate în diferitele ramuri de fabricație: capitalul fix deținut în 1907 de români era de 33.933.000 de lei, reprezentând 23% din total; totalul capitalului străin se ridica la 81.548.000 de lei, reprezentând 55%, iar 10.078.000 de lei, reprezentând 7%, aparțineau unor israeliți, deci care nu erau naturalizați. Într-un interval de zece ani, proporția a trebuit să se schimbe în mod considerabil în avantajul românilor. Nu avem date precise cu privire la acest subiect, dar este în afară de orice îndoială că românii dețin astăzi aproape jumătate din capital. Nu luăm în considerare în această enumerare industria petrolului, care nu se bucură de avantajele legii de încurajare și care trebuie considerată separat. În această industrie mare și puternică, capitalul românesc nu joacă decât un rol secundar. Este firesc pentru capitalurile românești, încă în formare, să nu fi îndrăznit să riște în întreprinderi expuse la mari riscuri și care solicită mijloace de acțiune foarte puternice. Suntem convinși că, odată cu progresele economisirii și acumularea de capitaluri în mâinile românilor, se va produce și un aflus spre întreprinderile petrolifere.

Băncile românești nu trebuie să își limiteze rolul la operațiunile obișnuite; ele trebuie să fie interesate de întreprinderile industriale. Pe de altă parte, statul trebuie să pună în exploatare terenurile sale petrolifere; proiectul Djuvara, care

¹ *Industria mecanică metalurgică*, p. 32.

² *Studii și rapoarte asupra industriei mari, încurajată de Stat*.

favorizează constituirea societăților românești, ni se pare foarte acceptabil. Acest proiect trebuie doar să sufere câteva modificări în ceea ce privește condițiile impuse adjudecătorilor.

Un mijloc eficace pentru a atinge acest scop constă în *concentrarea băncilor noastre* mijlocii și mici. Din lucrarea dlui V. Slăvescu¹ rezultă că deținem 30 de bănci medii, reprezentând un capital total (inclusiv fondurile de rezervă) de 53.983.103 de lei. Aceste bănci, al căror capital este exclusiv românesc, încep să se bucure de încrederea publicului; astfel, în 1914, depozitele aducătoare de profit ale tuturor acestor instituții se ridicau la 31.952.121 de lei; conturile curente creditoare se ridicau, în aceeași perioadă, la 29.107.405 de lei. Facem abstracție aici de băncile mici, cu un capital sub 1 milion, dar care reprezintă și ele o forță financiară importantă.

Aceste instituții nu se ocupă decât de scontarea efectelor comerciale și de împrumuturile pe titluri sau pe gaj; mijloacele lor reduse nu le permit să participe la întreprinderile industriale; adesea chiar aceste bănci, prea numeroase în anumite localități, își fac o concurență periculoasă și permit anumitor debitori să uzeze de un credit superior resurselor de care dispun, prin faptul că aceștia pot efectua împrumuturi la fiecare dintre ele și fără ca celelalte să știe. Concentrarea lor în câteva grupuri puternice ar permite evitarea acestui inconvenient și le-ar facilita realizarea de operațiuni comerciale și industriale de o anumită importanță.

Suntem partizanii naționalizării industriilor noastre și sperăm că această operațiune se va efectua în viitor, chiar și pentru industria petrolului, mult mai repede decât în trecut. Trebuie totuși să evităm exagerările și nerăbdarea. Trebuie să avem mereu drept regulă preferința pentru capitalul românesc în locul celui străin, însă acolo unde acesta lipsește nu trebuie să refuzăm niciodată concursul capitalurilor străine, cu condiția armonizării acestora cu interesele românești. Forma cea mai utilă este aceea a unei colaborări a capitalurilor străine cu cele românești, pe care am preconizat-o de altfel pentru capitalurile franceze.

Țara noastră a dat dovadă de o mare forță de asimilare. În mai puțin de douăzeci și cinci de ani, am naționalizat întreg personalul căilor noastre ferate; statul, pentru serviciile sale publice, nu a mai recurs la niciun specialist străin; întreg personalul Băncii Naționale este român; elementul național pătrunde în mod gradat în numeroase întreprinderi comerciale și industriale; aproape toți maiștrii sonderi de pe șantierele noastre petroliere, în număr de aproximativ o mie, și un număr destul de mare de ingineri sunt români.

¹ *Băncile comerciale mijlocii în România*, 1915.

Cu perseverență, practicând economisirea, acumulând rezerve și organizând mai bine instruirea tehnică vom ajunge cu siguranță să ne atingem scopul.

Dar, pentru a atinge acest scop, trebuie ca statul să renunțe să încurajeze lenea și să îndepărteze chiar el tineretul de la carierele comerciale și industriale. Există o lege economică, aceea a *celui mai mic efort*, care îi determină pe oameni să îmbrățișeze cariere în care, cu o muncă minimă, își pot satisface nevoile existenței; niciun individ nu va fi atât de naiv încât să accepte un loc de muncă pentru cinci sute de franci pe lună în schimbul a zece ore de muncă când poate găsi în altă parte același salariu în schimbul a cinci ore de muncă. Or, în prezent statul nu cere funcționarilor săi decât 4-5 ore maxim de muncă pe zi; statul are de asemenea grijă să stabilească un mare număr de sărbători legale, de vacanțe și să acorde vacanțe suplimentare atunci când două zile de sărbătoare sunt separate de una sau două zile de lucru. La ora unu după-amiaza, aproape toate autoritățile noastre publice își închid birourile. În aceste condiții, tinerii noștri preferă tihna comodă a funcționarului, care le permite să hoinărească după bunul plac de la ora unu a după-amiezii până seara, în locul muncilor grele și consumatoare de mult timp din industria privată unde trebuie să muncești de dimineța până la prânz și de la ora două până la șapte seara. Cunoaștem case de comerț în care munca este continuă, de dimineța până seara, cu o întrerupere de o jumătate de oră doar la prânz. Atât timp cât va dura acest scandal, degeaba vom îndemna tineretul român să lupte pe terenul economic; acesta va aplauda discursurile noastre, dar se va feri să părăsească fotoliile comode ale ministerelor pentru a le înlocui cu agențiile comerciale străine sau cu șantierele.

Pentru ca viața economică a României să poată cunoaște o dezvoltare puternică, avem nevoie nu numai de o agricultură regenerată, dar și de o industrie înfloritoare; aceste două ramuri de activitate trebuie să meargă mână în mână, ajutându-se reciproc și constituind un întreg complet și armonios.

O țară agricolă, fără industrie, va ocupa un loc secundar în lumea civilizată; o industrializare exagerată va avea drept consecință, prin depopularea satelor, secătuirea izvoarelor celor mai bune energii naționale.

Trebuie să facem toate sacrificiile necesare pentru a proteja industria, dar nu va trebui să uităm niciodată că agricultura constituie nu numai baza bogăției noastre, ci și forța noastră națională. De aceea chestiunea națională joacă un rol mult mai semnificativ în materie de agricultură decât în materie de industrie.

Prințul Guido Henkel¹ a avut dreptate să spună: „Agricultura este cea care ne asigură soldații, industria este cea care îi plătește”.

Iată de ce trebuie să fim naționaliști până la exces când este vorba de forța, prosperitatea, de viitorul claselor agricole, și de ce putem în schimb să fim mai toleranți și în orice caz mai răbdători când este vorba de crearea de industrii noi, de folosirea bogățiilor încă neexploatate.

Aceste industrii și aceste bogății servesc la creșterea prosperității agricole, prin apropierea centrelor de consum și prin utilizarea locală a numeroase materii prime agricole. Chiar și taxele mari pe drepturile de protecție sunt la urma urmelor în avantajul agriculturii.

Dar această protecție trebuie să înceteze atunci când devine un obstacol pentru progresul agricol. Un om de stat demn de acest nume ar trebui să se preocupe mereu, când este vorba de organizare economică, de această armonie a intereselor și să nu uite niciodată că industria este un accesoriu, agricultura este principalul și că viitorul națiunii depinde de sănătatea și de bunăstarea claselor țărănești. În timp ce căuta să creeze noi piețe de desfacere pentru produsele sale, Germania nu a uitat niciodată să mențină o protecție eficace pentru agricultura sa prin taxe ridicate pe cereale.

Și noi ar trebui, în politica noastră comercială, să ne orientăm după aceste principii și să încercăm să obținem piețe de desfacere pentru produsele noastre agricole brute sau prelucrate.

Protecția pe care trebuie să o acordăm agriculturii noastre nu se va exprima prin taxe vamale ca în Germania – producția noastră depășește întotdeauna consumul –, ci prin compensări care să fie obținute pentru reducerile de taxe asupra unor articole industriale, care nu ne interesează în primul rând, și prin garanții pentru exportul liber al vitelor noastre.

Monopolurile

Pentru a asigura statului mijloacele de a face față cheltuielilor impuse de costurile semnificative rezultate din criza europeană, un autor² a propus în ultimul timp înființarea unei serii de monopoluri: monopolul zahărului, petrolului, asigurărilor, alcoolului; localităților le-ar fi rezervat monopolul cinematografelor, sub forma unei regii cointeresate, cât și acela al pompelor funebre. Monopolul zahărului va fi înființat prin exproprierea fabricilor actuale care ar primi o

¹ Citat de Prințul von Bülow în *La Politique Allemande* [Politica germană], p. 293.

² Dr. G. D. Creangă, *Consecințele financiare ale războiului actual și Măsuri de prevenire cu privire la România*, București, 1916.

compensație mai curând redusă dat fiind faptul că și-au amortizat capitalul. Statul va lua în sarcina sa asigurările de viață; asigurările împotriva incendiului vor fi rezervate localităților.

Alții au preconizat monopolul vânzării cerealelor¹. Putem merge mai departe pe această cale; e de-ajuns să avem puțină imaginație. În afara considerațiilor economice care se opun introducerii majorității acestor monopoluri, există motive sociale și chiar naționale care ne recomandă să le combatem. În ceea ce privește obiecțiile de ordin economic vom observa, cu privire la petrol, că monopolurile au fost stabilite pentru a crea statului resurse importante; statul ia în stăpânire un produs de consum general și, prin excluderea oricărei concurențe, fixează chiar el prețurile, prețuri în general foarte mari. Cheltuielile de regie ale statului sunt întotdeauna mai ridicate decât cele ale unei industrii private; fie și numai prin prezența administrației statului, prețurile vor fi întotdeauna mai ridicate decât pe piața liberă. Monopolul tutunului aduce mari venituri pentru că marfa este plătită cu de zece ori valoarea sa.

Putem oare presupune că statul va vinde petrolul și derivatele sale la prețul la care își vinde tutunul? În acest caz ar da o lovitură mortală economiei naționale; surse foarte importante de venituri ar fi repede secate. În cazul în care statul își va vinde marfa foarte ieftin, care ar fi utilitatea unui monopol care nu i-ar aduce decât venituri modeste? Avantajul monopolurilor este că aduc statului venituri consistente, fără riscuri; de aceea nu s-au monopolizat decât mărfurile a căror producție este întotdeauna asigurată și care se pot procura ușor și ieftin, ca tutunul, sarea, chibriturile. Putem spune același lucru despre petrol, a cărui găsire este atât de costisitoare și al cărui randament este atât de nesigur?

Restrâns doar la vânzarea petrolului și a derivatelor sale, monopolul se lovește de aceleași obiecții în ceea ce privește fixarea prețurilor. Cum este de presupus că, odată cu progresele industriei, consumul intern va absorbi o mare parte a producției, înțelegem în ce măsură creșterea prețurilor va împiedica avântul acestei industrii. În cazul în care statul ar vrea să fixeze prețurile de cumpărare la producători, producția însăși s-ar putea diminua dacă prețurile ar fi prea mici.

Cât privește comerțul de export, este evident că statul, neputând să fixeze prețurile, va trebui să le accepte pe cele stabilite de marile grupuri care domină piața; ar putea el conta, în aceste condiții, pe beneficii?²

¹ Dl C. Petraru propune în *Democrația* din 15 februarie 1915 un sindicat permanent de export al cerealelor, constituit din stat și reprezentanții agricultorilor și care ar avea monopolul vânzării cerealelor în exterior.

² În *Monitorul petrolului românesc* din 1 mai 1916 găsim o expunere completă a acestei chestiuni.

Pentru ceea ce are legătură cu cerealele, rolul statului trebuie să se limiteze la construirea de magazii cu silozuri pentru triajul și clasarea cerealelor; comerțul cu cereale la intern și la extern trebuie să rămână liber. Este treaba sindicatelor agricole și a băncilor populare să organizeze creditul care urmează să se acorde agricultorilor pentru cerealele predate magaziiilor și să preia sarcina vânzării lor prin excluderea pe cât posibilă a intermediarilor costisitori. Orice idee de monopol trebuie să fie interzisă; organizarea actuală, care rezultă dintr-o situație excepțională, trebuie să dispară odată cu evenimentele care i-au dat naștere.

Putem spune același lucru despre monopolul zahărului. În România, ne plângem că zahărul, acest aliment indispensabil, înregistrează un consum redus din cauza prețului său ridicat; statul nu ar putea avea beneficiu dintr-un astfel de monopol decât prin menținerea prețurilor actuale în detrimentul consumului.

Cât privește monopolul asigurărilor împotriva incendiului, monopol rezervat localităților, aceasta este o idee care nu a putut să înlocuiască decât în mintea unui om care nu cunoaște obiceiurile noastre politice; putem anticipa cum se vor lichida daunele în unele orașe de provincie, unde cuantumul despăgubirii nu va depinde întotdeauna de intensitatea sinistrului. Cât privește monopolul asigurărilor de viață, experimentul care se face în prezent în Italia este încă prea recent pentru a ne permite să ne pronunțăm în mod definitiv.

S-a propus în mai multe rânduri introducerea monopolului alcoolului în România.

Acest monopol ne inspiră aceeași aversiune ca și celelalte, în ciuda avantajelor cu care suntem ademeniți: controlul fabricării și în consecință producția unei băuturi mai puțin periculoase, eliminarea fraudelor, randament superior la impozitare. Aceste avantaje sunt compensate de inconveniente tot atât de mari: crearea unui nou corp de funcționari, dificultatea statului în combaterea alcoolismului și șanse mai mici în reușita suprimării acestuia prin reducerea gradată a numărului de datorii. Statul, fabricant și comerciant de alcool, va avea tot interesul să crească venitul acestui monopol, așa cum se străduiește să crească veniturile monopolului de tutun, o otrăvă aproape la fel de dăunătoare sănătății ca și alcoolul. Între rolul său de otrăvitor public și cel de colector de venituri, statul, întotdeauna lipsit de resurse, nu va ezita.

Oamenii noștri de stat trebuie să aibă în vedere un singur obiectiv atunci când este vorba despre problema alcoolului: diminuarea consumului pentru a feri populațiile noastre rurale din dezastrele pe care le produce această teribilă băutură. Monopolul este mijlocul cel mai sigur pentru a nu atinge niciodată acest obiectiv. Cu regimul care este acum în vigoare, putem să decretăm măsuri restrictive și să

exercităm un control sever asupra fabricației și, prin măsuri treptate, să ajungem la suprimarea unui număr mare de cabarete. Ceea ce statul va pierde prin această suprimare va fi un câștig dublu datorat *creșterii forței de producție și de economisire a claselor noastre muncitoare*, fără a mai vorbi de scăderea numărului delictelor, a cazurilor de alienare mintală etc.

Rusia a trăit experiența interdicției totale a vânzării de băuturi spirtoase, iar rezultatul a fost un aflux de economii către casele de economii și bănci, o creștere de energie în domeniul economic.

Pierderea suferită de Trezorerie, ca urmare a suprimării vânzării de alcool, se ridică, pentru exercițiul 1914-1915, la 651 milioane de ruble (1.740 milioane de franci). Cu toate acestea, în ciuda găurii enorme înregistrate în bugetul de venituri, guvernul rus nu a ezitat să aplice o reformă care va ajuta în mod remarcabil la ridicarea poporului rus¹.

Dl Lloyd George a declarat în Camera Comunelor că ne aflăm în prezența „unui act de cel mai pur eroism național împlinit în circumstanțele cele mai tragice ale istoriei unui mare popor”.

Acest exemplu ar trebui să ne încurajeze să adoptăm măsuri la fel de radicale.

De altfel, chiar și din punct de vedere fiscal, beneficiul care rezultă din introducerea monopolului fabricării și vânzării alcoolului nu este atât de însemnat pe cât se crede. Avem în fața ochilor un studiu al dlui Paul Chintescu, inginer, inspector industrial, despre industria alcoolului, care conține informații foarte interesante asupra acestei chestiuni². Dacă admitem, conform dlui Chintescu, că producția medie va fi de 2.000.000 decalitri și vom fi fixa prețul de 35 de lei pe decaltru, statul ar putea încasa 70 de milioane. Costul de fabricație, în industria privată, variază între 4,50-6,50 lei pe decaltru. Dl Chintescu susține că acest cost de fabricație ar fi mai redus dacă este în sarcina statului: eroare; dimpotrivă, el va fi mult mai mare și va trebui să luăm în considerare cel puțin 6,50 lei în medie pe decaltru, ceea ce va însemna o cheltuială de 13 milioane. Venitul statului, cu impozitele actuale, este de 48 de milioane; monopolul nu ar aduce decât 57 de milioane, la care va trebui să adăugăm 2 milioane valoarea îngrășămintelor care rezultă din fabricație. Nu trebuie să uităm că statul va trebui să cumpere fabricile existente, în număr de 33, care valorează în medie 400.000 de lei fiecare,

¹ Marcel Nauwick, „Le budget russe et la suppression du monopole de l'alcool” [Bugetul rus și suprimarea monopolului alcoolului], *Revue des Sciences politiques*, 15 aprilie 1915.

² Raportul dlui Chintescu nu a fost încă publicat în întregime. Dl Emilian, director al industriei, a binevoit să ni-l comunice.

ajungându-se la un total de 12.500.000 de lei; trebuie să mai punem la socoteală încă 3-4 milioane pentru compensarea comercială, care trebuie acordată fabricanților, ceea ce va obliga statul la un împrumut ale cărui anuități va diminua câștigurile anuale cu aproape un milion.

Profitul nu este atât de mare pentru a justifica o astfel de operațiune. De altfel, o creștere a impozitului ar putea produce același rezultat. În Anglia, impozitul este de 709 lei pe hectolitru, în Olanda, de 375 de lei, în Norvegia, de 333; în România, el este de doar 240 de lei.

Trebuie să încercăm să restrângem consumul de alcool cu atât mai mult cu cât România este o țară viticolă de mare viitor; cea mai mare parte a viilor noastre a fost replantată, iar producția de vin crește în fiecare an. Suprafața viilor era în 1915 de 83.549 de hectare, iar producția s-a ridicat la 1.997.274 de hectolitri, reprezentând o valoare de 76.882.347 de lei.

În afară de vin, România are o industrie a berii prosperă (15 fabrici), băutura mult mai puțin periculoasă decât alcoolul și al cărei consum s-a ridicat în 1914 la 29.894.262 de litri, pentru care statul a încasat 4.484.139 de lei.

O limitare a consumului de alcool ar conduce la o creștere a consumului de vin și de bere și, în consecință, a veniturilor statului.

Pericolul unui monopol excesiv constă în faptul că prin acesta se concentrează în mâinile statului întreaga viață economică a națiunii. Puține sunt țările în care statul să fie atât de puternic; el este proprietarul rețelei de căi ferate; a monopolizat tutunul, sarea, chibriturile, explozivii, hârtia pentru țigări, cărțile de joc; este cel mai mare proprietar funciar al țării; posedă păduri imense, mine, cariere, pescării; deține terenuri petrolifere de o mare valoare; are controlul Creditului Rural și al Creditului Agricol, al Băncilor populare, al Casei rurale; legea contractelor agricole a pus în mâinile sale o armă puternică; are, în fapt, monopolul învățământului primar, secundar și superior. Autonomia județeană și locală nu există încă decât cu numele în România, unde schimbarea de guvern este întotdeauna urmată de schimbarea aproape completă a administrațiilor locale.

O extindere atât de notabilă a regimului monopolurilor, care ar îngloba aproape două treimi din industria noastră, ar face din stat stăpânul absolut al întregii vieți economice și politice a națiunii. Un astfel de sistem ar transforma noile clase de cetățeni în funcționari ai statului sau i-ar face să depindă în totalitate de organele sale. România ar deveni o mașină centralizată în care inițiativa individuală, spiritul de întreprinzător, de independență ar fi înlocuite de o dictatură deghizată, mai rea decât tiraniile mărturisite, căci ar lăsa să supraviețuiască aparența formelor. Am vrea o altă Românie, compusă din oameni

liberi, pe care concurența și lupta pentru viață i-ar întări, în locul sclavilor și al paraziților care s-ar învăța, supuși și flexibili, în jurul stăpânilor zilei.

O națiune se afirmă și crește prin dezvoltarea spiritului de inițiativă și de luptă; națiunea română, pentru a-și împlini destinul său strălucitor, are nevoie de o altă educație și de un alt ideal.

Visăm la o Românie mare, stăpână a celor doi versanți ai Carpaților, care să reunească sub sceptrul său fiii risipiți sub domniile străine, o Românie activă, prosperă, ai cărei locuitori, antrenați în luptele din toate ramurile activității umane, întăriți printr-o educație de oameni liberi, vor deveni capabili să cucerească piețele Orientului și să așeze pe baze solide prosperitatea noastră și influența noastră.

Națiunea noastră are toate șansele să joace un mare rol în Orientul Europei; avem toate elementele și toate conjuncturile ne sunt favorabile pentru a putea pune bazele unui imperialism românesc.

Noile resurse

Există alte mijloace pentru a crește resursele statului; ceea ce putem cere monopolurilor putem să cerem impozitelor. Pentru a realiza monopolul petrolului ar trebui să despăgubim exploatațiile și fabricile care există în țară; împrumutul contractat pentru a efectua cumpărarea și constituirea capitalului circulant ar reprezenta în buget anuități care ar absorbi cea mai mare parte a câștigurilor.

După război va fi foarte greu, pentru o lungă perioadă de timp, să se recurgă la împrumut; nu vom avea alte resurse pentru a umple casierile trezoreriei decât economiile, impozitele și un randament mai bun al averii statului. În primul rând, statul va trebui să pună capăt erei risipei și să taie fără ezitare toate cheltuielile inutile. Studiind cu atenție bugetul nostru de cheltuieli, am ajunge cu ușurință, fără să desființăm niciun serviciu, la economii care reprezintă minimum 35 de milioane. Printre impozitele pe care le-am putea crește, să notăm taxele pe alcool, care ar putea suporta o nouă taxă de 3 bani pe grad și decaltru; chiar și cu această suprataxă, am fi una dintre țările cu cel mai mic impozit în materie de băuturi spirtoase. Taxa pe succesiuni, cedate rudelor colaterale sau străinilor, ar putea fi modificată într-un sens mult mai progresiv; introducerea impozitului pe venit, cu scară progresivă pentru veniturile care depășesc o anumită sumă, ar putea aduce fiscului câștiguri destul de mari. Să nu uităm taxa pe creșterile valorilor imobiliare care operează în Germania și în Anglia și care ar trebui să se aplice mai ales într-o țară în care lucrările de utilitate publică și anumite conjuncturi economice au condus uneori la dublarea sau chiar triplarea valorii anumitor

imobile. Am putea adăuga câteva impozite somptuare, pe locurile de lux din tren, pe locurile la spectacole¹, pe chiriile care depășesc un anumit maxim, acest maxim va trebui însă să varieze în funcție de numărul de membri ai familiei² etc.

Am indicat doar câteva exemple: am putea lungi lista. Țara noastră nu este foarte impozitată și, în orice caz, chiar și cu noile impozite, va suporta cheltuieli infinit mai mici decât acelea care vor împovăra alte țări aflate în război de doi ani și care au contractat datorii fantastice.

Timpurile care vor veni vor fi foarte grele pentru toate națiunile.

Statul român, care este proprietarul unui imens domeniu privat, ar putea obține câștiguri mai mari printr-o mai bună gestionare a averii sale. O organizare mai practică a căilor ferate ar putea aduce economii serioase; astfel, ministerul industriei și al comerțului ar trebui să cedeze direcției căilor ferate redevența care revine statului din concesiunile acordate pe aceste terenuri; această redevență, livrată în natură în loc să fie plătită în bani, subevaluată conform estimărilor, ar reprezenta un câștig foarte serios. Taxa de 1% pe producția de petrol ar putea fi adusă la 2 sau chiar 3 la sută și încasată tot în natură. Statul ar putea cu ușurință să se pună de acord cu o rafinărie pentru a-i fi livrată sub formă de benzină sau reziduuri, după nevoi.

Utilizarea sării pentru un anumit număr de produse chimice ar aduce de asemenea statului, proprietar a numeroase saline, resurse care nu vor fi de nesocotit.

Statul trebuie să stimuleze energiile productive ale țării; orice creștere a averii private a locuitorilor crește resursele trezoreriei. Statul trebuie să creeze sau să îmbunătățească condițiile cele mai favorabile pentru producție și pentru distribuirea bogățiilor, evitând pe cât este posibil să se substituie inițiativei individuale și să se transforme în comerciant sau în industriaș. Are destulă treabă cu administrarea unei averi imense, ca să mai acapareze sub formă de monopoluri noi ramuri foarte importante ale activității economice. Printre condițiile despre care vorbim, chestiunea transporturilor este cea care ar trebui să ne preocupe cel mai mult.

¹ Un impozit pe locurile la cinematograf este de preferat monopolului.

² A. Weber, "Les impôts somptuaires" [Impozitele somptuare], în *La Revue*, p. 242.

Mijloacele de transport

Unul din cele mai mari neajunsuri ale organizării noastre economice constă în lipsa mijloacelor de transport rapide și economice.

Totalul drumurilor țării se ridica în 1913 la 44.573 de kilometri; din acest număr nu avem decât 4.162 de kilometri de drumuri naționale și 4.936 de kilometri de drumuri județene mai mult sau mai puțin bine întreținute; restul este reprezentat de drumuri vicinale sau locale care sunt în majoritatea lor într-o stare deplorabilă; într-o țară în care liniile ferate sunt rare, în care lipsesc canalele, în care râurile nu sunt amenajate, starea proastă a drumurilor este un obstacol permanent pentru circulația mărfurilor; drumurile proaste distrug vehiculele și animalele de tracțiune și fac transporturile mai dificile și în consecință mai scumpe. Există perioade ale anului când anumite drumuri sunt aproape impracticabile.

Rețeaua de căi ferate, cu o lungime de 3.500 de kilometri, este încă insuficientă; Ungaria deține 22.000 de kilometri, aproape de șapte ori mai mult decât noi, la o populație de două ori și jumătate mai numeroasă. Rețeaua noastră mai are dezavantajul de a fi, în cea mai mare parte, o cale ferată cu un singur fir și de a lăsa fără comunicații rapide regiuni întregi. De pildă Craiova, capitala Valahiei mici, este legată de București printr-o linie care face un imens unghi, mergând mai întâi la Pitești, pentru a coborî de aici spre Capitală; regiunea cea mai populată și cea mai bogată din punct de vedere agricol, Oltenia, nu este legată de restul țării și de mare decât printr-o linie de cale ferată simplă; regiuni bogate în păduri, cariere și mine de toate felurile nu au fost încă puse în valoare din cauza lipsei mijloacelor de comunicație. Penuria de căi ferate este agravată la noi de faptul că țara noastră este un mare producător de cereale, transportul acestor mărfuri alimentare voluminoase spre porturile de la Dunăre și mare trebuind să se facă într-un interval de două până la trei luni, ceea ce, din cauza lipsei de vagoane și a dificultății de manipulare pe căile simple, produce întârzieri aducătoare de mari pagube pentru agricultori.

Producția noastră fiind compusă în mare parte din mărfuri voluminoase, cereale și lemn, țara ar trebui să aibă cursuri de apă navigabile, ceea ce ar ușura enorm transporturile și ar face să scadă în mod semnificativ prețul de revenire al acestor mărfuri.

Nu posedăm decât 950 de kilometri de căi fluviale care se pretează navigației cu aburi; în afara Dunării, nu avem decât râuri navigabile pe o foarte mică întindere; nu posedăm nici canale, nici râuri canalizate. Ori, nu numai cerealele și lemnul, dar și numeroase produse industriale ca cimentul, piatra

artificială, îngrășămintele, nu pot rezista transporturilor costisitoare. Industriile care folosesc materii prime voluminoase precum moara mecanică, distileria, fabrica de bere, pentru a putea prospera, trebuie să aibă la dispoziție mijloace de transport puțin costisitoare, de la locul de producție la uzine.

În luna aprilie a anului trecut, consiliul municipal al orașului Viena s-a ocupat de o chestiune care ne privește îndeaproape: aceea a unei căi de comunicație fluviale directe pentru vapoarele cu aburi între Marea Nordului, Marea Baltică și Marea Neagră. Consiliul a invitat guvernul să se pună de acord cu Ungaria și Germania cu privire la efectuarea lucrărilor necesare pentru a facilita accesul fluviilor Ron, Elba și Oder la Dunăre; în acest scop, va trebui să se sape canale, să fie ameliorată navigația la Porțile de Fier, să fie construite porturi și debarcadare, să fie deschise șantiere și, în final, să fie revizuite actele care privesc navigația pe Dunăre.

Liga economică germano-austro-ungară care s-a reunit pe 5 iunie anul trecut la München, a adoptat de asemenea în programul său construirea unei „rețele fluviale a Europei Centrale”. Această ligă a reluat ideea exprimată de secretarul de stat german Dernburg de a reda Puterilor Centrale independente căile maritime, în prezent aflate sub dependența Angliei, prin construirea unui sistem de canale până la Dunăre, care ar prezenta și avantajul de a face transporturile mai ieftine.

Germania de Sud, în special, este interesată să își dezvolte relațiile cu țările din Orientul Europei folosindu-se de drumul pe Dunăre pentru a-și procura la cel mai bun preț materiile prime. Industriașii din Bavaria, din Württemberg și din ducatul Baden trebuie să facă față unor mari dificultăți din cauza izolării centrelor lor de aprovizionare. Numai Dunărea ar putea să rezolve acest inconvenient, deschizând în același timp industriei germane nu numai piețele de desfacere din Peninsula Balcanică, ci și pe acelea ale Rusiei meridionale și ale regiunilor din bazinul Volgăi și porturile din Caucaz, ale căror produse ar putea fi transportate, prin Sulina – Brăila, până la Regensburg. Este extraordinar ca mii de tone de cereale să fie transportate de la Galați-Brăila, prin Marea Neagră, Marea Mediterană, Oceanul Atlantic până la Rotterdam și, de aici, pe Rin, până la Mannheim, în loc să fie expediate direct pe Dunăre¹.

În prezent, transportul unei tone de cereale de la Brăila la Regensburg, pe o distanță de 2000 de kilometri, costă 36 de lei, în timp ce pe o distanță de 6000 de

¹ Am reprodus întreg acest pasaj după dr. R. Jannasch „die Wege und Entfernungen zur See im Weltverkehr”, Berlin, 1904 (citat de dl C. Băicoianu, *Dunărea*, p. 161).

kilometri, Galați – Gibraltar – Hamburg – Manneheim, prețul pe tonă este între 15 și 20 de lei¹.

Dl E. Kvassay² a demonstrat că, investind 12-15 milioane de coroane, vapoarele de 3000 de tone ar putea să urce pe cursul Dunării până la Budapesta; 24 de milioane de coroane ar fi suficiente pentru a îndepărta obstacolele care fac încă dificilă navigația la Porțile de Fier. Într-un discurs în Parlament³, contele A. Serényi a propus proiectul unui canal de la Dunăre la râul Vardar, care ar pune Salonicul în relație directă cu rețeaua de căi fluviale ale Europei Centrale. „Deschiderea unui canal de la Dunăre la Rin sau de la Dunăre la Elba va pune în serviciul intereselor economice ale Europei Centrale o puternică cale fluvială de la Rotterdam sau Hamburg până la porțile Asiei Mici”. Bineînțeles, în planul maghiar, orașul Budapesta este destinat să devină centrul acestei imense rețele de căi navigabile, centru spre care se vor îndrepta cărbunele din Ruhr, petrolul din România, lemnul și mineralele de fier din Bosnia și din Ungaria, materiile prime de toate felurile din Peninsula Balcanică.

Atunci când va fi realizat în întregime, acest program va avea drept consecință o pătrundere mai ușoară a produselor fabricate de origine austro-germană în România; însă pentru a putea rezista, va trebui să îi imităm pe concurenții noștri și să dotăm țara cu un sistem de căi de comunicație fluviale. Exportul nostru de cereale se face, în foarte mare parte, prin gurile Dunării și prin Constanța; comunicațiile directe cu Marea Nordului prin Dunăre vor aduce mult mai multe profituri Puterilor Centrale decât României.

Va trebui așadar, atât pentru a ține piept invaziei produselor fabricate de origine austro-germană, care ar putea face o concurență dură produselor similare românești, cât și pentru a stimula propria noastră producție, să reorganizăm sistemul nostru de căi de comunicație.

Dunărea străbate partea de sud a României pe o lungime de 950 de kilometri; de la Turtucaia, cele două maluri aparțin țării noastre; această arteră minunată, pentru a ne da maximul utilității sale, va trebui să fie legată cu o rețea de căi navigabile interioare care să unească principalele noastre centre de producție cu porturile dunărene și cu marea. Lucrările executate în șenalul Dunării vor trebui continuate pentru ca vapoare de un tonaj mai mare să poată ajunge până la Brăila și chiar până la Oltenița; canalizarea Dâmboviței, a Ialomiței și a Argeșului ar putea să faciliteze accesul vapoarelor până la Ploiești și până la porturile Bucureștiului.

¹ Jannasch (citad de C. Băicoianu), p. 161.

² Citat de dl Jean d'Iklody Szabo, deputat, în *Revista Ungariei*, 1 mai 1916, p. 17.

³ Aceeași citare.

Realizarea acestui plan trebuie să meargă mână în mână cu organizarea societăților de navigație. Cu concursul „Băncii Românești”, care și-a majorat capitalul la 60 de milioane, s-a înființat de curând o societate de navigație maritimă, „Romania”, și o societate de navigație dunăreană „S. R. D.”. Raportul consiliului de administrație al acestei bănci pentru anul trecut formulează în termeni excelenți misiunea țării noastre¹: „Coastele Mării Negre, ale Mării Egee și ale Mării Mediterane se vor trezi din somnul secular; în mijlocul acestei renașteri, țara care deține gurile Dunării va fi chemată să joace un rol de prim ordin; vom fi deci obligați să perfecționăm organizarea noastră economică pentru a menține și dezvolta rolul nostru de pionieri ai civilizației în aceste regiuni ale căror nevoi vor crește fără încetare”.

Pentru a da o imagine în legătură cu importanța pe care o prezintă pentru noi Dunărea și gurile sale, reproducem mai jos cifrele referitoare la navigația fluvială după „Statistica comerțului exterior”:

Nave încărcate și cu și fără încărcătură	I N T R Ă R I					
	Nr. de nave		T o n a j		Încărcătură	
	1913	1912	1913	1912	1913	1912
Românești	11.515	12.294	2.143.989	2.166.715	847.170	926.670
Străine	18.152	22.314	4.737.358	5.784.826	1.009.505	1.176.502
Total	29.667	34.608	6.881.347	7.951.541	1.856.675	2.103.172

Nave încărcate și cu și fără încărcătură	I E Ș I R I					
	Nr. de nave		T o n a j		Încărcătură	
	1913	1912	1913	1912	1913	1912
Românești	11.396	12.199	2.142.885	2.105.642	1.736.993	1.305.585
Străine	18.083	22.179	4.700.353	5.789.557	1.944.343	1.774.811
Total	29.479	34.378	6.843.238	7.895.199	3.681.336	3.080.396

Navigația fluvială este incomparabil superioară, ca număr de nave și ca tonaj, navigației maritime. Cât privește exportul, cantitățile care ies din țară pe Dunăre sunt de zece ori mai mari decât cele care iau calea terestră.

Trebuie să constatăm că pavilionul românesc ocupă primul loc pe Dunăre; în 1912, numărul navelor românești intrate a fost de 12.294, iar cel al navelor ieșite

¹ Raport, p. 11.

de 12.201; Austro-Ungaria, care ocupă a doua poziție, nu este prezentă decât cu 8712 și 8668 de nave.

Cât privește navigația maritimă, pavilionul românesc ocupă a doua poziție, după pavilionul otoman.

Viitorul nostru național se bazează pe deținerea Carpaților; viitorul nostru comercial este strâns legat de Dunăre; prin calea minunată a acestui mare fluviu vom putea să ne îndreptăm spre cucerirea economică a Orientului.

Exportul nostru în Bulgaria, Serbia, Turcia și Egipt este încă puțin important, dar, date fiind începuturile fericite ale pătrunderii noastre economice, avem toate șansele, printr-o organizare solidă, să ne asigurăm debușuri de prim ordin. Pentru noi, Egiptul prezintă cel mai mare interes.

*Importurile Egiptului
(În milioane de lei)*

Anul	Import total	Import din România
1910	603,2	12,9
1911	698,6	18,8
1912	671,3	18,1
1913	722,3	28,2

Exportăm în Egipt petrol, lemn și făină. La petrol ocupăm primul loc, lăsând mult în spate Rusia și Statele Unite; exportul nostru de lemn atinge în medie 20% din importul total; în ceea ce privește făina, am expus cauzele pentru care exportul nostru este încă limitat¹.

În ceea ce privește comerțul său maritim, România depinde de libertatea Strâmtorilor; am avut mult de suferit din cauza închiderii Dardanelelor, mai întâi în timpul războiului balcanic, iar după aceea odată cu intrarea în acțiune a Turciei de partea Puterilor Centrale; de peste un an, comerțul nostru la export nu se face decât pe cale terestră.

Este foarte probabil că după război o nouă ordine a lucrurilor se va stabili la Constantinopole. De asemenea, este foarte probabil că Puterile Aliate vor stabili toate garanțiile necesare libertății comunicațiilor maritime între Marea Neagră și Marea Mediterană; un regim identic cu cel care funcționează la gurile Dunării ar fi cel mai bun mijloc de garantare a acestei libertăți.

¹ Chestiunea transporturilor este legată de aceea a tarifelor. Într-un studiu despre industria făinei, dl B. Assan a arătat că prețul transportului pentru un vagon de făină de la Giurgiu la Constanța este de 105 lei, în timp ce prețul transportului pentru un vagon de grâu, pentru același parcurs, este de 62 de lei.

În același timp, țara noastră trebuie să facă eforturi pentru a asigura traficul mărfurilor sale spre Salonic și spre Marea Adriatică; un pod peste Dunăre, la Corabia, care să lege rețeaua noastră de rețeaua bulgară, și un al doilea pod care să lege malul românesc de malul sârbesc, ar reuși, pe de o parte, să pună în legătură directă porturile noastre de la Dunăre cu marele port al Macedoniei și, pe de altă parte, ne-ar deschide debușeuri noi prin accesul direct la San Giovanni di Medua, pe Marea Adriatică.

Forțele economice ale românilor din Ungaria

O mișcare de ridicare economică care crește în fiecare zi în întindere și intensitate se manifestă de mai mulți ani la frații noștri români din Ungaria.

Acest fenomen pune o dată în plus în evidență vitalitatea neamului nostru care, comprimată în anumite direcții, a știut totuși să își găsească calea și să își găsească mijloacele pentru a-și putea asigura existența și a-și pregăti viitorul.

Elementul românesc de pretutindeni pare să-și fi dat seama că o viață națională mai puternică nu va fi posibilă decât în ziua în care bunăstarea va fi răspândită în toate straturile populației și în care românii vor dispune și ei, în lupta lor cu alte neamuri, de forțe economice numeroase și organizate. Românii din Ungaria nu sunt stăpânii de mari proprietăți: puține domenii de oarecare întindere sunt în mâinile lor. Ei au în schimb multe proprietăți medii și mici și putem afirma cu certitudine că, din acest punct de vedere, fac progrese importante în cea mai mare parte a „comitatelor” în care locuiesc.

Revista maghiară *Köztelek*, organ al partidului agrarienilor din Ungaria, constata acum trei ani că multe proprietăți care aparținuseră maghiarilor au trecut în mâinile românilor: „Noul proprietar valah, fiind econom și perseverent, este capabil să facă față unor taxe mult mai mari decât acelea care l-au ruinat pe vechiul proprietar ungar risipitor”.

Deputatul în Dieta maghiară, dl Fenyvesi Soma, făcea aceeași constatare în *Erdélzi Pénzügy*:

„În felul acesta, proprietarii unguri din Transilvania ajung sub autoritatea instituțiilor economice ale naționalităților. Împrumuturile acordate de către acestea din urmă aservesc populația. Clasa mijlocie se organizează pe domeniile cumpărate de aceste bănci sau prin concursul acestora. În timp ce noi progresăm în afacerile noastre de colonizare cu viteza melcului, instituțiile economice ale naționalităților rezolvă în favoarea lor această chestiune. Nu este deci doar un pericol economic care ne amenință din această parte, ci un altul mult mai mare. Aceste instituții slăbesc și caracterul național – deja slăbit – al Transilvaniei, consolidând naționalitățile care sunt deja puternice. În regiunile din Transilvania, găsim astăzi

un număr important de proprietăți rurale românești. Astăzi invaziile românilor și ale sașilor sparg zidul elementului ungar”.

Este adevărat că multe dintre proprietățile care aparțin românilor au fost anterior puternic grevate de taxe, adesea deosebit de mari. Datorită economiilor făcute de numeroșii țărani români care merg să lucreze în Statele Unite și datorită instituțiilor de credit înființate cu capital românesc în aproape toate comitatele, situația s-a îmbunătățit în ultimul timp.

Anuarul băncilor românești pentru anul 1914 conține detalii interesante care pun în lumină progresele realizate dincolo de Carpați de conaționalii noștri pe tărâm economic.

Activitatea românilor care, până acum 10 sau 15 ani, se limitase aproape în întregime la agricultură și la câteva ramuri de meserii, s-a îndreptat de atunci, cu o remarcabilă vigoare, spre organizarea instituțiilor de credit și de economisire.

Anuarul ne indică că există la ora actuală 159 de instituții de credit și de economie pe acțiuni, 35 de asociații (însoțiri) și 7 societăți comerciale.

În fruntea acestei întregi organizări figurează societatea „Albina”, înființată în 1872 și care dispune de un capital în acțiuni de 6.000.000 de coroane.

„Albina” este singurul institut român de peste munți care emite înscrisuri funciare la dobânzi de 4 ½ și 5%.

Aceste înscrisuri sunt cotate la Bursa din Budapesta și acceptate drept gaj de Ministerul Comerțului din Ungaria pentru toate angajamentele luate față de fisc de către antreprenori sau furnizori. Înscrisurile funciare ale „Albinei” sunt acceptate și în lombard de către Banca Austro-Ungariei.

Această bancă numără peste 60 de funcționari și nimic nu poate fi mai interesant decât o vizită în birourile sale; acum patru ani, cu ocazia unui sejur la Sibiu, am avut plăcerea să vizitez în detaliu birourile „Albinei” și am fost încântat de ordinea, râvna și capacitatea funcționarilor săi. Am examinat câteva din înscrisurile și registrele băncii – toate ținute în limba română – pentru a-i înțelege mecanismul și am admirat organizarea sa perfectă. Am constatat, cu această ocazie, că printre clienții acestei instituții românești figurează deopotrivă numeroși sași și unguri, ceea ce denotă încrederea absolută pe care o inspiră tuturor.

Datorită *cadastrului*,¹ stabilirea dreptului de proprietate se poate face în Ungaria cu cea mai mare ușurință, astfel încât împrumuturile ipotecare pot fi finalizate în două sau trei zile. Am văzut pe biroul directorului o cerere de împrumut ipotecar care venea de la un țăran din Săliște. Cererea a fost rezolvată și împrumutul acordat în 24 de ore. Datorită acestei facilități, atât *Albina* cât și alte bănci românești sunt capabile să acorde împrumuturi ipotecare pe scară largă.

¹ România independentă nu are cadastru; iată de ce împrumuturile ipotecare întâmpină la noi anumite dificultăți atunci când este necesară examinarea titlurilor de proprietate.

Astfel se explică, de altfel, situația prosperă a tuturor acestor instituții de credit, ale căror avansuri sunt garantate în mare parte prin ipoteci.

Bilanțul „Albinei” pentru anul 1910 înregistra: la *activ*: 14.499.528 de coroane în cambii, 4.984.528 de coroane în credite cu acoperire ipotecară; împrumuturi ipotecare în înscrieri funciare, 10.716.381 de coroane; împrumuturi ipotecare în numerar, 376.974. La *pasiv*: depozite aducătoare de câștig, 20.009.495 de coroane; beneficiul net al Băncii a fost de 457.613 coroane, din care 25.000 de coroane au fost date pentru opere de binefacere și de învățământ. De altfel, toate băncile românești destinează acestor opere o parte din beneficiile lor.

„Albina” a încercat să înființeze o sucursală la New York.

În Statele Unite trăiesc – se știe lucrul acesta – mai mult de 150.000 de români originari din Ungaria¹. Toți acești emigranți temporari – marea majoritate se întorc acasă după câțiva ani – au numeroase relații de afaceri cu țara de origine.

S-au făcut deja încercări în această direcție. O bancă românească care poartă numele de „Românul” a fost înființată la Cleveland (Ohio) și o altă bancă numită „Aurora” a fost deschisă în același oraș. Prima a dispărut, dar a doua continuă să existe cu o clientelă locală.

În articolul pe care îl cităm, dl Podea ne aduce la cunoștință că între 7 și 8000 de țărani români pleacă în fiecare an în Statele Unite, iar sumele de bani trimise de românii din America în țara lor se ridică anual la suma de 15 milioane de franci.

După „Albina”, instituția de credit cea mai importantă a românilor din Ungaria este „Victoria” din Arad, înființată în 1887 și care dispune astăzi de un capital social de 2.500.000 de coroane.

Iată evoluția „Victoriei” de-a lungul ultimilor 10 ani:

	Capital	Rezerve	Depozite	Beneficii nete
1885	600.000 cor.	93.280	3.499.560	88.624
1890	600.000 "	166.770	8.274.520	118.595
1895	1.200.000 "	640.846	10.310.479	247.611
1900	1.200.000 "	672.026	10.452.782	252.661
1905	1.200.000 "	812.310	13.833.376	262.010
1910	3.000.000 "	1.980.000	20.989.000	456.613

În afara acestor două mari instituții de credit, românii din Transilvania mai dispun de câteva bănci importante cum sunt „Timișiana” din Timișoara (Temesvar) cu 2.000.000 cor., „Ardeleana” din Orăștie cu 1.000.000 cor., „Bihoreana” din Oradea-Marea cu 1.700.000 cor., „Economul” din Cluj (Klausenbourg) cu 400.000 cor., „Făgeteana” din Făget cu 400.000 cor., „Luceaferul” din Vârșet cu

¹ *Revista economică* din Sibiu, 1912, No. 37: „O bancă țărănească în America” de Jean Podea.

600.000 cor., „Lumina” din Sibiu cu 600.000 cor., „Oreviciana” din Oravița cu 550.000 cor., „Patria” din Blaj cu 700.000 cor., „Sentinela” din Satul Nou cu 520.000 cor., „Silvania” din Simba cu 600.000 cor., „Someșana” din Dej cu 400.000 cor. și aproape o sută cincizeci de bănci mai mici având capitaluri ce variază între 30.000 și 300.000 de coroane.

Băncile românilor din Ungaria, în număr total de 145, dispun de un capital de 35.000.000, de un fond de rezervă de 13.899.000 de coroane. Depozitele plasate în aceste instituții ating cifra de 107.000.000 de franci.

Băncile românești din Transilvania au un organ comun care poartă numele de „Solidaritatea” și care are sediul la Sibiu. Această instituție financiară la care au aderat până în prezent 120 de bănci (din cele 145 existente) reprezintă un organ de control obligatoriu al acestora, care efectuează controlul cu ajutorul revizorilor experimentați care au dreptul să examineze înscrisurile și să facă rapoarte asupra felului în care sunt ținute aceste înscrisuri, precum și să introducă reguli uniforme de control și gestiune.

În ultima timp, aceste bănci românești au avut inițiativa înființării unei societăți de asigurări, care a început să funcționeze de la 1 ianuarie 1912. Sediul noii instituții este la Sibiu, iar agențiile ei sunt cele 120 de bănci care au aderat la „Solidaritatea”.

„Solidaritatea” de la Sibiu a întreprins o acțiune pentru crearea de bănci populare, acțiune care a început să își arate roadele. Astfel, doar banca „Economul” din Cluj a înființat recent 10 bănci populare pe sistemul Reiffeisen. Pentru moment, 70 de bănci populare românești (asociații de credit) funcționează în Transilvania, cu un capital de 1.800.000 de coroane.

Până în prezent, găsim puține societăți cooperative de producție: asociația laptelui din Buduș, asociațiile pentru creșterea animalelor din Bârgău-Toșeni, Bârgău-Prund, Bârgău-Rus, Zeica, Ferihaz, Rodna, Sângiorgiul român și din câteva alte localități, asociația pentru asigurarea vitelor cornute din Vranițe, atelierul de țesătorie care reunește femeile românce din Orăștie, cât și câteva alte asociații pentru cumpărarea de mașini agricole și câteva cooperative de consum.

Trebuie să sperăm că, și pe acest teren, românii se vor organiza în curând la modul serios. *Foaia Poporului* din Arad a propus instituirea unei „mari cooperative centrale de aprovizionare”.

Expansiunea românească

Neamul nostru a ajuns la o etapă a dezvoltării sale în care este chemat să dea, în toate teritoriile sale, măsura aptitudinilor sale remarcabile. Pretutindeni, în toate regiunile populate de români, se constată o renaștere a vitalității, a manifestărilor vădite de energie și de rezistență.

Pretutindeni în Peninsula Balcanică regăsim urma elementului românesc, altădată atât de numeros. O parte a Serbiei, valea Timocului, este aproape în întregime locuită de români; de-a lungul Dunării, pe malul bulgăresc și mai ales în regiunea Vidin, se întâlnesc grupuri puternice de români; în Macedonia, în Albania și în Grecia, elementul românesc este reprezentat de insule mai mult sau mai puțin compacte, care și-au conservat limba și individualitatea.

Toate aceste ramuri răzlețite, desprinse din vechiul trunchi românesc, pot alcătui prețioase focare de propagare și de colaborare în vederea expansiunii economice a României.

Nu sunt prea departe, credem noi, timpurile când vapoarele românești vor transporta direct în porturile Levantului, în Africa și chiar în Indii, un mare număr de articole obținute prin prelucrarea materiilor noastre prime și vor aduce în porturile noastre orez, bumbac, cauciuc, mărfuri coloniale, când agențiile comerciale românești vor face cunoscute bogățiile țării în toate aceste regiuni ale Orientului și când, ajutată de conaționalii noștri din peninsula, o generație de tineri, îndrăzneți și întreprinzători, va călători peste mări și în țări îndepărtate în căutarea de noi debușee pentru producția noastră agricolă și industrială.

Dorința noastră de a vedea România jucând un mare rol în această parte a Europei ne-a împins, poate, puțin cam departe; dar ce-ar fi viața dacă n-am amesteca-o din când în când fie și numai cu un dram de vise? De altfel, avem toate șansele, dacă suntem gata de muncă și de luptă, să vedem transformarea acestui vis într-o mare și frumoasă realitate.

*

* *

Această goană după bogăție nu va trebui niciodată să ne facă să uităm idealul suprem al națiunii; bogăția nu este un scop, ci un mijloc, iar valoarea sa, din punct de vedere național, depinde de modul în care este folosită. Vrem o Românie mai prosperă din punct de vedere material, dar și mai puternică din punct de vedere moral.

Prințul de Bülow¹ remarcă pe bună dreptate că „Sănătatea fizică, morală și intelectuală mai este și astăzi cea mai mare bogăție a unui popor”.

N-am vrea o Românie închinată cultului vițelului de aur care întunecă conștiințe, strică caractere, moleșește energii și pregătește generațiile, prin uitarea virtuților puternice, pentru catastrofe de neocolit.

Nu trebuie să uităm că ridicarea economică a țării trebuie să meargă mână în mână cu ridicarea sa intelectuală și morală, printr-o mai mare răspândire a instrucției de toate gradele, prin educarea caracterelor și prin întărirea acelui sentiment de solidaritate socială și națională care face ca, în anumite ceasuri de cumpănă, să renunțăm la propriile bogății și să ne oferim viața, cu sufletul plin de bucurie, Patriei.

¹ *Politica germană*, p. 247.

2705 x 13 SEP 1917 88

Ferdinand I

*Prin grația lui Dumnezeu și vînta națională
Rege al României
La fel de fătă și vîntori, Sănătate.*

*Asupra raportului Ministrului Nostru al
Afacerilor Străine sub N° 12704*

*Avînd, în vedere jurnalul Consiliului Nostru
de Miniștri încheiat în ședința sa de la 11. Septembrie 1917
sub N° 336,*

Am decretat și decretăm:

*Art. I. Domnul Leonopol (Nicolae), Senator,
fost Ministru Secretar de Stat, este numit plenipotențiar
al Nostru, investit cu depline puteri, ca să facă și
să semneze, în numele Nostru, cu plenipotențiarul
Guvernului Majestății Sale Împăratului Japoniei,
o înțelegere de amicitie între România și
Japonia.*

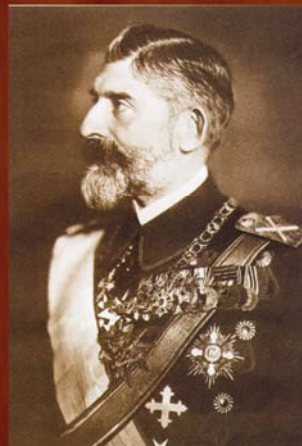
*Art. II - Ministrul Nostru al Afacerilor Străine
este însărcinat cu executarea acestui Decret.*

Dat în Târgu Jiu, la 13 Septembrie 1917.

Ferdinand

*Președintele Consiliului
Ministrilor al Afacerilor Străine*

Im. H. Brătianu

ISBN 978-606-505-673-2

9 786065 056732